

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MART / NİSAN 2022

İLKNUR ÖZDEMİR

*Birgül Sevinçli
Buket Uzuner
Beyza Ertem
Büşra Şahin
Hüsnü Arkan
Haydar Ergülen
Hakan Yaman
Abdullah Ezik
Salih Yavuz*

Komet
Betül Dündar
Pelin Özer
Hicran Aslan
Anita Sezgener
Turgay Kantürk
Engin Turgut
Zafer Şenocak

**şairler
neden
resim
yapar**

Hemingway'in Küba'sı

Arzu Alkan Ateş

Hani Özgürlük İyi Gelecekti?

Gökçenur Ç.

Ya Son Fasılda Kronos'un
Kum Saati Kırılırsa?

Süreyya Köle

SÖYLEŞİLER

Muazzez İlmiye Çığ

Ahmet Çakır

Özgür Çırak

Kediköy Sahaf

/Özgür Çakır

14

Ücretsizdir!

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Melih Yıldız

Dergi Editörü

Ercan y Yılmaz

Tasarım

Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi

Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon

0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

*KE Dergisinde yayımlanan tüm
eserlerin sorumluluğu yazarına aittir.
KE Dergisinde yayımlanan yazılardan
kaynak belirtmek koşuluyla alıntı
yapmak serbesttir.*

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

**KARTAL
BELEDİYESİ**

İ Ç İ N D E K İ L E R

- KE'nin Temel Değerleri** / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 4
Hemingway'ın Küba'sı / Arzu ALKAN ATEŞ • 5
Dört Kısa Öykü / Canan DOMURCAKLI • 8
Fransa Defterinden Üç Resim / Ercan y YILMAZ • 9
Hani Özgürlük İyi Gelecekti? / Gökçenur Ç. • 10
Muazzez İlmiye Çığ ile Söyleşi / Gülşah ELİKBANK • 11
Denizin Getirdiği / Varol MENGÜVERDİ • 15
Örümcek II / Onur CAYMAZ • 16
Köpük ve Tuz / Serkan TÜRK • 17
İki Öykü / İlyas TUNÇ • 19

İ L K N U R Ö Z D E M İ R

- İllüstrasyon** / Pelin TAŞKESEN • 21
İlknur Özdemir ile Söyleşi / Birgül SEVİNÇLİ • 23
Adı İlknur Özdemir Olan Metin / Büşra ŞAHİN • 30
Cambridge'den Arkadaşım İlknur Özdemir / Buket UZUNER • 32
İlknur Özdemir Edebiyat Atlası / Abdullah EZİK • 37
İlknur Hanım Delilerden Biridir / Hüsnü ARKAN • 42
Dokunduğu Her Yeri Yayınevi Yapıyor / Salih YAVUZ • 43
Yazın Aşkı / Hakan YAMAN • 44
Kendine Çıkan Yollarda Senin Öykün Hangisi? / Beyza ERTEM • 46
İlknur Özdemir İçin 7 Cümle / Haydar ERGÜLEN • 49

- Afili Ali** / Serap KARAKUŞ BESİ • 51
Bankta Alzheimer Olmayı Dileyen / Ayça ERDURA • 53
Özgür Çırak ile Söyleşi / Kader BOLAT • 54
Yazar Karşılaşmalarından Hatırlamalar / Ertuğrul AYDIN • 57
Haber Verin / Ata YİĞİZ • 59
Bre Berber / Levent DELİBALTAOĞLU • 60
Deprem Telaşı / Mertcan KARACAN • 62
Çellosu Ağlayan Çocuk / Hatice TARKAN DOĞANAY • 64
Bir Anılar Denizi: Yaşamak Hatırlamaktır / İsmail BİÇER • 65
Uykuydu Her Gece / Merve KOÇAK KURT • 70
Ölü Otlar Üstüne / Zeki ALTIN • 72

şairler neden resim yapar

• 73

- Şiir ve Resim Diyaloğuna Dair Göç Temalı Bir Girizgâh** / Betül DÜNDER • 75
Soruşturma yanıtı ve resimleri / Anita SEZGENER • 79
Soruşturma yanıtı ve resimleri / Hicran ASLAN • 82
Soruşturma yanıtı ve resimleri / Turgay KANTÜRK • 85
Soruşturma yanıtı ve resimleri / Engin TURGUT • 87
Soruşturma yanıtı ve resimleri / Zafer ŞENOCAK • 91
Komet ile Düet / Pelin ÖZER • 93
Resimler / KOMET • 93

- Ya Son Fasılda Kronos'un Kum Saati Kırılırsa?** / Süreyya KÖLE • 99
Metin Oktay Üzerine Ahmet Çakır ile Söyleşi / Kadir İNCESU • 102

Zor Şeyler / Sevtap AYYILDIZ • 108

Hatırlayın / Uğraş ABANOZ • 110

- Köle Zihniyetine Başkaldıran Bir Feminist: Nuriye Ulviye Mevlan Civelek** / Ayşe ÖVÜR • 111
Kediköy Sahaf - Özgür Çakır ile Söyleşi / Havva YILMAZ • 116

KE'NİN TEMEL DEĞERLERİ

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

İki aylık periyotlar halinde çıkardığımız edebiyat, kültür, sanat dergisi KE, 14. sayısı ile yoluna devam ediyor. İlk sayımızdan itibaren, bir dergide olması gereken nitelik ve estetik ölçütleri taşımaya özen gösterdik. Bu iki temel değerden ödün vermeden, yolumuza devam etmenin gururu ve mutluluğu içerisindeyiz. Biliyoruz ki; bizi başarılı ve özgün kılan, ödün vermediğimiz bu değerlerimiz ve kucağlayıcı adalet duygumuzdur.

Her sayısında edebiyat ve şiir dünyamızın yaşayan değerli isimlerini kapağa taşıdığımız dergimiz, 26 Şubat'ta gerçekleştirdiğimiz geniş kapsamlı bir etkinlikle, Onur ve Emek Ödülleri takdimini gerçekleştirdi.

KE'nin Onur Ödülleri'ne, edebiyat dünyamızın saygın/özgün isimlerinden **İnci Aral**'la, şiir ve çeviri dünyamızın saygın/üretken isimlerinden **Cevat Çapan** değer görüldü. Emek Ödülleri'ne ise, mutfağımızın çalışkan, yaratıcı isimleri **Melih Yıldız**, **Ercan y Yılmaz**, **İsmail Biçer**, **Faruk Duman**, **Gamze Güller**, **Mertcan Karacan**, **Serkan Türk**; ilk sayımızdan bugüne dosya sayfalarımıza hafızalardan silinmeyecek illüstrasyonlarıyla katkılarını esirgemeyen **Can Ersal** ve dergimizin okurlara taşınmasında o güzel çabalarını asla unutmayacağımız **Gergedan Kitabevi** ile **Eskişehir Adımlar Kitabevi** değer görüldü. Gerek Onur, gerek Emek Ödülleri'ne değer görülen yazarlarımızı, şairlerimizi, sanatçılarımızı ve kitabevlerimizi kutluyor, sonsuz teşekkürlerimizi sunarak, başarılarının devamını diliyoruz.

Elinizde bulunan sayımızı, çeviri dünyamızın önemli isimlerinden **İlknur Özdemir**'e ayırdık. Değerli çevirmen, yazar, editör **İlknur Özdemir**, Michael Cunningham'ın Pulitzer Ödüllü *Saatler* adlı romanının çevirisiyle, 2000 yılında Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü'ne layık görüldü. Daha çok çevirmen ve editör kimliğiyle ön plana çıkan **İlknur Özdemir**'in ilk öyküsü *Bez Bebek* 2002 yılında, ilk öykü kitabı *Senin Öykün Hangisi* ise 2004'te yayımlanmıştır.

Değerli çevirmen, yazar, editör **İlknur Özdemir**'i, KE'ye konuk etmenin mutluluğunu yaşadığımızı dile getirirken, siz değerli okurlarımıza da sonsuz şükranlarımı sunuyorum, iyi okumalar diliyorum.

HEMINGWAY'IN KÜBA'SI

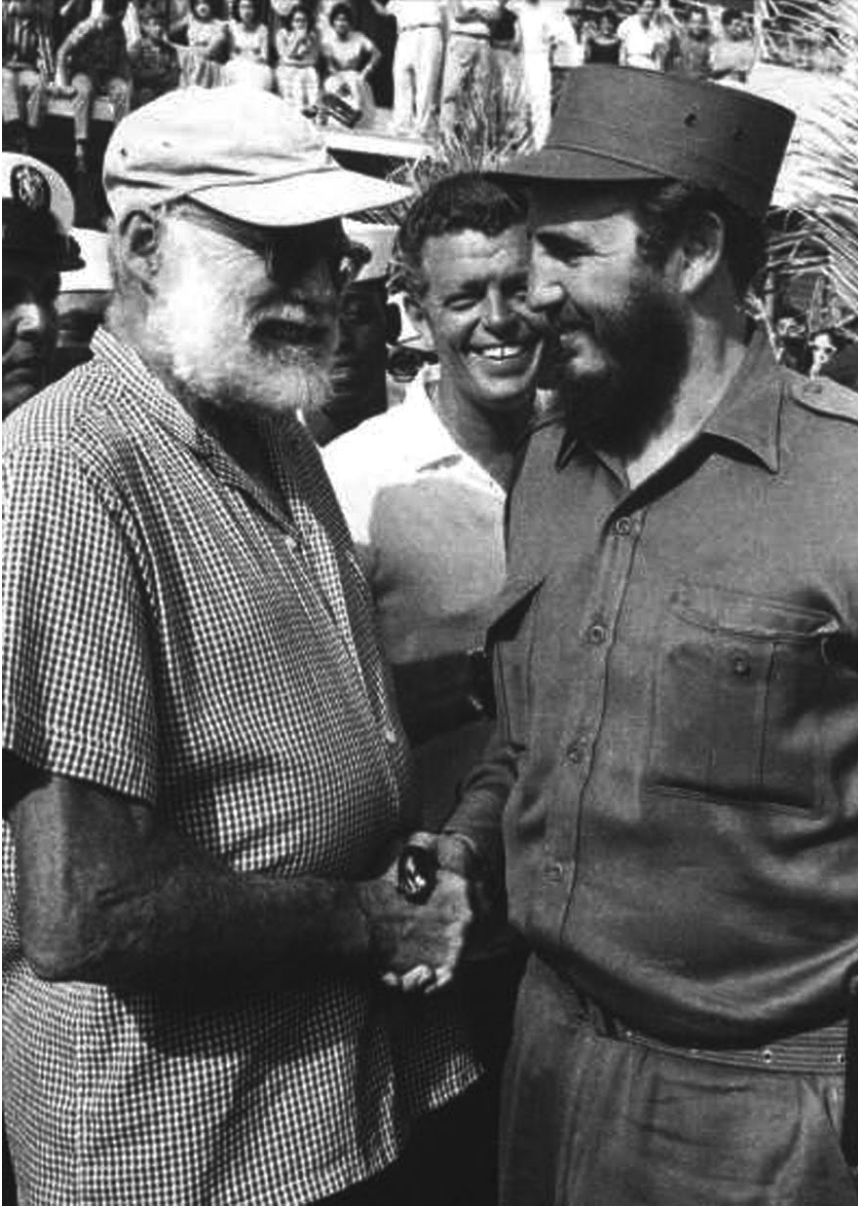
Arzu ALKAN ATEŞ

Ünlü Amerikalı yazar Ernest Miller Hemingway, Yaşlı Adam ve Deniz hikâyesini 1939 ve 1960 yılları arasında yaşamını sürdürdüğü Küba'da yazar. Küba'ya ilk kez 1928 yılında gelir. Küba'nın çilekeş ama onurlu insanlarıyla, köylüler ve balıkçılarla, sahici ilişkiler kurar, onları anlamaya çalışır. Yaşlı Adam ve Deniz hikâyesinin kahramanı bir balıkçıdır. Küba halkından esinlenerek yazdığı bu hikâye, Hemingway'in Kübalıları anlama çabasının ürünüdür de denilebilir.

Küba'nın başkenti Havana'da Hemingway'in izini sürmem zor olmadı. Hemingway'i Küba vatandaşı olarak gören Kübalılar ünlü yazarın anısına sahip çıkmışlar. Havana'ya on kilometre mesafedeki küçük balıkçı köyü Cojimar'da Hemingway'in ruhunu hissetmek mümkün. Yazar bu küçük balıkçı köyünde on yıl yaşamış. Evi ziyarete açık. Evin muhteşem bir manzarası var. Hemingway'i bu manzaranın karşısında yazarken hayal edince kıskanmadım desem yalan

olur. Evin hemen her odasında kitap var. Cojimar, okumak ve yazmak için ilham verici bir yer. Açık camdan baktığımda kırık dökük bir kayığın karaya yaklaştığını gördüm. İçinden zayıf, kambur yaşlı ama dinç bir adam çıktı. İşte o an Hemingway'e *Yaşlı Adam ve Deniz*'i yazdıran duyguyu anladım. Evin birçok yerinde Hemingway'in av tutkusunu gösteren hayvan başları var. Onlara bakmamaya çalıştım. Bir tutku uğruna öldürdüklerini bilmeyen bu hayvanların ruhuyla Hemingway'in ruhu arasında bir bağ olduğunu düşündüm. Özgürce koştukları bir ormanın ortasında hayal ettim onları. Kalp atışlarını duydum. Öldürülmeden önce onları avlayan Hemingway'in gözlerindeki korkuyu görmüş olmalılar. Korkunun esiri olmasaydı nasıl avcı olabilirdi Hemingway?

Ünlü yazarın Küba'daki bir başka durağı da Havana'nın eski meydanındaki Obispo Caddesinde yer alan Ambos Mundo Oteli. Hemingway bu otelin 511 numaralı odasında uzun süre kal-

miş. Odanın camı Havana'nın egzotik manzarasına açılıyor. Havana'da daha önce almadığım bir koku aldım. Ve orada kaldığım süre sokaklarda, otellerde, restoranlarda zaman zaman aldığım bu kokunun neye benzediğini çözemedim. İşin ilginç yanı kimsenin böyle bir koku almıyor olmasıydı.

Zihnimin biri ürünü olduğunu düşünüyordum ki 511 numaralı odada da aynı kokuyu aldım. Tarif etmekte zorlansam da yosun, deniz ve baharat karışımı bir kokuydu bu. Evet, Havana kendine has kokusu olan şehirlerdendi. Havana'dan ayrılacağım gün Hemingway'in yaşadığı odada bir sırrı

çözmenin, bir kokunun tarifini yapmanın Hemingway'le ilgisi var mıydı bilmiyorum. Sanki Hemingway'in de aynı kokuyu aldığını, onu Havana'ya biraz da bu kokunun bağladığını hissettim. 511 numaralı oda da ziyaretçilere açık. Duvarda Hemingway'in Kübalı sevgilisi Leopoldino Rodriguez'in bir fotoğrafı asılı. Bu resme bakarken Hemingway'in kadınlarla ilişkisini düşündüm. Gazeteci eşiy-le yaşadıklarını anlatan Hemingway ve Gellhorn filminden bazı sahneler canlandı gözümde. Kaba ama tutkulu, müşfik ama acımasız, özgür ama kıskanç bir Hemingway! Kübalı sevgili acaba Hemingway'in dünyaya sığmayan ruhunun derinliklerinde neler gördü diye merak etmekten kendimi alamadım. Hemingway *Ya Hep Ya Hiç* romanını bu otel odasında tamamlamış. Roman ailesini geçindirmek için Küba ve West adası arasında kaçakçılık yapmak zorunda kalan Harry Morgan'ın başından geçenleri anlatır. Tabii bu anlatının içine Küba gerçekleri de bir güzel yedirilir. Hemingway yoksul balıkçıların mücadelesini, devrimcilerin mücadelesiyle iç içe anlatırken zenginlerin fütursuz yaşamını ve adaletsizliği de gösterir. Bu anlamda Hemingway'in Küba'yı ne kadar iyi okuduğunun göstergesidir roman.

Hemingway'in Havana'da en çok takıldığı yerlerden biri de Katedral Meydanı yakınlarındaki La Bodeguita del Medio barı. Hemingway zamanında da bu kadar kalabalık mıydı bilmiyorum ama barda oturacak yer bulmakta zorlandığını söylemeliyim. Bu barı bulmuş, üstüne üstlük oturmuşken Hemingway'in de yapmaktan eminim çok keyif aldığı bir şeyi yaptım. Bir mojito ısmarladım kendime. Romu çok olsun, dedim garsona.

İyi bir mojitonun sırrını öğrenecek kadar Kübalı olmuştum! İlk yudumdan sonra barmenin işinin ehli olduğumu anladım. Küba'da içtiğim en güzel mojitoymdu. Hemingway'in bir bildiği varmış. Ünlü yazarın akşam yemeklerini yediği Floridita Otel de Havana'nın eski meydanında. Otelin barına girdiğimde bir sürprizle karşılaştım. Hemingway barın bir köşesinde oturmuş bir şeyler içiyordu. Usulca yanına sokuldum, bir fotoğraf çektirebilir miyiz, dedim. Flaş patlayınca gözlerimi kırptım. Hemingway içmeye devam ediyordu. Bir poz daha çektmek için onu rahatsız edemedim. Hem sırada bekleyenler vardı. Doğrusu Floridita Otel'in sahipleri müşteri çekmenin yolunu bulmuşlar. Barın köşesine Hemingway'in gerçek boyutlarda bir heykelini yaptırmışlar.

Hemingway'in Küba yıllarını beyaz perdeye taşıyan *Baba: Hemingway Küba'da*, yazarın Küba'yla kurduğu bağı anlamak adına önemli bir film. Hemingway Küba'ya duyduğu sevgiyi bir yazısında şöyle dile getirir. "...yeryüzünde son kalan vahşi topraklardan biri. İnsanların lüks gemilerle, efsanelerle, yorgun kahraman ve yalanlarıyla gelmeden önceki son cennet..." Bu cennette yirmi yıl geçirdikten sonra hiçbir açıklama yapmadan Amerika'ya döner. Ve en sevdiği tüfeğiyle intihar eder. Neden? Dünya bu soruyu sorar. Bu soruya cevap aramadan önce yazarın hayatına bakmak gerektiğini düşünüyorum. Tam bir savaşçıdır Hemingway. Üstelik en büyük savaşı kendisiyledir. Çelişkiler yumağıdır. Annesinin bir kız çocuğu gibi giydirdiği, saçlarını uzattığı Hemingway, çocukluğunda bu feminenlikten çok rahatsızlık duymuş olacak ki yirminci yüzyılın en maskülen yazarını yaratır kendinden. Fiziği ve

hareketleriyle tam bir erkek portresi çizer. Birinci dünya savaşına katılmayı çok arzular. Ancak gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle savaşa alınmaz. Yine de bir yolunu bulur ve ambulans şoförü olarak savaşa katılır ve bu savaşta ağır bir şekilde yaralanır. Bir yıl hastanede tedavi görür. Ve çektiği acıya ıslık çalarak karşılık verir. Yaşamı boyunca birçok hastalıkla savaşır, iki kez araba kazası, iki kez de uçak kazası geçirir. Yaşadığı acılar dudaklarındaki ve ruhundaki ışıltı bastıramaz. Hayat bir serüven romanıdır onun için. Bu serüvenin içine dört evlilik ve üç boşanma sığdırır. Kadınlarla da kadınlarısız da yapamaz. Ayrıldığı her eşine bir kitap hediye edecek kadar da centilmendir. Papa lakabıyla seslenir etrafındaki insanlar ona. Seveni kadar sevmeyeni de vardır. Öfkesini kontrol edemez. Bir kitabını olumsuz eleştiren bir eleştirmenin yüzüne kitabıyla vuracak kadar hırslıdır. Ya da Paris barlarında İrlandalı yazar arkadaşı James Joyce'la birlikte başkalarıyla kavgaya tutuşacak kadar öfkeli. James Joyce çoğu zaman bu kavgaların neden çıktığını hatırlamaz bile. Bir avcıdır. Makineli tüfekle köpek balıklarını taramışlığı vardır. İyi bir balıkçıdır, hatta bu alanda çığır açtığı söylenebilir. Pillar adını verdiği teknesiyle bir Küba yazında tek başına elli iki tane kılıçbalığı yakalar. Castro 1960 senesinde Hemingway'in anısına bir balık turnuvası düzenler. Bir taraftan da bir kedi severdir. 1931 yılında kendisine hediye edilen genetik bozukluğu nedeniyle altı parmaklı olan kediyi çok sever. Genetik bozukluğu olan elli kediyi evlat edinir. Doktor bir baba ve müzisyen bir annenin oğlu olmasına rağmen üniversiteye gitmeyi reddeder. Savaş muhabiri olarak çalışmayı tercih

eder. Fütursuzdur. Çok sık gittiği ve çok para harcadığı bardaki bir pisuarı çalar ve evinin banyosuna asar. "Buna yeterince para akıttım," der. Savaş muhabirliği yaparken Fransız direnişçilerine liderlik yapar. Ve Cenevre Anlaşması'na aykırı davrandığı için suçlanır. 1940'larda Argo takma adıyla SSCB'nin gizli servisinde çalıştığından şüphelenen FBI yetkilileri yaşamının son yirmi yılında Hemingway'i yakın takibe alır. Savaş muhabiri olarak çalıştığı Paris'te F. Scott Fitzgerald, Ezra Pound ve James Joyce ile yakın arkadaş olur. Hatta bu dostluk ünlü yönetmen Woody Allen'a ilham olur ve *Midnight in Paris* filmi doğar. *Güneş de Doğar, Silahlara Veda* ve *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* adlı başyapıtlara imza atar. Ve tam bir savaşçı olmasına rağmen bu kitaplarda savaşın anlamsızlığını vurgular. "...ama dünya kıramayacağını öldürür. En iyiyi, en inceyi ve en yürekliyi taraf gözetmeksizin öldürür. Eğer bunlardan hiçbirini değilseniz, sizi yine öldüreceğinden emin olabilirsiniz ama bunun için hiç acelesi yoktur," der *Silahlara Veda* romanında.

ABD'li bir gazeteciyle yaptığı söyleşide "Bizler dürüst insanlar, Küba devrimine inanıyoruz," der. Halbuki bu konuda farklı söylentiler çıkmıştır. Küba devriminin Hemingway'i hayal kırıklığına uğrattığını söyleyenler vardır. Bir devrimci, bir savaşçı olan Hemingway Küba'da intihar etmez de ölmek için ülkesine döner. Sağlık problemleri ve sürekli takip edilmenin yarattığı bunalım yazarı köşeye sıkıştırır. O avının gözündeki korkuyu görmüştür. Bir avcı olarak yaşamıştır. Av olmak en büyük korkusudur. Av olmamak için en iyi bildiği şeyi yapar. Kendini avlar!

DÖRT KISA ÖYKÜ

Canan DOMURCAKLI

Adamla Ağaç

Ne bir çınardı ne de bir gürgen ama adam çok severdi bu ağacı. Saatlerce karşısında durup ona bakardı. Bir gün taşı tarağı toplayıp göçüp gitti oralardan. Aylar yılları kovaladı. Bir kuş gelip kondu ağacın dallarına. Önce biraz yerini yadırgadı. Birkaç defa kanatlarını çırpıp havalandı. Sonra ağacın kalınlaşmış gövdesini gagaladı. Dallar hafifçe sızladı. Adamın nereye gittiğini ağaçtan başka bilen olmadı.

Adamlar Gelincikler

Pencerenin kenarında oturuyorduk. O kadar ısrar ediyordu ki olanı biteni anlatmam için. Anlatsam hayal kırıklığına uğrayacak, anlatmasam bana kırılacaktı. Bahçesinde gelincikler vardı; duvarın dibinde sağa sola sallanıyorlardı. Gözlerimle gelincikleri gösterip, buranın güneşinden ne olacak, sen şu rüzgâra bak, kırmızı çehresi çabuk solar bunların, dedim. Bir daha da konuyu açmadı.

Adamla Yol

Bu yoldan gitmemeliydim, dedi adam ama geri dönmeyecek kadar ilerlemişti. Gitmek istediği yolu düşündü. Orada bir dağ vardı. Başı dumanlı, yamaçları sarptı bu dağın; âşıkların kavil yeri idi tepesi. Eteğinde taş bir ev; evin

kapı tokmağının üstünde bir tavuskuşu kanatlarını açardı. Bir kadın kâh görünür kâh kaybolurdu bahçesinde. Evin önündeki yokuş, sıcak tandır ekmeği kokardı. Heybesinde sadece bir elma vardı adamın. Elmayı çıkardı. Tam dişleyecekken kıyamadı. Cebinde sakladığı al bir mendile sarıp önündeki yola baktı.

Adamla Kelebekler

Kâğıttan gemi yapmanın ustasıydı adam. Gemi yapımcıları onun yaptığı gemilerden ilham alırdı. Bir gün bir kelebek geldi kondu yeni bitirdiği kırmızı bir gemiye. Kelebeğin menevişli kanatları sanki yapıştı omurganın üstüne. Öyle kaldı bir zaman. Bu seyir öyle hoş geldi ki adama, bundan sonra başka gemi yapmak beyhude bir iş, dedi. Yaptığı öteki gemileri ateşe verdi. Kırmızı, eflatun bir alev yükseldikçe yükseldi. Bu alev öyle hoş geldi ki kelebeğe, bundan sonra bir geminin omurgasının üstünde durmak beyhude bir iş, dedi. O gün bugündür adam bir daha hiçbir işte usta olmaya heves etmedi.

FRANSA DEFTERİNDEN ÜÇ RESİM

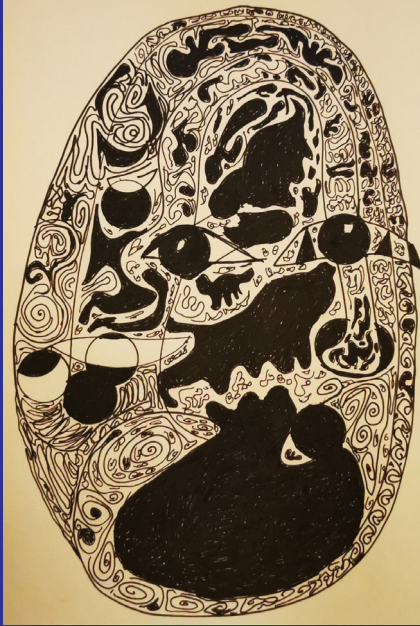
Ercan y YILMAZ

Oradan nasıl görünüyorum bilmem. Dil bilmez, yol bilmez ama şehrin sisine vurulmuş bir yabancı. Ya yazıyorumdur evde ya da yürüyorumdur sokaklarında, adı Saint-Nazaire olan şehrin. Kalemim

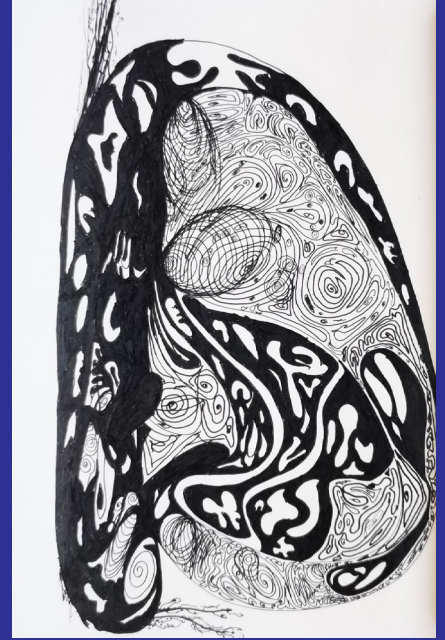
alfabedeki harflerle meşgul olmadığı zamanlarda çizgilere sığınırım. Resim yapmayı seven bir yazar oldum hep. Çizgileri o kadar serbest bıraktım ki ortaya çıkan sonuca hep şaşıtm. Babil Kulesi anlatısında dili bükülen halktanım. Diller karmaşası. Hiçbirini tam konuşamayan. Hepsinden biraz bilen onunla yaşayan ve buna mecbur olan bir yabancı.

Bitirinceye kadar izleyene bakan hüzünlü bir çift gözün varlığını görmedim. O bakınca bunu fark ettim. Bunu otoportre kabul edebilirdim. Savaşlar, kıyımlar, linçlerden sonra. Asır

asır yağmadan sonra. Doğa tahribatını anlatan uzun bir metnin ortasında dinlenmek için yaptığım bu çizim otoportrem olsun.

Bugünler aklım gitmekte. Yeni bir yaşam, yeni bir şehir, yeni bir diyarda. Çizimi çevirince ortaya çıkan salyangoza şaşırdım. Bana benziyordu. Pardon, o benden güzel. Ben ona öy-

künüyordum. Gidebilmiş miyiz, gidebilecek miyiz, bu mevsimin sonunda anlaşılacak ama ikimizin sırtında evi, kalbinde sevdikleri, aklında ise düşleri var.

Hani Özgürlük İyi Gelecekti?

Gökçenur Ç.

On beş gün oldu sen gideli
Sessizliğin tadını çıkardım, kitap okudum,
Sesini sonuna kadar açıp AC/DC dinledim,
Çırçıplak balkona çıktım, yaralı bir martı gibi
Hani yalnızlık iyi gelecekti?
Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey tutmuyor senin yerini

On beş gün oldu yemek yapmadım,
Her gece dışarı çıktım, Arkadaşlar!
Kurtlar, müzik ve baykuşlar, karanlıkta toplanan
Dokunmaya aç, beğenilmeye muhtaç yırtıcı hayvanlar...
Hani özgürlük iyi gelecekti?
Hiçbir şey, hiçbir şey tutmuyor senin yerini

On beş gün, saymamaya çalıştım günleri
Aklıma eseni yaptım, kendime yağmur rengi kıyafetler aldım,
Avlandım kan tadını unutan vegan bir kaplan gibi
Güzel bir kadınla yattım, çirkin bir kadınla, utandım
Hani sevişmek iyi gelecekti?
Hiçbir şey, tutmuyor senin yerini

On beş gün oldu sen gideli
Tek kelime yazamadım, yazamadım
“Yaz zerre merhamet göstermiyor bize,
bir KHK’da adımı görmeyi bekler gibi
bekliyorum senden mesaj gelmesini” diye

Ayrılık ikimize de iyi gelecekti, hani?
Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey tutmuyor senin yerini

MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ İLE SÖYLEŞİ

*“Avrupa’nın Rönesans ile 400 yılda başardığını
biz 80 yılda başardık.”*

Gülşah ELİKBANK

Hocam, Atatürk'ün sizin de bahsettiğiniz gibi Fransızca okuduğu bir kitapta rastladığı önemli bir not, Sümerlilerin Türk olma ihtimali, ülkede bir eğitim seferberliği başlatacak adımlardan birinin atılmasına vesile oluyor. Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin açılmasını sağlıyor. Fakat bana oldukça cesurca gelen bir hamle var ki, Hitler Almanya'sından kaçan Yahudiler bu okulda öğretmen oluyorlar. Cumhuriyet'in o süreçte on yıllık olduğunu düşünürsek Atatürk'ün bu cesur hamlesi bize neler kazandırdı? Bir yandan da nelere mal olabiliirdi?

O zaman bizim için çok büyük bir heyecandı. Çünkü Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi açıldı. Fakültenin açılmasının yegâne sebebi Türk dili, Türk tarihi, Türk kültürü hakkında çalışacak, öğrenecek, araştırarak uzmanlar yetiştirmekti. O zamana kadar Türkler hakkında hiçbir kitap yoktu bizler tarafından yapılmış. Avrupa'da yapılmış bazı kitaplar da Türkleri دائما kötü gösteriyordu. Atatürk geldiği zaman, Anadolu'da herkes Türkçe konuşuyor fakat Türküm demeyi bilmiyordu. Osmanlıyım, ümmetimin olarak kendilerini tanımlıyorlardı. Hatta küçükken babam bana "Sen

nesin diye sorduklarında, Türküm diyeceksin," diye öğretmişti. Bu oldukça önemliydi. Atatürk biz Türklerle, Türklüğü öğretmek için bu fakülteyi kurdu. O zaman için hakikaten çok büyük bir külfetti memlekete. Orası sadece bir fakülte, bir bölümden ziyade başlı başına bir üniversite gibiydi. O zaman böyle bir fakülteyi açmak için eğitimci lazımdı. Eğitimcimiz de yoktu. Hitler ülkesinde ve işgal ettiği memleketlerde üniversitelerde hoca olan Yahudi profesörleri okullardan ihraç etti. Bu insanlar ortada kaldı. İsviçre'de bir dernek kurdular. Faydalı olabileceklerini düşündükleri her memlekete müracaat ettiler. Hiçbiri Hitler korkusu sebebiyle kabul etmedi. Hatta ABD göçmen memleketi olduğu halde kabul etmedi. İşte o zamanlar tesadüfen İsviçre'den bir profesör bizim memlekete gelmiş, onun vasıtasıyla ve on yıllık Cumhuriyet gelişimlerini aktarımıyla diğer profesörlerin dikkatini çekiyor ve ülkemize gelmek için müracaat ediyorlar. Atatürk de gelmelerini istiyor. Onlara "Siz buraya canınızı kurtarmak için değil, aynı eğitimi burada vermek için geldiniz," diyor. Tabii bu insanlara önemli maddi yatırım yapıldı. Çok iyi hatırlarım bizim Sü-

meroloji hocamız 1000 lira alıyordu ayda. O zamanlar mebuslara 300 lira para veriliyordu. Düşünün ne kadar büyük bir para. Gençler olarak bizler de çok heyecanlıydık. Bütün gayemiz bir an önce okumak ve memlekete faydalı olmaktı. Bu yüzden çok çalışıldı. Hatta hocalar "Biz böyle talebe görmedik," diyorlardı.

Bir yandan da uzmanların Türkler hakkında bilgi alması için yer lazımdı. O zaman Türklerle ilgili olan bütün milletlerin dilleri, kültürleri konu Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne... Çin, Hint, Rus, Macar, İran, Arap, Latince, Yunanca hepsi konu. Hocaları da yer aldı. Atatürk, Fransızca bir kitapta okuyor ve sonrasında "Sümerliler Türk olabilir. Orta Asya'dan geliyorlar" yazılı bir cümle görüyor. Bu cümlemin altını çizip kenarına "Önemli" diye yazıyor. Anadolu'da Türklerle ilgili eski bir uygarlık da var bu konuyla ilgili de bir bölüm açalım buraya, diye düşünüyor. O zaman Sümerler, Sümeroloji bölümü Avrupa'da yoktu. Çünkü Asurlular ile başladığı için Asuroloji ön planlıdır. Ama Atatürk Sümeroloji bölümünü ön plana çıkarmak için çaba sarf etti.

Bir yandan eğitim seferberliği devam ederken devrimler devam ediyordu. Ama yakın tarihi araştırdığımızda görüyoruz ki, halk bu devrimlere çok çabuk uymuş. Halkın, Atatürk devrimlerine çabuk uyum sağlaması hususunda ne düşünüyorsunuz?

O yıllarda insanımız bilgiye hasretti. Savaştan çıkmışız, bilgi oldukça kıymetli. Okullar açılınca, inkılaplar gelince herkes heyecanlandı. O yıllarda opera, bale eğitimleri de başladı. Böylelikle kıymetli sanatçılarımız çıktı. Ne mutlu ki halkımız kabul etti.

Kıyafet, şapka kanununa da çok çabuk geçildiğini, önemli bir değişim süreci yaşandığını görüyoruz.

Daha Atatürk devrimleri gerçekleşirmeden aslında toplum içinde yavaş yavaş giyim konusunda değişimleri canlı tanık olarak görüyorduk. Annem 1920'lerde erkekler için pantolon yapıp satıyordu. Atatürk devrimi sonrası mahalli, tarikat vb. kıyafetlerle ayrıştırılan toplum kıyafet devrimiyle bir bütün haline getirilmek istendi. O zaman kıyafet kanununda kadınların kıyafetleriyle ilgili bir husus yoktur. Sadece vilayetlere yollanan telgraflarda kadınların çarşafsız dolaşabileceği haberi verildi. Zaten bizim köylümüzde çarşaf yoktu. Köylümüz şalvar giyerdi. Düşünün 1960'larda Amerika'da kadınlar pantolon giymek için protestolarda bulunmuştu. Tabii biz bu konuda şans-

lıydık, giyebiliyorduk. Bu bakımdan hepimizde heyecan vardı.

Söz kadınlara gelmişken, siz hep ümitli konuşup devrimin en önemli çağında olduğumuzu dile getiriyorsunuz, bu bağlamda Cumhuriyet tarihine de tanıklık etmiş biri olarak sizce devrimler nereden nereye geldi? Kadınların devrimlerde rolü ne oldu?

80 yıl içinde kadınlarımız yüksek eğitim görmeye başladılar. Sanatta, bilimde her alanda üstün başarı kazandılar. 80 yılda bu muazzam bir başarı. Avrupa'nın Rönesans ile 400 yılda başardığını biz 80 yılda başardık. Yalnız kendi içimizde değil, başarılı kadınlarımız dışarıda da ödüller aldı-

lar. Bu bakımdan ben çok mutluyum. Devrimimizin en yüksek çağındayız. Ben köylü kadınıma hayranım. İş konusunda, mücadele konusunda...

Siz Sümerliler ile ilgili ülkemizde en çok bilgi sahibi insanlardan birisiniz. Son dönemde Göbeklitepe oldukça gündeme gelmeye başladı. Atatürk döneminde Göbeklitepe keşfedilmiş olsa sizce ilgisi nasıl olurdu?

Kazıların süratle devam etmesini isterdi. Çünkü bu araştırılsın, kazılar devam etsin isterdi. Göbeklitepe hakikaten çok kıymetli. Dünya kültürünün merkezi yeni buluşlar gerçekleşinceye dek Anadolu olarak kabul görmekte...

Peki, Sümerlileri tarih açısından kıymetli kulan nedir? 6000 yıllık bir uygarlıktan söz ediyoruz. Ama bu uygarlıktan yeterli bilgileri edinip tarihimize katabildik mi?

Sümerliler evvela yazıyı, dillerine uygun yazıyı buldular. Yazıyı geliştirmek için okullar açtılar. Böylece yazı daha metodolojik olarak öğrenildi.

İnsanlar her konu hakkında yazacak hale geldiler. Kültürlerini yazdılar. Matematik, astronomi hakkındaki yazıları hâlâ çok değerli, kıymetli... Önceleri Avrupa bu bilgileri Yunanlılardan aldı diyordu. Ama Yunanlılar da Sümerlilerden aldı. Şimdi de bu algının değişmesinden Avrupa korkuyor. Çünkü edindikleri bilgiler Sümerlere ait. Burçlara ad vermiş Sümerler, biz şu an bunların tercümesini kullanıyoruz. Sümerlileri okuyup öğrenebildiğim, gelecek kuşaklara tanıtabildiğim için çok mutluyum.

Bir yandan da binlerce yıllık tabletleri çevirerek tarihe kazandırınız. Örneğin “Boş vaktin varsa neden değerlendirmiyorsun ya da biliyorsan neden öğretmiyorsun.”

Düşünün o zaman öyle söylüyor. Bilgi paylaşılsın diye. Boş vakit geçirilmemesi tavsiye ediliyor. Onca yıl evvel neler tavsiye edilmiş.

Siz de üretkenseniz. Öğretmeyi de üretmeyi de seviyorsunuz. Şu an tamamlamak istediğiniz, üzerinde çalışmak istediğiniz bir kitap var mı?

Son zamanda çocuklara hitaben bir kitap yazdım. Noel'in Türklerle başladığına dair... Çünkü çocuklar vasıtasıyla bu bilginin daha hızlı yayılabileceğini düşündüm. 108 yaşında bu kitabı yazdım.

Son dönemde Z kuşağı çok konuşuluyor. Ülkenin geleceği, sorumluluğu bu genç kuşağa yükleniyor gibi... Siz çocuklardan ve gençlerden ne beklenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Toplumun şu anki beklentileri ve gençlere yükledikleri sorumluluklar sizce doğru mu?

Tabii ki onlar büyüyecek ve devleti, idareyi, bilimi, sanatı ele alacaklar. Ne kadar iyi yetiştirirsek memleket için o kadar iyi. Tabii ki doğru...

Cumhuriyet kadınlarına ne söylemek istersiniz?

Seslerini çıkarsınlar. Bakın benim “Vatandaşlık Tepkilerim” diye bir kitabım var. Onu okusunlar. Belki o kitap okunsa her şey daha farklı olurdu. Çekinmeden korkmadan topluma karışsınlar.

DENİZİN GETİRDİĞİ

Varol MENGÜVERDİ

Deniz kasabamıza bir adam getirmiş. Sahiden getirmiş, öyle diyorlar. Ötesini bilmem, buranın ahalisi bir söz söylüyorsa muhakkak doğrudur. Öyle ya, dalgalar sürüklemiş getirmiş. Adamcağızı kimin denize attığının ne önemi var?

Yalnız biraz feleği şaşmış bu adamın. Bir dediği bir dediğine uymazmış. “Kimsin, nesin?” diye sormuşlar. Sora sora adamı bin parçaya bölmüşler. Bini de farklı kişi. Az susup bekleseler, belki gerçek bir ad duyacaklar. Olmamış. Tutmuş koldan kahvehaneye getirmişler. İyi de etmişler. Başına güneş geçmeyince kafası daha bir çalışır olmuş adamın.

Yine adını söylememiş. Korkmuş besbelli. Böylere de yaşar yeryüzünde. “Adını bilsek ne olacak be adam?” demişler. Dirmiş. Ne olsa söylememiş. Bir iki akıllı kişi çıkmış da seslenmiş ahaliye. “Sakin olun! Adam belli ki bir belaya çatmış. Durun bakalım ne diyecek?” Teşekkür eder gibi bakmış denizin getirdiği, bizimkilerin suratına. Sıcak çayını yudumlamış, ayılmaya çalışmış.

Adam susma hakkını kazanınca, ötekiler konuşmuş. Para ödüllü bir yarışma yapılsa bu kadar heveslisi çıkmaz ya bu işin, böyle bir felaket anında sayısız gönüllü çıkmış ortaya. Başlamışlar denizin getirdiğinin kim olduğunu tahmin etmeye.

“Belli ki gönül meselesi. Kardeş! Babası mı yaptı bunu, ağası mı?”

Söze karışmış bir diğeri:

“Kim bilir! Belki de kocası.”

“Yok lan! O kadar da değildir.”

Gülüşmüş kasabalı. Bizimki alık alık bakmış kendisine gülen suratlara. Üstüne bir de gülmüş.

“Belli. Başını belaya sokmuş. Alacak verecek meselesi olacak. Başka ne?”

Bir diğeri bunu duyunca fırsatı kaçırmamış.

“Ulan senin borcun bile böyle tahsil edilmez. Başka bir iş bu.”

“Sağ koymak isteyen denize atmaz. Öldürmek isteyen de. Kesin başka bir iş.”

“Sakın yabancı olmasın?”

“Yok ulan, Türkçe konuşuyor. Kimliği de var

hem.”

“Ya sahteyse?”

“Ya Türkçe konuşması?”

“Ne olacak, iki kelime ezberlemiştir.”

Herkesin aklı yatmış buna. Sorular sorup yanıtlar almaya çalışmışlar. Art arda gelen beş on saçma sorudan sonra denizin getirdiği yine gülmüş.

“Yok,” demiş. “Ben buralıyım.”

Yine susmuş. Herkesi almış bir öfke. Böyle taksit taksit konuşacaksa, çeksin arabasını daha iyi! Tutmuşlar kolundan. Kahvehaneden çıkarmışlar. Ortalığı do-laşmaya başlamış. Üst baş sıırıslıklam. İki güzel kızla karşılaşmış. Nergis ve Selda. Nergis gülmüş. Denizin getirdiği de utana sıkıla yoluna devam etmiş. Hava kararmış. Hava, birkaç defa daha kararmış. Belki dördüncü, belki beşinci kararmasında hatırlatabilmiş ancak denizin getirdiğini, kasabalıya.

“Sahi, ne oldu o adam?”

“Kimdi, neydi?”

“Şevket Abi kolundan tutup da kov-masaydı adam ötmeye başlamıştı ne güzel.”

“Öyle.”

“Öyle.”

Sonra biraz zaman geçmiş. Hava birkaç kez daha kararmış. Denizin getirdiği, yine aynı yerde, yine aynı hâlde bulunmuş. Bu kez soluk almıyormuş. Cebinden ıslak, okuması pek güç bir not çıkmış.

“Keşke o gün kurtarmasaydınız beni! Bir daha ölmek daha zor. Üstelik artık âşığım.”

Âşık olduğu Nergis miydi yoksa Selda mı bilinmez. Belki denizin kendisini getirdiği yerden, bir başkasıydı. Ama bu olay hep akılda kaldı. Nergis de Selda da kâh üzülerken kâh övünerek anlattılar bu olayı ömürleri boyunca.

Örümcek II

Onur CAYMAZ

nasıl işler uzay gemilerine benzeyen eski model fotokopi makineleri o buzlu karanlığa gönderilen şeylerin adı, bilemem ne zamandır gemi bir başka gezegende parlayıp duran ışıltılı kuantum böcekleri niçin var neden adı örümcek, kim hatırlar tanrıçayla örgü yarışına giren Arakhne'yi ve örümcek bana sorupdur, kim yazacak senin kuşaktan, pasajların tarihini gümüş şamdan satanların, son kutlu yorgancının, yorgun sarrafın, topal sahafın kim, lokumların üzerine dökülen pudraşekerini yazacak sizin kuşaktan örümcek: bir ağ örüyor usulca gelgelelim çağla gülüne benzeyen o travesti bir deniz ülkesinde yaşardı hanı, seneler, seneler evvel, nereden bilebilirsin dershaneinin sokağındaki genelevde çalışır, Tarlabası'nda cirit atardı cinler girişte kel bir şofben tamircisi vardı yek gözü buzlu, belki kör, çakır yeşil sonra gemiye benzeyen dükkânında pirinç çuvalları arasında erkek emziren ve tabii örümcek: parçalanırdı börekçinin orada atomun farklı tanecikleri örümcek diyorum, her zaman yol bulup inilleyerek içimdeydi benim sen de takıyorsun bilirim kütüphanede kitap sırtlarının hizasına bencileyin seni de kuyudur çeker, aynı şarkıların farklı şarkıcılardan devşirdiği titreşim

KÖPÜK VE TUZ

Serkan TÜRK

Günün akşama yakın saatlerinde rüzgâr çıkar, tepelerden aşağıya doğru akıp giderken yoldaki yaprakları, kelebekleri peşine ve önüne takardı. Böyle mi başlamalı bir öyküye? Çocukluk dönemimde okuduğum o romandaki gibi hep neşeli şeyler anımsama isteği benimkisi. Rüzgârı ve çayırları düşününce, sonsuz bir özgürlük alanı bulmuş gibi hissediyorum. Anlatacaklarım bir rüya an'ı kadar kısa sürebilir. Bittiğinde yalnızca bazı görüntüleri belli belirsiz anımsarım. Sonra hayatuma kaldığım yerden devam ederim bir şey olmamış gibi.

Uzun yaz akşamlarından birinde Mağosa'dayım. Elimde o sabah gittiğim kitapçıdan aldığım, üzerinde ünlü bir ressamın tablosu olan kitapla merdivende oturmuş, Beşparmak Dağları'na bakıyorum. Ben de o anda başka bir resmin parçası oluyorum. Karakalemle çizilmiş ve yer yer belirsiz bir resim. Kalabalıklar arasındaki kaldığımız yalnızlık halini anlatıyor sanki o an. Etrafımda başka yerlerde dogup bir araya gelmiş çocuklar. Kimi zaman dillerimizin bir olmadığı, yan yana konuşacak ne yazık

ki çok şeyimizin bulunmadığı fikrine kapılsam da, birkaç ayı geride bırakabildiğimize göre, anı olacak bu zamanlar. İncecik bir kitap elimin arasında dururken ressamın tablosunun üzerinde parmaklarımı gezdiriyormuşum da tüm tümseklere, tepelere ve o çayırlara dokunuyormuşum gibi heyecan var içimde.

Güneşten korunmak için taşıdıkları şemsiyeleleriyle iki kadın bir çocuğun elini sıkıca tutmuş tepedeki patika yolu kullanarak vadiye doğru sanki bir şeyi kırıp dökmek için özen gösterir gibi seğirtiyorlardı o resimde. Belki görmem gereken iki kadın değildir. Bir adam, bir kadın ve hemen arkalarından bir köpek yavrusu... Daha tepenin başından belirmiş iki kişiyi de görmüş olmalıyım. Yeşillerin arasında sonbahar diriliyor. Sarılar, kıscık otların arasında, başını uzatmış kır çiçekleri, gelincikler. İncecik gövdeleriyle uzun ağaçlar. Yol, tek tük kalmış yeşil otların arasında kayboluyor.

Daha önce bildiğiniz bir yolu gitmek kolaydır. Önünüze bakmaz, adımlarınızı gelişigüzel atar-

sınız. Belki düşündüğüm resmin tamamına bakmalı. Yamacın ortalarına kurulmuş eski taşın bir evin etrafında, yüksek çitle çevrili bir bahçe kurulmuş. Tentelerin altında günün doğuşuna bakan balkon... Hemen duvarın önünde sıra sıra dikilmiş ve her yeri sarıp sarmalamış dikenli bir çiçek uzuyor. Bahçedeysen şimdi seçemediğim bitkiler. Evin bir odasını terzihane olarak düşünmüş olmalı büyükler. Farkında mısın? Benim öyküme dönüştü anlattığım şey. O yüzden her şey aslında düşündüğümüz ölçüde gerçek. Terzihanede kasabada yaşayanların söküklükleri dikilir, yırtıkları yamanırdı. Özel günlerde etek, takım elbise dikildiği de olurdu. Oysa bu küçük odada daha bir gelinlik dikilmemiştir. Olsa olsa biraz küçültülmüş, gelinin üzerine uydurulmuştur. O beyaz kumaşlar, tüller, bir kadın eliyle kesilmesi gerektirmiş gibi düşünüyorum şimdi o eski zaman evine bakarken.

Evin çocukları küçük yaşlarda önce terzihaneye girer, el becerilerini geliştirirdi. Ya da bahçenin ötesindeki büyük ağaçlı yamaçta oturup kitap okur, küçük kentlerdeki tüm çocuklar gibi başka kentlere gitme hayalleri kurardı. (Bense o yazları hayal ederken kullandığımız balkonumuzda oturup akşamları ışıkları görünen yerleri görmeyi deniyordum.) Kapının önündeki verandada yaz kış bir eski kanepede dururdu. Yaz akşamları kadın kocasının göğsüne yaslanarak orada uyurdu. Uyumanın en güzel hâli bu olsa gerek. Sevdiğin insanın göğsündeki denize kulak vermek...

Yaz bittiğinde evin en küçük çocuğunun parmaklarının arasında bir fırça, porselen tabakları boyarken buluyor kendini. Sessizce boyayacak tabakları. İncecik çiçek resimleri, meyve figürleri çizecek porselenlere. Fırçayı nasıl tutuyordur o yaşlarda bir çocuk? İğneyi

kumaşa batırıp ipi teyellerken olduğundan daha rahattır muhtemelen. Tepedeki evin çevresinde koşmalıdır oysa. Mavi göğün bağrında uçurtması salınmalıdır. Aragon şöyle yazmış onlarca yıl evvel: "Okuduklarımda hep bir baş dönmesi aramışımdır." Bense yazdıklarımda beyaz köpükler, uçsuz bucaksız bir mavilik ve serin esen rüzgârlar olsun isterim. İnsanlar gürültünün içinde bir beş dakikalığına da olsa yazının köpürüsünün üzerinde dursun ve baksınlar anlattığım yüzlere. Bakıyor musunuz o çocuğun yüzündeki sarı tüylere?

Porselenlere çizdikleri sessiz bırakıyor çocuğu. Beyaz kâğıtlara düşürüyor aklındakileri. Fırçasının altında bir kadın yüzü belirir bir gün. Sonra hüzünlü bir kadın yüzü daha, saçları topuz. Diğer yaptığı tabloda şapkasının altından boynuna ellerini uzatmış bir genç kız. Kalabalık insan toplulukları, şenlikli sofralar, yaz günlerini boyar özenle. Kayıkla nehirde gezintiye çıkan insanları ve elbette o ağaçları da boyar. Zeytin ağaçları da vardır çizdikleri arasında. Benim Mağosa'daki kısa boylu zeytin ağaçları gibidirler. Oradaki ağaçlar vadinin ötelere doğru akıp giden rüzgârı içinde tutuyordu. Bulutlar, uzak maviliklerdi dağların üzerinde. Dostumun dediği gibi belki, "Herkes gördüğü şeyi anlatır." İlerideki sararmış çayırlikte koşan çocuk silüetleri hayal ediyordum. Ve o çocukların koşup oynamadığı bir arazide olduğum gerçeğiyle geliyordum kendime. Binalar sanki o hızla eskiyor, örümcek ağları, kurumuş sarmaşıkların kökleri arasında ölüyor du taşlar. Çocuk sesleri yıllar öncesinde kalyordu. Sınırın diğer tarafındaysa üç yel değirmeni dönüyordu yeni evlerin arasında. Görmüş müydüm bu anlatıklarımı sahi? Bunca gün sonra emin olamıyorum.

Hep ağaçların içlerine kaçmış rüz-

gârın peşinden koşarken buluyorum kendimi. Bir de o kıvıla dönmüş büyük kiraz ağaçlarının oradaki yolda durup soluklandığım o kısa anda. Güneş her şeyi değiştirir gibi çıkıyor bir dağın ardından. O çocuk benim yalnızlığımı da çiziyor, tepedeki evin avlusundan bakarken görüyor yüzümdekileri yıllar öncesinden.

Yatağa uzanıp bazen her şeyi unutmak istersin. Her şey *rüzgârlı camlar*daki gibi olmuş mu, olacak mı arası hissettirir. Trene bindin mi, biniyor musun? O sözleri duydun mu, söyledin mi? Kırdın mı bir kalbi? Kırılanı mı topladın? Karar veremediğin o anda kalmak geçer içinden. O yüzden susarak, sessizce beklersin yel değirmenini döndürecek rüzgârı. Zaman dişlisinden geçirir hepimizi. Kanımızın aktığını, iliklerimizin boşaldığını hissederiz. O kırmızılığı yalnız biz görürüz. Karşılık bulamadığımız her hissin bıraktığı, derin bir kesik izi. Güneşi o dağların üzerinde yeniden görmek için zaman geçmesi gerekir. Bu yüzden sabırla dınlarsın başkalarının mutsuz öykülerini. Oysa ne anlatacaktım bu öyküye başlarken? Güneşin doğuya doğru yittiği bir akşamüstünü, kelebekleri görecektir ve rüzgârın saçlarının arasından bütün acı anları çekip alır gibi geçip ağaçların arasında kaybolduğunu...

Hikâyemdeki ev boşaldı. Taş, yüzyıllık bir sessizliğe ant içti. Yosun soyunu sürdü o bahçede. Renklerin kimi uçup gitti tüm yaşamlar gibi. Başka bir çocuk gelip fırçasını tuvale sürene kadar oradaki hayat unutuldu. Gövdesi canlandı insanın bir ilkbahar. Aragon'un dediği gibi "bir sürekli ilkbahar" gerek bize. Köpüğü de tuzu da olan bir hayat istediğim.

İKİ ÖYKÜ

İlyas TUNÇ

Açık Bırak Pencereni

Dün yaptığı şeyi yine yapacaktı ki kırık dö-kük sokak bankının yerinde olmadığını fark etti. İşgüzarın biri onu biraz ötede başka bir yere taşımıştı. Mülkiyetini edimne hakkımız olmayan kamusal bir nesneydi. Evimizden ya da bahçemizden içeri sokmadığımız sürece buradan oraya, oradan buraya, yerini değiştirmenin henüz bir sakıncası yoktu. Ancak özellikle buraya, Mustafa abinin istediği, koordinatları önceden belirlenmiş bu sabit noktaya... Her zamanki gibi geri çevireceğini bildiğim için birlikte taşımayı bu kez de tek-lif etmeyecektim. Birbirine yakın köşelerdeki ayakların ikisini tutup bankı bir el arabası gibi sürüklemeye başladı Mustafa abi. Diğer iki ayağının çıkardığı metalik ses, kasvetli geceyi boydan boya çizmiş, çizilen gecenin huzuru kaçmıştı. Gecenin huzurunu kaçırmayı değil, liseli sevgilisinin, kendi ifadesiy-

le *manitasının*, dikkatini çekmek istiyordu. Bankı yerleştirdiği biricik noktadan arzın merkezine iner, ateşler içinde kat kat kavru-lur, çekirdeğe karışıp eriyecek derken yeni-den yüzeye çıkardı. Ben, Mustafa abiye göre “*aşktan anlamaz, bacak kadar çocuk*”, öylece onu izliyordum. Şimdi banka tersten oturmuş, fırtınalı denize sırtını çevirmişti. Giydi-ği yün paltoya rağmen hafifçe kamburunu çı-karması, biraz üşüdüğünü gösteriyordu. Kuş Geçimi fırtınaları çoktan geçmiş, Aralık ayı-nın ortasına gelinmişti. Yan cebinden Tekel marka bir kibrit kutusu çıkardı, içindeki “*va-sati kırk çöpten*” birini aldı ve dudaklarında hazır beklettiği sigarasını tutuşturdu. Kibriti çakar çakmaz kutunun üzerinde bir yelkenli resmi belirmiş, rengini seçemeden yelkenle-ri karanlığa karışmıştı. Yelkenlerin karanlığa karışmasıyla Mustafa abinin parmaklarının ucunun yanması eş zamanlı gerçekleşmiş, her iki eylemden geriye parolası bilinmez, inatçı bir öksürük nöbeti kalmıştı. Öksürük

nöbetine de tutulsa, parmaklarının ucunu da yaksa dün yaptığı şeyi mutlaka yapacaktı. Aynı şeyi dün- den önceki gün, daha önceki gün de yapmış; kuşkusuz yarın da yapacaktı. Zaten berbat olan sesi, öksürükleri yüzünden daha da berbat hale gelmiş; ama bir yolunu bulan o Hicaz şarkı gırtlak çıkıntısının ucunda patlayıvermişti.

“Açık bırak pencereni, örtme perdeni bu gece...”

Soğuk bir gecede kimse penceresini açmazdı. Diyelim biri açtı; köşedeki sokak lambası sönmüş, ay bulutlara girmiş, açıkçası, bulutlar aya saygısızlık etmişken pencereyi kimin açtığını görebilecek miydi Mustafa abi? Evet, görecekti! Çünkü...

Aştan anlardı!...

Pileli Etekleri Acaba Kim Ütüleyecekti?

Mahallemizdeki diğer kadınlarda bulunmayan, bulunsa da onların kadar inatla ya da cesaretle ortaya koyulmamış, prenseslere has bir özgüven içinde, sağa sola samimi gülücükler dağıtarak kol kola yürümelerini hayranlıkla izledim. Gülücükler dağıtmadıkları zamanlarda, ihtimal ki incir çekirdeğini dolduramaz bir dargınlık nedeniyle, biri diğerinin kolundan çıkar, biraz geride kalır, öndeki arkasına bakmadan, önceki deneyimlerinden olayın nasıl sonuçlanacağını bildiği için, yoluna devam ederdi. Nitekim çok geçmeden arkadaki, öndekine yetişecek, hiçbir şey olmamış gibi yeniden koluna girecek; böylece, kendi tutuşturduğu saman alevi dargınlığı yine kendi söndürecekti.

Öndeki kadın, Şehriban, arkadaki kızın, Sevim'in, annesiydi. Bugün annesinin kolundan kızı Sevim çıkmıştı. Yarın ise kızının kolundan annesinin çıkmayacağını; yani dargınlığın saman alevini Şehriban'ın tutuşturmayacağını kimse garanti edemezdi. Öykülerini ne resimli bir masal kitabında okuduğum ne de yaşlı birinden dinlediğim; ama bizzat tanık olduğum bu yoksul anne kız kahramanlar arasındaki sevgi öylesine imrendiriciydi ki darılmaları da barışmaları da doğrusu prenseslerin bile beceremeyeceği ağırbaşlı bir soylulukla, eşsiz bir incelikle gerçekleşecekti.

-Pileli etekleri sen ütülersin, dedi Sevim.

Zengin komşulara ütü yapmaya giderlerdi. Son günlerde hep kendisi ütülediğinden dolayı pileli etekleri bu kez annesinin ütülemesini istiyordu.

-Hayır, dedi Şehriban.

Kırıcı olmaksızın bileklerine inmiş pamuklu, beyaz çoraplarını dizlerine çekme bahanesiyle annesinin kolundan usulca çıkmış, arkasından bir süre yürümüş, sonra tekrar koluna girmişti; ancak koluna girmeden önce kaşla göz arasında Şehriban'ın omuzuna düşmüş uzunca bir saç telini almayı da ihmal etmeyecekti. Dün de annesi, onun çiçek desenli yakasına, sanki toz varmış gibi, yumuşacık bir fiske vurmuştu. Sözle değil, eylemle barışmayı tercih ederlerdi. Çiçek desenli yakadan fiskeyle atılmış toz ya da omuzdan alınmış uzunca saç teli, aslında gereksiz bir özürden ziyade, “*bizim birbirimizden başka kimsemiz yok*” anlamına gelen sarsılmaz bir sahiplilik duygusunu çağırıyordu. Merdivenli sokağın

başında, kibrit kutusundan ufacık, beyaz badanalı bir evde otururlardı. İkisi de çocuk varlığımdan habersizdi benim. Prenseler has özgüven içinde kol kola yürümelerini hayranlıkla izlediğimi nereden bileceklerdi? Çok pencereli taş bir konağın tokmağını tıklamadan önce halat örgülü saçını hafifçe okşadı şehla bakışlı Sevim.

Pileli etekleri acaba kim ütüleyecekti?

“Edebiyat evirisi, bir yapıtı Türkçede yeniden
yazmaktır, evet oturup kendi dilimizde yeniden yazarız.”

İlknur ÖZDEMİR

İLKNUR ÖZDEMİR İLE SÖYLEŞİ

Birgül SEVİNÇLİ

Yayıncı, çevirmen ve yazar olarak, sadece yayın sektöründe çalışanların değil, iyi okurların da kitaplarını takip ettiği en az bir çevirisini okuduğu yayın hayatımızın en üretken insanlarından birisiniz. Coetzee'den Toni Morrison'a Auster'den Wolfe, Pascal Mercier'e birçok eseri sizin çevirilerinizden okumuş biri olarak, öncelikle bu kıymetli eserler için teşekkür ederim. 1991 yılından bu yana edebiyat ortamında geçen 30 yıllık yayıncılık hayatınız boyunca, üstelik erkek egemen bir sektörde umutsuzluğa kapıldığınız vazgeçmeyi düşündüğünüz anlar oldu mu? Nasıl başladınız? Geçen süreci aktarabilir misiniz?

Güzel sözlerinize teşekkür ederim. 1991 çeviriye başladığım ve ilk çevirilerimin yayımlandığı yıldır, yayınevlerinde çalışmaya ise 1995'in Ocak ayında başladım, genel yayın yönetmeni olarak. O gün bugündür sürdürüyorum. Bundan 27 yıl önce yayıncılıkta erkeklerin sayısı kadınlardan çoktu, kadınlar daha çok çevirmen, kısmen de editör olarak bulunuyorlardı. Erkek egemen demeyelim

isterseniz, çünkü hele son yıllarda, yayıncılıktaki kadınların sayısı erkeklerden az değil. Vazgeçmeyi asla düşünmedim, gerek de yoktu. Yayıncılık hayatımdaki ilk günümünden itibaren hep destek gördüm, yolum açıldı, yaptığım işler takdir edildi. Vazgeçmek değil bilakis daha ilerlemek istedim. Kendimin görmediği ışığı Erdal Öz gördü. Çeviri yaptığım birkaç yıldan sonra bana yayınevinin başına geçmemi teklif etti. İnanılmaz bir fırsattı, hem meydan okuyordu bana bu iş, hem müthiş kendine çekiyordu. Bir an bile düşünmedim, acaba yapabilir miyim diye. Başlayayım, nasılsa bu işi öğrenirim dedim. Can Yayınları'nın kurucusu sevgili Erdal Öz'ün bana tanıdığı bu fırsatı hayatta başka kimse tanımadı. Bana güvendi, yayınevini emanet etti. Ben de sanırım onun yüzünü kara çıkarmadım. Orada olduğum on yıl boyunca hep iyi işler yaptık, çok sayıda yerli-yabancı yazar kazandırdık yayın dünyamıza. Cemil Kavukçu'dan Yekta Kopan'a, Murat Gülsoy'dan İnci Aral'a, Sema Kaygusuz'dan Faruk Duman'a şimdi çok okunan, çok sevilen kaç

yazar o dönemde katıldı yayınevine ve yayın dünyasına. Ben bir yandan da çeviri yapmayı sürdürdüm tabii. Çok sayıda çevirim yayımlandı o yıllarda.

Edith Grossman'ın *Yapı Kredi Yayınları* tarafından Ayşe Ece çevirisi ile dilimize kazandırılan *Çeviri Neden Önemlidir?* adlı eserinde, "Bir yapıtı başka bir dil için değiştirdiğimizde o yapıt bize ait olur (ancak gizemli ve anlaşılmasız bir biçimde aynı anda özgün metnin yazarının yapıtı da olmayı başarır)" diyor Grossman. Okur olarak, çeviri eserler ve onları bir bakıma yeniden yazan çevirmenler üzerine bir kez daha düşünmemi sağlayan bu söz hakkında siz ne söylemek istersiniz?

Edebiyat çevirisi, bir yapıtı Türkçede yeniden yazmaktır, evet oturup kendi dilimizde yeniden yazarız. Dolayısıyla çeviren kişide biraz yazarlık kumaşı olması gerekir. Her iki dili mükemmel bilen ama yazarlık yanı hiç olmayan bir çevirmenin ortaya çıkardığı çeviri kuru olur, özgün yapıttaki incelikleri, ruhu veremediği gibi o yapıtı bozabilir, değiştirebilir, yazarı ve yapıtı yanlış ve eksik tanıtabilir de. O yapıt bize ait olur diyecek kadar ileri gitmeyeceğim, çünkü bu iddianın doğru olduğunu düşünmüyorum. Ancak çevirmen yazarın dilini, dünyasını, kitabın kurgusunu, ruhunu iyi yansıtmış, adeta kitap Türkçe yazılmış gibi olmuş diyebilirim. Yapıtın sahibi yazandır. Çevirmen ona kendi fikirlerinden, düşünce dünyasından, dünya görüşünden bir şey katmaz. Ustalığını katar, kitabı en eksiksiz biçimde, ona ihanet etmeden, değiştirmeden verir. Bir yapıtı on kişiye verin, on tane farklı çeviri gelir önünüze. Her çevirmen metnin farklı bir yerine odaklanmış olabilir, bir sözcüğün farklı anlamlarını kullanmış, bir fikri değişik yorumlamış, yazarı farklı anlamış olabilir. Hep söylenir ya,

güzel çeviri metne sadık olmaz, sadık kalan da güzel olmaz diye. Bu sözün ne derece doğru olduğuna okurlar ve eleştirmenler karar verir, ama ben ikisinin birleşebileceğine, çevirinin hem özgün metne sadık hem de güzel olabileceğine inanıyorum. Buna gayret ediyorum.

Sizce, farklı türde edebi metinler, roman, öykü ya da kurgu dışı kitaplar (psikoloji, sosyoloji, tarih ve tüm diğer disiplinler) üzerinden düşündüğümüzde, bir çevirmenin hepsi ve özellikle şiir gibi daha özel bir alanda aynı yetkinliği ya da başarıyı yakalaması mümkün müdür?

Bu zor bir iş. Özgün metnin ele aldığı konu hakkında bilginiz yoksa hem çok uğraşsınız hem de ortaya başarılı bir iş çıkarmayabilirsiniz. Terminolojiyi bilmek yetmez, o konuyu incelemiş olmak da gerekir. Edebiyat çevirmenleri bence kendi alanlarında kalmalıdır. Ben bir psikoloji kitabı çevirmek istemem ya da hukuk kitabı. Konuya hâkim olmazsam yetersiz bir çeviri çıkar ortaya, hem de çok fazla zaman geçirmek durumunda kalırım. Bu işi uzmanına bırakmalı ama uzmanlar arasından her zaman iyi çevirmen çıkmayabiliyor. O zaman iş biraz da editöre kalıyor. Çeviriye biraz lezzet katmak, dili biraz düzeltmek açısından. Şiir de çok farklı bir alan. Şiir çevirisi zor ve her zaman istenen sonuç elde edilemeyebiliyor. Şiir, yazıldığı dilde bir melodidir, müziktir, sesi kendine özeldir. Başka bir dile çevrildiğinde yeneden ve o dilde bir melodi yakalanması gerekir. İşin zorluğu burada. Seçtiğiniz kelimelerin kulağa uyumlu, melodik gelmesi gerekir. Bu sağlanamazsa kakofonik bir şey çıkar ortaya. Şiiri en iyi şairler çevirir ama elbette şair olmasa da çok iyi şiir çevirenler var. Şiirin ruhunu hissetmek gerekir öncelikle diye düşünüyorum.

Edebi metinlerin yanı sıra film, tiyatro gibi farklı sanat eserleri farklı çeviri yaklaşım ve tutumları gerektirir mi?

Elbette. Gerçekten çok farklı bunlar. Filmlerde altyazı meselesi var. Genellikle konuşmayı dinleyerek, ya da elinizde konuşma metni varsa çeviriyorsunuz. Bazıları çok başarılı ama bazen de yetersiz kaldıklarını düşünüyorum. Tiyatro oyunu çevirmek ise bambaşka. Roman ya da öyküye verdiğiniz emeği, gösterdiğiniz özeni orada da uygulamak gerekiyor. Bir yandan da diyalogların konuşurken kulağa nasıl geleceğini akılda tutmalıyız. Kuru çeviri kulağı tırmalar, inandırıcı diyaloglar kotarmak gerekir. Vaktiyle birkaç tane tiyatro oyunu çevirmiştim, çok da keyif almıştım.

Özellikle son yıllarda, sanırım telif haklarının boşa düşmesi sebebiyle bazı yabancı yazarlara ait kitapların sayısız yayınevi tarafından farklı farklı baskılar yaptığını görüyoruz. Bunu en çok gördüğümüz kitap A. Saint – Exupéry'den *Küçük Prenses* kitabı oldu. Hemen peşine benzer bir durum için Stefan Zweig ve onun eserlerini sayabiliriz, bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Fakat bir okur olarak üzülerek söylemek istiyorum ki bu süreçte farklı yayınevlerinden oldukça kötü çevirilerle de karşılaştık. Sizce temel sorun nerede? Bu durumu sadece çevirmenin hatası olarak değerlendirebilir miyiz?

Telif hakları boşa düşen yabancı yazarlar konusu gerçekten biraz tuhaf. İyi çeviriler olduğu kadar iyi olmayan çevirilerle dolu yayıncılık alanı. Hatta mevcut iyi çevirilerden fazlasıyla esinlenilerek yapılmış çeviriler olduğu söyleniyor. Bir kitabın bir tek çevirisi olması şart değil, yazarı çok seviyorsam ben de yapılmış başka bir çeviri olup olmadı-

ğına bakmadan çevirmeyi düşünürüm. İyi olmayan çeviri konusunda elbette hata çevirmende olduğu kadar, hatta daha da fazla yaynevindedir. Çevirmen bazen altından kalkamayacağı bir metni üstlenebiliyor, çevirebileceğini düşünüyor, sonunda ortaya koyduğu çevirinin iyi olduğuna inanıyor. Olağan bir şey bu. Ama o çevirinin yaynevinde çok iyi bir editoryal çalışmadan geçmesi şart. Temel sorun, bazı yaynevlerinde bu aşamanın atlanması, ya da yeterli zaman ayırılmadan yapılması. Bir diğer sorun da, zor metinlerin henüz yolun başında olan çevirmenlere verilmesi. Doğrusu, her çevirmene başarılı olabileceği, ilgi alanına giren, deneyimli olduğu kitapların verilmesidir.

Çevirmenlerin kendilerini yetiştirmeleri konusunda yaynevlerine de kısmen

rol düştüğünü söylemek isterim. Işık ve yetenek gördükleri çevirmen adaylarını kazanmak ve kendilerini geliştirmelerine olanak vermek için, gerekirse bünyelerindeki usta çevirmenlerden, usta editörlerden yardım alarak yardımcı olsalar ne kadar iyi olur. Çünkü onların da bir yerden başlamaları gerek.

Kişisel olarak çeviri eyleminin kendisi kadar belki de daha fazla var olan yayın politikalarını da sorgulamak gerekiyor diye düşünüyorum. Nitelikten çok nicelik peşinde, salt kâr ve satış odaklı üretilen bu politikaların ülke yayın dünyasını da zaman zaman kötü çeviri yığına dönüştürmesi kaçınılmaz oluyor. Bu konuda siz ne söylemek istersiniz?

Zor bir konu bu. Çevirmen-yayıncı-okur. Üçü de kitabın sahibi. Üçüne de görev düşüyor, yayıncılığımızın nitelikli olmasında. Çevirmen elinden geleni yapar, yayıncı teslim edilen çeviri üzerinde çalışır, okur da iyi çeviriye seçer. Bu sistem iyi işlerse sorun azalır. Satış odaklı yayıncılar olduğu doğru, özen gösterilmeden basılmış kitaplar var. Dediğim gibi üniversite öğrencilerine, yani deneyimi az, harçlık çıkarmak için bu işi üstlenmeye hazır gençlerimize ağır kitapların çevirtildiği de görülüyor. Ama nasıl önleyebilirsiniz bunu? Çok zor. Kimse kimseye engel olamaz ki. Hatta bir kitabın metne sadık kalarak çevrilip çevrilmediğini anlamak da kolay değildir. Ancak uyarınca, ya da daha iyi çevirilerini görünce fark ederiz. Nitelikliyi, düzgünü, özen gösterilerek hazırlanmış seçmek okurun elinde. Elbette fiyat da belirleyici oluyor. Herkes ucuza mal etmek ister ama bu ucuzluk ucuz çeviriyle sağlanmamalıdır. Çok iyi çevrilmiş bir kitap var diyelim. Bir yaynevinde 5 liraya satılırken siz benzer kalitede çeviriye 10 liraya satarsanız, okur kime gider? Bir sorun da burada işte. Ben kitabı “meta” olarak, “mal” olarak göremem. Kitap benim için, istekle, sevgiyle, bilgiyle, deneyimle ve bir amaçla ortaya konulacak bir varlıktır.

Diğer yandan nitelikli eserleri, sadece çeviri kitaplar için değil benzer bir durumu telif kitaplar için de söylemek mümkün. Neden sözüm ona “çok satanlar” listelerinde çoğunlukla görmeyiz ve oradaki eserler kadar alıcı bulamazlar? Eser nitelikli iken sorun ille de niteliksizlik peşinde olan okurda mı? Yoksa okuru eser sahibini çevirmeni bu sonuçla karşı karşıya getiren yine yayınevi politikaları mı?

Okurun nitelihsiz kitaplar peşinde koştuğunu söylemek doğru değil. Her kitabın, her yazarın okuru olabilir. Tercihler tartışılmamalı. Nitelikli eserler “çok satar” değil, “uzun satar”dır. Tabii “çok satar” olmalarına da engel değildir, nitelikli olmaları. Bunlar bugün de okunur, 3 yıl, 5 yıl sonra da. Her zaman okur bulur. Sizin sözünü ettiğiniz türde çok satar kitaplar bir anda parlayabilir, satış adetleri çok olur ama bir süre sonra yerini başkasına bırakır. Herkesin ağır edebiyat okumasını bekleyemeyiz. Hafif okumalarla başlayabilirler, sonra daha ağır, daha doyurucu kitaplara geçebilirler. Her yayınevinin politikasının aynı olması da gerekmez tabii.

Çeviri eserlere baktığımızda batı dillerinden özellikle tüm dünyada etkin olan İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilerin ülkemizdeki kitap basımı içinde büyük bir yer kapladığını görüyoruz. Oysa Türkçe eserlerin diğer dillere kaldı ki batı dillerine çevirisinin azlığı bir kaç kitap ve yazardan ibaret ne yazık ki! (Nâzım Hikmet, Aziz Ne-

sin, Orhan Pamuk, Elif Şafak, Yaşar Kemal en çok çevrilen kişiler) Türk edebiyatının dünya edebiyatı içinde görünmez oluşunun nedenleri sizce nelerdir?

Kendimizi anlatamadık yakın zamana kadar, tanıtamadık. Dikkatlerini çekemedik. Bireysel girişimlerle yapılması zordu. Devletten tanıtım için, kitapların çevrilmesi için destek alınması gerekirdi. Masraflı bir iş çünkü. Dışarıya sunmak istediğiniz kitabınızı önce çevirtmeniz gerekiyor ki sunasınız. Türkçeden yabancı dile çevirinin gideri, aksi yönde olana kıyasla 2-3 misli. Üstelik bu çeviri ücretini ödeyip kitabı kimseye satamamak da var. O zaman yaptığınız masrafla kalıyorsunuz. Öte yandan yakın zamana kadar edebiyat ağırlıklı olanlar yerine siyasi içeriğe sahip olanlar tercih ediliyordu. Artık edebi nitelik eşit değerde. Sıraladığımız isimler dışında daha pek çok yazarımız yabancı dillere çevriliyor, ne kadar ses getiriyorlar dersiniz, fazla değil. Ama bu iş zaman meselesi, bir anda olmuyor. Örneğin Orhan Pamuk’u alan bir yayınevi, başka

Türk yazarlarla da ilgilenmeye başlıyor.

Nitelikli eserler ortaya koymuş yazarların aynı zamanda iyi birer okur olduklarını görüyoruz. Biraz da Nurullah Ataç’ın “Bir takım güzel eserler, güzelliğini tadamayan kimselerin eliyle çevriliyor değerlerini yitiriyorlar,” sözünden hareketle çevirmenler için de işin muhakkak iyi okur olmaktan geçtiğini söyleyebilir miyiz? Öte yandan çevirmenlere yaptıkları işle ilgili görüşlerini belirtmek, kendi uzmanlıklarını ciddiye almak eleştirilere yanıt verme kültürü öğretilmiş midir? Kendilerinden çevirilerini açıklamaları beklenir mi? Bugün içinde bulunduğumuz edebiyat ortamı bütün bunları kaldırıyor mu?

Bugün içinde bulunduğumuz edebiyat ortamı bir önceki, iki önceki edebiyat ortamıyla aynı değil, zaten olamaz da. Toplumsal değişiklikler, dünyaya açılış, eğitimdeki, sosyal yaşamdaki, genel kültürdeki değişiklikler her şeyi farklı kılıyor. Çevirmen daha düne kadar, görünmeyen elemandı, ünlü isimler dışında. Şairler, yazarlar, eleştirmenler

çevirmendi, bilinirdi isimleri. Bir çeviri kitabı eline alıp okuyan okur kimin çevirdiğine nadiren bakardı, sanki kitap Türkçe yazılmış gibi. Ama artık değişti bu. Çevirmene göre kitap alan öyle çok okur var ki, öyle mutlu ediyor ki bu beni. Çevirmenlerin elbette iyi okur olmaları gerekir. Buna inanıyorum, iyi okur olmayan çevirmen eksik kalır diye düşünüyorum. Özellikle dilini geliştirilmesi, hayatı tanınması, farklı dünyalara pencere açabilmesi açısından gerçekten çok önemli iyi okur olunması. Kendi uzmanlığımızı elbette ciddiye alıyoruz, yeri geldiğinde savunuyoruz da. Artık eleştiri ve eleştirmen sayısı epeyce azaldığı için gerçek eleştiriyle pek karşılaşmıyor. Çevirileri açıklamaya gelince, çeviri nasıl açıklanır ki? Okuruz, ne anladığımızı düşünürüz, en uygun sözcükleri, ifadeleri ararız ve Türkçeye dökeriz. Tatmin olmaz, yeniden yazarız. Sözcükleri değiştiririz, yeniden yazarız. Kime, neyi açıklayacağız ki?

Çeviri ile ilgilenen herkes en nihayetinde okur dâhil, bir metnin sözcüklerini ve yapılarını aktarmanın çeviri olmadığını, yalnızca dil bilgisi ile çeviri yapılamayacağını bilir. Bugünün edebiyatının en önemli eksiklerinden biri eleştiri metinlerinin azlığıdır. Peki ya çeviri eleştirisi? Burada durum nasıl sizce?

Çeviri eleştirisi yok denecek kadar az, hiç rastlamıyorum desem yeri. Uzmanlık işi, bunu meslek edinenlerin işi. Ama eleştirmenlikle geçinen kimse var mı? Kitabın eleştirisi bile azken çevirinin eleştirisi nasıl olsun? Öte yandan zaten düşük olan kitap satışlarını, az olan okur sayısını bu tür eleştirilerle kitaptan soğutmamalı diye de düşünenler var. Özellikle genç çevirmenleri ürkütmemek, ustaları da yaptığı işten soğutmamak gerekir. Yapılmasın demi-

yorum ama bunu aleniyete vurmak ne derece doğru? Yurt dışında durum farklı. Yabancı dilde bir kitapla ilgilendiğim zaman, en az 5-6 tane ciddi eleştiri bulabiliyorum, çeviri de eleştirilebiliyor. Kararımı verirken, kitabı okumak yanında o eleştirilere de kulak veriyorum ve kitaba farklı açılardan bakabiliyorum. Dışarıda pek çok çeviri ödülü var ve hakkıyla veriyorlar. Bizdekiler öyle mi, bilemiyorum.

Dil, çeviri ve gelişme arasında ciddi bir bağ olduğunu, toplumların ve medeniyetlerin gelişiminin de o bağ ile doğrudan ilintili olduğunu biliyoruz. Hâl böyle iken çevirmenler maddi ve manevi olarak pek çok sıkıntı ile karşı karşıya bırakılıyorlar. Onlar olmasa okuyamayacağımız kitapların kapaklarında kimi zaman adları dahi geçmiyor. Başta telif hakları olmak üzere bu hak ihlalleri nasıl önlenabilir?

Çeviriyle geçinmek mümkün mü? Bu sorunun yanıtı üzücü olabilir. Aylarca uğraşıp çevirdiğiniz bir kitap tek baskıda kalırsa ve baskı adedi zaten düşükse, sizi çeviriye devam etmek için ne yüreklendirir? Ne zaman sevindirir sizi çevirdiğiniz kitap? Tek baskıda kalmazsa, övgü alırsa. Yıllar önce İngiltere’de katıldığım bir seminerde çevirmenler olarak sohbet ediyorduk. Herkes birbirine aldığı telifin yüzdesini soruyordu. İspanyol, Alman, ya da Kuzey ülkelerinden çevirmenler vardı. Yüzde iki-üç oldu çoğunun yanıtı. Ben, bizde genellikle yüzde yedi, sekiz, dokuz gibidir deyince şaşırıp kaldılar. O zaman sizin ülkenizde çevirmenler çok iyi durumda dediler. İşin aslı şuydu tabii: Bizde yeni bir kitap 2000 adet basılırken, onlarda genellikle 10-15 bin basılıyordu. Keşke burada da öyle olabilse. Kitapların kapağına çevirmen adı koymayan yayınevleri ne yazık ki hâlâ var. Benim ça-

lıştığım bütün yayınevlerinde ve şimdi kurucularından olduğum yayınevinde buna özellikle önem verdim ve hepsindeki bütün kitaplarda çevirmen adını kapağa koydum.

Politik ve düşünsel olarak tamamen farklı görüşte olduğunuz bir yazarın eserini çevirme konusunda sıkıntı duyar mısınız? Bu konuda kendinizi etik ve ahlak gibi değerler üzerinden ilkesel davranmak zorunda hissedersiniz?

Sıkıntı duyacağımı düşünmüyorum ama o yazarın dünya görüşüne, politik duruşuna, düşünce dünyasına kendimi yakın hissetmiyorsam, yazdıklarını layıkıyla aktaramayabilirim diye düşünürüm.

İyi yayıncılığın iyi editörden geçtiğini biliyoruz. Bir kitap içerik olarak ne kadar iyi olursa olsun yazım ve dilbilgisi açısından yetersiz ise hedeflenen etkiyi yaratmaz. Çeviri kitaplar için ideal olanı redaktörün kendisinin de çevirmen ya da kaynak dili bilen olması mıdır? Bu durumda, yabancı dildeki kaynak metni sunulmuş olan Türkçe çeviri ile karşılaştırabilir misiniz?

Elbette ideal olan, editörün üzerinde çalıştığı çevirinin kaynak dilini bilmesi ve iki metni karşılaştırmasıdır. Kendisinin çevirmen olması elbette gerekmez. Yaygın kullanılan dillerde editörlerle çalışıyoruz, ama bir yayınevi 5-6 değişik dilden çevrilmiş yapıtlar yayımlıyorsa, aynı sayıda editör çalıştırılmaz. Ya dışarıya verecektir çeviri metni editörlük yapılınsı diye, ya da yayınevi editörü çevirmenle sıkı bir işbirliği içinde metni edit edecektir. Ancak uzmanlık isteyen konularda, örneğin popüler bilim, bilim, finans gibi türlerde bu işi iyi bilen bir editörle çalışmak gerekir.

*İlknur Özdemir, Erdal Öz, Orhan Pamuk
1998, İstanbul*

Ne yazık ki zaman zaman çevirmenlerin de birbirlerinden intihal yaptığına şahit oluyoruz. Çevirisi yapılan kitap hangi kontrollerden geçiyor? İntihallerin gerçekleşme nedeni ne? Önüne geçilebilir mi? Kayba uğrayan çevirmen yasalar ve meslek birlikleri tarafından gerekli desteği görüyor mu?

Böyle olaylar olduğu kulağıımıza geliyor. İki kitabı alıp bakıyorsunuz, birkaç sözcük dışında hemen hemen bütün cümleler birbirine çok benziyor. İntihal olma olasılığı var mı? Var. Ama yüzde yüz emin olabilir miyiz? Zor. Bu olayların bir kısmı sosyal medyaya da yansdı, tanık olduk. Çok üzücü bir durum. Çevirmen çevirisini getirdiği zaman ve bu çeviri telif dışı bir kitapsa, yani aynı kitap 10-15 yayınevi tarafından daha yayımlanmışsa, yayınevi o çevirilerin hepsini alıp karşılaştıramaz ki. Tabii sürekli çalıştığı bir çevirmense ona güvenecektir. İntihal çok sevimsiz, çok haksız bir girişim. Emeğin çalınması demek. İntihale neden göz yumulur ya da neden tercih edilir? Çünkü yeniden çevirtmek pahalıya gelir, intihalde düşük bir ücret ödeyerek ya da hiç ödemeyerek çeviriyi alıp üç beş şeyi değiştirerek ve çoğunlukla sahte bir isim kullanarak basarsınız. Korsan kitaptan farkı yok.

“Asıl olan edebiyattır” felsefesi ile 2019 yılında kurulan Sia Kitap’ın kurucu ortaklarından biri ve genel yayım yönetmenisiniz. Edebiyat, araştırma, siyaset, tarih gibi pek çok alanda okura nitelikli kitaplar ulaştıran Sia Kitap, çocuk ve genç okurlarını da unutmu-
yor. Bize butik yayınevi olmanın zorluklarından, Sia Kitap’tan ve gelecek planlarından bahsedebilir misiniz?

İki buçuk yıl oldu Sia Kitap kurulalı. Yola çıkarken bize katılan ekip arkadaşlarımız bizim yıllardır tanıdığımız, birlikte çalıştığımız değerli arkadaşlarımızdı. Hepimiz uzun yıllardır yayıncılık sektöründeyiz. Dolayısıyla hızlı başladık ve bu sürede, Ocak 2022 sonuna kadar 160 kitap yayımladık; pandemiye, kitap sektöründeki daralmaya ve çeşitli zorluklara rağmen. Bu işi çok severek yapıyoruz, bu da bizi başarılı kılıyor diye düşünüyorum. Bizi yıllardır tanıyan, seven, bize güvenen yazarlar, çevirmenler bizimle çalışıyor. İlkemiz, edebiyatta nitelikli, kalıcı yazarları okurla buluşturmak, edebiyat dışında da kendi alanında uzman olan değerli isimlerin farklı konulardaki kitaplarını yayımlayıp tanıtmak. Çocuk kitapları da çok önem verdiğimiz bir alan, kataloğumuzun üçte bire yakın kısmı çocuk kitaplarından oluşuyor. Bundan sonra farklı türlerle de açılacağız. Dünya edebiyatının seçkin isimlerinin yapıtları da kataloğumuza girmeye başladı. Hem eski, ama değerli kitapların yeni basımlarını SİA’da yapıyoruz, hem de yeni isimlere yer veriyoruz. Yılda ortalama 90-100 civarında kitap yayımlamayı hedefliyoruz, buna çocuk kitapları da dâhil. Roman, öykü, şiir, Türk ve dünya klasikleri, popüler bilim, sağlık, finans, tarım, araştırma-inceleme, deneme, tarih, biyografi, anı türleri yayımladıklarımız arasında. Kendimize butik yayınevi demiyoruz, sağlam adımlarla büyüyen, iyi ve kalıcı işler yapan bir yayınevi diyoruz.

Sia Kitap’ın bünyesinde çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerine de yer verdiğini biliyoruz. Bu eserlerden biri de 2020 yılında tarafınızdan kaleme alınan *Nereden Çıktı Bu Çocuk?* Çizimlerini Oğuz Demir’in yaptığı *Nereden Çıktı Bu Çocuk?*’ta farklı dil ve kültürden gelen Cantekin ve Manfred’in kurdukları arkadaşlık üzerinden iletişimde dilin önemi, misafirperverlik hoşgörüsü, nezaket gibi birçok kavram, okurunu didaktik bir dille zorlamadan, inceliklerle anlatılmış. Edebi eserlerin özellikle gelişim çağındaki çocukların kendilerine rol model seçiminde önemli olduğunu düşünüyor musunuz?

Elbette öyle. Günümüzde çocukların dikkatini, ilgisini çekecek o kadar çok ve çeşitli şey var ki aslında kitaba odaklanmalarını sağlamak oldukça güç. İnternet ortamında kayboluyorlar, 2 yaşındaki çocukların ellerinde bile tablet var. Kitabın önemini vurgulamak öğretmenler yanında anne-babalara, ailelere kalıyor. Bu durumda çocuk kitaplarına da görev düşüyor. Çocukları sıkmadan, didaktikliğe kaçmadan onlara doğruyu iyiyi göstermeleri, iyi, dürüst, adil bireyler olmalarına destek vermeleri gerekiyor. Rol modeller her zaman yetişkinler olmaz, bazen Cantekin gibi sonradan doğruyu görenler de rol model olabilir. Çocuk, kitaptaki kahramanda kendinden ya da olmak istediği kişiden izler bulursa onu benimser, verilmek istenen mesaj bilinçaltına yerleşir. Bu nedenle çocuk kitaplarının dili kadar verdiği mesaj da çok önemli. Çocuklara ulaşamayacakları değil, ulaşabilecekleri hedefler gösterilmesinden yanayım. Konular hayatın içinden olmalı ki çocukla kitap ve karakterler arasında bağ kurulabilsin.

Baskının giderek arttığı günümüz Türkiye'sinde "özgürlük ve birey olma" fikrinin kitaplar aracılığı ile çocuklarda oluşabilmesinde çocuk edebiyatı yazarlarının sorumluluk alması gerektiğine inanıyor musunuz?

Çocuk kitabı yazmanın çok kolay olduğunu düşünenler var ne yazık ki. Ancak çocuklar için yazmak en az büyükler için yazmak kadar zor. Kitabın teması, kullanılan dil kadar inandırıcı olması da önemli. Çocuk kitapları yazarlara büyük görev ve sorumluluk düşüyor bu konuda. Kitaplarında düşüncelerini, yanlış anlaşılmalara yol açmadan vererek, başkasının hakkına saygı gösteren, adalet duygusu olan, özgüveni gelişmiş, cesur ama saldırgan olmayan, hoşgörülü, 'benim özgürlüğüm başkasının özgürlüğünün başladığı yerde biter' diyebilen, insan, hayvan ve doğa sevgisini içinde büyütebilen çocukların yetişmesine yardımcı olmalılar. Günümüzde çocuklar eskinin çocuklarına kıyasla çok daha özgür, çok daha özgüvenli. Bu özgürlüğü ve özgüveni doğru kullanmaları çok önemli. Çocuk edebiyatı yazarları kadar tabii ki öğretmenlere ve ailelere de büyük görev düşüyor.

Çocuk edebiyatı çevirisi; kaynak metne bağlılık, edebî ve estetik özellikler yanında didaktik, pedagojik ve teknik nitelikler açısından yetişkin edebiyatı eserlerinden farklı mıdır?

Çeviri çocuk edebiyatında üç şeyi dikkat ederim: 1- Dilinin düzgün ve anlaşılır olması, anlatımın sıcak olması. 2- Konusunun çocuğun ilgisini çekmesi. 3- Çocuğa bir şey öğretmesi. Kaynak metne bağlılık tabii ki korunmalı, ama sözcüklerin dikkatli seçilmesi gerekir. Bence yetişkin edebiyatından farklı düşünmemeliyiz. Hatta daha bile dikkat edilmeli. Çünkü çocuğun beyni bütün

öğrendiklerini depolar ve sonraki yaşamını da bu genç yaşta öğrendikleri şekillendirir.

Öykülerinizle içerisinde yer aldığınız kitapların yanında 2004 yılında yayınlanan bir de öykü kitabımız var, *Senin Öykün Hangisi* ortak teması yalnızlık iletişimsizlik üzerine tertemiz bir dil ile yazılmış on öyküden oluşuyor kitap. Çağın en büyük problemi ötekileştirme ve şiddet. Yapılan araştırmalar zorbalığın her türünün yakın çevremizde ve aile içinde oransal olarak daha yüksek olduğunu gösteriyor. "İçinden yağmurlar geçti" öykünüzde Serap'ın maruz kaldığı baskı gibi. Kadına yönelik şiddet konusunda ne söylemek istersiniz?

Kadına yönelik şiddet, toplumumuzda kanayan bir yara. Bu durumu düzeltebilecek öğelerin başında eğitim geliyor, arkasından da ailenin erkek çocuğu yetiştirme tarzı. Serap'ın maruz kaldığı baskı, deyim yerindeyse, en hafiflerinden biri, daha ne kötü örnekler var. Yasalarla korunmadıkça, yasalar işlemedikçe, caydırıcı hiçbir önlem alınmadıkça daha kim bilir kaç kadın neler yaşayacak. Benim öykülerim insana dair, hepimizin yalnızlığına, iç dünyasına, kırılganlığına, iletişimsizliğe, anlaşılmak isteğine dayalı öyküler. Modern zamanların yalnızlığı değil öykülerimdeki karakterlerin yalnızlığı, insanın doğuştan içinde taşıdığı yalnızlık belki, ki artık şekil değiştirmiş olabilir. Ötekileştirme ise toplumumuzu son yıllarda iyice saran bir hastalık. Korkutucu boyutlara varabildiğine tanığız.

Salgın nedeniyle daha önce hiç deneyimlemediğimiz bir süreçten geçiyoruz. Sosyolojik ve psikolojik etkisinin yanında ekonomik olarak da zorlandığımız bu dönemde kültürel hayatın

dinamliğini oluşturan eserleri yayımlayanlar da zorluk yaşıyorlar. Sizce bu süreç kişisel ve kolektif farkındalığa, özellikle sanat ve edebiyat alanında yapısal dönüşümlere alan açabilir mi?

Salgının getirdiği değişiklikler oldu, yaşam biçimlerimiz biraz değişti, ama bu bir yana, asıl ekonomik durum vurdu kültür yayıncılığını. Artan maliyetlerle daha ne kadar sürdürülebilir bu iş? Alanımızın daraldığı, basılan kitap sayısının azaldığı ortada. Tabii ki psikolojik etkileri var. Dolayısıyla sosyolojik etkileri de. Kitap mecburen vazgeçilen bir ihtiyaç haline geliyor. Arkadaşımdan alır okurum, 5 kitap okumasam da olur, 2 tane alırım, diyenler çoğalıyor. Bizler nasıl ki en elzem ihtiyaçlarımıza öncelik verip diğerlerini öteliyoruz, kitapta da aynı şeyin olmasından endişeliyim. Yapısal dönüşümler yavaş yavaş olmakta zaten, gazeteler dijitale dönüşüyor, basılı gazete alanların sayısı çok azaldı. Dergilerin bir kısmı da öyle. Kitap ekleri dersiniz, onlar da ortada, eskiden 30-40 sayfa çıkanlar 8-10 sayfaya düştü, çok üzücü bu durum. Kısır döngü içindeyiz. İlan az olunca kitap ekinin sayfası da az oluyor. Sayfa azalınca haber ve tanıtımlar azalıyor. İlan fiyatları küçük yayınevlerini zorladığı için ilan veremiyorlar. Pandemi görsel sanatları da çok etkiledi, tiyatrolar, sinemalar, konserler... Hepsinden görece uzaklaştık, sanatçılar zor durumda. Üretkenlik eski durumuna döner mi? Bilmiyorum, ama hem kitapta hem görsel sanatlarda internete, dijital ortama kayıldığını görüyoruz.

ADI İLKNUR ÖZDEMİR OLAN METİN

Büşra ŞAHİN

Çeviri, özellikle kurgu metin alanında kültürler arası bilgi birikiminin olmazsa olmazlarından. Bir veya iki dil bilen bir okurun sadece bu dil(ler)de okuma yapabildiğini düşünün. Kendini bir okur olarak ne kadar geliştirebilir? Aynı şey yazar için de geçerli. Yazar olmanın ilk gerekliliği çok iyi bir okur olmaksa, bir veya iki dilde kısıtlı kalan bir okuma pratiği ile ne kadar iyi bir yazar olunabilir? İşte çeviri bunun için elzemdir: Okura ve yazara dünyanın sınırsız yazın alanını açar, deneyimlerini artırır ve algı dünyasını değiştirir. Türkiye’de pek çok çevirmen yıllardır farklı dillerin ve kültürlerin eserlerini Türkçeye kazandırmakta ve okurların bu eserlere erişiminin kolaylaşması için çalışmaktadır. İlknur Özdemir de bunlardan biri.

İstanbul’da doğan, İstanbul Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü’nü bitiren Özdemir, mezuniyetinden sonra bir süre özel sektörde çalıştı. Daha sonra çalışma hayatına ara verdi. Almanca ve İngilizce dillerinin yanına başka diller katma arzusuyla Fransızca ve İtalyanca kurslarına gitti. İtalyanca

*Tahsin Yücel, Erdal Öz, İlknur Özdemir, Attila Şenkon
Ankara Mülkiyeliler Lokali, 1999*

kursundaki bir arkadaşının teşviki ile ilgisini çeviri alanına yöneltti ve Can Yayınları'na çeviri yapmaya başladı. "Yayıncılığın her aşamasını seviyorum. Hiçbir kısımdan yüksünmüyorum. Erdal Öz, benim bu alandaki ustam. Ben bilmiyordum yayıncılığı, her şeyi ondan öğrendim, her konuda bana yardımcı oldu" dediği Erdal Öz'le uzun süre çalıştı. İngilizce ve Almanca çevirilerle yayın hayatına başladığında yıl 1991'di. Dört yıl çeviri yaptıktan sonra Can Yayınları'na genel yayın yönetmeni olarak katıldı, yayınevindeki hemen hemen her alanda aktif olarak görev aldı. Can Yayınları'ndan ayrıldıktan sonra Yapı Kredi Yayınları'na geçen Özdemir, burada önce danışmanlık sonra da yayın yönetmenliği görevini sürdürdü. Yaklaşık bir buçuk yıl Yapı Kredi Yayınları'nda çalıştıktan sonra Turkuvaaz Kitapçılık'ın başına geçti. Burada genel müdür ve genel yayın yönetmeni olarak beş yıla yakın kaldı. 2010 Eylül ayında ayrıldı, yeni bir yayınevi olan Kırmızı Kedi Yayınevi'nden aldığı daveti kabul etti. Yedi yıl kaldığı Kırmızı Kedi'de, sağlık sorunu yüzünden ayrılana kadar 850 yeni kitap yayımladı. Çalışma hayatına aynı nedenden dolayı iki yıl ara verdikten sonra 2019 yılı Ağustos ayında, eski çalışma arkadaşı Salih Yavuz ile birlikte Sia Yayınevi'ni kurdular. Yıllardır yayıncılık sektöründe olan eski çalışma arkadaşlarının da ekibe katılmasıyla SIA Kitap, iki buçuk yıl gibi bir zamanda çeşitli alanlarda 160 kitap yayımladı.

İlknur Özdemir, 30 yılda Almanca ve İngilizceden yaptığı 150 civarında çevirisiyle Türkçe çeviri alanında bilinen bir isimdir. İlk çevirisi Paul Auster'in otobiyografi niteliğindeki kitabı *Yalnızlığın Keşfi*'dir. Çevirdiği yazarlardan bazı önemli isimler şunlardır: Arundhati Roy, Günter Grass, Max Frisch, JM Coetzee, Stefan Zweig, Paulo Coelho, Gabriel

Garcia Marquez, Patrick Süskind, Toni Morrison, Umberto Eco, Ingeborg Bachmann, Philip Roth, Ian McEwan vb. Liste uzayıp gidiyor. Pek çok değerli ismin önemli kitaplarını çeviren Özdemir, çalışmalarının neticesinde 2000 yılında Dünya Kitap Çeviri Ödülü de kazanmıştır. Bu ödülü ona kazandıran, Michael Cunningham'ın, Pulitzer ve Pen Faulkner ödüllü *The Hours* romanının *Saatler* başlıklı çevirisidir.

Çevirilerinde yazarın metnine mümkün olduğu kadar sadık kalan Özdemir; kitabın çeviri kokmaması gerektiğini, dilin imkânları ölçüsünde akıcı bir ifadeye sahip olması gerektiğini savunur. Aynı zamanda yazarın orijinal üslubuna bağlı kalmaya da önem verir. Çevirmenin, bu alanda kendini geliştirebilmesinin temel yolunu çok ve farklı alanlarda okumak, çeviri kitaplar okumak olarak belirler. Çevirmen adayının kendi çeviri çalışmasını, iyi bir çevirmenin ürünüyle karşılaştırması gerektiğini söyler ve çevirmenin, en iyi "kendi hatalarından öğrendiği"nin altını çizer. Kendini İngilizceden ziyade Almancada daha rahat hissettiğini belirtir. "Erdal Öz'ün ilk çeviriye başladığında bana söylediği bir şey vardı, 'eğer bir cümleyi, paragrafı çevirmekte zorlanırsan ben bunu Türkçe düşünseydim nasıl söyledim diye yola çık,' demişti. Bu cümlenin bana çok yararı olmuştur gerçekten." Genç çevirmenlere bir başka önerisi de Türkçeyi çok iyi bilmeleri gerektiği yönündedir. Kaynak dili bilmenin yanında çevrilecek dile çok hâkim olmak, çeviri eseri kaliteli kılan öğelerden biridir.

İlknur Özdemir'in çalışmaları arasında sadece çeviri eserler bulunmaz, öykü yazarlığı da yapmıştır. *Bez Bebek* isimli ilk öyküsü 2002 yılında yazılmıştır. Özdemir'in öyküleri Can Yayınları'nın tema derlemelerinde çıkmıştır. *Gece Öyküleri* (2002), *Yol Öyküleri* (2002), *On Üç Büyülü Öykü*

(2002), *Yalancı Öyküler* (2003) gibi derlemelerde yer almıştır. 2004 yılında ise ilk kitabı *Senin Öykün Hangisi* yayımlanmıştır. Öyküleri için Cemil Kavukçu, "Duru, yalın, pırl pırl bir Türkçe'yle, abartıya kaçmadan, yapaylığa düşmeden, sıcak, bir o kadar da hüzünlü öyküler yazıyor. Büyük kentlerdeki daralmış yaşamları; içlerine kapanmış, kendi öykülerini taşımaktan yorgun düşmüş insanları; son sözcükleri söylenmemiş yarım aşkları; yalnızlıkları; kalabalıktan kaçışları içtenlikle anlatıyor.

Adanın ıssız sokakları, bomboş çay bahçeleri, otobüsler, vapurlar, deniz, birer tablo gibi gözümüzün önünde canlanırken, ele aldığı öykü kişilerinin iç dünyalarını da ustalıkla yansıtıyor" değerlendirmesinde bulunmuştur. İlknur Özdemir'in bir de *Nereden Çıktı Bu Çocuk* isimli çocuk kitabı vardır.

Kaynaklar

Türkiye Yayıncılar Birliği Youtube Kanalı üzerinden düzenlenen *Hayatımız Kitap* programı, 12. Bölüm, Sunucu: Metin Celal
Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilknur-ozdemir>
<https://parsomenfanzin.com/2021/02/17/ilknur-ozdemirden-oykuler-senin-oykun-hangisi/>

CAMBRIDGE'DEN ARKADAŞIM İLKUR ÖZDEMİR

Buket UZUNER

Çevirmen, yayın yönetmeni, editör, yazar İlkur Özdemir'le ilgili bir yazı yazmak için bilgisayarı başına geçince, uzun süren güzel arkadaşlıklarda çoğumuzun başına geldiği gibi ben de ilk kez ne zaman ve nerede tanıştığımızı tam çıkartamadım. Adını daha önce duymuş olsam da İlkur ile sohbetimizi hatırladığım en eski anı 1994 "Cambridge Semineri" oldu. Vay canına, bu neredeyse otuz yıllık arkadaşlık demek! İnsanın aynı çalışma ve ilgi alanında uzun arkadaşlıklara sahip olabilmesi, bildiğiniz nedenlerle çok daha zordur. Yıllardır görüşmediğiniz bir çocukluk arkadaşı elbette çok değerlidir ama bilenler bilir; rekabeti yüksek sanat dünyasında yıllardır birbiriyle ilişkili işlerde çalıştığınız kişilerle otuz yıl boyunca birbirinizin gönlünü gerçekten kırmadan arkadaşlığı koruyabilmek çok zordur. Eğer böyle bir hayatınız varsa tanışıklıklarınız çok, dostluğunuz azdır. Buna karşılık dostluklarınız gerçekten güçlü ve çok kıymetlidir. Ne mutlu, biz İlkur ile bunu başardık!

İlkur Özdemir, edebiyat dünyasının her zaman tamamen erkeklerin tekelinde olan yayıncılık, çevirmenlik, editörlük ve yayın yönetmenliği gibi çok önemli yazı ve yaratıcı kültür işlerinde az sayıdaki kadından biri olarak yıllardır başarısını sürdürebilmiş ender kişilerdendir. Sadece bu eril ortamın yarattığı her türlü sorun ve sıkıntıya rağmen 30 yıllık bu mücadeleyi kazanmış olması bile alkışı hak eder. Arkadaşım olmasaydı da alkışlardım.

İlkur Özdemir ile "Cambridge Maceramız" aslında The British Council'in Cambridge Üniversitesi'nde her yıl düzenlediği dillere destan edebiyat seminerine aynı yıl davet edilişimizle başladı. Aslında 1994'te Türkiye'den "Cambridge Seminar" için hepsi kadın olan dört yazarın davetli olması edebiyatımız adına başlı başına gurur verici bir durumdur. Diğer kadın yazarlardan biri bugün edebiyatımızın çınarlarından özellikle feminist yazının önemli kalemi Erendiz Atasü, diğeri de 1950'de Halide Edip Adıvar'ın

DÜNYA Kitap Dergisi tarafından
verilen “Yılın En İyileri Ödülleri”

2012’de Yılın Yayınevi, İlknur Özdemir’in genel yayın yönetmeni olduğu
Kırmızı Kedi Yayınları olarak belirlendi.

Türkiye şubesini kurduğu dünyaca saygın yazarlar derneği PEN Türkiye’nin 2018’den beri başkanı olan, insan hakları, kadın sorunları, gezi yazıları, araştırma dizi ve seri röportaj dallarında ödüllü Zeynep Oral’dı. Övünmek gibi olacak ama: ne müthiş bir kadroymuş o dörtlü!

O yaz henüz genç bir yazar olan bendeniz, büyük hayranlık duyduğum muhteşem yazarlar Doris Lessing, Harold Pinter, A.S. Byatt, Margaret Drabble başta olmak üzere yaşayan edebiyat efsaneleriyle tanışıp onları aynı salonda bizzat dinleyebilmek ve kendileriyle konuşabilmek, hatta onlarca ülkeden davet edilmiş yazarlara son romanımdan (Balık İzlerinin Sesi) okumak şansına kavuştuğum için kanat takmış, uçuyordum. “Her yaşın son kullanma tarihi vardır,” derim hep. Ruh yaşlanmaz elbette, fakat benim bu sözde bahsettiğim bedensel yaştır. İnsan biyolojik gençliğinde, yani henüz hayal kırıklıklarıyla yaralanmadığı için hiçbir maceradan vazgeçmediği, o çocuksu atılganlık ve “ilk ben yaptım”lar çağında bol bol uçmalıdır ki ileride ertelenmiş heyecanların öfkesi yerine doya doya yaşanmış bir hayatın keyfiyle gülebilsin.

Londra’nın 105 km kuzeyindeki, dünyanın en önemli üniversitelerinden birinin adıyla haklı bir üne sahip Cambridge’in yerine siteler veya avm’ler yapılmak için yıkılmadığı aksine özenle korunan tarihi binalarıyla çevrili, genişletmek için ağaçların sökülmediği daracık sokaklarındaki o meşhur küçük kafelerde İlknur

Özdemir ile kahve içip edebiyat dedikoduları yaparak kıkırdadığımı keyifle anımsıyorum. Aklımda kalan önemli şeylerden biri, o sırada babasıyla anneannesine emanet ettiğim bebek oğlumu çok özleyerek İlknur ve Erendiz’in başlarını şişiririm. Bir de Virginia Woolf’un *Kendine Ait Bir Oda* kitabında bahsettiği sırf kadın olduğu için üzerinde yürümesi o zamanlar yasak olan King’s College’in çimlerinde benim kendime, bir kadın yazar olarak tek kişilik yürüme töreni (!) yapmamdı.

Cambridge’den sonra İlknur sadece arkadaşım olarak kalmadı, o benim en iyi editörlerimden biri oldu: *İstanbulullar*, *Yolda* ve *Hava* kitaplarımın çok güvendiğim editörü, *Yolda*’nın aynı zamanda yayın yönetmeni de oydu.

Yazarların, roman ve öykü gibi kurgu kitaplarının -yakınları dışında -ilk okumasını yapan profesyonellerle ilişkileri çok ilginçtir. Bazen yıllarca gece-gündüz demeden hayatlarını neredeyse adadıkları, kadın yazarların çocuklarından zaman çalarak, bu yüzden az suçluluk duygusuyla yazdıkları kitaplarını eleştirel gözle ilk okuyan kişi olan editöre karşı tuhaf bir koruma duygusuna kapılmaları sık rastlanan bir “Edebî Psikolojik Travma” bile sayılabilir. Evet, açık açık anne-kadın yazarların suçluluk duygusundan bahsediyorum. Efendim? Erkek yazarları mı sordunuz? Erkek yazarların dünyanın her yerinde ve çağında tüm ev işlerini, çocuklarının doğumu ve bakımını yapan, hatta yazı işlerini daktilo/ bilgisayara

çeken, bazılarının roman ön araştırmalarını, mekân incelemelerini yapıp özet çıkartan, kimilerinin de çeviri, editörlük, yurtdışı ajanslarla iletişim, tanıtım çalışmalarını üstelenecek entelektüel birikime sahip mutlaka birer karısı bulunur. Evet, biliyorum: istisnalar kuralı bozmaz.

Kurgu yazarlarının, yeni bitirdikleri kitaplarının ilk profesyonel okumasını yapan editörlerle ilişkisi romanlara, filmlere konu olacak kadar ilginçtir, demiştim. Bunlardan benim unutamadığım bir tanesi, muhteşem oyuncu Emma Thompson’ın *Stranger Than Fiction* (Lütfen beni Öldürme) filmidir. Bir komedi olarak tanıtılan filmi izleyenlerin sinema salonunu kırıp geçiren kahkahaları arasında bir tek benim neden hüngür hüngür ağladığımı bilmiyorsanız şimdi nedenini anlayacaksınız. Öncelikle, kurgu yazarının kitaplarıyla ilişkilerinin neredeyse organik ve canlı olduğuna dair duyduklarımızın bir rivayet değil, gerçek olduğunu belirtmeliyim. Bunu kabul etmeyen yazar varsa onlar farklı nedenlerle yazdıklarıyla ilişkilerini gizli yaşamayı tercih edenlerdir. Edebiyat hayatım içinde bana büyük ders olmuş birçok deneyim, olumlu ve olumsuz çok şey yaşadım. Şimdi anlatacağım olay, Türk edebiyatında bir yazar ile editör arasında hem de bir edebiyat ajansının şahitliğinde 21.yüzyılda yaşanmış bence çok güzel bir edebî deneyimdir ve bizden sonraki yazar-editörlere aktarılması önemlidir.

2005 yılında *İstanbulullar* adlı romanım henüz yazım aşamasındayken

kitabın editörü olan İlknur Özdemir ile onun yayın yönetmeni olduğu Yapı Kredi Yayınları, Beyoğlu binasında buluştuk. Yazım aşamasında bazen “yazınsal veya kurgusal tıkanma” yaşayan yazarların çok güvendikleri editör veya yazarlarla kısa sohbet etmeleri bazen gerçekten işe yarar, çok kıymetlidir. O sıcak yaz öğle sonrasında İlknur’un ferah ve şık odasında yıllardır birlikte çalıştığımız İstanbul Telif Ofisi sahibi arkadaşım Barbaros Altuğ da bizimleydi. Soğuk içeceklerimizi içerken İlknur, bir büyükelçi kızı olarak çok iyi okullarda ve eğitilmiş çevrelerde yetişme şansına sahip olarak büyümüş Belgin adlı roman kahramanının, erkeğin üstün cinsiyet olduğunu sanarak büyütülmüş, son derece maço, ancak lise yaşlarında iyi bir eğitim şansı bulabilen yoksul, taşralı delikanlı Ayhan’a ilgi duymasının gerçekçi olmadığını en nazik ama kendine özgü açık ve net tarzıyla bana anlattı. İlknur Özdemir Alman ekolünden gelir, Alman Lise-lidir, sözü hiç dolaşturmaz. Ben daha onun roman karakterim Ayhan ile ilgili sözlerini duyar duymaz, konuya son derece hâkim, deneyimli ve görgülü bir editörle bir roman üzerinde konuştuğumuzu unutup bebeğini, hasta olduğunu söyleyen bir doktorun ameliyatından korumak isteyen bir anne telaşıyla atılıp Ayhan’ı savunmaya başladım. Ama nasıl korumak? Telaşlı ve kontrolsüz biçimde Adanalı Ayhan karakterimi adeta darağacından kurtarmaya çalışıyor gibi çarpınısımı bugün bile hiç unutamam. Roman ilerledikçe Ayhan’ın “Güzel Sanatlar” eğitimi alıp farklı ülkelerde sergiler açan, uluslararası kabul görmüş önemli bir heykeltıraş olduğunu ve bu arada kendini kişilik olarak da eğitime, erkeklik yerine

insanlıktan yana olmaya çabaladığını açıkladım. İşte bu nedenlerle Belgin onu seviyordu. İyi de İlknur bunları zaten biliyordu ve o bana karakterle değil, kurguyla ilgili bir eleştiri yapmıştı. O zaman İlknur beni sarsan asıl sözü söyledi: “İyi de Buketciğim, ben düz okurum ve roman başladığında Ayhan’ın ileride kendisini değiştirmek için büyük uğraşlara gireceğini nasıl bileceğim?”

Çok haklıydı. Çünkü ben Ayhan’ın o zorlu içsel mücadelesini romanın sonlarına taşımış, orada anlatmıştım. Hikâyenin ve karakterlerin bende yarattığı coşku ve heyecanla okuru unuttum. İşte İlknur Özdemir bana bunu hatırlatıyordu: “Okuru unuttuysun ey yazar!”

Az önce söylediğim gibi her romanın yıllarca süren bir çeşit “hamileliği”nden sonra doğum sırasında yazarların çoğu alıngan ve kibirli bir “lohusalık” dönemi yaşarlar. Ben de İlknur’un son derece haklı eleştirisini dinleyip yararlanacağım yerde, o sırada hâlâ bebeğine saldırıda bulunulmuş yeni doğum yapmış anne psikolojisinde olduğum için birden yüksek tonda saçmalayan kendi sesi mi duydum: “Belgin tek eşli bir hayat sürmediği için, dünyaya bakışı geniş ve çok katmanlıdır. O yüzden Ayhan’ın kişilik gelişmelerini çabuk kavramaktadır.” O zaman İlknur gülmüştü: “Bazılarımız tek eşli hayatlar sürebiliriz ama bu, Ayhan’ın bir dönüşüm geçirmeden Belgin gibi ba-

ğimsiz karakterli bir kadın tarafından kabul görmeyeceğini anlamamıza engel değil,” dedi. Duyduklarımı işitmek için durup Barbaros’a baktığımda o, kahkahalarla gülmek için başını bambaşka bir yöne çevirmiş, o yıllarda kültürel olarak canlı, cıvıl cıvıl gençlik, sanat ve hayat fışkıran İstiklâl Caddesi’ne bakıyordu. Benim zaman kazanmak için birer kahve içmeyi önerecek kadar kendimi toparlamam birkaç dakika sürdü.

Ondan sonraki birkaç gün İlknur Özdemir’in eleştirisinin çok yerinde olduğunu kabullenmek için ciddi ciddi uğraştım. Bakın dikkatinizi çekerim, bu olay yaşandığında ben ne ilk romanını yazan toy bir genç yazardım ne de Batı edebiyatında Nobelli yazarların bile iyi, deneyimli, cesur editörlerle çalışırken ego çatışması yaşadıklarından bihaberdim. Bunları bilmeme, İlknur’la yıllardır tanışmama rağmen böyle bir psikolojik sarsıntı yaşadığımı burada özellikle itiraf ediyor ve anlatıyor, bunun diğer yazar-editör çalışmalarında bir örnek olarak anılmasını diliyorum. Çünkü bizim edebiyatımızda sevilen, ödüllü, tanınmış veya çok satan gibi özelliklere sahip yazarların dokunulmaz olduğu gibi çok yanlış bir anlayış hâlâ devam ediyor. Oysa en deneyimlisinden en iyisine kadar her yazar, her yeni romanında, öyküsünde (kurgu eserinde) takılabilir, aksayabilir, düşebilir. Çünkü mükemmel insan yoktur. Sanat ve edebiyat insan işidir. İyi editörler yazarlara yol gösterir, mantık veya bilgi hatalarını gösterirler. İyi editörler asla kendi fikirlerinde direktmez, onları sadece gösterirler. Sonuçta kitabın sevabı ve günahı yazarın hanesine yazılacaktır. (*Stranger Than Fiction* filmine gülenler arasında neden yazarların bulunmadığını

açıklamış oldum mu?)

O buluşmadan birkaç gün sonra İlknur Özdemir’e bir eposta yazdım. *İstanbullular* romanının ana karakterleri hakkındaki eleştirisinde haklı olduğunu, benim fazla duygusal davrandığımı ve hâlâ da içimden ona bzulduğumu açık açık belirttim.

İlknur Özdemir de bana nazik bir yanıt yazdı: daha önce çalıştığı önemli bazı yazarların (adlarını ondan izin almadığım için açıklamıyorum) benzer yapıcı eleştirilerine benzer tepki verdiklerini ama sonra konuya benim gibi yaklaşmayıp işi onu yayıncısına şikâyet edecek kadar uzattıklarından bahsetti. Türk edebiyatında iyi ve donanımlı editör sayısının çok az olduğundan hep yakınırım. İyi editörün, yazarın eli-kolu olduğunu Batı’da iyi bir yayınevinden kitabı yayınlanmış, iyi bir editörün teknik desteğini almış her yazar bilir. Türkiye’de iyi editörlerin hak ettikleri maaşı ödemekten kaçınan yayıncıların, onların yerine deneyimsiz düzeltmenleri veya çapsız kişileri editörmüş gibi yazarlara yutturmaya çalıştıkları söylenegeler. Ya da iyi editörün işlevini bilen ama onlara ödeyecek parası olmayan yayıncılar vardır. Fakat İlknur Özdemir’in açıkladığı gerçeklerden sonra belki de yazarların “O kim ki benim yazdıklarımı eleştiriyor? Ben filanca yazarım!” egosundan ötürü yayınevlerinin iyi editör çalıştıramadıkları olasılığını da düşünmeye başladım. Önemle belirtmek isterim ki; burada anlatıklarımın, yazarın kitabında ille editörün istediği değişikliklere uyması gerekliliğini değil ama onun eleştirilerini duyması, düşünmesi, haklı olduğuna inandıklarını uygulayabilmesinin önemini vurgulamak istiyorum.

Böylece ben de *İstanbullular* roman

karakteri Ayhan’ın kişisel gelişimini romanın sonlardan alıp başlara taşıyarak, okurun da yazarın bildiklerine ulaşmasını sağlamış oldum. Bence böylesi çok daha iyi oldu. İlknur Özdemir iyi editördür, arkadaşlığımızı tehlikeye atarak, doğru bulduğunu söylemiş, romanın daha okunur olmasını sağlamıştı.

İlknur Özdemir hakkındaki bu yazıyı bitirmeden önce edebiyat çevirmenliğinden de bahsetmem gerekir çünkü çevirilerini anmadan onu eksik anlatmış sayılırım. Edebiyat çevirisinin ne zor, hatta belalı bir sanat olduğunu bilmezdim, “ben bu [tatlı] derde düşmeden önce!” Elbette iyi çevirileri okumaya başladığımdan beri, çevirmenliğin ne çileli ve belalı bir iş olduğunu düşünürdüm. O iyi ve çilekeş edebiyat çevirmenleri olmasa Türkiye’de büyüyen ne ben ne de milyonlarca insan, Dostoyevski, Woolf, Hugo, Cervantes, Shakespeare, Puşkin, Aytmatov, Flaubert, Tolstoy, Lessing, Le Guin, Atwood okuyarak büyüyecektik.*

Dünya edebiyatını bilmeyen kuşakların yaşadığı kültürlerde iyi yazar yetişmesi zordur. İyi okur, dünya edebiyatını okuyanlar arasından çıkar ve iyi okuru olmayan kültürlerin iyi yazarı olmaz. Bugün edebiyatımızın yetiştirdiği dünya çapındaki iyi yazarlar ve dünya edebiyatını takip edebilen iyi okurların varlığı, iyi kitapların Türkçeye çevrilmiş, yayınlanmış ve okunması kütüphanelerle kolaylaştırılmış olduğu içindir. Bu nedenle matbaadan başlayarak, Türk Dil ve Kültür Devrimi’ne, dünya klasiklerini çevirip halka sunan eğitim politikalarına, iyi öğretmen yetiştiren Köy Enstitüleri’ne ve aslında anmayı çoğu kez unuttuğumuz iyi çevirmenlere binlerce teşekkür borçluyuz. İyi

bir kitabı sadece paramız ve ilgimiz olduğu için alıp okumuyoruz. İyi bir kitap bizim elimize gelene kadar, o iyi yazarları bulup, seçip, yayın programına alan iyi yayın yönetmenleri, onları çevirecek iyi çevirmenler, yayımlayacak iyi yayıncılardan başlayarak, onun bizim avuçlarımıza kâğıt baskı veya e-kitap olarak gelebilmesinde matbaadan sayfa düzenine, kapak tasarımından dağıtımına dek çalışan yüzlerce insanın emeği, kitapların yayımlanabilmesi için ifade ve düşünce özgürlükleri konusunda büyük mücadeleleri göze almış binlerce insanın döktüğü ter, gözyaşı, bazen de kan var.

Edebi çeviri (tercüme), sadece yabancı bir dilin anadile dönüştürülme işlemi değildir, bu çok daha karmaşık ve ayrıntılı bir çalışma, başka bir ülkenin geleneklerinden deyimlerine, yemeklerinden küfür veya şakalarına kadar kültür farklarını da anlaşılır kılmaktır. Ben bu ayrıntıları bildiğimi sanırken, iyi edebiyat çevirmeni olmanın iki dili de çok iyi bilmek dışında genel kültür, edebiyat ve sanat alanında da donanımın gerektirdiğini ancak kendi öykü ve romanlarımın kendi bildiğim yabancı dillere çevrilmesinde, o dili bildiğim için anlayabildiğim eksikleri görünce kavrayabildim.

İtalyanların çok meşhur bir sözü vardır, duymuşsunuzdur. “Traduttore, traditore” “Çevirmen, haindir” anlamına gelen “traduttore, traditore” (translator, traitor) şeklindeki bu ünlü söz, bir dilin başka bir dile çevrilmesindeki bazen imkânsıza yakın güçlükten, çevirmenin elindeki büyük gücün istenirse savaştan, yıkıma kadar büyük felaketlere yol açabileceğinden, dilin kemiği olmamasından bahseder. Dil, kılıçtan keskindir

ya, çevirmen de o kılıcı yazarın ve yayıncının emanet ettiği kişidir.

Çevirmen İlknur Özdemir’i şahsen tanımadığım yıllarda, özellikle Avrupa’da bir pop star gibi parlayan New Yorklu önemli yazar Paul Auster çevirileriyle adının anıldığını anımsıyorum. İlknur, Paul Auster’in New York Üçlemesi’ni çevirdikten sonra onu Brooklyn’deki evinde ziyaret edip bir de röportaj yapmış ve gazetelerde birlikte çekilmiş boy boy fotoğraflarıyla, benim gibi yazarın hayranlarını kıskançlıktan çatlamıştı. 90’lı yıllarda yayınevlerinin çoğu edebiyat çevirmenlerine sözleşme bile yapmıyordu, buna bizzat karşı çıkmış ve mücadelesini vermiş yazarlardan biri olarak biliyorum. İşte o yıllarda İlknur Özdemir’in çevirisini yaptığı Amerikalı ünlü bir yazarla buluşup röportaj yapmasının bu bakımdan önemli olduğunu düşünürüm. Çevirmen adının, kitapların ön kapak sayfasında hak ettiği yere yerleşmesinin ilk adımlarıydı bunlar. Yıllar sonra New York’ta yaşarken Paul Auster ile tanıştığımda Türkçe çevirmenleri İlknur Özdemir ve Yusuf Eradam’dan bahsettiğim notunu da buraya eklemek isterim.

İlknur Özdemir’in ilk çevirmenlik yıllarında edebiyat çevirilerine onay verenlerin edebiyatımızın efsane adları olduğunu da yakınlar da tesadüfen öğrendim, çünkü o, kendini övmeyi sevmeyen biridir. İlknur’un ilk çevirilerini beğenenlerden biri: efsane çevirmen Ülker Ince (onun İngilizce’den çevirdiği ve çeviri ödüllü *İskenderiye Dörtlemesi*’ni okumadıysanız, mutlaka okumalısınız- Lawrence Durrell) öbürü de biricik Ahmet Cemal (Almanca’dan çevirdiği *Malina* romanı, hayatınızı değiştirir- Ingeborg Bachmann) Böyle

çok önemli iki çevirmenin desteğiyle çeviri kariyerine başlayan birisinden başarılar beklemek sürpriz değildir elbette.

Evet, yanlış anlamadınız, İlknur Özdemir dilimize hem Almanca hem de İngilizceden edebiyat çevirileri yapmaktadır. Okuduğunuzu sandığım bazı çevirilerinden sadece birkaç tanesini burada hatırlatacağım: Benim çok sevdiğim *Lizbon’a Gece Treni*: Pascal Mercier, *Üçbuçuk Öykü*: Patrick Süskind, *Cumartesi Gecesi*: Ian McEwan, *İki Kez Yaşamının Güzelliği*: Sharon Stone, *Yengeç Yürüyüşü*: Günter Grass, *Melekler Şehri ya da Dr. Freud’un Paltosu*: Krista Wolf, *Kendine Ait Bir Oda*: Virginia Woolf ve yüzlencesi.

Eğer şimdiye dek bir İlknur Özdemir çevirisi okumadıysanız, onun editörlüğünü yaptığı bir yazarımızın romanını mutlaka okumuşsunuzdur ya da bunun tersi veya ikisi birden başınıza gelmiştir. Yani edebiyatla ilgiliyseniz İlknur Özdemir mutlaka hayatınıza katılmıştır. Kültür hayatımızda güzel izleri bulunan İlknur Özdemir, iyi ki varsın, çok yaşa ve nice eserlere imza at, nice genç kadına rol model olmaya devam et!

*Son üç yazarı çevirilerinden önce anadilinde okuyacak bir kuşaktan olduğumu belirtmezsem ayıp olur.

İLKNUR ÖZDEMİR EDEBİYAT ATLASI

Abdullah EZİK

İlknur Özdemir'in üstlendiği çeviriler, yazılar ve yayın yönetmenliği görevleriyle özel bir kişilik olduğunu söylemek mümkün. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Türk matbuat tarihinde kendisine özel bir alan açan Özdemir, Türkiye'deki entelektüel ortamın şekillenmesinde, yabancı yazarların Türkçede tanınıp okunmasında ve Türk edebiyatının yeni yüzlerle tanışmasında etkin isimlerden birisidir.

Bugüne kadar başta *Lizbon'a Gece Treni* (Pascal Mercier), *Zamanın Bir Ressamı* (John Berger), *Yalnızlığın Keşfi* (Paul Auster), *Tarçın Dükkânları* (Bruno Schulz), *Stiller* (Max Frisch), *Amok Koşucusu* (Stefan Zweig), *İrlanda Güncesi* (Heinrich Böll), *Saatler* (Michael Cunningham), *Küçük Şeylerin Tanrısı* (Arundhati Roy), *Utanç* (Coetzee), *Katran Bebek* (Toni Morrison), *Bech Döndü* (John Updike) ve *Gün Boyu Gece Yarısı* (Hanif Kureishi) olmak üzere birçok önemli yazarın başucu metnini Türkçeye kazandıran İlknur Özdemir, bir çevirmen olarak giriştiği işlerle özel bir yerde durmaktadır. Bu noktada tıpkı Roza Hakmen, Cevat Çapan, Azra Erhat, Abdülbaki Gölpinarlı,

Adalet Cimcoz, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Tahsin Yücel ve Murat Belge gibi isimlerle birlikte anılan Özdemir, kendi adını, karakterini, sesini yaptığı çevirilerde de duyurabilmiş usta bir isimdir. Bu anlamda oldukça özel bir kişilik olan Özdemir'in çevirilerinden söz ederken onun bir şahsiyet olarak da farklı bir yerde durduğunun altını çizmek gerekir. Zira bir metni okumak için onun İlknur Özdemir çevirisi olduğunu bilmek bile çoğu zaman bir tercih sebebi olabilir. Tüm bunlar aslında bir çevirmenin, çevirdiği eserler ve yazarlarla ne denli özdeşleşebileceğini, onu ne derece kapsamlı bir şekilde temsil edebileceğini gösteren temel unsurlardır.

Çevirilerini okurken okur tarafından hemen fark edilebilecek oldukça karakteristik bir yapı sergileyen İlknur Özdemir; John Berger, Stefan Zweig, Virginia Woolf, Paul Auster ve Max Frisch gibi isimlerin Türkçedeki sesi olurken bu sese kulak kabartmış, onlara kendisinden bir şeyler eklemeyi başarmış, tüm o çevirilere kendi kimliğini, sesini, biçimini ilave etmiştir. Öyle ki, Özdemir'in çevirdiği yazar ve eser-

lere bakılarak bir dünya edebiyat atlası çıkarmak da mümkündür. Dolayısıyla bu yazı çerçevesinde İlknur Özdemir çevirisiyle hayatımıza giren veya hayatımızda önemli bir yer tutan yazar ve kitaplardan hareketle alternatif bir “İlknur Özdemir Edebiyat Atlası” meydana getirilmeye çalışacaktır.

John Berger, Zamanımızın Bir Ressamı:

John Berger, Türkiye’de çokça okunan, tanınan ve eserleriyle birçok yeni metne de ilham olan özel isimlerden birisidir. Eserleri bugüne kadar Tomris Uyar, Murat Belge, Müge Gürsoy Sökmen, Aslı Biçen ve İrem Sağlamer gibi birçok isim tarafından Türkçeye kazandırılan Berger, şiirleri, roman ve kurgu dışı metinleriyle de kendisinden sıkça söz ettirmiştir. Berger külliyyatının Türkçeye çevrilmesinde ve Türkiye’deki okurlarla buluşmasında önemli bir payı olan İlknur Özdemir de bu sürecin başat isimlerinden birisidir.

John Berger’in ilk romanı olan *Zamanımızın Bir Ressamı*, yazarın sosyalist siyasi eğiliminin belirginleştiği ilk dönemlerinde kaleme aldığı bir eserdir. Bu romanında birçok köklü sorunla boğuşan bir kıtanın, “Avrupa’da demir perdenin örüldüğü Soğuk Savaşın başlangıç döneminde, Londra’da yaşayan bir Macar ressamın zihninden iki farklı sanatçı anlayışını karşılaştıran” yazar, devlet ile burjuva sanatı arasında sıkışmış bir entelektüel ve ressam olan Janos Lavin’in hikâyesini okurlarla buluşturur.

İlknur Özdemir çevirisiyle hayatımıza dâhil olan *Zamanımızın Bir Ressamı*, John Berger külliyyatı içerisinde temsil ettiği değer ile bir ilk kitap olmanın ötesinde, bir yazarın doğuşunu da müjdeleyen sarsıcı metinlerden birisidir.

Ingeborg Bachmann, Frankfurt Dersleri:

Alman dili ve edebiyatı ile ilgili çalışmalarıyla tanınan Avusturyalı yazar ve

şair Ingeborg Bachmann’ın 1959-1960 döneminde Frankfurt Üniversitesi’nde “Çağdaş Yazının Sorunları” başlığıyla verdiği derslerin bir tür dökümü olarak kabul edilebilecek *Frankfurt Dersleri*, Bachmann’ın bir entelektüel ve düşünür olarak tüm çıplaklığıyla okurla buluştuğu özel metinlerden birisidir. Bachmann’dan söz edilirken akla ilk gelen eserlerden birisi olan *Frankfurt Dersleri*, bir metinde “yazarın rol ve sorumluluğu” meselesi üzerinden hareket eden, edebiyatın toplum nezdinde temsil ettiği değere de büyük önem atfeden bir çalışmadır.

Ana hatlarıyla “ben” sorunsalı, kişinin/karakterin/yazarın çevresiyle ilişkisi, yazarın sorumluluğu ve bu sorumluluğun sınırları, dil, dilin temsil ettiği değer, bir ütopya olarak edebiyat gibi konulara eğilen *Frankfurt Dersleri*, yıllardır İlknur Özdemir çevirisiyle okurla buluşan en temel metinlerden birisidir. Bachmann’ın faşizm deneyimiyle yoğunluktan ilgilenecek eser, içerdiği soru ve saptamalarla edebiyat ile sosyal hayat arasındaki görünmez bağların altını çizerek bir birey olarak insanın da kimi özel durumlarda daha fazla sorumluluk alması gerektiğini herkese hatırlatır.

Pascal Mercier, Lizbon’a Gece Treni:

Bir çevirmen olarak İlknur Özdemir’in kendisiyle de oldukça özdeşleşen en temel metinlerden birisi olan *Lizbon’a Gece Treni*, antik diller öğretmeni olan Raimund Gregorius’un yaşamını konu alır. Gregorius’un yağmurlu bir günde okul yolunda karşılaştığı Portekizli bir kadından duyduğu Portekizce bir sözcük, zaman içerisinde onun yaşamının tamamen değişmesine yol açar. Söz konusu bu gizemli Portekizce sözcüğün büyümesine kapılmış bir hâlde bir sahaf dükkânına giden ana karakter, bulduğu bir kitapla hayatında yeni bir merhaleye geçer. Bir anda kendisini Bern’den Lizbon’a hareket

etmekte olan bir trenin vagonunda bulan Gregorius, dilini, geleneklerini, kültürünü, coğrafyasını hiç bilmediği Lizbon’da Salazar rejimine başkaldıran Doktor Prado’nun hayatının izini sürmeye başlar. Doktor Prado’nun peşinde Lizbon sokaklarında bir kâşif ruhuyla dolaşan Gregorius, çevresindeki herkese hayatın ne denli sürprizlerle dolu olduğunu gösterir.

İnsanın hiç bilmediği bir dilden, hiç bilmediği bir dilin anlamını hiç bilmediği bir sözcüğünden nasıl ve ne derece etkilenebileceğine dair kıskırtıcı bir metin örneği olarak okunabilecek *Lizbon’a Gece Treni*, insan yaşamının ne denli akışkan ve hareketli bir zemine bağlı olduğunu da herkese gösterir.

Umberto Eco, Genç Bir Romancının İtirafı:

Roman yazmaya hayatının ilerleyen dönemlerinde karar veren İtalyan yazar, akademisyen, sanat tarihçisi ve düşünür Umberto Eco, kendi deneyimlerinden de yola çıkarak bu yaratı serüveni boyunca nelerle karşılaştığını *Genç Bir Romancının İtirafı*’nda açıkça anlatır. Kurgu yazmaya kendisine göre epey “geç” bir dönemde başlayan Eco, buna karşılık kendisini “genç bir romancı” olarak tanımlamaktan da çekinmez, zira onun için önemli olan yaratıcı yazıya giriştiği süreçtir.

Genç Bir Romancının İtirafı’nda ele aldığı meselelere bir düşünür veya kuramcı olarak değil, “genç bir yazar” olarak yaklaşan Umberto Eco, farklı disiplinlerle yoğun bir şekilde ilgilenmesinin kendi yazınsal serüvenini nasıl beslediğini anlatır. Özellikle kurmaca ile kurmaca dışı sınırlar arasında yoğun bir şekilde dolaşan ve söz konusu bu sınırı ihlal etmenin kendisinde yepyeni heyecanlar uyandırdığını belirten yazar, okuru da bu süreçte kendi yazınsal serüveninde kısa bir gezintiye çıkarır. Kurmaca karakterlerle onların gerçek hayattaki izdüşümleri arasında çeşitli benzerlikler, para-

İlknur Özdemir,
Paul Auster ile.

Newyork
Yazarın evi
2003

İlknur Özdemir'in
çevirisi yaptığı ilk kitap:

Yalnızlığın Keşfi
Paul Auster
Anı-Roman
Can Yayınları, 1991

lellik ve örtüşmeler olabileceğini ve bu durumun aslında bir metni güçlendiren temel öğelerden biri olduğunu söyleyen Eco, kendi deneyimlerinden yola çıkarak *Genç Bir Romancının İtirafı*’nda tıpkı hayat gibi yazının da insanı her daim şaşırtabileceğini dile getirir, kendi bireysel deneyimlerini kendisi gibi genç yazarlara paylaşıyor.

Paul Auster, New York Üçlemesi I-II-III:

İlknur Özdemir çevirilerinden söz ederken başı çeken yazarlardan birisi de hiç şüphesiz Paul Auster’dir. Auster’ı Türkçeye ilk çeviren isimlerden birisi olan Özdemir, aynı zamanda yazarın Türkiye’de daha geniş çevrelerce tanınmasında da aktif bir rol üstlenmiştir. Özdemir, Paul Auster’in en önemli metinlerinden birisi olarak gösterilen *New York Üçlemesi*’nin yanı sıra *Yanılsamalar Kitabı*, *Yalnızlığın Keşfi*, *Kehanet Gecesi*, *Yükseklik Korkusu* (Vertigo), *Timbuktu* ve *Kırmızı Defter* gibi birçok metnini de Türkçeye kazandırmıştır.

Paul Auster edebiyatının merkez nok-

tası olarak kabul edilen ve üçlemeye de adını veren New York sokaklarında geçen *New York Üçlemesi*, insanın salt kentlerde değil, aynı zamanda kendi içinde de kaybolabileceğini ve bu kaybın beraberinde birçok şeyin kaybını da getirebileceği meselesi üzerinde durur. Ana hatlarıyla bir polisiye roman yazarının başından geçenleri işleyen *New York Üçlemesi*, ikinci kişilikler, aldatma-aldatılma denklemi, birtakım gizemli olay ve kişilikler üzerinde dönüp durur. Paul Auster ve eşinin de birer karakter olarak metne dâhil olduğu eser, post-modernist edebiyat çerçevesinde de kendisine sıkça atfı yapılan kitaplardan birisidir.

J. M. Coetzee, Utanç:

1999 Booker Roman Ödülü’nü de kazanan *Utanç*, J. M. Coetzee’nin en bilinen eseridir. Sert ve yoğun bir dönüşüm geçirmekte olan bir toplumun, Güney Afrika’nın hikâyesini okurlarla buluşturan *Utanç*, elli iki yaşındaki Profesör Lurie üzerinden bir toplumun kendi içerisinde ne denli derin karılganlıklar taşıdığını gö-

rünür kılar.

Hem kişisel hem de siyasal dönüşümlerle kendisini ve bir parçası olduğu toplumu farklı yönleriyle ön plana çıkaran Profesör Lurie, geçiş süreçlerinin bir toplum için ne denli sancılı olabileceği konusu üzerinden hareket eder. Bir kız öğrencisiyle ilişki yaşayan ve bu nedenle görev yaptığı okuldan ayrılmak zorunda kalan Profesör Lurie, eski eşi tarafından alaya alınır, arkadaşları ve komşuları tarafından da ötekileştirir, dışlanarak toplum dışına itilir. Tüm bu olumsuzlukların ardından kızı Lucy’nin çiftliğine sığınan ana karakterin, “Lucy’nin koşullarına ve ırk ayrımının yeni boyutlar aldığı bir topluma uyum sağlamak yolunda inançsızca sürdürdüğü çabalar, bir öğle sonrası kızıyla birlikte yaşadığı vahşi bir saldırıyla kesintiye” uğrar. Bu noktadan sonra işin içerisine ırkçılık, sınıfsal ayrım, insanlık ve birçok önemli toplumsal konunun girdiği *Utanç*, J. M. Coetzee’nin bugün hâlâ kendisinden sıkça söz ettiren, en çok okunup üzerine tartışılan eserlerinden birisidir.

Tıpkı yakın dostu Paul Auster’in olduğu gibi J. M. Coetzee’nin de çevirmenliğini üstlenen İlknur Özdemir, *Here and Now* başlığı altında Faber and Faber’den yayımlanan mektuplaşmalarıyla da dünya edebiyatında kendilerine ayrıksı bir yer edinen bu iki yakın arkadaşın Türkçedeki sesi olmuştur.

Michael Cunningham, Saatler:

Üç ayrı zaman diliminden üç ayrı kadının birbirlerinden ayrı, ancak birbirine paralel akan hayat hikâyelerini okurla buluşturan *Saatler*, 1999 yılında Pulitzer ve PEN Faulkner gibi birçok önemli ödül ile de başarısı taçlandırılan bir eserdir. İlknur Özdemir tarafından yapılan ve birçok araştırmacı ve çevirmen tarafından da oldukça başarılı görülen *Saatler*

İlknur Özdemir, Umberto Eco ile.
İstanbul, 1998

çevirisi, 2000 yılında Dünya Kitap Çeviri Ödülü'ne de değer görülmüş, Özdemir de bu vesileyle onurlandırılmıştır.

Yine İlknur Özdemir tarafından Türkçeye çevrilen en önemli isimlerden birisi olan Virginia Woolf'un hayatının da konu edildiği *Saatler*, birbirinden hiç haberi olmayan onca insanın aslında birbirine ne derece benzer bir yaşam örgüsüne sahip olabileceğini okura hatırlatır. Bir tarafta sinir buhranlarıyla boğuşan yazar Virginia Woolf, diğer tarafta eskiden sevgilisi olan şair dostu için bir parti düzenleyen New York'lu biseksüel editör Clarissa Vaughan ve California banliyösünde kapana kısılmış, intiharın eşliğindeki bir ev hanımı Laura Brown, ortak bir kader örgüsünde yan yana gelen üç başat karakterdir. Birbirine zıt duygular içerisinde yaşam mücadelesi veren, yaşamla ölüm, umutla umutsuzluk, gitmekle kalmak arasında ne yapacaklarını bir türlü bilemeyen bu üç kadının hikâyesine odaklanan *Saatler*, bir çevirmen olarak İlknur Özdemir'in de akla en çok kazınan çalışmalarından birisidir.

2003 yılında Stephen Daldry tarafından sinemaya da uyarlanan *Saatler*'in baş rollerinde Nicole Kidman, Julianne Moore, Meryl Streep, Ed Harris ve John C. gibi isimler yer almış; Virginia Woolf karakterine hayat veren Nicole Kidman, bu rolüyle aynı yıl "En İyi Kadın Oyuncu" dalında Oscar ödülünü kazanmıştı.

Virginia Woolf, *Dalgalar*:

Modern edebiyatın en önemli isimlerinden biri olan Virginia Woolf'un özgün ve ayrıksı eserlerinden biri olan *Dalgalar*, hayatın olağan akışını bir doğa döngüsü ve kendi içinde bir zamansal ritimle harmanlayarak okurla buluşturan özel bir romandır. Toplamda dokuz bölümden oluşan eser, üçü erkek üçü kız altı kardeşin başından geçenleri çocuk-

luklarından yaşlılıklarına doğru ilerleyen bir çizgide okurla buluşturur.

Woolf edebiyatının en önemli metinlerinden birisi olarak kabul edilen *Dalgalar*, monolog ve iç seslerin edebiyat tarihinde en çarpıcı biçimde kullanıldığı eserlerden birisidir. Kitaba adını da veren "dalgalar"ın güçlü bir metafor olarak kullanıldığı roman, bütün gel-gitleriyle insanoglunun yaşamı boyunca ne çok ikiliğe düşebileceğini, yaşamın düz akan bir çizgi olmayıp içerisinde sürekli dalgalanmalar olabileceğini hatırlatır. Kitap boyunca salt bilinç akışı tekniğini kullanan ve eserini de bu düşünceyi temel alarak biçimlendiren Virginia Woolf, söz konusu altı kardeşin yaşamını ortak bir trajediden yola çıkarak ve sık sık farklı bilinçlere girerek işler.

Zaman içerisinde *Dışa Yolculuk*, *Pazartesi ya da Salt*, *Varolma Anları*, *Dalgalar*, *Orlando*, *Kendine Ait Bir Oda*, *Mrs. Dalloway*, *Deniz Feneri* ve *Perde Arası* gibi diğer Virginia Woolf metinlerini de Türkçeye kazandıran İlknur Özdemir, bu

anlamda Woolf çevirmenleri arasında da kendisine özel bir yer açar. Dolayısıyla bugüne kadar Tomris Uyar, Fatih Özgüven, Naciye Akseki Öncül, Seniha Akar, Sevdâ Çalışkan, Amine Gündoğdu, Berak Göçer ve Oya Dalgıç gibi birçok isim tarafından Türkçeye kazandırılan Woolf'un Türkçedeki en güçlü seslerinden birisi de Özdemir'dir.

Stefan Zweig, *Amok Koşucusu*:

Tıpkı Virginia Woolf gibi Türkiye'de en çok okunan ve birçok çevirmen tarafından Türkçeye kazandırılan yazarlardan birisi de Stefan Zweig'dir. Hayatı boyunca birçok trajik olayla yüzleşmek zorunda kalan, nihayetinde Nazi Almanyası ve soykırımdan kaçarak Brezilya'ya sığınan, çok geçmeden yaşamına orada da devam edemeyerek eşiyle birlikte intihar eden Zweig, yirminci yüzyıl dünya edebiyatının en bilinen isimlerinden birisidir.

Bir kavram olarak "intihar"ın Stefan Zweig edebiyatında en çok kuralandığı eser olan *Amok Koşucusu*, yaşamın bir

*İlknur Özdemir, Paulo Coelho ile.
Frankfurt Kitap Fuarı, 2002*

anlamı kalmadığı fikri etrafında döner. Amok Koçucusu'nda bir araya getirilen ve ortak düşünceleri intihar olan onca karakter, kendi duyarlılıkları, hassasiyetleri, yaşam öyküleri ve dünyayı algılayış biçimleriyle okuyucuya Zweig edebiyatının da prototipini sunar.

Bugüne kadar Behçet Necatigil, Tahsin Yücel, Salâh Bırsel, Hamdi Varoğlu, Ali Avni Öneş, Deniz Banoğlu, Regaip Minareci, Gülperi Sert, Barış Tanyeri ve Havva Akşit gibi isimler tarafından Türkçeye kazandırılan Stefan Zweig'in en önemli çevirmenlerinden birisi de İlknur Özdemir'dir.

Franz Kafka, Ceza Sömürgesi:

Tıpkı bir diğer Alman Yahudisi Stefan Zweig gibi gerek metinleriyle gerekse yaşamı ve hayatı kavrayış biçimiyle kendisinden sıkça söz ettiren Franz Kafka, İlknur Özdemir'in en çok çevirdiği isimlerden birisidir.

Franz Kafka'nın *Ceza Sömürgesi*, yazarın I. Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde

kaleme aldığı ancak savaş sona erdikten bir yıl sonra yayımladığı bir metindir. Kafka'nın, diğer eserlerinde de sıkça başvurduğu gibi isimsiz bir adada geçen hikâye, alışılmadık bir karmaşa ortamında bir ceza aygıtını inceleyen bir gezginin başından geçenleri anlatır. Savaşın ne derece yıkıcı olduğu, bu süreçte karşılaşılan şiddet, totaliter rejimlerin irrasyonelliği ve bireyin otoriter rejimler karşısındaki çaresizliği, *Ceza Sömürgesi*'nin ana kaburgasını meydana getirir.

Bugüne kadar başta Kamuran Şipal, Ahmet Cemal, Tanıl Bora, Gülperi Sert, Cemal Ener, Tevfik Turan, Regaip Minareci, Kıvanç Tanrıyar, A. Turan Oflazoğlu, Osman Çakmakçı, Nuriye Gülmen, Ayça Sabuncuoğlu, Esen Tezel ve Nur Simten Danışman olmak üzere Franz Kafka metinlerini büyük bir yetkinlikle Türkçeye çeviren en özel isimlerden birisi de İlknur Özdemir'dir.

Max Frisch, Stiller:

Max Frisch'in en önemli eseri olarak

kabul edilen *Stiller*, insanlığın kendini bulma serüvenine odaklanan bir romandır. Genel olarak "Ben kimim?" sorusunun peşine düşülen ve bu sorunun cevabını bulmak için denenebilecek her yolun denendiği eser, insanlığın bu soruya hiçbir zaman mutlak bir cevap bulamayacağını imler.

Friedrich Dürrenmatt'ın ifadesiyle "Ben'in yerine sahte bir Ben gelir ve Ben nesneleşir. Roman tekniğine bakıldığında: Ben bir ceza davası olur... Özellikle bu roman biçimi sayesinde kendini tanımlama ve ifşa imkânı oluşur ve pekişir – okur da rol alır, oyuna katılır. Bu oyuna katılmadan *Stiller*'i okumak ya da kavrayabilmek" hiçbir şekilde mümkün değildir.

İsviçre'ye girişi sırasında bir süredir kayıp olan heykeltıraş Anatol Ludwig Stiller'e benzetilerek tutuklanan Mr. White'in hikâyesinin konu edildiği *Stiller*, kişinin benlik mücadelesinin ve bir "ben" olarak ne denli güç sınavlarla karşılaşabileceğini konu alır. İlknur Özdemir çevirisiyle okurla buluşan bu eser de Özdemir'in Türkçeye kazandırdığı baş yapıtlardan birisidir.

Söz konusu tüm bu eserlerin dışında Oscar Wilde, Maria Publig, Toni Morrison, Nadine Gordimer, Arundhati Roy, Martin Walser, Jakob Arjouni, Jay Panini, Peter Handke, Hermann Hesse, Günter Grass, Paulo Coelho, Sylvia Plath, Ralf Rothmann, Sir Arthur Conan Doyle, James Lasdun, Judith Hermann, Thomas Brezina ve Petros Markaris gibi dünya edebiyatına yön vermiş birçok önemli ismi Türkçeye çeviren İlknur Özdemir, Türk matbuat dünyasının en önemli isimlerinden ve Türkçe çeviri tarihinin de en başat figürlerinden birisidir.

İLKNUR HANIM DELİLERDEN BİRİDİR

Hüsnü ARKAN

İlknur Özdemir’le çalışmaya başlayalı neredeyse yirmi yıl olmuş. Bu yirmi yıl içinde ben ancak altı roman yazabildim; onun çevirdikleriyse herhalde yüzü aşmıştır. Üretkenliğin böyle kısıkanılacak ve tabii ki örnek alınacak bir şey.

Yakın zamanlarda yayınlanan bir söyleşisinde benim için, “çok severek çalıştığım bir yazar, ta Yapı Kredi Yayınları yıllarından, onun ben bırakmadım peşini,” demiş. Doğrusu, bu peşini bırakmama işi karşılıksız değil.

Yazarla yayıncı-editör ilişkisi biraz netameli bir konu. İkisinin de mutlu olması zor gibi görünür hep. Yazar çıkardığı işin kılına halel gelmesin ister, berikiyse orasını burasını eşeler, hatalara, psikodinamiklere odaklanır ve bir yandan da ben bunu nasıl satarım diye düşünür. Dediğim gibi, netameli bir konu. Öte yandan, Türkiye’de bu süreçlerin bile hakkıyla işlediği kanısında değilim. Türkiye’de metin altı metni, yani meseleyi okumak birkaç “deli” editörün ve

Dokunduğu Her Yeri Yayınevi Yapıyor

Salih YAVUZ

okuyucunun işidir. İlknur Özdemir bu delilerden biridir.

Sanırım doksanların ortasıydı. Can Yayınları'na ilk roman dosyayı götürdüm. Kimle konuştuğumu hatırlamıyorum ama İlknur Özdemir olabilir. Kibarca reddedildim. Ben olsam kibarlığı bir yana bırakırdım; "Oğlum, müziğe asıl, yazmayı bırak," derdim. Sonra bu dosyayı dördüncü romanım olarak yine İlknur Özdemir yayına hazırladı. Tabii, onlarca kez gözden geçirilmiş, yeniden yazılmış haliyle...

İlknur Hanım'la benzerliklerimiz var. Bir kere, Oğuz Aral'ın deyimiyle "gereksiz taramalardan" kaçınıyoruz. Edebiyatta meseleyi bulandırmak yanlış değiliz. Birbirimizi alkışlamadan anlaşabiliyoruz. Gençleri seviyoruz, gençlerle çalışıyoruz. Bir söyleşide moderatörlük yapsın diye yirmili yaşlarda bir arkadaşımı getirdim. Olağanüstü yetenekli, birikimli, cevval bir gençti. "Bu çocuğu nereden buldun?" dedi söyleşiden sonra. E bu da bizim işimiz diyemedim tabii.

Velhasıl, Yapı Kredi, Kırmızı Kedi, Sia derken neredeyse yirmi yılı bulduk. Tevazu göstermeyeceğim, hayatlarımız çalışkanlık üstüne kurulu. Ben arada bir bilgisayar oyunu filan oynuyorum, İlknur Hanım'ın buna vakti yoktur.

Hâlâ süregiden tek bir anlaşmazlığımız var; benim şarkı sözlerini kitap yapmak istiyor. Ben de "Olmaz, onlar şarkı," diyorum. Belki bir gün ikna eder.

Hayat uzun.

2007 yılı sonlarıydı. Yayıncılık sektöründe henüz çok yeniydim. Çalıştığım yayınevinden ayrılıp kendimi daha iyi ifade edebileceğim, daha büyük bir yere geçmek istiyordum. O yıllarda Ciner Grubuna ait olan Merkez Kitaplar'da satış temsilciliği imkânı doğmuştu. Bu şans kaçırılamalıydım. Merkez Kitaplar'ı yakından izliyordum. Hayranı olduğum Jose Saramago'nun ölmeden önce kitaplarını yayımlıyordu. Hatta Saramago'yu Türkiye'ye getirmiş, Mephisto Kitabevi'nin Beyoğlu şubesinde imza günü bile düzenlemişti.

İş görüşmesine gittiğim günü hâlâ dün gibi hatırlıyorum. Soğuk bir kış günüydü. Heyecanla tedirginlik arası bir duygu içindeydim. Yayınevinin hem genel müdürü hem de yayın yönetmeni İlknur Özdemir'di ve iş görüşmesini kendisiyle yapacaktım. Hakkında pek çok şey duymuştum.

Görüşmemiz çok uzun sürmedi. İş aldığımı tahmin ediyordum. Ancak hiç ummadığım bir problemle karşılaşmıştım. İşe giriş belgelerimi hazırlarken geçmişte yazdığım bir yazı nedeniyle aldığım ceza önüme çıktı.

Savcılıktan aldığım kâğıtla karşısına çıktığımdaki tepkisi beni çok şaşırtmıştı. Durumu yönetimle konuşacağımı, en kısa zamanda bana haber vereceğini söylemişti. Bu arada çalışmaya başlamıştım. Beklediğim haber de kısa zaman sonra gelmişti. Yayınevi büyük bir meyda grubunun bir parçasıydı. Kurumda pek çok gazetecinin sicilinde benzer durumlar söz konusuydu. Benim açımdan da sorun olmayacağını ve çalışmaya devam edebileceğimi söylemesinden bu yana 14 yıl geçti.

Ciner Grubu'na ve dolayısıyla Merkez Kitaplar'a TMSF tarafından el konulmuş ve sonrasında Çalık Holding'e satılmıştı. Medya Grubunun

ve yayınevinin adı Turkuvaz olmuştu. Merkez'den Turkuvaz'a giden süreçte İlknur Hanım'la tam 20 ay birlikte çalıştık. Her konuda bilgisi olan, işin her aşamasına hâkim bir yöneticiydi. Disiplininden, işe olan bağlılığından, hedefe odaklı çalışmasından çok şey öğrenmiştim.

Yayınevinin yazarlarına ve çevirmenlerine çok önem verirdi. Kimsenin gözü arkada kalmazdı. Her durumda onların hakkını kendi hakkının önüne koyardı. Pek çoğu zamanla arkadaşı olmuştu.

Türk edebiyatının önemli pek çok yazarının ilk kitabını yayımlayan, Umberto Eco ve Paul Auster gibi dünya çapında yazarların kitabını emanet ettiği böylesine bir isimle çalışmak benim için büyük şanstı. Çalışma ekibi de seçkin isimlerden oluşuyordu. Editörden grafikere, satış ekibinden redaktöre kadar herkes işinin ehli kişilerdi. Bu ortamda çalışmak sektörde kolay yakalanabilecek bir şans değildi.

Ardından Kırmızı Kedi Yayınevi'nde 7 yıl birlikte çalıştık. Ta ki sağlık sorunları nedeniyle görevini bırakmak zorunda kalıncaya dek.

2007 yılında başlayan ast üst ilişkisi zamanla arkadaşlığa ve dostluğa evrildi. 2019 Ağustosundan bu yana SİA Kitap'ta birlikte yepyeni bir yayınevini inşa etme zorluğu ve heyecanıyla omuz omuzayız. Hayatım boyunca anlatacağım bu hikâyenin en önemli kahramanlarından biri İlknur Özdemir. Kendisine çok şey borçluyum...

YAZIN AŞKI

Hakan YAMAN

İlknur Özdemir'in çevirileriyle ilk tanışmam Paul Auster'ın *Yalnızlığın Keşfi* romanıyla olmuştu. 90'lı yılların başlarında Auster'ın *New York Üçlemesi*'ni değişik çevirmenlerin çevirilerinden okumuş, çok beğenmiştim. Farklı Auster okumaları peşinde koşarken karşıma önce *Yalnızlığın Keşfi*, birkaç yıl sonra da yine İlknur Özdemir'in çevirisinden okuduğum *Kehanet Gecesi* romanı çıktı. İkisi de iyi romanlardı. Fakat çevirileri de gerçekten etkileyiciydi. Çeviri güç bir iş. Daha önce yarım kalmış birkaç denemem olduğu için yakından biliyorum. Sadece bir yabancı dili iyi bilmekle kotarabileceğiniz bir iş değil, aynı zamanda çevirdiğiniz dile ve kültürene de hâkim olmanız ve bunlardan da önemlisi edebiyata, yazara, yazarın veya çevirdiğiniz romanın diline de yakın durmayı becerebilmeniz, kısacası bir dil ustası olabilmeniz ve yazarın anlatmak istediklerini önce sizin iyi kavramış olmanız gerekiyor. Kısacası pek çok yetiye bir arada sahip olmak zorundasınız.

İlknur Özdemir'in çevirilerinde bu özelliklerin hepsinin olduğunu görürsünüz. Auster romanlarından sonra İlknur Özdemir çevirilerini farklı bir yere koymaya başladığımı hatırlıyorum. O yıllarda Marquez'in *Şili'de Gizlice* adlı anlatısını, sonraları Günter Grass'ın anılarından oluşan ve okuduğum en güzel anı kitaplarından biri olan *Soğanı Soyarken*'i, Bruno Schulz'un *Tarçın Dükkânları*'nı hep İlknur Özdemir çevirileriyle okumuştum.

İyi okurlar çevirmen seçerler. Özellikle klasik romanları her çeviriden okumamaya dikkat ederler. İlknur Özdemir'in Virginia Woolf çevirileri de benim için böyledir. Zaten zor ve içrek yazan bir yazar olan Woolf her çevirmenden okunmaz. İlknur Özdemir'in Woolf çevirileri, yazarı Türkçe okuyan okur için büyük nimettir. Woolf'un hemen hemen bütün eserlerini daha önce başka çevirmenlerden okumuşken bazılarının İlknur Özdemir çevirilerini de okuduğum için bunu rahatlıkla ifade edebiliyorum.

Çevirilerini okuduğum, görev aldığı farklı ve saygın yayınevlerinde yazın ve yayın dünyamız için yaptıklarını uzaktan hayranlıkla takip ettiğim İlknur Özdemir'le yıllar sonra tanışma şansına kavuştum. Sanırım 2013 ya da 2014 yılı olması lazım. O zamanlar Kırmızı Kedi Yayınları'nın yöneticisiydi. Yayınevi'nin Beyoğlu'ndaki merkezinde kendisiyle bir görüşmemiz olmuştu. *Romancı* romanım yeni bitmişti. Fakat o dönem birlikte çalışma şansı yakalayamamıştık. Ancak yıllar sonra SİA Kitap'ta çalışma fırsatı bulduk. Kendisini yakından tanıyınca, keşke daha önce de birlikte çalışma imkânımız olsaymış diye düşünmedim değil. İlknur Özdemir'in yayıncılık ve editörlükteki titizliği, disiplini beni kendisine hayran bıraktı. Türkiye'de işini bu kadar severek, kendisini adeta işine adanarak çalışan az kişi gördüm.

Yazar son noktayı koyduktan sonra, yazdığı metin ancak iki şekilde yükseltilebilir. Şayet bu bir çeviriye çevirmenin becerisi sayesinde metin özgün halinden daha yukarılara çıkabilir, ikincisi ise, şayet bu bir telif eserse, metni yayına hazırlayan yayıncının veya editörün yön vermesiyle, küçük ama etkili dokunuşlarıyla yazarın kaleminden çıktığı halinden çok daha iyi noktalara gelebilir. Editörün işi sadece hata düzeltmek olmadığı gibi çevirmenin işi de edebi bir metni kendi diline olduğu gibi çevirmek değildir. İki işi de yaratıcılığını katarak yapabilen ender isimlerden biridir İlknur Özdemir. Kendisiyle yakından çalışma fırsatı bulunca bunu çok daha iyi anladım. Geçmişte yazdığım metinlere müdahale edilmesinden pek hoşlanmazdım. Ancak İlknur Özdemir yazdığım metni kendisine rahatlıkla emanet edebileceği-

mi hissettirdi bana. Bu güvenli alanın oluşmasıyla ben de yazdığım metinler konusunda daha esnek olmaya başladım.

Bir yazar için, kendisini çok berrak bir şekilde anlayabilen, yazdıklarıyla kolay duygudaşlık kurabilen, ön yargılara uzak kalabilen ve gerçekten edebiyat âşığı bir yayıncıyla çalışmak

büyük bir konfor. Bu fırsatı yakalayabildiğim için şanslı olduğumu düşünüyorum.

İlknur Özdemir'den bahsederken kendisinin belki de bilinçli olarak yayıncılığı ve çevirmenliği kadar öne çıkarmadığı ama asla diğerlerinden geride kalmayan öykücülüğünden de söz etmem gerekir. *Senin Öykün Hangisi* adlı öykü kitabındaki bütün öyküler son derece etkileyici, pek çok okurun kendi hayatından ya da yakınlarının yaşamlarından izlere, benzerliklere rastlayabileceği kadar bize özgü; bizi bize anlatan öyküler. İlknur Özdemir öykülerini yazarken, sade, duru, sakın bir dille nasıl etkili edebiyat yapılabileceğini de gösteriyor bize. İnsanın yalnızlığını, yarım kalmışlıklarını, kaçışlarını, arayışlarını, hüznü ve melankoliyi ustaca anlattığı öyküler okuyoruz ondan.

İlknur Özdemir'in ünlü Pascal Mercier çevirisi *Lizbon'a Gece Treni*'ni çıktığında okumuş çok beğenmişim. Ardından SİA Kitap'ta aynı romanı yeniden yayımlamakla kalmayıp biri Mercier'den diğeri Jay Parini'den başarılı iki romanı daha Türkçeye kazandırdı. Yakın zamanda *Sözlerin Ağırlığı* ile *Borges* ve *Ben* romanlarını da keyifle okudum. Sırada yine onun çevirileriyle okuyacağım iki Ian McEwan romanı var.

Edebiyat dünyamızın sembol isimlerinden biri olan İlknur Özdemir'in tükenmeyen enerjisi, ayrıntıcı titizliği, örnek alınması gereken çalışkanlığı, Alman ekolüne yakın duran iş disiplini ve yazın aşkıyla edebiyatımıza yaptığı katkılar karşısında saygıyla eğiliyorum. Biz, edebiyatseverler ve okurlar ona çok şey borçluyuz.

KENDİNE ÇIKAN YOLLARDA SENİN ÖYKÜN HANGİSİ?

Beyza ERTEM

Çağdaş edebiyatın değerlerinden biri İlknur Özdemir. Yıllardır bu dünyanın emekçisi, çeviride bir usta, bir “otorite” artık. Söz konusu “nitelikli edebiyat” olduğunda, hem çevirmen hem editör kimliğiyle, okurun güvenini kazanmış sayılı isimlerden olduğu aşikâr. Peki, ya yazar İlknur Özdemir?

Özdemir’in, yazar kimliğinin arka planda kaldığı bir gerçek kuşkusuz. Birçok okur, onun, bir öykü kitabı yazarı olduğundan bihaber. Bahsi geçen kitabın, *Senin Öykün Hangisi*’nin 2004 yılında yayımlandığını hesaba kattığımızda, bu bihaberliği normal karşılamak gerektiğini söyleyebilirim. Ki, ilk öyküsünü, daha da önceki bir tarihte, 2002 yılında yazmış İlknur Özdemir. Öyküleriyle bazı kolektif kitaplarda da yer almış. *Senin Öykün Hangisi*’nden sonraysa, edebiyat dünyasında kurmaca bir metnin izini süremiyoruz, ta ki kaleme aldığı çocuk kitabı *Nereden Çıktı Bu Çocuk?*’a dek.

Günümüz okuru onu çevirmen ve editör kim-

liğiyle tanısa da, bu, Özdemir’den yeni bir öykü okuyamayacağımız anlamına gelmiyor elbette. Ara sıra, öykü kitabının Sia’dan çıkmış baskısının gündeme geldiğini, günümüz okuru tarafından –deyim yerindeyse– “keşfedildiğini” görüyorum. Okurun ilgisi, yorumları, hatta belki bu yazı, yeni bir öykünün habercisi olur, kimbilir.

Kimi öykülere kuvvetini veren hikâyeyken kimileri dilin üzerinde yükselir. Dile yaslanan öykülerin okuru olmak daha zordur çünkü yazar tarafından “ikna edilmek” gerekir. İşte kimi zaman öyle öyküler okuruz ki, kendimizi neden hikâyenin orta yerinde hissettiğimizi tarif etmek mümkün olmaz. Bizi yakalayan dildir ve o dil anlatıcıdan da yazardan da bağımsız bir şekilde yaşıyordur orada, tek başınadır. Böyle durumlarda dil ne kadar yalınsa, ikna işlevini o kadar yerine getirir. Zannederim, İlknur Özdemir’in öykülerini bu cümlelerle tarif edebilirim.

Senin Öykün Hangisi, her şeyden evvel adıyla

İLKNUR ÖZDEMİR

Senin Öykün Hangisi

*"Duru, yalın, pırlıl pırlıl bir Türkçeyle,
abartıya kaçmadan, yapaylığa düşmeden,
sıcak, bir o kadar da hüzünlü öyküler..."*

CEMİL KAVUKÇU

Gelgelelim, İlknur Özdemir'in öyküleri için Cemil Kavukçu şöyle diyor:

"Özenli, titiz çalışmalarıyla, dili kullanmaktaki ustalığıyla, dünya çapında önemli birçok yapıtı Türkçeye çeviren İlknur Özdemir, bu kez bir öykü kitabıyla çıkıyor okurun karşısına. *Senin Öykün Hangisi*, yazarın ilk kitabı. Duru, yalın, pırlıl pırlıl bir Türkçe'yle, abartıya kaçmadan, yapaylığa düşmeden, sıcak, bir o kadar da hüzünlü öyküler yazıyor. Büyük kentlerdeki daralmış yaşamları; içlerine kapanmış, kendi öykülerini taşımaktan yorgun düşmüş insanları; son sözcükleri söylenmemiş yarım aşkları; yalnızlıkları; kalabalıktan kaçışları içtenlikle anlatıyor. Adanın ıssız sokakları, bomboş çay bahçeleri, otobüsler, vapurlar, deniz, birer tablo gibi gözümüzün önünde canlanırken, ele aldığı öykü kişilerinin iç dünyalarını da ustalıkla yansıtıyor. Büyük kent yalnızlığı, iletişimsizlik, kitaptaki bütün öykülerde hissediliyor. Öykü kişileri, her şeyden önce anlaşılacak, birilerine güven duymak istiyorlar. Yazar da haklı olarak soruyor: *Senin Öykün Hangisi?* Daha bu ilk kitabında İlknur Özdemir, kendine özgü bir ses yakalıyor. Klasik öykü yapısında durum öyküleri yazarak yeni şeyler söylemeyi başarıyor."

Kavukçu'nun cümleleri aynı zamanda kitabın tanıtım bülteni için seçilmiş. Oldukça isabetli bir seçim. Özdemir'in öykülerinde ada insanını, yol insanını, kent insanını bulduğumuz gibi, anlaşılacak isteyen, tamamlanmak isteyen, hatta yalnızlaşmak isteyen insanı da buluyoruz. İnsan yalnızlaşmak ister mi? İster, diye sesleniyoruz Özdemir'in satırları arasından. Özellikle Adalar'da geçen öy-

dikkat çeken bir kitap. Bir öykü kitabının sahip olabileceği en güzel adlardan birine sahip olduğu kanaatindeyim. Doğrudan okura yöneltilmiş bir soru olarak algılıyoruz önce onu. Sonra, öyküler arasında gezindikçe, sorunun aslında öykü kişilerine

yönelik olabileceğini fark ediyoruz. Böylece bir tek soruya bambaşka anlamlar yükleniyor ve aynı soru, farklı öykülerde farklı yollar açılmasına sebep oluyor. Kitabı oluşturan on öykü için pekâlâ "yol öyküleri" yakıştırması yapmak mümkün.

külerde, ıssızlık, tenhalık, o yaz sonu serinliği eşlik ediyor okura. Boş sokaklar, boş masalar, boş iskemleler... Boş vapurlar, iskeleler. Önceleri kalabalıktan kaçmak isterken, "boşluk" hissinin tesiriyle kalabalıklaşmak istiyoruz sonra.

Özdemir'in öykülerinde kaçmak, anlaşılmak arzusuyla eşdeğer. Öykü kişilerini yollara düşüren dürtünün temelinde bu arzu yer alıyor. Eski eş ya da bir arkadaş tarafından anlaşılmak... Anne-baba, kardeş, evlat tarafından... Bazen de daha evvel hiç karşılaşmadığımız bir yabancı tarafından. Öykü kişileriyle birlikte hareket ederken, onlarla birlikte biz de görüyoruz ki, anlaşılmayı beklediğimiz yabancının da tek ihtiyacı anlaşılmak. Bir yabancı tarafından hatta. Aynı arzu, bir döngüye dönüşüyor Özdemir'in öykülerinde. Bazen iki şişe şaraba rağmen yalnızca birkaç ipucu verecek kadar çözülüyor öykü kişilerinin dili; bazense birbirine konuşmadan tanıdık gelecek kadar.

"Başka bir şey sormadım. Anlatacağı şeyi duymak istemediğimi fark etmişim. Öyküsünün bana tanıdık geleceğinden mi ürkmüştüm?" (Sia Kitap, s. 72)

Yollar ise, mutlaka "kendi" istikametinde, "kendi"ye hizmet ediyor. Öykü kişileri kaçmak ya da varmak üzere çıktıkları yolların sonunda kendilerine dönüyorlar. Dönüş fikri, yine, "anlaşılmak" meselesiyle bağlantılı okunabilir. Yol, öykü kişilerinin içinde bulundukları durumları, çıkmazları, duygu durumlarını anlamlarını sağlayan bir araç olarak yer alıyor kitaptaki öykülerde. Bu noktada yazarın tavrı oldukça mühim. Özdemir, yolu yarılamişken geri dönmeye izin veriyor. Yola çıkmak kadar, vazgeçmeyi de önemsiyor. Öykü

kışilerine kendi kaderlerini çizme hakkı tanıyor. (Buraya, kitaptaki on öyküden birinin adının "Dönüş Yolları" olduğunu eklemeli.) Daha evvel kitaptaki öyküleri "yol öyküleri" şeklinde tanımlayabiliriz derken kastettiğim, bu hak, bu özgürlüktü. Öykülerde fiziksel anlamda yolların (yolda geçen öykülerin) varlığından bahsetmek mümkün fakat ben, bu kitabın, her birini bir metafor olarak yorumlayabileceğimiz farklı yollarından oluştuğunun altını ısrarla çizmek isterim.

Her öykü kişisi için bir yol mevcut. Her öykü kişisi yoldan çıkmakta serbest.

"Sizin bekleyeniniz var mı?"

Gözlerimi açıyorum. Yanımdaki adam bana bakıyor.

'Bilemiyorum,' diyorum. 'Olabilir de, olmayabilir de.'

Gülümsüyor. 'Anlıyorum,' diyor. 'Anlıyor mu acaba?' (Sia Kitap, s. 46)

Özdemir'in öykülerinde Adalar'ın ayrı bir yeri var; öyleyse ada hayatına değinmeden nokta koymak olmaz. Yazarın yarattığı atmosfer, o çok özlenen, konuşulan, nostalji duygusu eşliğinde hatırlarda yaşayan eski ada günlerine götürüyor okuru. Ada sokaklarını öykü kişileriyle birlikte adımlıyor, çay bahçelerinde içilen salebin tadına varıyor, herkesin birbirini tanıdığı, herkesin birbirine yoldaş olduğu zamanlara gidiyoruz. Bugün, "eski kuşağın" anılarında sapasağlam yeri olan detaylarla birlikte:

"Artık eşek yoktu adada, oysa onlar adanın simgesi idi. Arkadaşlarıma anlattırdım onları, eşeklere binip kahkahalar atarak yarış yaptığımızı. Neden yoklardı şimdi? Türleri mi yok olmuştu? Yoksa

çocuklar artık televizyon-bilgisayar-dvd üçgeninde mutlu olup eşekleri geçmiş çağlardan kalan eğlence aracı olarak mı görüyorlardı? Herhalde bu ikincisi doğrudu." (Sia Kitap, s. 16-17)

Muhatabı olarak çağdaş öykü okurunu bulmasını umduğum bu öyküler hakkında fazla ipucu vermektan yana değilim fakat sonsöz niyetine şunları söyleyebilirim: İlknur Özdemir'in öyküleri sıradan insanı, kent yalnızlığını, rutinin bunalımını oldukça yalın bir dille aktarıyor gibi görünse de, öykülerin okurda bıraktığı tesir bu kadar basit ifade edilemiyor. Burada yalnızlığın ihtişamı, derinliği söz konusu. Öte yandan, bir "ilk kitap" olarak elbette eleştirilecek yönleri var *Senin Öykün Hangisi*'nin. Tam da bu nedenle, Özdemir'in yazmaya devam ettiğini, özellikle anlatıcı odağında kendini nasıl geliştirdiğini; "Bez Bebek" gibi, kurgusu gizem-gerilim ögesine dayanan ve kitabın diğer öykülerinden ayrılan bir öyküyü kaleme aldıktan sonra, zaman içinde nasıl yol kat ettiğini, nereye vardığını görmeyi dilerdim.

İLKNUR ÖZDEMİR İÇİN 7 CÜMLE

Haydar ERGÜLEN

1. Cumhuriyet Devrimi'nin öncelikle bir kadın devrimi olduğuna en iyi örnek.
2. Özgürlüğün ancak bir kolektif içinde en güzel duyumsanacağını biliyor.
3. Yaşam sert olduğu için mi çevirileri bunca içli, yumuşak ve etkisi uzun süreli?
4. Bazı yalnızlıklar kendimizden çok sevdiğimizimizi korumak için vardır duygusu.
5. *"Her kadın kendi ağacını tanır"*sa, onunki sabır ağacı.
6. Zamanı yenileme hüneri var, insanlar da yenilenmiş hissediyor kendini onunla.
7. *Sözlerin Ağırlığı*'yla yaşıyor, yazıyor, çeviriyor, seviyor, seviliyor, sürüyor...

AFİLİ ALİ

Serap KARAKUŞ BESİ

Güneş gölgeleri silmişti. Sokaklar, kaldırımlar, dükkânlar... Deniz bile susmuştu. Kıyıya kıçtankara bağlı balıkçı tekneleri daha gün doğmadan denize açılmış, alacağını almış, vereceğini vermiş dinlenmeye çekilmişlerdi kıyı boyu. Suya yapışmış gibi kımıldasızdılar. Kahvenin önündeki kavak ağaçları da susmuş, hışırtısız ve kuşsuzdular.

Afili Ali'nin ölüsü de susmuştu. Kahvenin önünde, yerde. Bileğindeki iplerin uçları kesikti. Onu hiç bu kadar sessiz ve *kirli* görmemiştim. Kahveden çıkan kalabalık etrafını sarmıştı. Cafer amca, aksayan sağ bacağının üstüne eğile eğile koşarak geldi. İki koluyla yararak açtı kalabalığı. Sonra ellerini dizlerine vurdu. “Vah,” dedi sadece. “Vahh!”

Her şehrin, her kasabanın, köyün, hatta mahallenin bile meşhur bir delisi olur, bilirsiniz. Herkes tanır, hiç olmadı denk gelmiştir bir gün bir yerde. Bazısı acır, bazısı güler geçer, onu da bilirsiniz. Ama bizim kasabanın delisi, Ali Rıza abi, yani nam-ı diğer Afili Ali başkaydı, bambaşka. Onu bilmezsiniz. Anlatılmazsa, anlatına kulak verilmezse kim bilecek?

Ben daha çocuktum o vakit. Ali Rıza abi bir iki gün ortalarda görünmemişti yine. Duyulmadı desem daha doğru ya onu sonra anlatayım. Olurdu öyle arada. Birkaç gün görünmez, sonra çıkar gelirdi bir yerlerden. Yine öyle olur sanmıştık. Kuru Temizlemeci Cafer amca dışında kimse de derdine düşmemişti doğrusu.

Mahalle esnafı aynı masada toplanmıştı yine. Camcı Veli kelimeleri ağzında sündüre sündüre sordu:

“Ya Cafer abi, nerede allasen bizim Afili? Bilsen bilsen sen bilirsin.”

Mevzu bahis Ali Rıza abiye gırgırın şamatanın bini bir para.

“Durmaz durmaz, gelir o,” dedi Tüpçü Arif gülererek.

“Az gelmesin yahu, dursun nerelerdeyse,” diye söze girdi Bakkal Nuri. Bakkal dedimse, yıllar içinde büyüttüğü küçük bakkal dükkânına koca koca ışıklı harflerle “süpermarket” yazdırdıysa da bir türlü kurulamamıştı garibim böyle anılmaktan. Her fırsatta sıksa bedeniyle böbürlene böbürlene “süpermarke-

tim” dese de boş. Bakkal Nuri gel, Bakkal Nuri git.

“Kafamız dinlendi dinime imanıma. Allah’ın her günü tangır tungur...”

Cafer amca kafası önünde susuyordu. Elindeki bardağı hızlı hızlı çeviriyordu plastik çay tabağında. Kızdığı zamanlar hep böyle yapardı.

“Hazine avındadır o hazine!” diye atıldı Balıkçı Niyazi. Balık kokan, sulu bir kahlkaha patlattı üstüne. “Döner gelir elbet.”

Cafer amca elindeki bardağı tak diye masaya koyup kalktı oturduğu tabureden.

“Ehhh, işiniz gücünüz yok mu sizin? Koca koca adamlarsınız, bir gariban adamla eğleşip durursunuz.”

Sağına eğile eğile çıktı kahveden. Arından gırgır şamata biter mi hiç! Bitmezdi. Ben daha çocuktum dedim ya. On ikisinde var yoktum. Cafer amca niye kızar bunlara anlamazdım; ben de gülerdim kahvedekilerle birlikte. Yazları babam çırak olarak verirdi beni Hamdi abinin yanına. Çay getir, çay götür, boşları topla... Hamdi abiden bol köpüklü kahve yapmayı bile öğrenmiştim o yaz.

“Hemen de kızar arkadaş! Bir şey mi dedik,” dedi Balıkçı Niyazi ağzını buke-rek.

“Hiç!” dedi Bakkal Nuri. “Akıllı da biz mi deli dedik yahu!”

Katıla katıla güldüler.

Çok değil, Cafer amca çıktıktan beş dakika sonra geldi jandarmalar kahvenin önüne. Kasaba çıkışında, yol kenarında bulmuşlar Ali Rıza abinin cansız bedenini. Çağrılan ambulansın doktoru kalp krizi demiş. Cafer amca sahip çıktı cenazeye. İki elin parmağını geçmez adamla aldık Ali Rıza abiyi, mezarlığa götürdük. Yıkandı, gömüldü. İki dua, beş fısıldaşma ile.

Mezarlıktan dönüştü herkes susmuştu ama. Balıkçı Niyazi bile. Kahvenin önün-

de, taburelerde oturmuş dalgın dalgın çaylarını içiyorlardı. Radyo da susmuştu. Herkes her şey nasıl da susmuştu. Ben masadaki boşları topluyordum. Tepsideki gazoz kutusu düşüp de yuvarlanınca beton zeminin üstünde, bütün gözler bana döndü. Ama gözler ki ne gözler! Yerinden çıkmış gibi hepsi, koca koca. Bakkal Nuri fırlayıp ayağa kalkmıştı bile. Bense elimde tepsile donakalmıştım. İşte o an anladım; ben değildim sadece. Dedim ya, bizim Ali Rıza abi başkaydı, bambaşka diye, boşa değil. Kimseyi öldüğüne bile inandıramayacak kadar deliydi bizim Afili Ali.

Deli dedimse, gözünüzün önüne başında takke, eli yüzü kir pas içinde pejmürde bir adam gelmesin. Sakın sakın! Boşa mı diyorum deminden beri başkaydı, bambaşka diye! Onu üstünde tertemiz, jilet gibi ütülü, kahverengi çizgili takım elbisesiyle gördük hep. Pantolon çizgisi ütülenmekten parlasa da; paçaları, ceketinin kol ağzları eprilmiş olsa da tertemiz. Pantolonunun paçası az kısaydı ya, o kadar da olsun. Bunda Cafer amcanın da hakkını vermeden geçmek olmaz tabii. Cafer amca her cuma günü sokağın başındaki Veysi abinin hamamına götürürdü onu. Don atlet soyar, aklar paklardı. Sarıp sarmalayıp dükkânına getirirdi sonra. Takım elbisesini temizlemeye koyulurdu hemen. Hazır edene kadar da arkada oturtur, karnını doyururdu bir güzel.

Sonra tertemiz giyinip sokağa çıkardı yine Ali Rıza abi. Ve o gün sokaklardaki en sesli günü olurdu. Sesli dedimse öyle bağırıp çağırıldığını, millete sataştığını falan düşünmeyin. Konuşmazdı çünkü. Ben hiç görmedim konuştuğunu. Sadece ağzının içinde mırıl mırıl, tuhaf, anlamsız kelimeler. “Hazine”sini bileğine bağlamadan onu öyle görseniz deli bile demezdiniz belki. Ama onsuz gezdiğini de görmezsiniz. Rengârenk orlon iplerin

ucunda, türlü türlü gazoz kutuları, kola kutuları... Hepsi de sağ el bileğine bağlı. Arkasında sürükleye sürükleye yürürdü Ali Rıza abi. Sadece yürürdü. Ama daha sokağın başında anlardık geldiğini. Yerde sürüklenen teneke kutular tangır tungur seslere boğardı ortalığı. Seslere kızıp bağırarak da olurdu, acıyıp susan da.

Kahvenin önüne gelince durup beklerdi. İçerideysem bile anlardım seslerin kesilmesinden geldiğini. Sevinirdim. Tezgâhın altında biriktirdiğim kutuları götürür ona verirdim hemen. Gözlerinde masma-vi bir ışıkla gülümserdi. Gülüşü küçücük bir kıvrım olurdu kavruk, esmer yüzünde. Kucağında kutularla kahvenin köşesinde bir tabureye oturur, rengârenk ipler çıkarırdı ceketinin cebinden. Hamdi abi hiç kızmazdı ona, arada gazoz bile verdiği olurdu. Ben de bir kenardan onu izlerdim merakla. Mırıl mırıl, sürekli kıpırdanır dururdu dudakları. İpleri büyük bir dikkatle ölçer, biçer; sonra dişiyile kesip kutuların açma halkalarına bağlardı. Onları da geçiriverirdi bileğine. Ama yenileri eklenince diğerlerine, bir başka yürürdü Ali Rıza abi, bambaşka. Yürürken dönüp dönüp iplerin ucundaki ezilmemiş, parlak kutularına baktıkça gözleri ışıldardı.

O yaz hiç olmadığı kadar sessizdi kasaba. Ve o yaz hiç olmadığı kadar çok konuşuldu kahvede Ali Rıza abiden. Bu sessizliğe alışamamıştık da ondan mıydı bilinmez. Ama Cafer amca kahveye geldiğinde sustular hep. Herkes türlü türlü hikâyeler yazıyordu Ali Rıza abi üstüne. Kimine göre çok zenginmiş de iflas edip kafayı üşütmüş, yolu bu kasabaya düşmüş; yok canım, kara sevdemiş kesin, ondan başka ne bu hâle getirirmiş adamı! Yok yok, bir acayip iş gelmişmiş başına, erkek adam bu, dayanabilir mi! Yangında bütün mal varlığını, ailesini kaybettiğine varana dek uydur Allah uydur. Kimse bilmiyordu gerçeği. Sanırım herkes kendisini delirtebilecek her ne ise ondan pay

alıyordu kendi hikâyesinde.

Bir gün babamla Cafer amca, nur içinde yatsın, konuşturlarken elimde tepsi oturdum yanlarına. Yaz sonuydu. Akşamüzeriydi. Kahve tenhalaşmıştı. Tatlı bir meltem kahvenin önündeki kavak ağaçlarının yaprakları arasında geziniyordu. Yapraklar ters düz oldukça ışık saçıyor-
du.

“Zor Halil'im zor,” dedi Cafer amca elleri dizlerinde. “Alışamadım yokluğuna.”

“Ne gelmiş başına Cafer abi, biliyor musun sen? Herkes bir şeyler uyduruyor.”

“Ben de bilmem ki Halil'im. Konuşmazdı hiç garibim. Kendi kendine söylenip dururdu sadece. Yalnız bir gün ceketini temizlerken cebinde bir fotoğraf buldum. Sen görsen Afili Ali'mi Halil, tam afili! Çekmiş siyah takım elbisesini üzerine. Yanakları al al. Yanında güzelce bir kadın. Diğer yanında boylu poslu genç bir delikanlı. Gülümsüyor Ali'm, ağzı kulaklarında.”

“Kim bilir neler yaşadı.”

“Geçende benim büyük torun geldi di ziyaretime. Yıllar oldu görmediydim. Büyümüş, yakışıklı bir adam olmuş aslanım. Fakültede okur İstanbul'da. Ben Ali Rıza'nın mırıldandığı isimleri, yerleri deyince, o dediydi. Şiir bu dede, dediydi. Büyük bir şairin şiiriymiş hem de. Adını da dedi ya unuttum. Uzun uzun okudu bana yavrum. Bir duysan Halil, hep Ali'nin sözleri! Akçaburgazlı Yekta der, Sinan der, serin minderler, der. Bilmem ki neydi derdi.”

Ben yıllar sonra buldum o şiiri. Arada elime alıp okurum. Her okuduğumda başkalaşır Ali Rıza abi gözümde. Her okuyuşumda değişir hikâyesi. Bazen Sinan olur, bazen Yekta. O “serin minderlere” otururum onunla birlikte. Kulağımda hep teneke sesleri.

Bankta Alzheimer Olmayı Dileyen

Ayça ERDURA

Kayıp bir rıhtıma bakıyorsun. İçine atılan binlerce kelime. Dur diyorsun. Sen dedikçe kendi bildiğini okuyan düzineler. Maruz kaldığın sahne yığını üstünde dans eden tek başınalık. Ahşap bedeninde beyaz boya, sonrası vernik. Hadi biraz parla. Güneş çatlaması olduğun anlaşılıyor. Açılan yarıkların arasına doluyorsun. Oysa gizlediklerin karanlığında. Gerçi anahtarın bulunsa çözülür lakin sahibin de kayıp rıhtımın da.

Bulunma derdine karşın unutmaya aşkı geliştirince panik odası açıldı. Üşüş-tü sevgi kisvesinde merak. İdrak kimde belli değil. Kaos istiyordun. Oldu da. Unutulmayı seçtiğini bilen de yok. Bir tıkırtı için yanarken sessiz dökümlere benzedin demirden. Hiç ulaşı olmayan anıların ev sahibidir onlar. Ki mattır derileri, kemikleri sağlam. Zaten kayıp bir rıhtıma bakıyorsun. Usturmacaları çalınan.

– Fethiye Hanım siz misiniz?

– (Bilmiyorum)

– Posta kutusu sizin mi? 3 numaralı olan? Beyaz renkli ahşap

ewwmldjoiewge wsjlxmxdiewuhxsmxmkjdouewyruytoiejlxxmmnbdj-
fejfkmmfknfrjkmmlkdfj

– Posta kutusu ben/im.

ÖZGÜR ÇIRAK İLE SÖYLEŞİ

*“Okurun muzip gördüğü, eğlenceli gördüğü
öykülerde derin bir acının haykırışı var.”*

Kader BOLAT

İlk öykü kitabın *Sıcacık Bir Ev* ile 10. Türkan Saylan Sanat Ödülü'nü aldın. Bu ödülün senin için farklı bir anlamı olmalı. Düşüncelerini bizimle paylaşır mısın?

Türkan Saylan benim için “cesaret”e tekabül ediyor. Türkiye’de iktidar zaman zaman şeytanlaştırma operasyonları yapıyor malum. O karanlık dönemlerde kelimenin tam anlamıyla omurgalı davranan, durduğu yerden milim oynamayan bir kayaydı Türkan Saylan. Yorulduğumuzda sırtımızı yaslandığımız, gölgesinde dinlendiğimiz bir kaya. Haliyle onun adıyla anılan, Türkiye’de öykü türüne verilen bu büyük ödülle yazdığım ilk öykü kitabının beraber anılması büyük bir sorumluluk ve mutluluktur.

Sıcacık Bir Ev’deki öykülerin ilk göz ağrılarının. Bu ilk öykülerini bir araya getirirken nasıl bir yol izledin?

Sıcacık Bir Ev’deki öyküler 2013 ile 2019 yılları arasında yazdığım öyküleri kapsıyor. Farklı zamanlarda yazılsalar da birçoğunun ortak teması, emek ve anlamak diyebilirim. Hususi bir çabayla bir araya getirmedim aslında, hep bu izleklerde yürüyen metinler yazdım, onlar kendi içinde örgütlendi ve kitap oylumuna kavuştu.

Öykü kitabından önce biyografik bir romanının olduğunu da biliyoruz. Edebiyatımızın önemli ismi Kemal Tahir’in biyografisi. O seri, bildiğim kadarıyla Alakarga yayınlarının bir projesiydi. Bu projeye nasıl dâhil olduğunu açıklar mısın?

Alakarga Yayınları’nın çocuk-geçer edebiyatı kapsamında ürettiği projeye beni dâhil eden Cem Kalender’dir. Hatta ilginç de bir rastlantıya dayanır. Cem Kalender’le bir yazar-okur ilişkisi

imiz vardı. O ilişki zamanla arkadaşlığa dönüşmüştü. Hiç unutmam 2016 Aralık’tı. İstanbul’da Taksim’de bir kitap fuarı düzenleniyordu. Kalktım gittim bir Pazar günü. Cem Kalender de o zaman Alakarga Yayınları’nın paydaşıydı. Selamlaştık, hasbihâl ettik, telefon rehberinin silindiğini, bana ulaşamadığını söyledi. Meğer bu projeden beni haberdar etmek istiyor ama bağlantı kuramıyormuş benimle. Projenin içeriğini anlattı. Kemal Tahir’in özellikle dil becerisine duyduğum derin hayranlığa yaslanarak Kemal Tahir’in biyografik-romanını yazabileceğimi söyledim. Kitapların editörü de Faruk Duman’dı yanılmıyorsam. İki haftada bitirdim kitabı. Tabii bir açıklık da var, yazdığım bir metnin kitaplaşma ihtimali beni müthiş heyecanlandırıyordu. Metin beğenilmiş, kabul edildi. Ve 2017 Şubat’ta basıldı. Ardından da *Tanık Buğra – Romanımı Arayan Adam*’ı yazdım.

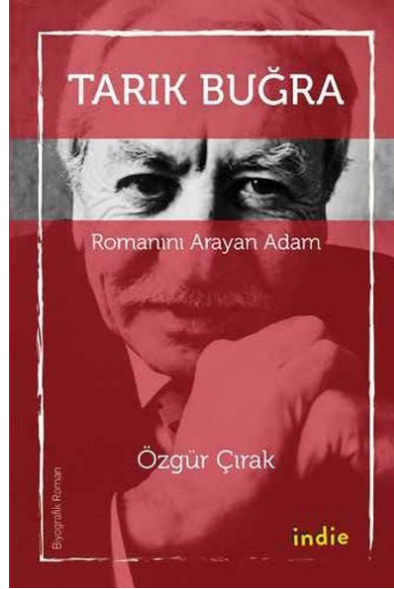
Yazdığım metinleri iki kapak arasında ilk gördüğüm kitaplar bu biyografik romanlardır. Aslında epey de okura ulaştı bu kitaplar. Keşke daha da büyüseydi ama sonradan proje noktalandı. Indie Yayınları'na geçti ama devamı gelmedi. Orta ve lise düzeyindeki öğrencilerin keyifle, merakla okuyacağı romanlar doğdu.

Öykü türüne ilgin nasıl başladı? Anlatır mısın?

Doğrusu yazmaya ilk başladığımda önce bir tiyatro oyunu, ardından iki roman yazmıştım. Yirmili yaşlarımdaydım. Bugün tebessümle hatırladığım metinlerdir. Yirmili yaşların telaşıyla yazılmışlar ama derin bir arzu ve samimiyetin izlerini taşıyorlardı. 2006 yılında yazdığım bir öyküm, bir yayınevi tarafından beğenildi, çocuk kitabı yapmaya karar verdiler. Ama bir buçuk yıl sonra bir takım ticari gerekçelerle yayın programından çıkardılar. 2008'den 2013'e kadar doğru düzgün bir şey yazdığımı hatırlamam. 2013 Gezi Parkı Direnişinden sonra fabrika ayarlarıma dönmüş olmalıyım. Öykü 2013'ten sonraki hikâyesidir. Kullandığım dile en uygun türün öykü olduğunu 2013'ten sonra fark ettim sanırım.

Son kitabın Ormandan Gece Gelen bir uzun öykü. Yolları kesişen Harun, Cem ve Karaca'nın macerası. Adıyla da müsemma aslında. Gece, tekinsizlik ve Karaca. Bir araya gelme hikâyelerini anlatır mısın bize?

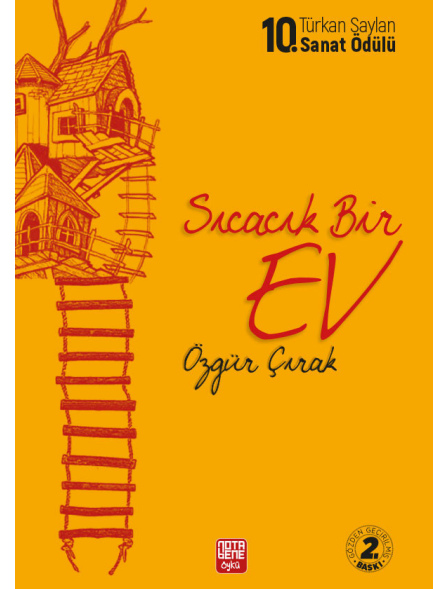
Ormandan Gece Gelen'i yazmaya başla-

dığımda aklımda yalnızca Cem, karakol ve Karaca vardı. Önce onların hikâyelerini, Karaca'nın karakola gelişini ve Cem'in askerliğini yazdım. Uzun bir süre demlendi metin. Ne iyi bir son ne de iyi bir başlangıcı vardı. Cem'i daha fazla ortaya çıkarmak ve karakol bölümüne bir kapı aralamak için Harun'un hikâyesini yazdım. Ardından da Cem ve Karaca'nın birbirinin içine geçtikleri sona ulaştım. Gitmek istediği yeri iyi bilmeyen ama kafasındaki yapbozları birleştiren biri olarak vücuda getirdim *Ormandan Gece Gelen*'i.

2021 Çukurova Öykü Ödülü'nde "Uzayan İş Saatleri" öykünle 2.'lik aldın. Yarışmanın teması emek olunca -emek- kavramını nasıl yorumluyorsun? Hayatındaki karşılığı nedir? Açıklayabilir misin?

Yakın zamanda Çukurova Emek Öyküleri Yarışmasında bir öyküm ikinci oldu. 2021'e güzel bir nokta oldu bu. Ben yazarın kaleminin her daim sınıfın saflarında olması gerektiğine inanıyorum. Tabii bundan yazar tezli metin üretsin, propaganda yapsın gibi anlam çıkaranlar aslında sınıfın da yazarlığın da ne olduğunu bilmeyenlerdir. Hayatı emekle kuruyor, değiştiriyor tekrar kuruyoruz. Emek yaşamın biricik kaynağı. Fakat emekçi sınıflar açlık koşullarında çalışıyor, yaşamını noktalayana kadar temel ihtiyaçları bile, çıkar cep telefonunu örneğinde olduğu gibi, çok görüyor. Her yıl binlerce emekçi iş cinayetlerinde

ölüyor. Beyaz yakalıların, şehirde yaşayan orta sınıfın açlık koşullarıyla savaşmaları da zamanla, mobbinge ilgili çok derin açmazları var. Bunları anlatmamdan daha doğal ne olabilir? Neden anlatmazlar, diye de ben sorayım.

Yazın hayatında ilham aldığın yazarları ve kitapları merak ediyorum. Birkaç isim vermek istersen...

İlham aldığım yazarların başında Yaşar Kemal vardır. Nazım'ı yazarım hemen. Milan Kundera okumak bana büyük bir haz verir. Sait Faik'in öyküleri, Cemal Süreya ve Atilla İlhan'ın şiirleri dilin olanakları konusunda çok geniş bir gökyüzü sunar bana. Çağdaşlarımdan Cem Kalender'i, Ayfer Tunç'u, Kemal Varol'u, Ayhan Geçgin'i, Barış Bıçakçı'yı, Burhan Sönmez'i çok severim. Nurdan Gürbilek'in denemeleri, Latife Tekin'in büyü, Selçuk Baran'ın yeteneği de göz kamaştırıcıdır.

Son olarak Cortazar'ın "Roman hep sayıyla kazanır oysa öykünün bu maçı nakavtla alması gerekir" sözüne de atıfta bulunarak senin öykü tanımını sorayım.

Öykü bence yola dair bir türdür. Yolun nereye gittiği önemli değildir, yolda gördükleriniz ve hissettiklerinizdir öykü. İyi bir dille yaratılan bir yolculuk düşüdü bir başka deyişle.

Katkın için teşekkürlerimle...

YAZAR KARŞILAŞMALARINDAN HATIRLAMALAR

Ertuğrul AYDIN

*“Yitirilmiş bir hayatın heykelleriyle süslü sokak
ve caddeleri insana alçak gönüllü olmayı hatırlatıyor.”*

Stefan Zweig

Son çeyrek yüzyılda, Türk ve dünya edebiyatından birçok yazarla sokakta, üniversitede, kitap fuarlarında, değişik kentlerde, bilim ya da sanat toplantılarında yol kesişmelerim oldu. Bu karşılaşmaların önemli bir bölümü, anılar dağarcığımda, güzel anekdotlar, ufuk açıcı iz ve izlenimler olarak yerini aldı. Bu yazarlarla kimi zaman kişisel sohbetler ettik kimi zamansa üniversite derslerimiz sırasında paylaşımlarımız oldu. Ancak onlara ait bir yazılı metin oluşturma fikri aklımızda yoktu. Bu kişisel paylaşımlar sonrasında bunların hiç değilse bir bölümünün yazıya dökülmesine sıcak baktık.

Yol kesişmesi ya da yazar karşılaşmalarından ilk anlatacağımız isim Fransız yazar Michel Butor olacak. 1997 yılında Türkiye’ye davet edilen yazarın Fransız Kültür Merkezi’nin organize ettiği “Yazarlık İş”i adlı söyleşisine dinleyici olarak katılmıştım. Michel Butor’un bu söyleşisine katılmak için Kırıkale’deki gezimi yarıda kesip İstanbul’a gelmiştim. Yirmi kadar dinleyicinin olduğu söyleşinin soru-cevap kısmında ilk sözünü alarak; hem “Yeni Roman”, hem de şiir-roman türleri ile felsefeyi, “roman”ın,

özellikle de kendi romanı Değişme’nin anlatımında nasıl birleştirdiğine dair sorular yöneltmiştim. Michel Butor, bu soruları titiz bir romancı-yazar tavrıyla cevaplamış; konuşma bitiminde sorular için memnuniyetini belirterek teşekkür etmişti. Konuşma bitiminde de el sıkışmıştık. Sırf bu karşılaşmadan ötürü bile o yılı verimli/bereketli bir yıl olarak sayarım.

İstanbul Tepebaşı’nda TÜYAP’ın eski yerindeyken ilk gittiğim ve tadı damakta kalan fuara da bir parantez açalım. Bu fuardaki konuk yazarlar arasında, Nazım Hikmet’in eşi Vera Tulyakova da vardı. Koyu sarışın, iri cüsseli ve alabildiğine kibar bir hanımefendi olan Vera Tulyakova fuardaki bir standta Türkçe çevirisi olan kitabını imzalıyordu. Standına uğrayıp Moskova ve Nazım Hikmet hakkında birkaç soru sormuş içtenlikli cevaplar almıştım.

1990’ların sonlarında karşılaştığımız bir önemli isim de Roger Garaudy olmuştur. Roger Garaudy’nin İstanbul’da Cemal Reşit Rey Kültür Sarayı’nda bir konuşması vardı. Çok büyük ilgi gösterilen bu salonda erkenden yerimi almıştım. Yaklaşık iki bin dinleyicinin katıldığı konuşma alanında simultane

çeviri için sınırlı sayıda kulaklık vardı. Girişteki görevliye, üzerinde “basın” yazan bir kimlik kartı ödünç verdiğim için bana emanet olarak vermişti. Çok güzel geçmişti. Bugüne kadar dinlediğim arasında ilk sıralarda sayabileceğim konuşmanın sonunda Roger Garaudy ile tokalaşma şansı da yakalamıştık.

Giovanni Scognamillo, yol karşılaşmalarımda unutamayacağım isimlerden biridir. 1990’ların ortalarında İstanbul Üniversitesi Öğrenci Kültür Merkezi’nce düzenlenen bir edebiyat söyleşisini takip etmek için Florya’dan Beyazıt’a yola çıkmıştım. Ancak söyleşiye trafik yüzünden yarım saat kadar geç kalmıştım. İçeri girdiğimde, dört yüz kişilik salon neredeyse tamamen doluydu. Geç gelmem ve takım elbiseli olmam yüzünden salonda kısa bir süre meraklı bakışlar bana yönelmişti. Söyleşinin bitiminde, söyleşiyi yöneten kişi salondan soru almak istediğini söyledi. Ancak hiç kimse soru sormak için söz almayınca, ortamda kısa bir durgunluk-keyifsizlik oluştu. Hemen parmak kaldırarak; konuşmanın ilk dakikalarını kaçırdığımı hatırlatıp dinlediğim kısmı kısaca yorumlayarak birbiriyle bağlantılı iki soru sormuştum. Sorular cevaplandı. Herkesin neşesi yerine geldi. Konuşma bitiminde Giovanni Scognamillo, yanıma kadar gelerek; “Beyefendi iyi ki geldiniz,” diye kulağıma fısıldayarak iki eliyle sağ elimi sıktı. Karşılıklı gülümsedik.

Şair Atilla İlhan ile 1996’da İstanbul’da aynı gün içinde üç kez karşılaştık. Taksim/Harbiye, Beşiktaş ve Kadıköy’de bu karşılaşmaları hatırlayınca; “O zaman İstanbul mu daha küçüktü, yoksa şiir büyüsü mü büyüktü?” diye sormak geliyor içimizden. Söz Atilla İlhan’dayken; meraklıların bildiği bir konuyu; *Sisler Bulvarı*’na dair bir bilgiyi de paylaşalım. Evet, Atilla İlhan’ın “sisler bulvarı” dediği, hem şiir, hem de kitabına

adını veren bu isim ya da yer, İstanbul’da Unkapanı’ndan Yenikapı’ya uzanan bulvardır. Bu yolun/bulvarın içinde geçtiği, Sezai Karakoç’un da bir şiiri vardır. Kendi kişisel biyografimde de bir yeri olan bu bulvarın, “T” biçiminde denize uzanan bu yolun Kumkapı-Kazlıçeşme bölümünü “Kadırga Kadırga” adlı bir şiirime konu etmiştim.

Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde görev yaptığım dönemde, bir süre üniversitenin Sahil Tesisleri’nde kalmıştım. Burada kaldığım dönemde, bir sabah kahvaltı için tesisin yemek salonuna girmiştim. O sırada, şehir dışından gelen bir grup misafirin burada toplantı yaptığını gördüm. Tam kahvaltı için bana ayrılan masaya yönelecekken gelen misafirler arasında, o zamanlar bir sendikanın başkanlığını yapan şair Mehmet Âkif İnan’ı gördüm. Hemen toplantı masasına yönelerek “Âkif Ağabey hoş geldin,” diyerek elimi uzatıp tokalaştım.

Tahsin Yücel, akademisyenlikte rol-model gördüğüm bir isimdi. Kendisiyle ilk kez İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Felsefe-Sosyoloji koridorunda karşılaşmıştım. Hemen hemen bütün kitaplarını okuduğum, hatta onun hakkında bir seminerde konuştuğum, bir kitabıyla *Yazın, Gene Yazın* ile ilgili bir yazdığım halde, ilk sorum “Elbistanlı mısınız?” olmuştu. “Evet,” demişti gülümseyerek. Sonra kendisine, hem Ahmet Hamdi Tanpınar hem de Huzur romanına konu olan iki gerçek kahramanla mesai arkadaşı oluşunun benim için özel durum olduğunu söylemiştim.

1995 kışında, Selim İleri’ye, İstanbul Yapı Kredi Kültür Merkezi Sermet Çifter Kütüphanesi’ndeki “Salı Toplantıları”ndan birinde dinleyicileri şaşırtan, “50 yıl sonranın edebiyat tarihi ve okuyucuları tarafından hatırlanacağımızı düşünüyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltmiş-

tim. O yıl, kendisinin de hakkında bir kitap yayımladığı Halit Ziya Uşaklıgil’in ölümünün 50. yıl dönümüydü. Gayet nazik ve tevazu ile soruyu cevaplandıran Selim İleri, kısaca, “Benim 50 yıl sonra hatırlanmak gibi bir iddiam yok,” demişti.

Hüsrev Hatemi’nin Grili Çocuk kitabını Erzurum’dan satın almış, bir buçuk yıl sonra da Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’ndeki ofisinde imzalatmışım. O gün Hüsrev Hatemi, “En çok hangi şiirimi beğendin?” diye sürpriz bir soru sordu. “Tuna ve Ren” şiirini söyleyince çok şaşırdı. Emin olmak için “Nehirlerle karşı özel bir ilginiz mi var yoksa?” demişti. Evet, nehirlerle karşı bir ilgim vardı ama o şiiri doğu-batı sentezi, uygarlıklar-değerler eleştirisi oluşundan ve bazı güçlü mısraları sebebiyle beğendiğimi söyleyince gülümsedi. Kendisine “Sizinle özdeşleşen bir mısra var mı?” sorumu, imzaladığı Grili Çocuk’tan bularak göstermek istedi. Sonra da, “Burayı zaten çizmişsin,” dedi. Klasik bir röportaj gibi olmayan bu görüşmede hem divan şiiri hem de modern şiir üzerine konuşmuştuk. Ama şimdi çok en Hüsrev Hatemi’nin kendi şiir coğrafya ve evreni üzerinde konuştuklarımızı net olarak hatırlıyorum. Mesela, onun “Eski Kentte Bir Gece” şiirindeki kentin -öyle somut bir işaret yoktu ama- benim de kentim olan Kars olduğunu söyledim. Çok şaşırmıştı. Evet öyleymiş. Çocukluğumdan izler taşıyan mısraların olduğu bu şiir, gerçekten Hüsrev Hatemi’nin ilk dönem metinleri arasında yer alan siyah-beyaz film tadındaydı.

Hüsrev Hatemi ile ikinci yüz yüze görüşmemiz ise 1995 Şubat’ındaydı. Bu sefer yine İstanbul’da, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’ndeki Ahmet Hamdi Tanpınar hakkındaki konuşmasını dinlemek için gittiğimde konuşmanın bitiminde görüşmüştük. Orada kendi-

sine ilk şiir kitabım Arzumuz Kalkan Oldu'yu imzalayıp takdim etmişim. Bir ay sonra, Türk Edebiyatı dergisindeki köşesinde bu kitapla ilgili bir değerlendirmeye yazması benim için büyük sürpriz olmuştu. Hüsrev Hatemi ile en son karşılaşmamız ise yakın zaman önceydi. Bir nehir söyleşi havasında geçen bu görüşme öncesi İstanbul'da Nişantaşı'ndaki ofisinde buluşup daha sonra devamlı uğradığı bir kafeteryada söyleşiye devam etmiştik. Bu görüşmede, yukarıdaki iki görüşmeyi hatırlatmışım. Onun hakkında yazdığım "Tıbbiyeli Hikmet ya da Hüsrev Hatemi'nin Şiirlerinde Tıbbi Referanslar" başlıklı yazı üzerinde konuşmuştuk.

Yazar-şair karşılaşmalarında en son hatırlatacağım isim Danimarka'dan Niels Hav olacak. Türkiye'ye sıkça yolu düşen Niels Hav'la ilk karşılaşmamız 2012 yılında Kıbrıs'ta düzenlediğimiz şiir-sanat etkinliğinde oldu. Türkiye ve Kıbrıs dışında sekiz farklı ülkeden davet ettiğimiz şairlerden biri olan Niels Hav, tam da o etkinliğine rastlayan doğum günüm nedeniyle bana ithaf ettiği Danca bir şiirini okumuştur. 2015 yılında Danimarka'ya yolum düşünce kendisi aradım. Niels Hav, yeni çıkan Kopenhag Kadınları adlı şiir kitabını kendi kenti Kopenhag'da imzaladı.

Sonuç olarak, yol-rastlantı ve karşılaşma hayatı, kültürü, anıları besleyen özel anlardır. Yol/yazar karşılaşmaları, bellekte bizi besleyen, geçmişe götüren birer özel hatırlanma anı olarak kalırlar. Bunlar, dağarcığımızı süsleyen güzel ayrıntılar arasındaki yerlerini hep korurlar.

Haber Verin

Ata YİĞİZ

Kendinizden artan
Yalnızca bir gün ayırın

Sol yanım güneşe baksın
Ne soğuk ne de sıcak geçsin
Ayak uçlarımdan

Bir ozana haber verin
Bir dizede geçsin adım
Davudi bir ses yankılsın
Mezarımda

Bahara haber verin
Nisan ayında unutmasın beni
Üşürüm mayıs ayında

Haber verin
Teni kekik kokan kadıma
Uçursun göğsünde uyuyan kuşları

BRE BERBER

Levent DELİBALTAOĞLU

Sıra beklemeyi oldum olası sevmem. Bankada, postanede, devlet dairesinde, nerede olursa olsun sıkılırım; boş zaman sarfiyatı, israf gelir bana. Aynı şey berber için de geçerlidir. Tıraş olacağım zaman, gitmeden önce berberi ararım. “Bak,” derim, “ne zaman olduğu önemli değil. Bana bir saat ver, o zaman geleyim.” Aksi takdirde, geleceğim; benden önce iki, üç kişi sırada olacak. Ooo-o! Ölme eşeğim ölme; bekle ki bana sıra gelsin. Olmaz!

Bizim berberle hukukumuz eskiye dayanıyor. Yirmi beşinde, genç bir adamdım onunla tanışıp o beni ilk kez tıraş ettiğinde. O da kalfaydı o zamanlar; daha askere gitmemişti. Askerden geldi; yine gidip ona tıraş oldum. O gün bugün başka kimseye tıraş olmadım.

Erkek adam için berber biraz öyledir; tanırsın, güvenirsin, saçlarına anandan ve yavuklundan başka bir tek o el sürer. Saçlarını yıkar, kurular; kremle, losyonla şakaklarına masaj yapar. Bazen pantolonunun önü koluna değer, el âlem gibi huylanmazsın; kötülüğü yoktur, bilirsin. Aileden biri olur; evlenip çoluk çocuk sahibi olursun, çocuğunun saçını ilk o keser.

İyidir, hoştur ama bizim berberin bir huyu var ki yıllar oldu hiç vazgeçmedi huyundan. “O'lum,” diyorum, “Biliyorsun, ben sıra beklemekten hoşlanmıyorum. Bana bir saat söyle, öyle geleyim.” Bin bir laf cambazı olur berberler. O da allem ediyor, kallem ediyor, beni dükkâna oturtturuyor; çayımı kahvemî söylüyor kâh o sırada tıraş ettiği müşterisiyle kâh benimle konuşuyor, zamanı geçirmeye çalışıyor. “Ben gideyim, yarım saat sonra geleyim,” desem, “Abi, on dakikalık işim kaldı, sen bi çay içene kadar benim işim biter,” deyip kalkmama da müsaade etmiyor. Hâlbuki ben bilirim, onun on dakika dediği işi en az yarım saat sürer.

İki kere çok kızdırdı beni. Ben genelde ya hafta sonu ya da iş çıkışı akşamları tıraş olurum. Bir keresinde, iş çıkışı tıraş olmak için arayıp randevu aldım. “Saat altıda bu mucizevi eller senin emrine amadedir,” diye latife yaptı. Saat altıya on kala gittim. Daha bir müşteriyi tıraş ediyor. Adam koltuğa daha yeni oturmuş; saçından belli. “Olum, hani bana randevu vermiştin. Bak bu kaçınıcı,” diye çıktım. “Abi, etme gitme, bu abimiz de yabancı değil, beş dakkada hallederim ben,”

diye diye kolumdan tutup oturtmaya çalıştı. Sigara içeceğimi söyleyerek dışarı çıktım, bizim berberin kapı önüne koyduğu eski sandalyelerden birine oturdum. Hem içerideki müşteriyi tıraş ediyor hem de dışarıya, bana seslenip “Abi, çay, kahve, ne içersin?” diye soruyor. Yarım saat sonra adamın saç tıraşı bitti. Ben, bir çay bir de kahveyle üç sigara içmişim. Adam ayrıca sakal tıraşı da olmayacak mıymış! Hadiiii! İyice sinirlendim. İki sigara da öylece gitti. Derken, bir baktım ki bizimki adamın yüzünü, kulağını yemyeşil sir ile kaplamış. Artık burnumdan soluyorum tabii ki. Neyse adamın işi bitti. Bizimki koştur koştur, gelip kolumdan tuttu, içeri sokup fön makinesinin rüzgârıyla temizlediği berber koltuğuna oturttu. Dedim ki “Bir daha böyle bir şey istemiyorum. Bana yarın gel de, yarın geleyim. Beni bir daha böyle bekletme.” Yok, sen abilerin canısın da yok sen abilerin güzelisin de binbir yalakalık, güzel söz; “Neyse,” dedim, “bir daha olmasın.”

Huylu huyundan vazgeçer mi? Nerede? En son, bir cumartesi sabahı aradım. Dükkânı saat onda açtığını biliyorum ya, “Bak,” dedim, “Sabah için söz verdiğin müşterin varsa söyle. Yoksa saat onda geleceğim, benden önceye müşteri alma.” Evden erken çıktım, ola ki daha erken gelip açar diye dükkâna gittim. Baktım henüz gelmemiş. Fırına gidip bir börek alayım dedim; beraber çay demleriz, berberimle yeriz diye. Dükkânın önüne geldim ki bir adam bekliyor. Bizim berberi aradım, “Abi beş dakkeya ordayım,” dedi. Diğer adam da kapının önünden ayrılmıyor. Belli ki ilk ben geldim, ilk ben tıraş olacağım demeye getiriyor. Ben de o kadar umursamıyorum. Nasıl olsa aramışım, sabahın ilk tıraşına randevu almışım.

Bizim berber geldi. Bir bana bir diğer adama baktı. Adam da bana dönüp “Abi, ben biraz önce aradım, tıraşa geliyorum dedim,” dedi. Ben de bekliyorum ki bi-

zim berber önce benim aradığımı söyleyip beni alacak. Nerede? “Abi, önce hanginizi alayım?” diye sormasın mı? Döndüm arkamı gittim.

Başkasına da tıraş olamadım; ayaklarım gitmedi. Yeni bir yüz, yeni bir el. Adam koluma sürtünse huylanacağım. Benim kafam yumurta gibi. Yanlarının istediğim gibi alınmasını anlatana kadar on sene geçti bizim berbere. Bir de yeni birine anlat. O da anlayacak mı belli değil. Araya pandemi de girdi ya. Eve tıraş makinesi aldım, artuk saçlarımı kendim kesiyorum; kısacık.

Dün benim oğlan saç tıraşı olmaya gitmiş bizim berbere. Pandeminin başından beri saçlarını uzatıyordu. Saçları neredeyse beline inecekti. Üç numaraya vurdurmuş. Neyse bizimki beni sormuş, “Baban ne yapıyor? Uzun zaman oldu görüşmeyeli,” diye. Benim oğlan da “Babam sana küsmüş,” demiş. Bizim berber tıraş boyunca “Vah, vah! Ben ne yaptım da küstürdüm abimi. Yarın gideyim iş yerine de gönlünü alayım,” deyip durmuş.

Bugün akşama kadar gözüm kapıdaydı. Ha geldi, ha gelecek. Gelince iki çift söz söyleyip laf edecektim ama affetmeye de gönüllüyüm bir taraftan. Kolay değil; yirmi beş senelik berberin; kolay mı bırakmak. Neyse saat dört buçuk gibi geldi. Elinde bir kutu kuru pasta. Kendince nezaket göstermiş işte. Masamın önündeki misafir sandalyesine oturdu. İş yerindeki arkadaşlar kim bu gibisinden bakarken tanıştırdım; “Berberim, beni ziyarete gelmiş,” dedim gururla.

Yahu, benim gönlüm bu kadar yumuşamış. Sen de dün oğluma “Babanın gönlünü alayım,” demişsin. Nereden çıktı şimdi benim titizliğim, takıntılığım? İş arkadaşlarıma dönmüş beni anlatıyor. Bir taraftan övüyor, bir taraftan gömüyor namussuz. Yok ben şöyle iyi adammışım, böyle iyi adammışım da şu kötü huylarım yok muymuş; adamı canından bezdirmiş;

insan yirmi beş yılın hatırına biraz müsa-mahalı olmaz mıymış. “Be adam” dedim, “Sen buraya benim gönlümü almaya mı geldin yoksa beni kötölemeye mi?” Abi ben seni niye kötöleyeyim, diyor. Ama böyle böyle huyların da var yani, diyor. “Yahu” dedim, “Yirmi beş senede sol favorim ile sağ favorim hiç aynı hızada olmadı. Her tıraş sonrası evde düzelttim. Ben sana bir şey demiyorum da sen benim takıntılığımдан bezdin, öyle mi?” Öyle şey olur muymuş da her tıraştan sonra ayna tutup da nasıl oldu diye sorarmış da ben hep eline sağlık dermişim de. “Evet”, dedim, “Eline sağlık derdim de, nasıl derdim? Bir iki söyledim, akabinde yine bildiğin gibi yaptın, o yüzden artık söylemeyi bıraktım. Evde kendim düzelttim. Arkadaşlığımızın, dostluğumuzun hatırına eline sağlık dedim hep.” Bizimkinin yüzüne kan sıçradı, kıpkırmızı oldu. Ayağa kalktı. Ben nasıl öyle dermişim de bütün mahalle onun ustalığını konuşmuş da ben beğenmemişim. Bundan sonra dükkânına gelmemeliymişim de yok şöyle olurmuş, yok böyle olurmuş da. Bu laflar üzerine ben de sinirlendim mi. Sen adamın üzerine yürü, boğazına yapış! Arkadaşlar zor girdi araya. Ne yapıyorsunuz, ayıptır, dediler. Oturtular bizi sandalyelerimize. Kahvelerimiz geldi. İçerken birbirimize baktık, ikimiz de utandık.

Şimdi camın önünde, dışarıda, eski sandalyelerden birinde oturuyorum. Çay söyledi. Bir sigara yaktım. Sıra bekliyorum. Ne yapayım? Saçlarım da uzamıştı. İçeride hem tıraş yapıyor hem de bana sesini duyurmaya çalışıyor. “Dışarıdaki abim çok eski müşterimdir,” diyor, “Şöyle saygıdeğer, böyle dürüsttür,” falan; memuriyetimi övüyor. Gururum okşanıyor. Bir ara içeriden bana bakıp sesleniyor, “Abi bi çay daha içer misin? On dakkalık işim var.”

DEPREM TELAŞI

Mertcan KARACAN

“aletsel büyüklüğü kaç olursa olsun / şok irisi bir artçıda / bizim evin zemin kata kadar / incecği kesin” dizeleriyle başlattığı “Deprem Senaryosu” adlı şiirinde Enver Ercan, yıllar içinde biriktirdiği ve ağırlığı 2-3 tonu bulan kitaplarının duvarlarla birlikte nasıl çökeceğinin telaşına düşer. Çünkü, Ercan’a göre, komşularının canını enkaz altında kalmaları değil, enkaz altında onca kitabı okumak zorunda kalmaları çıkarcaktır. Neyse ki, kendisi için hava pek hoştur şairin. Bunu aynı şiirin orta yerinde bir kolon gibi dikilmekte olan şu bölümden anlıyoruz:

“benim umurumda bile değil
o anda başıma ha tuğla gibi ‘Kitab-ı Mukaddes’
ha iki ciltlik ‘Suç ve Ceza’
ne çıkar
hep birlikte yuvarlanıp gideriz o hızla
ta en alt kata kadar”

Böylesi bir senaryoda, Ercan’ın tam aksine,

başıma düşmesi ihtimalini hayal bile etmek istemediğim, Beşir Ayvazoğlu’nun iki ciltlik değilse bile tuğla büyüklüğünde olan *Fikret* adlı eserden içeri girip bu defa yaşanmış bir depremin yıkıntıları arasından geçerek, bir başka şairimizin, Tevfik Fikret’in yanına doğru yol alalım:

“*Malûmat* mecmuasının 23 Ağustos 1894 tarihli sayısında neşredilen ‘Hepimiz Tabiatın Birer Acemi Şakirdiyiz’ başlıklı yazısı, Fikret’in 1894 yazını Burgaz’da geçirdiğini, hatta depremi belki orada geçirdiğini göstermektedir.”

Ayvazoğlu’nun “belki” diyerek özellikle açık bıraktığı kapıyı aralık tutmaya biz de özen göstermekle diyebiliriz ki, Fikret, tarihe “Büyük Hareket-i Arz” adıyla geçecek olan o korkunç “1894 İstanbul depremi”nden, aynı günlerde Burgaz Adası’nda olması sayesinde, kıl payı kurtulur. Buna rağmen, pek çok insanı olduğu gibi, Fikret’i de derinden etkiler bu büyük felaket.

Öyle ki, şair, depremde yaklaşık bir yıl önce dünyaya gelen oğlu Halûk için yazdığı şiirlerden birini, tıpkı Bebek sırtlarına yasladığı Aşıyan'ı gibi, bu felakete yaslar. Hayatın da böyle si sarsıntılarla yani güçlüklerle dolu geçeceğine dair dizelerle ördüğü ve "Zelzele" adını verdiği bu şiirinde Fikret, ilk ve tek göz ağrısına şöyle seslenir bir yerde:

"Sen işte böyle siyah günlerin misafirisin"

Gerçekten de siyah, simsiyah günlerden geçer İstanbullu, 1894 yılının yaz ortasında. 10 Temmuz Salı günü saat tam 12.24'te başlayan ve yaklaşık 17-18 saniye süren bu deprem, İstanbul'u âdeta hallaç pamuğuna çevirir. Bu sırada pek çok yerde çatlaklar ve yarıklar oluşurken Bit Pazarı, Mercan Çarşı, Kapalı Çarşı gibi önemli yapılar tamamen yerle bir olur. Marmara Denizi'nin önce 200 metre kadar geri çekilip ardından büyük bir şiddetle karaya vurmasına ve kıyıdaki bütün tekneleri, kayıkları, sandalları kıyıya sürüklemesine neden olan bu büyük felakette, resmî rakamlara göre 482 kişi yaralanırken, 474 kişi ise hayatını kaybeder.

Yaşanan bunca şeyden duymuş oldukları korkularıyla beraber hem o geceyi hem de diğer günleri evlerinin dışında geçirenlerin arasında, aydınlanma tarihimize hekimliğinin yanı sıra şair, yazar ve çevirmenliğiyle de katkıda bulunmuş olan Mehmed Fahri Paşa ve onun çok değerli ailesi de vardır. Bakırköy'deki evlerinin bahçesine tedbir niyetiyle bir çadır kuran ve alelacele buraya taşınan aile üyeleri, kargalarını da yanlarına almayı unutmazlar. Evet, bir kargası vardır ailenin! Üstelik papağanlar gibi konuşabilen, oldukça zeki bir

kargadır bu. Evi çekip çeviren Arap bacı tarafından Afrikahlara özgü bir hünerle dili bükülüp ameliyat edilen ve böylece birkaç sözcük belletildikten sonra "Bakkalllll!" ve "Halit baba, Halit baba, nerede o, nerede o?" demeyi öğrenen bu karga, değil yalnızca yaşadığı evin, bütün mahallenin âdeta neşe kaynağı olur. Ama, ne yazık ki, Arap bacı o telaşa yemini ve suyunu vermeyi unutunca zavallı kargacık, kurtulmuş olduğu o büyük felaketten yalnızca iki gün sonra, hayata gözlerini yumuverir!

Kargacığın "Bakkalllll!" diye seslenerek her defasında dükkândan dışarı çıkarttığı, hatta düpedüz müşteri arattığı o bakkal, evin biraz ötesinde, Kırkçeşme Çıkmaz Terazi Sokağı'nın hemen başında, hayatını esnaflıkla idame ettirmekte olan Rum Yordan Efendi'dir. "Nerede o, nerede o?" diye arayıp durduğu "Halit baba" ise, bir muziplikle Arap bacının "baba" kılıverdiği, ama ailenin aslında en küçük üyesi olan, Mehmet Halit... O günlerde dördüncü yaşına doğru emeklemekte olan Mehmet Halit, büyüüp lise çağına geldiğinde Mekteb-i Sultanî'den hocası Tefik Fikret sayesinde edebiyatımıza ilk adımlarını atacak ve yıllar içinde üreteceği birbirinden değerli eserlerle adını edebiyat tarihimize "Halit Fahri Ozansoy" olarak yazdıracaktır!

Âdeta bir fabl kahramanıymışçasına bir şairin, bir yazarın, bir yazın emekçisinin, Halit Fahri Ozansoy'un adını ünlemiş olan bu zavallı kargacığa sonra ne olduğu, ölüsünün gömülüp gömülmediği, gömüldüyse bile nereye gömüldüğü bilinmez; ama, bilinir ki, İslam inancına göre insan evladına ölümlerini gömmeyi bir karga öğretmiştir. Kaynağını Mâide suresinden alan bu inanışa göre, Hz. Âdem

ile Hz. Havva'nın ilk evladı olan Kabil, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra ne yapacağını bilemeyince Allah ona bir karga gönderir. Yanında bir başka karganın ölüsüyle gelen ve gelir gelmez Kabil'in gözü önünde onu toprağa gömen bu karga, böylece defin konusunda hem Kabil'e hem de onun şahsında bütün insanlığa rehber olur. Tüm bunların yeryüzünde yaşanmasının tek sebebi olan "yasak meyve" ise, Hz. Âdem'in cüzi iradesini rafa kaldırdıktan yıllar yıllar sonra, ülkemizde yayınlanmaya başlayan bir şiir dergisine verir adını. "Yasakmeyve şiir değilse nedir ki!" sloganıyla çıkış yapan ve edebiyatımızda yarattığı deprem etkisiyle zihinlerde yer tutmaya hâlâ devam eden bu derginin hem fikir hem de isim babası ise, kitaplarının olası bir depremde komşularına verebileceği zararın telaşına düşen, Enver Ercan'ın ta kendisidir!

Çellosu Ağlayan Çocuk

Hatice TARKAN DOĞANAY

her şeye rağmen buradayım
aslında hiç kııldamadım, kollarımda cam ve çiçek
yine yeniden kan ezdim dişlerimin arasında
neyi nasıl gördüğümü kim bilecek
düşündüm belleğin fütürist sinekleri üstüne
kendine karşı gelen yüklem yığını
derimde kıyamet ve isyan
ifadenin tam olarak neresinde dururdu insan

her şeye rağmen işte tam buradayım
dünden bir yaram var şerefine kanadığım
karanlığın oltasına takılmış bir solucanı
bütün vücudumla kıvrım kıvrım oynadığım
ve duvarları bana yaslanan evimde
ve evimin duvarları bana yaslandığı günde
bir şiir yazdım bir soğan doğradım
belki bir gün biri
çektigimi çekmiş desin diye
susan bir kalemin ağzını aradım
ağdım dağıldım ve dayandım
ulaşamayacağım bir noktada bileği uyuşmuş aynalar
üşümüş ve ıslak gözlerle sabır cıllar
lepiska saçlarına inandırılan da dünyayı
toprakta çamur insanda pıhtı yatar
havva'dan doğma damardan olma
kırık kanatlarını iştahla yolduğumuz çellosu ağlayan çocuk
bütün dünyaya sırtını dönüp
yorgun bileklerinde öldürecek su arar

her şeye rağmen hâlâ buradayım
gecenin üniformasını yırtıp sabahın önünde durdum
acı ağzımla ah kustum ah sustum
dünya dünyanın kurduydu
şeytanın uçurumundan kaçıp tanrının uçurumuna uçtum
bu gözyaşının aklından geçen her neyse
gidip kendime ağlama yeri buldum, ağlamadım
ve bunca acıyı icat edip yarayı görünmez kılan
tanrının hayali olduğumuza inanmadım

olmam gereken yerde değil buradayım
yani her gün oyduğum içimin içinde,
ipince bir sarsıntının sırtımdayım
aslında ne zamandan beri kııldamadım
hüzünlü bir akordeon sesinde
salyangozu ters dönmüş bir uğultuydu kulağım
dağılmak bilmeyen zamanın dumanında
bütün yanlışlara sıcak akan
her al bir yuvardı küçük gözleriyle seyrine bakan
hiç yontulmamış bir acının kırmızı yanı
yalnız traşçısı görürdü
heykelin kesilmiş bileklerinde kendisinden çıkmak isteyen canı

bütün gitmelerden utanıp geldim, buradayım
otağını kaybetmiş biraz da çıplığım
insan gönlü üzerine düşünen bir filozofun
başlayıp da sonunu getiremediği bir savım
kendimi dinledim
aldığım soluğa değmedi ağzım
kendimi karıştırdım
nabzıma jilet vurdu sabrım
yine de sevmeliydim küvette yankılanan sesi
içimde öfkemden başka her şey yansa da
öpmeliydim yüzü buse görmemişi
ki adına hayat denen arsız at
huysuzlanıp tepmesin iki ot yoldu diye birilerini
sonra da her yaşın gözünde
sarsıntılarla mücadele edemeyenleri sıraya dizen intihar
hilesiz kâğıdı çeker gibi insanı hayattan çeker

ve kırık kanatlarını iştahla yolduğumuz çellosu ağlayan çocuk
bütün dünyaya sırtını dönüp
yorgun bileklerinde öldürecek su ararken
ben hâlâ buradayım
hiç kııldamadım

BİR ANILAR DENİZİ: YAŞAMAK HATIRLAMAKTIR

İsmail BİÇER

Yolumun şiirle kesiştiği günden beri, dikkatimi en çok çeken şairlerin başında gelmiştir Ülkü Tamer. Edebiyat ve şiir adına yaratmış olduğu onca güzelliğin altında, incelikli ruhunun ve çocukluğundan alıp getirdiği kültürel birikimin sonsuz katkısı olduğunu varsayırım hep...

1937’de Antep’te başlayan yaşantısı, 2018’de Bodrum’da son bulmuş olsa da oyunculuk, editörlük, çevirmenlik ve yayıncılık mesleğinin kanatlarında ölümsüz bir şairdir Ülkü Tamer. Şiirinin yalın olmasının altında, onun hayatı yalın ve içtenlikli kat etmesi yatar.

Geleneksel ve modern seslerin birleştiği kavşakta, tatlı ve huzurlu bir rüzgârdır Ülkü Tamer şiiri... *Soğuk Otların Altında*, *Gök Onları Yanıltmaz*, *Ezra İle Gary*, *Virgülün Başından Geçenler*, *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür*, *Sıragöller*, *Antep Neresi*, *Yanardağın Üstündeki Kuş*, *Bir Adın Yolculuktan ve Lucia* adlarını taşıyan şiir yolculuğunun arasında, tadına

doyulmayan öykü durakları da vardır: *Alleben Öyküleri* ve *Tarihte Yaşanmış Olaylar*.

Yaşamak Hatırlamaktır, şairin ilk anı kitabı *Alleben Anıları*’nın devamı... Bunu kitabın ilk baskısının başında yer alan “Önsöz Gibi”de şöyle anlatıyor:

“(...) Yaşamım boyunca günlük tutmadım. Not tutmadım. Eş dost toplantılarında oradan buradan anılar anlatılır ya, benimkiler de öyle zamanlarda su yüzüne çıktı.

Bu kitap bir yaşam öyküsü değil. Olsa olsa, yaşamımdan çizgiler. Belirli bir sıra gözetilmeden, kendiliğinden beliren renkler.

İçinde ‘karakter tahlilleri’ yok. Ufacık olaylar var. Başkalarının yaşamlarını bilemem, ama benim yaşamımı böylesine ufacık olaylar belirledi.

Hepsi bu kadar değil elbet. *Alleben Anıları*’yla başlamıştım, bu kitapla sürdürüyorum. Belki bunu başka yazılar, başka kitaplar izler.

Yaşarsam. Hatırlarsam. (...)”

İpekçi Tahsin'in Oğlu Ülkü Tamer ve Robert Kolej

Antep'te mutlu ve sinema tutkusuyla dolu bir çocukluk geçiriyor Ülkü Tamer. Babası Antep eşrafından İpekçi Tahsin, annesi Eskişehir'den Antep'e gelin gelmiş bir yabancı. Ülkü Tamer'in çocukluğu sıklıkla, Antep-Eskişehir-İstanbul hattında geçiyor. Nedenine gelecek olursak: Yanlarında kalan anneanneleri, yaz aylarında Eskişehir'de yaşayan dayıları Halil'in yanına giderken Ülkü Tamer ve ondan küçük olan kardeşleri Aykut ve Tankut'u da götürüyor, oradan da mutlaka İstanbul'daki akrabalara geçiliyor.

Ülkü Tamer ilkokulu bitirdikten sonra, babası onu İstanbul Bebek'te bulunan Robert Kolej'e yazdırıyor. İşlemlerini İstanbul Milli Eğitim Müdür Yardımcısı olan ve annesiyle yakın akrabalığı bulunan Ali Kazanoğlu gerçekleştiriyor. Burada yatılı okuyacaktır artık.

Robert Kolej, Ülkü Tamer'in hayatının dönüm noktasıdır. Antep'ten getirdiği sinema tutkusuna, burada edebiyat ve tiyatro tutkusu eklenecektir. Sınıf arkadaşları arasında, ileride edebiyat ve sanat dünyasının parlak isimleri arasında yer alacak olan Anıl Meriçelli, Spiro Kostof, Güncel Orgun ve Genco Erkal da vardır. Üst sınıflarda ise, "O yıllarda ağabeyliğini benden hiç esirgemedi," dediği Cevat Çapan. Okulun kız öğrencilere eğitim veren Kız Koleji tarafında ise, Nevra Şirvan (Nevra Serezli) usta bir tiyatro oyuncusu olacağını daha okuldayken hissettirecek, okulu bitirdikten sonra da Dormen Tiyatrosu'na girecektir. Bir diğer isim; sanata olan tutkusu tiyatroyla başlayan, bestecilikle devam eden Çiğdem Talu'dur.

Ülkü Tamer ve arkadaşları, okul tiyatrosunun öncüleridir. Kolej'in lise bölümünde yılda 7-8 oyun sahneliyor, yarıyıl tatilinde de turnelere çıkıyorlar. Bu oyunlardan bazılarının çevirilerini Ülkü Tamer gerçekleştiriyor.

Ülkü Tamer'in asıl tutkusu şiirdir. Edebiyat derslerine giren Behçet Kemal Çağlar, okulda en çok sevdiği öğretmenler arasında gelse de, Kabataş Erkek Lisesi'ndeki öğrencileri kıskanmaktan kendini alıkoymaz. Çünkü onların derslerine giren edebiyatçılardan biri Behçet Necatigil'dir, ona ayrı bir hayranlığı vardır.

"Anıl, Spiro, ben harıl harıl şiir yazardık. Hoca bazen alır okurdu yazdıklarımızı. Bir keresinde, 'Bunları Yirminci Asır dergisindeki köşemde yayınlayacağım,' dedi. Yüreklirimiz pıtır pıtır, o sayıyı bekliyorduk.

Evet, şiirlerimiz yayımlandı. Ama Behçet Hoca hepsini 'düzeltmiş', vezinli-kafiyeli yapmış, imzalarımızdan başka neredeyse her şeyi değiştirmişti!"

Ülkü Tamer'in Futbolcuları

Ülkü Tamer'in Robert Kolej yılları, sadece şiir, edebiyat ve tiyatro tutkusuyla sınırlı kalmamış, futbol da ilgi alanları arasında yer almıştır. Antep'ten sonra İstanbul'da ilk futbol maçını, 1948'de İnönü Stadı'nda izliyor. "Baba Hakkı"ların dönemine yetişemese de bu sahanın şöhretleri arasında "Gündüz Kılıç"lar, "Süleyman Seba"lar, "Şükrü Gülesi"nler, "Küçük Fikret"ler vardır.

Ülkü Tamer, "Maç sonuçlarını, teknik direktörlerin, antrenörlerin taktikleri değil, futbolcuların hırsları belirlerdi," dediği bu dönemin futbolcularından bazılarını edebiyat türleriyle örtüştürür, çok sevdiği kaleciler arasında bulunan Turgay'ı, "şiirle düzyazının karışımı" olarak nitelendirir.

Beşiktaşlı Vedii, gösterişsiz ve yalın bir oyuncudur. Edebiyattaki karşılığı, Ülkü Tamer açısından "araştırma-inceleme"ye denk düşer. Şükrüler, Özcanlar, Varollar gibi nice usta kaleciler görmüş, hepsini çok sevmiş olsa da, Turgay'ın yeri onun için başkadır.

Fenerbahçeli Basri'ye dair yorumu da çok çarpıcıdır:

"Basri her maçını, son maçını oynuyormuş gibi oynardı. Coşkulu bir destandı. Yürekliliğin, cılgınlığın ve fiyakanın simgesiydi."

Ülkü Tamer'in çocukluğunun ve ilk gençliğinin daha nice futbolcuları vardır ki, hepsinden büyük bir övgüyle bahseder. Lefter'i ülkemiz futbolunun en büyüğü olarak ni-

telendirir. "O futbolun Ordinaryüs Profesörüdür" onun için...

Beşiktaş maçlarına, koyu Beşiktaşlı olan şair arkadaşı Kemal Özer'le gittiğini de belirtmeden geçmez.

Şairler ve Yazarların Altunizade Maçları Ve Orhan Kemal'in Muhteşem Golü

1960'lı yılların başı; bir yaz günü: Ülkü Tamer, Kemal Özer, Adnan Özyalçın, Onat Kutlar ve Ünal Üstün toplanarak Altunizade'ye, Memet Fuat'ı ziyarete giderler.

O yılların Altunizadesinde birkaç evden başka bir şey yoktur. Her yer, alabildiğine tarlalar ve ağaçlarla kaplıdır. Memet Fuat, mahallenin çocuklarını eğitmek için boş alanlardan birini futbol sahasına çeviriyor. Bunun çekiciliğine kapılan çocuklar, Memet Fuat'tan sadece futbolu değil, edebiyatı ve sanatı da öğreniyorlar. Daha sonraki süreçlerde, Memet Fuat'ın bu sahaya attığı tohum yeşererek Altınayurt Kulübü'ne dönüşecektir.

Ülkü Tamer'le arkadaşlarının Memet Fuat'ı ziyaretlerine ve bu sahada gerçekleştirdikleri futbol maçlarına, zaman zaman Demir Özlü, Ferit Öngören, Feridun Metin Aksın, Cemal Süreya ve Edip Cansever de katılırlar. *Keşanlı Ali Destanı*'nın sanatçılarıyla edebiyatçıları arasında yine bu sahada gerçekleşen maçta Orhan Kemal'in herkesi hayretler içerisinde bırakan golünü Ülkü Tamer şöyle aktarıyor:

"Keşanlı Ali Destanı'nın ilk oynanışydı. Oyunun sanatçılarıyla edebiyatçıları arasında bir futbol maçı yapalım dedik. Memet Fuat, Altunizade sahasını verdi. Biz edebiyat-

Fotoğrafi: Kadir İncesu

çılar toplanıp takımımızı kurduk. Kaptanımız Orhan Kemal olacaktı elbette. Keşanlıların kaptanı, oyunun yazarı Haldun Taner'di. Takıma bir de 'konuk oyuncu' almışlardı: Bedri Koraman.

Maçın hakemi kimdi dersiniz? Halit Kıvanç!

Maç günü Altunizade'de bayağı seyirci toplanmıştı. Semt sakinlerinin yanı sıra, 'medya' da tam kadro oradaydı. (Maç ertesi gün bütün gazetelerde geniş yer alacak, haftalık Ses dergisi ise bu olaya iki sayfa ayıracaktı.) Bizi destekleyenlerin ellerinde koca bir pankart vardı: 'Yürüyün, Fazıl'ın aslanları!' Fazıl'ın, yani Dağlarca'nın.

(...) Devreyi 3-1 önde kapattık.

İkinci devrenin hemen başında Keşanlılar'ın iki golü geldi. Şanslı günümdeydim anlaşılan. Bir gol daha attım. Biraz sonra da ceza alanı içinde resmen biçildim. Halit Kıvanç penaltımızı verdi.

Çok penaltı gördüm bugüne kadar. Lefter'in Metin'in, İstanbulsporlu İbrahim'in penaltılarını nasıl unutabilirim! Ama o gün Orhan Kemal'in attığı penaltı kadar güzelini görmedim desem, kimseye haksızlık etmiş olmam! Orhan Ağabey, kaleciyi sağa yatırıp sol köşeye gönderdi topu. Şimdi kaleciler penaltı atışlarında kendilerini bir yana atıp işi biraz da şansa bırakıyor ya öyle değil! Usta yazar, futbolda da ustalığını konuşturdu. Kaleciyi resmen aldattı. Hepimiz topun sağ köşeye gideceğini sandık! (...)"

Genç Şair Ülkü Tamer ve Dergiler

Ülkü Tamer'in üniversite hayatı, 1961'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Bölümü'ne girmesiyle başlıyor. Bu bölümü üniversitenin *Hababam Sınıfı* olarak nitelendiriyor. Çünkü ne kadar ilginç (renkli) hocalar ve öğrenciler varsa, bu bölümdedir.

Gazete Fotoğrafçılığı dersi iki yıl (haftada 2 saat) olarak görülse de, bu iki yıl boyunca fotoğraf makinesi görmemeleri tam bir ironidir.

Bu yıllarda Ülkü Tamer'in en büyük hayali, şiirlerinin *Yeditepe*'de yayımlanmasıdır. Genç şair, şiirlerini buraya göndermeye cesaret edemez. Çünkü genç şairler için, başında Hüseyin Bozok'un olduğu bu dergi son derece zorludur.

İlk şiiri *Kaynak*'ta yayımlanan Ülkü Tamer, sonrasında *Şairler Yaprakları*'nın kapısını çalar. Nedret Gürcan genç şaire bir mektup yazarak şiirinin yayımlanacağını söylese de, derginin ömrü buna yetmez. Sonrasında Yaşar Nabi Nayır'ın başında bulunduğu *Varlık*'ta şiirinin çıkması genç şair Ülkü Tamer'de inanılmaz

bir sevinç yaratır. Sonraki yıllarda, *Varlık* için yirmiyeye yakın kitabın da çevirisini gerçekleştirecektir.

Ülkü Tamer için, başında Muzafer Erdost'un bulunduğu *Pazar Postası*'nın kapısının açılması kendi şiiriyle değil, T. S. Eliot'tan çevirdiği "Marina" şiiriyle gerçekleşir. Bu çeviriyi, *Pazar Postası*'nın sonraki sayılarında Ülkü Tamer'in kendi şiirleri de izleyecektir.

Genç şairin *Yeditepe*'yi denemesi uzun sürmüyor. Cağaloğlu'nda, Nuruosmaniye Caddesi'ndeki Yeni Han'ın ikinci katında bulunan derginin büyük odasında, karşına ilk çıkan Hüseyin Bozok'tur. Sonrası için şöyle söyleyecektir Ülkü Tamer: "Yeditepe'de yıllarım geçti."

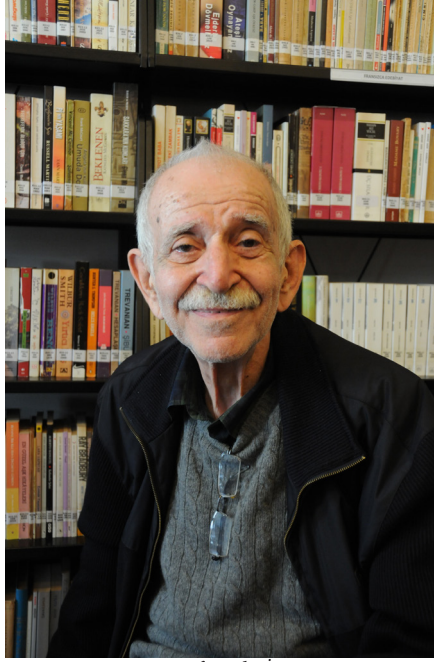
Ülkü Tamer'in dergi durakları arasında, Memet Fuat'ın çıkardığı *Yeni Dergi* de bulunmaktadır. *Yeni Dergi*'nin yayın hayatına başlaması, "Dergisiz Yayınevi mi olur?" düşüncesinden doğar. Genç şair Ülkü Tamer'in şiir kitapları *Virgölün Başından Geçenler*, *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür* ile *Şeytanın Altınları* adlı çocuk kitabı *De Yayınları* arasında çıkar. Bunları, yine aynı yayınevinden *Şişkolarla Siskalar* ve *Vietnama'a Sevgiler* adlı çevirileri izler.

Kahvelerde Hazırlanan Dergi:

A ve a

Ülkü Tamer, mutfağı Adnan Özyalçın, Feridun Metin Aksın, Ferit Öngören, Doğan Hızlan, Demir Özlü, Ergin Ertem, Onat Kutlar ve Asım Bezirci'den oluşan A dergisinin ilk döneminde yer almasa da, bu derginin ikinci dönemi olan a'nın (bu kez küçük a olmuştur) içindedir.

Üniversite çıkışı, Şehzadebaşı'nda

Fotoğraf: Kadir İncesu

bir kahvede bir araya gelen bu genç şair ve yazar topluluğuna Ankara'dan Erdal Öz de maddi destekte bulunmayı ihmal etmiyor. Aralarında maddi sıkıntısı olmayan Edip Cansever'in yardımı unutulur mu? Cansever'in o sıralar, Kapalıçarşı'da antika dükkânı vardır; içlerinde parasal sıkıntısı olmayan tek şairdir.

Bu dergi buluşmalarının ilginç bir konuyu da vardır: Sonradan sinema dünyasını tercih eden ve ünlenen, asıl adı Fahrettin Cüreklibatır olan Cüneyt Arkın. O sıralar tıp öğrencisi olan Arkın, iyi öyküler yazıyor. Hatta a'da öyküsü de yayımlanıyor. Bu buluşmalara katılanlar arasında, Adana'dan gelen ve Ülkü Tamer'le arkadaşlıkları daha öncesinde başlayan Yılmaz Güney de vardır. Yılmaz Güney'in sinemadaki ilk deneyimi Atıf Yılmaz'ın yönettiği *Bu Vatanın Çocukları* adlı filmidir; onun sinemaya ansızın adım atması ede-

biyatçı arkadaşlarını da oldukça şaşırtmıştır. Çünkü akıllarından, Yılmaz'ın sinema oyuncusu olabileceği asla geçmemiştir.

İlerleyen yıllarda, yine İstanbul'da, Okmeydanı'nda İstiklal İlkokulu'nda askerliğini yedek subay öğretmen olarak yapan Ülkü Tamer, sinemanın bu iki ünlü oyuncusunu okuluna getirecek, burada okul müdürü başta olmak üzere, öğrencilerini ve okulun bulunduğu mahalle halkını şaşkına çevirecektir.

Genç şair Ülkü Tamer'in ilk kitabı *Soğuk Otların Altında*, a dergisini çıkardıkları dönemde yayımlanır. Onat Kutlar'ın *Ishak*, Adnan Özyalçın'ın *Panayır*'ı da... Sonrasında, Yusuf Atılgan'ın *Bodur Minarenden Öte* ve Teoman Aktürel'in *Devineki*'ni de çıkarırlar.

İlerleyen Yıllar ve Milliyet Yayınları

Ülkü Tamer'in Robert Kolej'den sonra tekrar başladığı tiyatro oyunculuğu kısa sürse de, tiyatro sanatının çok değerli isimleriyle bir araya gelmeyi ihmal etmiyor. Hatta çok sevdiği sinemayı bu kez oyunculuk boyutunda deniyor. Bu sadece, demeden ibaret kalıyor; birkaç filmde figüranlık... En ciddi rol, çok ileri yıllarda, çok sevdiği dostları arasında bulunan Zülfü Livaneli'nin yönetmenliğini gerçekleştirdiği *Sis* filmindeki savcı karakteridir.

Ülkü Tamer'in gerek sinema, gerek tiyatro sanatına mesafesi oyunculuk anlamındadır. Bu iki sanat, onda çocukluğundan beri hep vardı, yaşantısının da vazgeçilmezleri arasında yer aldı. Hatta 1960'ların başında, Bodrum'da "Mini Film Şenliği" dahi düzenliyor.

Yaşamı boyunca her alanda, unu-

tulmaz ve güzel dostluklar biriktiren, aynı zamanda engin bir kültür hazinesine sahip olan Ülkü Tamer'in, 1978 yılında, bir Londra dönüğü, uçakta karşılaştığı Abdi İpekçi'den *Milliyet Yayınları*'nın başına geçmesi teklifi gelir. Ülkü Tamer, bir dönem başında Tarık Dursun K.'nin olduğu bu yayınevinden birkaç kitabı çıktığı için yabancı değildir buraya... Tarık Dursun K.'dan önce *Milliyet Yayınları*'nın başında Altemur Kılıç vardır. Ülkü Tamer'in başına geçtiği dönemde ise, geçici olarak yayınevinin dümeninde Ulvi Okar vardır.

Ülkü Tamer'in *Milliyet Yayınları*'nı yönettiği dönemin hemen başlangıcında, Abdi İpekçi'den bir öneri gelir: 1970'lerin başında gazetenin eki olarak verilmeye başlanan *Milliyet Çocuk* dergisinin yeniden canlandırılması... Öyle de olur... Dergi kısa bir sürede, bambaşka bir hale gelir; gazetenin ekinden ayrı, bağımsız ve satışları artmış bir dergiye dönüşür.

Derginin kadrosunda İsmail Güleş, Tan Oral, Haldun Taner, Orhan Boran, Halit Kıvanç, Umur Bugay ve Yalvaç Ural gibi isimler de vardır.

Sinemalar, Şiirler, Kediler

Onat Kutlar'ın "Sinema bir şenliktir," sözü, Ülkü Tamer'in çocukluğunun geçtiği Antep'te tam karşılığını bulur. O yıllarda (1940'larda) ne çok sinema vardır Antep'te... Bunların ün ünlüsü Nakıp Ali'dir; zamanla başkaları da eklenir.

Ülkü Tamer için bazı filmler, gösterildikleri sinemanın önüne geçmişlerdir. *Kazablanka* ve *Kahraman Şerif* gibi...

Ya yönetmenler?

O zamanlar "yönetmen" değil,

"rejisör"dür. Seyrettikleri filmlerde, yönetmenden ziyade oyuncular önemlidir. Ülkü Tamer için, yönetmenlere bakılarak film seçme alışkanlığı lise yıllarında başlar.

Onun için Fellini ve Hitchcock üstüne yoktur. Bunları François Truffaut, Louis Malle, Jacquel Tati izler. İtalyan yönetmen De Sica'nın *Bisiklet Hırsızları*, *Milano Mucizesi* ve *Umberto D*'si sinemanın yüz aklarıdır. Yine en gözde yönetmenleri arasında *Aldatılmış ve Terkedilmiş* filmiyle Pietro Germi gelir. "Sanatçı değilim ben. Film yaparım," diyen John Ford ise, Ülkü Tamer için büyük bir ustadır; sanatçının hasıdır.

Peki oyuncular?

Ülkü Tamer'in hayran olduğu ve unutamadığı nice oyuncular, çocukluğunun Antep sinemalarında girmiştir hayatına; yüzlerce oyuncuyu dayısı, amcası, ağabeyi, teyzesi, ablası bellemiştir.

En sevdiği kadın oyuncular, Linda Darnell ve Maureen O'Hara'dır. Bu iki ismin dışında Ingrid Bergman, Joan Fontaine, Joan Bennett, Veronica Lake, Patricia Neal, Jeanne Crain, Ruth Roman, Ann Sheridan ve Maria Montez de sevdiği oyuncular arasındadır. Sonradan bu listeye Marilyn Monroe da girecektir. Bu isimlerin hepsi bir kenara; Ülkü Tamer'in çocukluğunun en büyük kahramanı Errol Flynn'dir. Onun hiçbir filmini kaçırmamıştır. Bir diğeri Gary Cooper.

Şiirleriyle İkinci Yeni havzasının önemli isimlerinden olan Ülkü Tamer'in, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya olan ilgisi lise yıllarına dayanır. Dağlarca'nın *Çocuk* ve *Allah* adlı şiir kitabı, bu yıllarda Ülkü Tamer'in başucu kitabıdır. İleriki yıllarda ise, Fazıl Hüsnü Dağlarca'yla dostlukla-

rı başlayacak ve birlikte uluslararası şiir programlarına katılacaklardır.

Kedilerin Ülkü Tamer'in hayatında yerine gelecek olursak... Şairin çocukluğundaki kedisi Bico'dur. Bico öldüğünde on iki yaşındadır; Ülkü Tamer'le yaşıttır. Bico dışında da kedileri olmuştur ancak hiçbirisi Bico'nun yerini tutmaz; İkinci Bico'ya kadar.

İkinci Bico, şairin Şile'deki yazlıklarının bulunduğu yerde, eşi Neslihan Hanım'la buldukları kedir. Jean Burden "Kedi şiirdir," diyor. Ülkü Tamer'in İkinci Bico'ya dair anlatımları, onun şiir gibi bir kedi olduğunun göstergesi...

"Bir Adın Yolculuktu"

Ülkü Tamer, hafızalardan silinmeyecek bir ifadeyle anılacaksa, bu yine onun içtenlikli ve yalın dizesiyle olmalı:

"Bir adın yolculuktu."

*Yaşamak Hatırlamaktır, Ülkü Tamer, Anı, 1. Baskı 1998, Ketebe Yayınları'nda 1. Baskı Kasım 2020

UYKUYDU HER GECE

Merve KOÇAK KURT

Meğer içinde bir yerde çöreklenen o acıyla baş etmenin adımıymış uyku.

Bazen kucığına sığınırdın, bazen kollarına bırakırdın kendini. Daldığın, ayrı bir âlem olurdu her seferinde. Kendine haksızlık etme! Senden kaynaklı bir durum değil onun yokluğu. Yokluk. Var'dan kalma. Rüyada/n damıttığın...

Kelimelerin izini süreceksin ömrün oldukça. Ruhunda birikecek, azar azar, okudukça. Koyulduğun o karanlığın içinden bir ses duyacaksın. "Gel!" diyecek. Dilinin söyleyemediğini kalbin söyleyecek. Bir fısıltı hâlinde, yavaş yavaş, usulca mı demeliyim yoksa? *Sevdiğin* gibi... Sonra "Geldim," diyeceksin. "Geleceğini biliyordum," demesini bekleyeceksin, "En nihayetinde, geldin." Ancak ona gittiğinde, bıraktığın yerde bulamayacaksın. Ellerinle bir boşluğu yoklayacaksın. O duvarın dibine varacaksın. Vardığında duracaksın. Boyunu aşmış. Parmaklıkları saran çiçekler kurumuş.

Uykun elinden alınmış artık. Uzun bir geceyle

karmışlar sanki.

Delirecek gibi oluyorsun. Burada neden kaldım ki diyorsun. Kendi kendine konuşmaya ramak kalmış. İçinden konuşuyorsun ama. Sesini çıkarmasan delirdiğini kim bilecek? Etrafında kimsecikler yok. Azar azar çekildiler. Düşene tekme vurmadılar belki, ama kayboldular. Elinde tutan kimse de yok. Şatafatlı zamanlardan geriye birkaç dost kaldı sadece. Birlikte yiyip içtiğiniz, gülüp neşelendiğiniz insanlar nerede sahi? Bazıları dışarıda, bazıları içeride! Suçu tanımlayanların tanımları sana yabancı. Senin suçun muydu? *İnsan olmak...*

Nerede yaşıyorum ben diye sorup duruyorsun. Ne uğruna çekiyorum bütün bunları? Bütün olanlar yetmiyormuş gibi, bir de bu çıktı karşına. Kimsenin kimseye faydasının dokunmadığı bir kıyamet provasını yaşamak zorunda mıydın? Emin değilsin. Emin olduğun tek şey, iyiliğin en çok da zıddıyla var kılındığı gerçeği. Senin *iyilik* diye bildiğin şeyleri *kötülük* diye ta-

nımladıklarında koptu bağın onlarla. Belki de bu yüzden iyilik yapmaya, şahitlik etmeye korkuyorsun artık. İnsanca yaşamak adına, dünyayı güzelleştirmek için çok uğraş vermiştin oysa.

Şimdi, tam ortada bir yerdesin işte. *Durağan* mı derler *yeknesak* mı, ne derlerse desinler; hayatı risklerinden arındırıp yaşamaya çalışıyorsun. Unutturdun adını. Çünkü -kendini geçtin- sevdiklerin zarar görmesin istedin. Gizlendin. Saklandın. Bir gölge gibi yaşadın. Epeyce süre hayata karışmadın. Diyorum ya, kimse de sormadı hâlini hatırlar. Kimse bilmedi ruhunda kopan fırtınayı. Kimse görmedi boynuna geçirdiğin ilmeğin izlerini.

Kimlerle, nasıl bir hayatı bölüştün şimdiye dek, bilmiyorum. İnsanlara *yineyeniden* güvenmek için neler yaptın? Neler yaptın da sağ kalabildin yaşadığın onca şeyden sonra? Hayatın bir yapboza dönmüş, parçaların bazıları da kaybolmuş gibiydi. Bütünü bulmak, kalbi tamir etmek mümkün müydü? Bilmiyorum. Bir hikâyen olduğunu biliyordum ancak. Anla(t)maya değerdi. "Niye geldin?" demedim. "Hoş geldin!" dedim, anlamaya çalıştım. Okurken, -aslında yıllardır beyninde gezdirdiğin amaçlağda dökemediğin o cümle aşklarını bulmanı diliyorum bu hikâyede. Yoramadığın, tabir edemediğin, çözemediğin, aşkların cümlesini...

Dağın başında.

Daha önce hiç görmediğin o çiçeklerin çağrısına boyun eğmiş, eteklerine vardığın o dağ başındaki ulu çınarın gölgesine yaslanmıştın. Yanında bir dardağan ağacı... Görkemli varlığıyla kuşatmıştı çevresini. Gölgesi hüküm sürmüştü, belli ki yıllarca.

Ruhuna çentik atan ilk olay, ora-

da gerçekleşmiş. Geçmiş. Geçmişte kalmamış ama. Bir ömür, izlerini taşımışsın içinde. *Annesinden ayırdığı yavru kedileri sana veriyor amcanın kızı. Kayalıklardan atmanı istiyor. O kadar küçüksün ki, bunun adının cınayet olduğunu bilmiyorsun. Öylesine bir oyun sanıyorsun, attığın o yavrular gelecek geri.* Şimdi yine, bir dardağanın oraya bıraktın kalbini. Sıkışıyor.

Dağları seviyorsun. Oldun olası sevdin. Zirvede yaktığın ateşin çevresinde şarkılar söyleyip dans etmeyi hele. Geçmişin turnak izleri peşini bir türlü bırakmadı. Zirveye yaklaştıkça düştün/düşüyorsun aşağılara. Rüya kâbusa dönüşüyor, uykularını kaçırıyor.

Bir söz uçurumunda, düş düşebil-diği kadardır, unutmama.

Uçurumun kenarında.

O gün, eskiyen bir gün olmadı belleğinde. Çakılı kalan o acının tarifini yapmayı henüz öğrenemedin. Ayaklarının altından kayıp giden sadece yollar değil aslında. Yaşarken bir kaybın izini de sürüyordun. Ellerle... Dokunarak; ağaçlara, yapraklara, kitaplara, raflara, kapılara, pencere pervazlarına...

Dokunduğun her kelimenin üzerinden geçiyorum şimdi. *Sahi, yoldadın mı toprak rengi koltuk takımını kütüphanenden? Annen istemişti ya...* Geçmesine geçiyor; ancak öylesine derin bir acıyla dolu ki geçmiş... Arda kalanları ne yapacağımızı bilemiyoruz. Ne *ben* ben olabiliyorum ne *sen sen* olabiliyorsun ne de *biz biz*...

Her şeyin acıyla solgunlaştığı bir ânın kıyısında. Tarifini yapamadığın, anlatamadığın bir duyguyla kaplanmış ruhun. Dünyanın bütün sabahlarının uzayıp orada durduğu bir yere doğru gidiyorsun. Uçurumun kenarı... Dibine düştüğünde kırıl-

mıştı kolların kanatların. İlk yerle yeksan olan kelimelerindi, bir de hayallerin belki. Kalkamadın yerinden önce. Bir çift kanat verdi Allah sonra sana. Yüklebilmen için. Dibinden uçup da gelebildiğin o uçurum, bu uçurum işte. Her şey ne kadar tanıdık. Her şey ne kadar alışıldık. Her şey ne kadar delici. Her şey ne kadar kesici. Ve uçmayı öğreniyorsun. Aşağıya bırakarak kendini zirveden.

Denizin kıyısında.

O zirveden inip geldiğin bir denizin içindesin. Derindesin.

Yaklaştıkça batıyor, battıkça yaklaşıyorsun dibe. Ne yapacağını bilemiyor insan böyle zamanlarda, değil mi? Bildiğin bir şey var ama: Bana, sana ve ona dair. İnsan sınırsız değil. İçimizdeki denizde *sınır* diye bir şey olmasa da... Gerçeğin sınırı tam da tepemizde, mavi bir gökle birleştirip yüzünü, salınıyor onca renk arasından, o doygun rengini veriyor suya, denize dönüşüyor işte, göğün mavi renkli yüzünü ç/alıp yeniden doğuyor!

Deniz, her geri çekilişinden sonra daha sert vuruyor kıyıya dalgalarını. Kıyı, hep *olduğu* yerde... Duruyor. İçindeki kelimeleri/ni döküyor -dildinden- deniz. "*Kum gibi, kum gibi*"... Çoğalırken sessizlik. Deniz'in gelgitlerini seviyorsun; dalgaların/ın kıyıya vuruşlarını da, geriye çekilişlerini de...

Bu esrik gelgiti hep, beraber, yaşayacağız sandın. Denizin kıyısına vardığımızda. Duracak aynalarda sandın zaman. Yine, yeni bir şekilde, bitmeyecekmiş gibi... Rüyadayız sandın. Okurken. Yazarken. Kendini çoğaltan kelimelerle...

Rüyanın içinde.

Günlerden bir gün, gündüz geceye d/evrildi de biz o d/evrilen gecenin

uzağında, bir şafakta, bizi bekleyen yeni güne yettiğimizde, geçmişten hiçbir şeyin izinin kalmadığını gördük acıyla; hâlbuki belleklerimizde ne çok kelime vardı. *Kelimeler/im ellerimden kayıyor artık. Tut! Uzun atlayışlardan sonra bıraktığın gibi değil hiçbir uçurumun dibi. Hiçbir yar(a) dan geçilmiyor dizlerini kanatmadan. Tutamadığın, tutunamadığın, tutun(ul) amayan o söz(cük)ler senin işte. Tut ve bağışla, merhametinle. Çavlasın dilinde tüm ışığı zamanın. An'ın elinden dökülsün o gülüşlerin. Gitme kendinden, giden güz olsa da hikâyende.*

Elbet bir gün buluşacaktınız, bu böyle yarım kalmayacaktı. Denize bakarken, denizin kıyısından gördüğünüz Kız Kulesi şahitlik edecekti. Çok mu geç? Sanırım.

Son konuşmalarınızdan biriydi. “Hastayım...” demiştin en son, “Nüksetti...” Fiziksel bir hastalık değildi bu. Ruhunu kaplayan o koyu karanlık iyice büyümeye başlamıştı. Seni tutup bir ölümün kıyısına bırakacağı gelmezdi aklıma yine de.

...

Yatıyorum. Kalkabilecek gücüm var mı bilmiyorum. Uyandığımda yeni bir güne başlamış olmuyorum. Eskitmiş oluyorum dünü.

Geldin mi, diye yokluyorum arada kalbimin kovuğunu.

Rüyadayken bile...

Ölü Otlar Üstüne

Zeki ALTIN

sınırları valizler dolusu buzullar var orda
yaz akşamlarını sakallarıyla terleten
yara almış bir ağzın en dokunaklı yanı
oturuyoruz, üstümüzde gök hâlâ mavi gülüyor

atların arkasında en güzel şarkıyı sen söylemiş ol
kesilmiş uzunluğu duru nehrin kıyısında
bir şeriti taşıyamaz bana kaderin çizgisinden
dolanmış olsun yürüdüğüm ayaklarım çöl denizini

kirpiklerin köprü kurduğunda gözlerimize
ansızın bir duraklama bekleyebiliriz
ölü otlar dirildi mi kemiklerimiz ısırır
omzumda bir ısırtık, içimde keskin bir titreme

görevini yerine getirmiş bir melek
çırpınıyor şimdi sana bakarken ben

şairler neden resim yapar

dosya edit6r6
Bet6l D6nder

Komet, Pelin Özer, Anita Sezgener, Hicran Aslan,
Turgay Kantürk, Engin Turgut, Zafer Şenocak

ŞİİR VE RESİM DİYALOĞUNA DAİR GÖÇ TEMALI BİR GİRİZGÂH

Betül DÜNDER

Mart 2020’de bizim için bambaşka bir zamanın kapıları açıldı, malum. Üzerimize kapanan kapıların ardında, ev içlerinde hayatta kalma pratiklerine dair farklı temrinler ile bu yeni duruma uyum sağlamaya, alışmaya çalıştık salgın koşullarında. İlk şoku atlattıktan sonra, evler birer “kapatılma mekânına” dönüştüğünden, kendi alışkanlıklarımıza tutunup bildiğimiz hayatın sürekliliğini sağlama çabasıyla online birer atölyeye evrilen evlerden başka bir yaşam alanı yarattık, bilinçli bilinçsiz.

Amacım o günlere metin üzerinden geri dönmek değil, hiç değil. Ancak o dönem yaşadıklarımızın hayatımdaki köklü değişime bir öncül olması dolayısıyla, zincirin ilk halkasının o günlerde elime geldiğini söylemek adına hatırlıyor, hatırlatıyorum. Birçoğumuz gibi ben de o gün için yeni anlamlar yüklenen ev’in içinde tedirginlikle dolanıp dururken; bu tecridi yaratım süreçleri bağlamında üretken kılmaya çalışırken, önceliğim olmayan birçok şeye daha bir

heveslenir buldum kendimi. Benim kelimelere kelimelerin bana yetemeyeceğini hissettiğim nadir zamanlardan biriydi her şeyden önce. Hareket eden, ses çıkaran, yaşam belirtisi taşıyan ne varsa birer kurtarıcı gibiydi.

Oysa bütün bunlar pandemiden önceki yaz Torosların eteğinde kekik toplarken, sadece doğanın sesine kulak kabartmışken, dingin bir Akdeniz sonrası, İstanbul’a Yeldeğirmeni’ne geri döndüğümde beni altüst etmişti. Büyük bir leğonun içinde yok bir parçaydım. Karantina uzadıkça evin içi kekik kokmaya başladı; doğduğum ve büyüdüğüm şehir ve imajları zihnimden yavaş yavaş siliniyordu ve bu beni hafifletiyordu. Karar vermek böyle bir duyuydu. İstanbul ile göbek bağımlı kesecektim. O andan itibaren göç içime yerleşti. Onun dışında kalanlar artık fazlalıktı. Kitaplar, tablolar ve birkaç öteberi dışında evden başka hiçbir şey ona dâhil olmayacaktı; böylelikle tasnif etme süreci kendiliğinden başladı. O süreçte kolilere yerleştirdiğim ki-

taplardan birkaçını yol için dışarıda bıraktım. Hepsi şiire dairdi. Biri hem geçmişim, hem insanlarım, kelimeleirim ve renklerim için bir tarih kitabı gibiydi adeta. Ressam Adil Salih ile şair Serdar Koçak'ın birlikte hazırladığı; Salih'in resimlerine Koçak'ın şiirlerinin eşlik ettiği 2003 basımı *Uykundan Bir Portakal Düştü*¹ kitabıydı bu. Kitabı yine aynı sene Adil Salih'in bir düğün armağanı olarak sunduğu tabloyu sardığım paketin üzerine koydum en son. Her şey sona erdiğinde iki oğul bir kedi yaz sonu Antalya'daydık, yeni hanemizde.

2000'li yılların başında şairlerin sıkça bir araya geldiği, tartışmaların hem masalarda hem de dergi sayfalarında devam ettiği, şiire dair hayatların yekten ve açıktan, perdesiz örtüsüz yaşandığı günlerde; daha çok kendi içine dönük, şiir dışında kalanların daha da ötede tutulduğu o vakitler; itirazlarımızı tüm çatışmaları göze alarak yüksek sesle dillendiren bir avuç kadındık. Toplumsal cinsiyet bağlamında şair kadınların varlığına dair bir mücadeleyi görünür kılmak ve şiir ile diğer sanat disiplinleri arasındaki mesafeyi kapatmak için daha fazla diyalog ve kolektif üretim ola-

nakları yaratmaya çalışmakla yükümlü kılmıştık kendimizi. O sebeptendir ki *Uykundan Bir Portakal Düştü* kitabı masamızdaki biri şair biri ressam iki yaratıcıyı yan yana getirmesi açısından bir nefes olmuştu.

“Şair ressam” - “Ressam şair” adlandırmalarının henüz kulağıma çalınmadığı; kadınların şiirde, sanatta eril tahakkümün yıkıcılığına karşı yeni bir araya geldiği o zamanlarda, gözümüzü farklı üretim alanlarındaki hemcinslerimize de çevirmiştik. Asıl mesele daha sorunluydu: Şairin sadece şiir yazması, başka yaratım alanlarına sıçramasının onu “şairlikten” men edeceği önyargısına maruz bırakılan nice şairin bu bağlamda nasıl kısırlaştırıldığının da tanığıydık. Ezcümle bir şehri terk ederken bahsi geçen o resim-şiir diyaloguna dair kitabın bana yoldaşlık etmesi, o günlerin hatıralarını taşıdığı kadar bugün bu dergide yan yana gelişimize kadar uzayan zincirin ilk halkasıymış meğer. Bunu bugün fark ediyorum.

Antalya tercihinin arka planında şehre daha önceleri sıklıkla gelip gidişlerim olduğu aşikâr. Hiç bilmediğim bir şehre başlamadım. Antalya

Altın Portakal Şiir Ödülü'nde bildiri sunmaya geldiğim günlerden biriken verimli, üretken, dostluk çoğaltan zamanların etkisini yadsıyamam. Benden önce şehre göçmüş dostlarımın, bendeki kıymeti çok olan şairlerimin varlığı da başka bir nedendi mutlaka. Kentin kültür sanat atlasının genişliği, hem bir “taşra” olması hem de enternasyonal kalabalığı onu çekici kılıyordu. “Yeni Normal” olarak adlandırılan dönemin başlamasıyla beraber kültür sanat etkinliklerinin yeniden hayata geçmesiyle benim için daha fazla gün yüzüne çıkan şehirde Antalya Kültür Sanat'ın varlığının bir can damarı olduğunu anlamam da uzun sürmedi. AKS'in başında bulunan Münevver Eminoglu'nun varlığı ve mekânın çok kültürlülüğünün sanat ve edebiyat adına taşıdığı değer çok önemli. Sonbaharda dosyaya da konu olan soruyla açılan serginin geçmişten bugüne zihnimizde gezinenleri ve şiir ile resim diyalogunu kamuya açması ise benim ve bu bağlamda cevapları birikenleri harekete geçirmesi bakımından hayli sürprizli oldu; zincirin halkaları birleşti...

“Poema loquens pictura,
pictura tacitum poema”

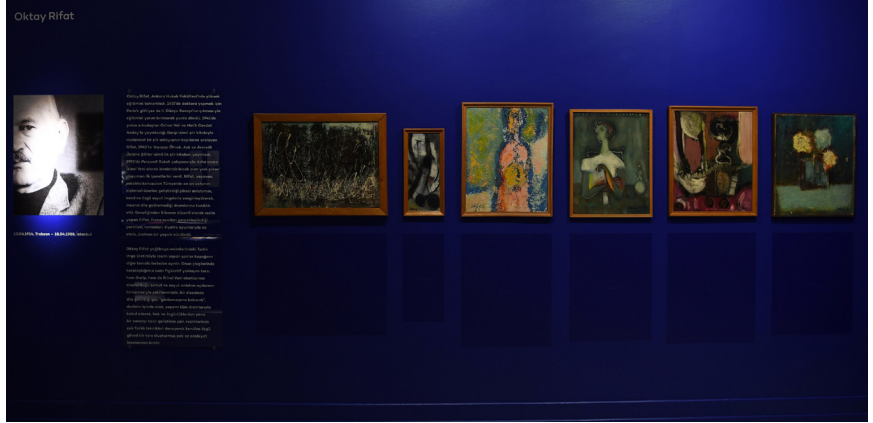
-Resim susan bir şiir,
şiir ise konuşan
bir resim sanatıdır.-

Antik çağda M.Ö. V. yüzyılda yaşamış olan Yunanlı şair Simonides'in bu meşhur sözü eşliğinde sergiyi gezdim. İlk çağlarda şiir gerçeği, resim sanatı ise ideal olanı, estetik kusursuzluğu yansıtmakla eşdeğer tutuluyordu. Modern zamanlara kadar dünya da dünyanın hallerini yansıtmaya rotaları da değişti şüphesiz. Sanatın, şiirin, resmin ne olduğunu, kimin için olduğu soruları ise hep baki

kaldı, cevaplar evrensel değerleri bir yana toplumların sosyo-kültürel miraslarına uygun çoğaldı. O sebeple olacak bizde görsel ve edebi sanatların iç içe geçmişliğinin ifşası, paylaşımı gecikmiş oldu. Biri öne çıkarken diğerrinin etki alanı sınırlandı. Biri biterken diğeri başladı yahut. Sergi kataloğunda bulunan Enis Batur'un metninin son cümlesindeki alıntısı ile Oktay Rifat'ın sesini de duydum Rifat'ın duvardaki resimlerine bakarken. Rifat "Galiba şiirin tıkanıdığı yerde başlıyor resim," diyordu. Serginin yaşayan şairlerinden Anita Sezgener ile yakın zamanda İstanbul Edebiyat Evi Kiraathane için yaptığımız "Mor Pasaj" programında o da buna benzer cümleler kurmuştu. Sezgener'in çizimlerinin kendi mitolojisini yarattığını ifade eden bir değerlendirme yazısından muaf tutamayacağım düşüncelerim şiir ve çizgiler, resimler arasındaki geçişlerin kimi zaman kelimelerin dışına taşma ihtiyacı taşıdığına dair inancımı çoğaltıyor.

Yukarıda sözünü ettiğim şairlikten men edilme, yaratım alanlarının şair kimliği üzerinden kıyasına maruz bırakılmaya rağmen bugünün şairleri birçok alanda görsel ve işitsel kabiliyetlerini paylaşmaktan, sergilemekten kaçınmıyorlar. Dijital dönemin sunduğu olanakları, evrensel sanata ve güncel dünya edebiyatına ulaşabilmenin kanallarını yaratımı melezleme bağlamında daha rahatlıkla kullanıyorlar. Bu farklı sanat disiplinleri açısından bizi yeni deneylemelere ve eksik bıraktığımız parçaları da bütünlemeye yönlendiriyor. Bu bağlamda şiirin kazanımlarının daha fazla olduğunu düşünüyorum.

Dr. Necmi Sönmez'in küratörlüğünde "Şairler Neden Resim Yapar?" / Yeni Varoluş Biçimleri/ Ara Duruş-

lar Üzerine sergisinin ortaya çıkması sürecini Sönmez'in yine katalogda yer alan metninden öğreniyoruz. 20 Eylül 1988'de Abidin Dino ile sohbetleri esnasında; konu şiire ve şairlere gelince Dino'nun "şairler ressamlardan daha cesur" cümlesi eşliğinde kendisine masanın üzerindeki kağıtları uzattığından bahsediyor. Söz konusu kağıtlar; Nâzım Hikmet'in Dino'ya 1949'da Bursa Hapishanesi'nden dolayı biçimde yolladığı mektuplardır. Bunun üzerine not defterini çıkaran Sönmez'e Abidin Dino'nun o an söylediği cümle bu serginin de başlığı olur: "Yaz bakalım, şairler neden resim yapar?" Bu sorunun cevabını aramak için Nâzım'ın toplu şiirlerini okumaya başlayan Sönmez, zamanla not defterine şiir ve resimle ilişkilennmelerini keşfettiği diğerr şairleri de eklemeye başlar. Şairler defterinde çoğalırken, dönemin sanatını belirleyecek şair ressam ortaklıklarının da farkına varır bir yandan.

Bunun dışında katalog metninde bu sorunun izlerini takip ederken tespit ettiği, ortaya koydu sosyolojik çözümlemelerle birlikte; "1890'da Tevfik Fikret ile başlayan ve günümüze dek uzanan zaman diliminde sayıları yaklaşık beş yüze yaklaşan şairin karalamaları, çiziktirmeleri,

krokileri, kolajları, desenleri, piktogramları, resimleri, heykelleri, fotoğrafları, seramikleriyle oluşturdukları çok katmanlı bir bellek var" diye yazar. Bu cümleleri okuduğumda açıkça söylemeliyim ki; geçmiş zamandan kalma şiir ve resme dair ortak bir eserin ortaya çıkışına duyduğum sevinçin bu belleğe dair olması kadar, şiir ve görsel sanatlar tarihine dair eksik bıraktığımız köşeleri fark etmenin de sancısını duydum. Bu sergi sırf bu nedenle bile bir "yüzleşmeye" davet ediyordu bizi.

Antalya Kültür Sanat'ın evsahipliğinde izler çevrenin yoğun ilgisine mazhar olan sergi kapsamında şairlere dair, yüz yüze ve online olarak gerçekleştirilen konuşmalar serisi; şairlerin neden resim yaptıklarına dair onların okuru, yoldaşı, arkadaşları olanların kendileriyle kurdukları bağ ölçüsünde bize farklı dipnotlar bırakan bir düş kitaba da dönüştü bu süreç içerisinde. Onlardan biri olan söyleşi/sunumdan tadı damağımda kalanı anmadan geçemeyeceğim. Sevgili şair kızkardeşim Pelin Özer'in Oruç Aruoba'nın felsefe, şiir -özellikle haiku- ve çizim bağlamında yarattığı dünyasına dair paylaştıkları -ki sonra bunu metinleştirerek okura da iletmiş oldu- bugün için "Şairler Ne-

den Resim Yapar” sorusunun zamanı yakaladığını ve zaman ötesine kala-
cağının da göstergesi niteliğindeydi. Sergide yer alan eserlerin belki de en farklı formda olanı Aruoba’ninkiydi. Haikunun bir şiir formundan daha fazlasını ifade ettiğinin bilincinde olarak kendi elyazısıyla, desenleyerek, iplikle dikişleyerek hazırladığı numaralandırılmış özel baskısıyla bugün ulaşılması zor olan “Ne” adlı bu eserin alt başlığının “Otuzaltı Tanzaku” olduğunu belirtiyordu Özer. Kendi cümleleriyle şöyle aktarıyor:

“Tanzaku nedir? Boyutları yapım aşamasına göre değişen bir kâğıt parçası. Japoncada kalemle yazı ‘yazıldığını’, yazının fırçayla ‘çizildiğini’ hatırlarsak ve haiku’lara bazen resimlerin eşlik ettiğini de düşünürsek burada şiir yazma eylemini resimden ayıran bir zihniyet olmadığını daha net kavrarız. Haiku’nun topraklarında ‘Şairler neden resim yapar?’ sorusuna yer yok dolayısıyla. Japon haiku şairleri bu kâğıtlar üzerine çiziyorlar haiku’larını ve dileyen, öylesine, kendiliğinden bir çizim de ekleyebiliyor kâğıda. Bunun için bir ressamlık iddiasına, eğitime, becerisine gereksinimi yok.

Aynı fırça ile çizilmiş haiku ve resim arasında aynı kaynaktan, aynı uzam ve zamandan çıkmış olmanın da getirdiği apayrı bir yakınlık ve ilişki doğması kaçınılmaz.”³

Oruç Aruoba’nın konu hakkındaki aktarımını yansıtalayım bu noktada:

“Şiir ile resim arasında bir fark yoktur tanzaku’nun üstünde. Daha doğrusu, ikisi de kendi anlamlandırma biçimleri içinden birbirlerine gönderide bulunurlar, iletişimler. Çünkü, haiku yazarı, yazacağı haiku’yu önce görmüş; sonra yazmıştır – göz ile söz arasında gidip gelen anlam, şimdi her iki biçimde de kaydedilebilir... Böylece, yazı, çizimi; çizim de yazıyı, kayıt altına alır: Hem, okurken, yaptığımız anlam işini, önce bir bakıp görme işi olarak yapmaz mıyız? İşte haiku yazarı da, aynı işlemi, görmeden başlayarak yazmaya doğru yapmıştır – yapar... Yazdığı, gördüğü; görüntülediği, yazdığıdır.”⁴

Sergide on beş şairin eserlerini bir arada görme imkânını bulduk. Bizde yaşamayı sürdüren; Tevfik Fikret, Arif Dino, Nâzım Hikmet Ran, Oktay

Rifat, İlhan Berk, Metin Eoğlu, Sami Baydar, Cemal Süreya, Oruç Aruoba’nın yanında çağdaşlarımız, günümüz şairleri Lâle Müldür, Engin Turgut, Zafer Şenocak, Turgay Kantürk, Anita Sezgener ve Hicran Aslan’ın eserleri karşıladı bizi. Şimdi sözü onlara bırakırken; bu kıymetli bir araya gelişte emeği geçen başta Dr. Necmi Sönmez ve Münevver Eminoglu’na, şiirin ve sanatın dünyasına dâhil olanlara teşekkürlerimi iletiyorum.

Serginin daha fazla kişiye ulaşması dileğiyle, Mart ayında İstanbul’da yineleneyeceğinin haberini de paylaşarak, bu serginin genişleyeceğini, şiir ve resmin -hatta diğer sanatlarla- diyaloguna dair muazzam bir bellek oluşturacağına inancımı saklı tutuyorum.

Dipnotlar:

¹Uykundan Bir Portakal Düştü, Serdar Koçak-Adil Salih, Bilim Sanat Galerisi, 2003

²Şairler Neden Resim Yapar? Yeni Varoluş Biçimleri Ara Duruşlar Üzerine, Katalog, ATSO Vakfı Yayınları, Ekim 2021

³Antalya’da Tropikal Uykudan Kış Vakti Uyanmak, Özer, Pelin, Express Kış Sayısı, 2021

⁴Antalya’da Tropikal Uykudan Kış Vakti Uyanmak, Özer, Pelin, Express Kış Sayısı, 2021

şairler neden resim yapar

Anita SEZGENER

O kadar çok şey söylemek mümkün ki. Kendimden yola çıkayım iyisi mi.

Oktay Rıfat'ın söylemiş olduğu gibi, “Galiba şiirin tılandığı yerde başlıyor resim”* yerine “Galiba, şiirin çoğaldığı yerde başlıyor resim” benim için, en azından ben çizdiklerime şiir olarak bakıyorum, başka bir şiir ifadesi, sadece kelimelerle yapılmıyor, ama yapılabilirdi de, içine kelimeler ve sayıların da katıldığı oluyor kimi kimi.

Ben onlara *arketipsel şeysiler* diyorum baştan beridir. Dönüp dönüp bana bakıyorlar.

Çok konuşkanlar.

Kelime anlamıyla *kalıp*, *şablon*, *ilktip* şeklinde ifade edilen arketipler gerçekte insan kültürünü oluşturan yapıtaşları. Analitik psikolojinin kurucusu Jung “arketip”i kolektif bilinçdışımızdaki imge ve düşünceler olarak tanımlıyor ve dört arketip sayıyor:

Anima ve animus, gölge, persona, BEN yani ego.

Gölge arketipi eski, çok eski. Personaysa kendimizi dışarıya nasıl sunduğumuzsa.

Benim şiirde de çizgilerde de başlangıç noktam gölgeler oldu, kapalı ve örtük bir anlatım, bir ideosankratik dildi bu. özellikle taşlık(2019) öyleydi.

İdiyosenkratik dil ise özel anlamları olan ya da yalnızca cümlelerin kaynaklandığı durumu bilenler için bir anlam taşıyan dildi. Kendini gizleyen bir şeyler vardı. Zaman içinde şiirlerin yaşantısına çizimler daha çok eşlik etmeye başladı. ve şiirler de kendini açtı.

Bazı arkadaşlarım benden kitapları için çizim isteyince sevinmenin yanı sıra çok şaşırmıştım.

Çünkü onlar benimdi, benim parçalarımdı, yapıtaşlarımdı, onları nasıl paylaşabilirdim ki? Bir ikna-kabul sürecinden sonra çizimler bazı sevdiğim kitapların içlerinde ve kapaklarında yer aldı.

Onlara güzel isimler veriyordum, şiirleri-

min başlıklarına özendiğim gibi özeniyordum isim bulma işine. Bir süre sonra kendi kitap kapaklarımı da ben resimlemeye başladım. (Buna fırsat verenlere çok teşekkürler).

Renk benden hep uzak, hep monokrom kalıyor çizimler. Belki de gölgemsi yapılarından kurtulmalarını tam arzu etmedim. Benim için de bazı gizemler gizemliklerini korumakla kaldı. Ama sonuçta bilinçaltından fırlayan şeyimsiler kendilerine güzel bir akış bulmuş oldular. Onları çoğunca elimi hiç kaldırmadan çizmem de bundan belki. Su gibi aksınlar. Hayat bulsunlar.

En önce bir şair olarak hangi motivasyonla çizmeye başladım, çiziyorum diye sorarsanız teröpatik, rehabilitatif ve şifalı etkilerini fark ettiğimden derim. Şifalı sulara girmek gibi. Yazmak da öyle.

Özel olarak şifacı şiirle ilgilenmem de bundan.

Akademili değilim, resim eğitimi almadım, birkaç kursa gitmişliğim var. Annem bir resim dehası.

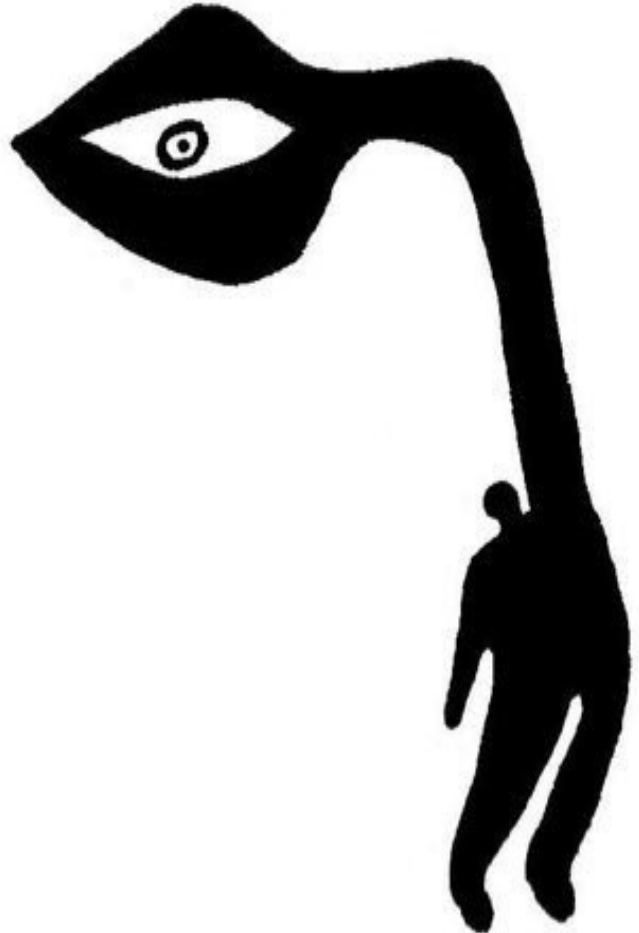
Paris'te bir akademiye kabul edilmiş, evleneceği için gidememiş. çok istemiş miydi, bilmiyorum. Arzunun akışı: arketipsel şeysiler belki bir annenin de. incelen damarında.

Ilhan Berk, "resimsel bir şey söylemem istenirse, beni yalnız ve yalnız deformasyon ilgilendirmiştir. (deformasyon, gerçekten daha gerçek de ondan belki)** diyor ya arketipsellerde de olmaya yaklaşmış ama deforme, tam bir insan oluşa ulaşamayan arada bir form mevcut.

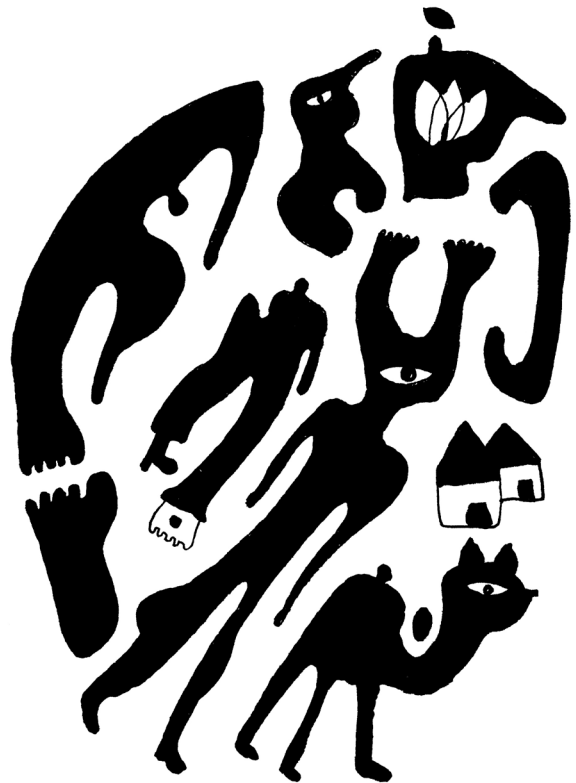
Son olarak, bağımsız küratör ve sanat tarihçisi Dr. Necmi Sönmez beni "Şairler Neden Resim Yapar?

-Yeni varoluş biçimleri, ara durumlar üzerine- sergisine davet ettiğinde çizimlerimin başka gözlerle buluşması, karşılaşması imkânı bulacağı için sevindim. 20 senedir çizip durduğum arketipsiler yerlerini bir karma sergide bulacaklardı. Hâlâ bunun coşkusu içindeyim. diliyorum sergi çok dolaşır, çok izlenir.

*,** s: 9-14, sergi kataloğu, yayına hazırlayan: Necmi Sönmez, koordinasyon: Münevver Eminoglu, grafik tasarımı: Ulaş Uğur, 2021, Antalya Kültür Sanat

Anita

Sezgener

şairler neden resim yapar

Hicran ASLAN

“Şairler neden resim yapar?” sorusunu aynı isimli sergide yer alan çalışmalarım üzerinden yanıtlamaya başlamak istiyorum. Son iki yıldır “klarosyayınları.com” sitesindeki köşemde, şair arkadaşlarımla kitapları için yazdığım değerlendirme yazılarına yoğunlaşırken ortaya çıktı. Kitabın bütünlüğünde hissettiğim duyuma doğru sözcüğü ararken; tıkanmış yerde çizgilerin imdadıma yetişmesiymi di yebilirim bu durum. Her hafta bir ya da iki kitap okuduğum için zaman içerisinde bunu çok keyif aldığım bir etkinliğe dönüştürdüm. Kitapta en beğendiğim dizelerin olduğu sayfaya ya da o kitabın özünü taşıdığına inandığım şiire, çizgiyle yorum katmak için desenler çiziyordum. Sözle yazdığım yorumun çizgi yüzü nasıl olabilirdi? Kâğıdın yüzeyinde şiirin, sözün ve yazının üzerinde çizgiyi görmek... Yazının içine belirli bir hareket eklemek gibi üç boyutlu birşeydi. Kullanım şeklinin malzemede açığa çıkardığı evreni görünür kılmak, çok heyecan verici bir deneyimdi. Malzemenin tahakkümünü kırmak için başka bir malzemedenden yardım almak, malzemeye nefes aldirmek; başka bir malzemeyi yardıma çağırmak gibi bir şeydi çizgiye başvurmak.

Kimi kitaplarda önce yazı-yorum yaptıktan sonra, kimi kitapta henüz tek cümle kurmamışken çizgi-yorum yapıyordum. Kendimi bir teoriye uyarlamaya çalışmadan okuduklarıma yeni bir boyut kazandırmak, karmaşık entelektüel argümanları sadeleştirmek olanağı bende yeni deneyimler ve yaklaşım biçimleri oluştuyordu. Hem özgür hem söze dökemediğim bilginin yüzeyine dokunur gibi hissediyordum. Duygu ve düşüncelerin söze gelmeyen, dile dönüşemeyen organlarını çizgiyle görünür kılmaya çalışmak... Özen göstermenin dokunulunun yüzeyinde çıkardığı enerjiyi hissetmek müthiş bir deneyim. Şiire, yazılına ve kitaba gösterilen bu özen, kitabın şairine de sirayet ediyordu. Çünkü birçok şair arkadaşım yazdığım yazıdan çok kitabına yaptığım desenlerden keyif aldı ve merakla bekledi. “Ne çizerim? Hangi şiiri seçerim, üzerine çizmek için?” diye. Bu benim için şiirin ayaklarına kavuşması, tümleşik bir estetik oluşturmak gibi bir şeydi.

Birkaç yıl önce bana konulan kanser teşhisi, arından gelen ağır tedavi süreci üzerine bir şeyler yazmak istiyorum şimdi. Çünkü bu beni ellerimin

şiiirler üzerine çizme, iz bırakma nedenini açıklamaya yakınlaştııyor. Bu hastalık benim gitmeme çoktan izin verdiğimi, ken-dime dilemem gereken özürlerimin ne çok biriktiğini gösterdi. Yeniden kendime sarılma ve tabi yapmak istediklerimi ertelemeden yapmaya koyulmanın aciliyetine itti. İçimdeki bütün o çağrışım bolluğu; bir şekilde dile, çizgiye ve performansla dönüşme-lydi. Hele sürenin kısıtlı olma ihtimali daha da ateşleyici oldu.

Üç çocuğum vardı ve onlara söylemek ve anlatmak istediğim şeylerin çokluğu kuşat-mıştı beni. Tabi özelinde onlar olsa da çevremdeki birçok kişiye, var-lığa ve evrene söylemek istediklerimin çokluğu dikilmişti karşıma. Çok fazla kitap alan ve çocuklarıma bırakacağım en büyük mirasın bu olacağını düşünen biriyim. Okuduğum kitaplara küçük notlar, şiiirler, kendimle ilgili kısa anılar yazdım ve çizdim. Benimle beklenmedik yerlerde karşılaşınlar istedim. Ve sanırım bu süreçte onlara bıraktığım dağınık bir mektup gibi olan bu yakla-şımım yukarıda anlattığım gelişmelere önyak oldu. Ancak böyle kısa sürede söylemek istedikleri-min çokluğunu se-rinletebilirdim.

Necmi Sönmez'in "yeni varoluş biçim-leri" dediği şey bende hep vardı. Çağdaş sanat eserlerine yazdığım şiiir-yorumlar-dan oluşan kitabım "İp Cambazı" var mesela. O kitap disip-linlerarası bir deneyimin ürünüydü. Eserlerini, şiiirle yorumladığım pek çok kişi oldu. Mehmet Ali Boran, Hera Büyüktaşçıyan, Cansu Sönmez, Komet... ve bu şiiirler birçok dergide yer buldu. Bu da şiiire, söze, söz-cüğe boyut ve hareket kazandırmış; eser-le izleyen, şiiirle okur arasına bir zaman ve çağrışım olanağı koyma isteğime, çalışmaları yapan arkadaşlarıma bir el sallama biçimine dönüştü.

Çok da sorudan uzaklaşmadan geç-mişe tersinlersem, yazdığım şiiirleri ki-taplaştırmam son beş altı yıllık bir süreç-te oldu. Bu süreçte şiiirimi okuyup bana dönen, şiiirim üzerine ya-zan, okuyan,

paylaşan kişilerle oluşturduğum diya-loglar ve duygulanımlar sonucunda şair arkadaşlarımla isimlerini şiiir ve karak-terlerini resimle anlattığım bir defterim var. Onların bendeki imgesini çizgiyle görünür kılmayı amaçladığım bir şey tabii ki bu da. Aslında en başından beri benim zaten disiplinlerarası bir eğilimim var. Bunu ellerimin çoğalmasına vesile olan ve hayattaki en büyük şansım diye atfettiğim resim bölümüne ve deli gibi okuma yazma serüvenime borçluyum.

Diyarbakır'lı, Kürt ve kadın olarak kendiliğinden politik birçok durumun içinde olmak, kendini sesle ifade edemeyen yapım, çok susmak zorunda kalmış olmak... Tüm bunlardan dolayı kişileri çok olan bir insanım ve içim-deki tüm kişilere söz hakkı vermek istiyorum. Çıkış noktasının çok yüzeyle doğası, her şeyi yazma bohçasına tı-kıştırmaya çalışmanın imkânsızlığının far-

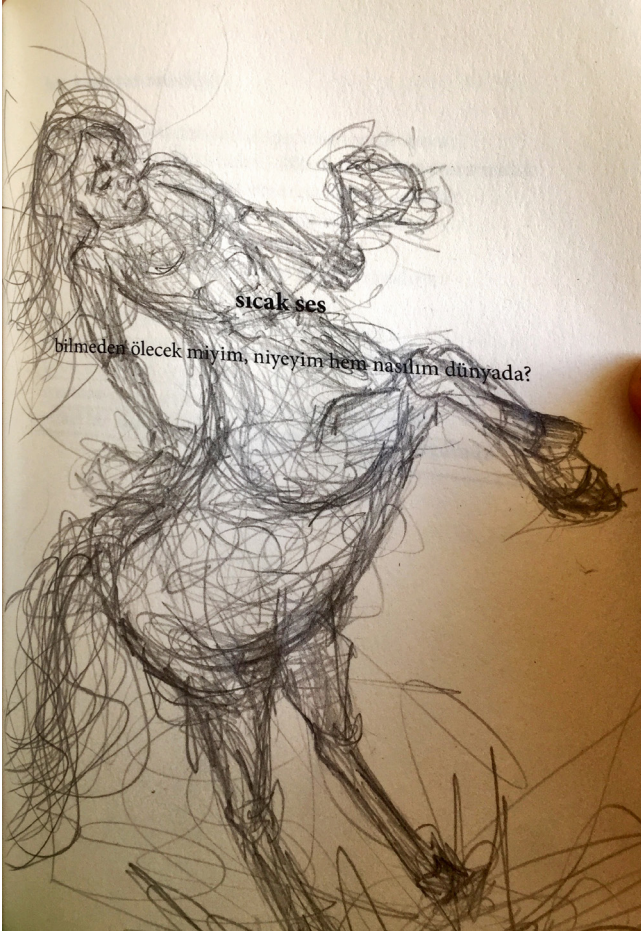
kında olarak; görme biçimlerini de ters yüz ederek şiiirde ve resimde körelmiş duyarlılığı, hasta duygululuğu kırma-ya çalışıyorum. Kendi üstüne kapanan, geçmiş biçimler üzerine sayısız çeşit-lemeler yapan, vahşi bir abartı içinde olan sanat ve şiiir ortamından kendimi bu şekilde arındırabilirim belki. Turgay Anar'ın söylediği gibi bana bir melezle-me kabiliyeti kazandırdı bütün bu bah-settiklerim. Ellerime çok şey yükledi.

Kırılan parçanın, bütününden düş-şerken görünmezliği, bana hep çok hüznü gelmiştir. İşte ben o kırılan ve görülmeyen parçaları görünür kılmak istiyorum. Bir saygı duruşu gibi hayat denen hengâmeden güme giden bütün incelikleri ve olasılıkları kotarmak.

Şairler; yorgun, sertleşmiş anlamının dışına itilmiş sözcüklere; çizgiden, renk-ten öpü-cükler kondurmak, şiiirin yara-larını sarmak için resim yapar.

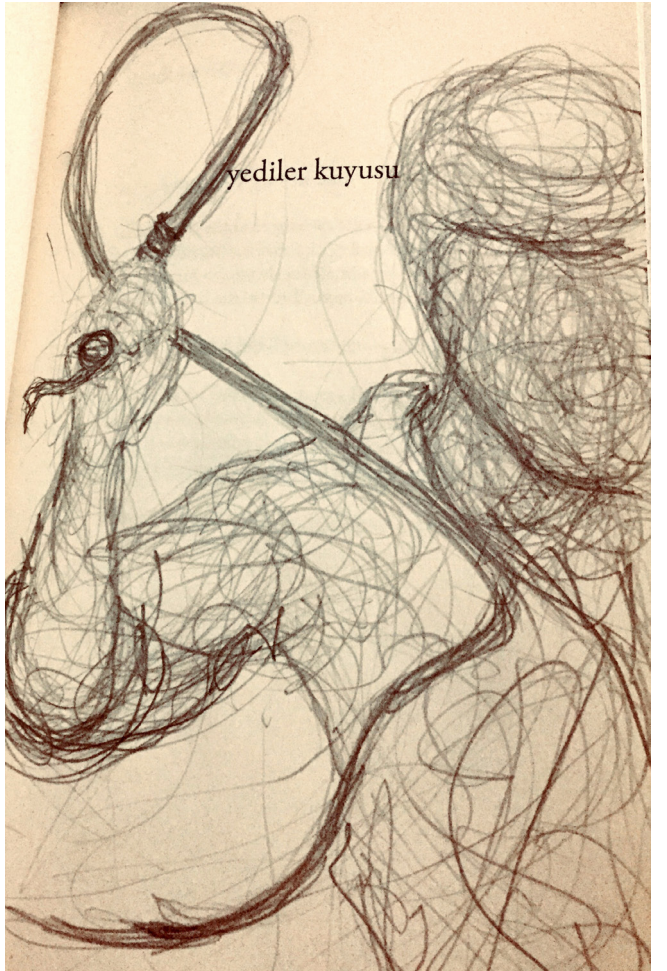

Hicran

sıcak ses

birmeden ölecek miyim, niçeyim hem nasıldım dünyada?

yediler kuyusu

Aslan

şairler neden resim yapar

Turgay KANTÜRK

Şair için resim yapmak bir anlamda, çizgi ve renkle şiir yazmak gibi bir “şey”. O “şey”i sözcüklerden oluşturduğunuzda ortaya çıkan ürüne şiir diyorlar, diyoruz. Yazınsal bir yaratı bu. Plastik sanatlar başlığı altında sınıflandırılan, çoğunlukla tuval ve kağıt gibi zeminlerde anlam bulan, görülen ve bakılan ve bu yolla alımlanan ya da anlam bulan sanatsal ürünlere “iş” dense de resim, desen, illüstrasyon gibi biçimsel ayrımlarla temellendiriliyor.

Tüm bu alan belirlemelerin dışında yaratıcı kişinin şair ya da ressam olma hali de yalnızca ürüne bağlı değil. Şiir yazan herkesin şair olmadığı gibi resim yapan herkes de ressam değil.

Ben geleneksel anlamda çoklu sanat üreten, hangi yolla olursa olsun, derdimi ya da insanın dertlerini sorgulamaya gayret eden bir sanatçı olarak

tanımlıyorum kendimi. Hangi disiplin de olursa olsun, derdin ya da derdinin sahici olup olmaması asıl sorguladığım şey, o disipline ne denli sahip olup olmadığım değil. İşin zanaat kısmı bir beceri işi sonuçta. Oysa herhangi bir alanda yetkin olmak yeterli bir sonucu doğurmuyor sanatsal üretimlerde. Yani sorun neyi ve nasıl yansıttığınız. Ne denli mükemmel yansıttığınız değil benim için. Belki de birçok alanda çalıştığım için böyle bu.

Hangi zemin ve zamanda olursa olsun doğru sorular sormaya ve bu sorulara doğru cevaplar aramaya, bu arayışın nerdeyse tüm evrelerini görsel iş’lerimde yansıtmaya, çeşitlemeler yapmaya, tekrarlamaktan çok, yineleyerek yenilemeye çaba sarf ediyorum.

Sergiye ad olan “Şairler Neden Resim Yapar?”, “Yeni Varoluş Biçimleri”

ve “Ara Duruşlar Üzerine” başlıkları ait oldukları ve hâkim oldukları alanın dışında sanat yapmaya çalışan, zaten sanatçılıkları bir anlamda sınanmış yaratıcıların, güvenli alanlarının dışına çıkarak ve deyim yerindeyse risk alarak yeni bir alanda üretim yapmalarına yanıt arıyor sayılır.

Sözcüklerin yan yana getirilme ya da gelme nedenleriyle, renklerin ya da çizgilerin yan yana gelme nedenleri benzerlikler taşısa da hiç de aynı değil. Üstelik Oktay Rifat’ın son noktayı koymadığı gibi “şiirin tıkandığı” yerden de uç vermiyor resim. En azından ben de durum böyle. Şiir yazmak gibi resim de onmaz yaralarımıza çare bulmak için bir teselli, bir avuntu aracı aslında; yalnızlığı azaltmanın ya da sağaltmanın bir başka yolu...

Turgay

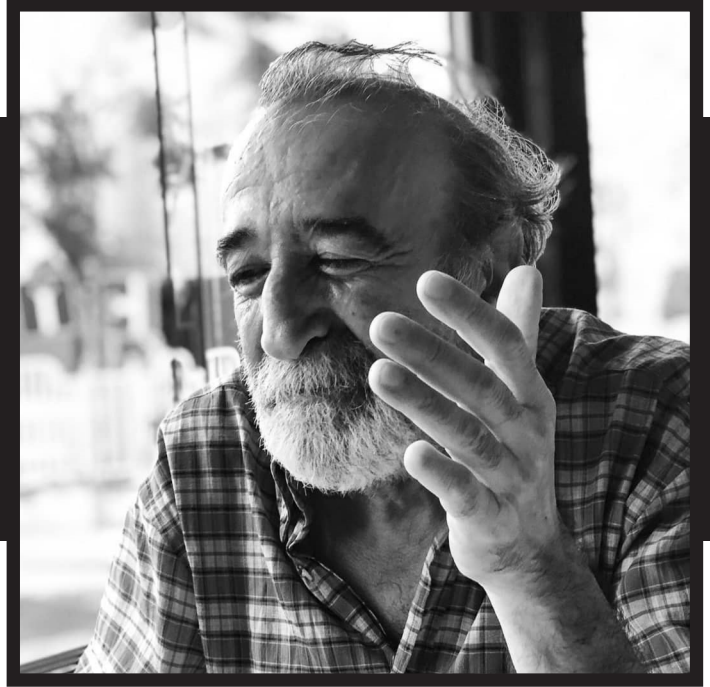

Kantürk

şairler neden resim yapar

Engin TURGUT

ŞİİR VE RESİM ARASINDAKİ O SONSUZ AŞK

Böyle bir konuda insan ne söyleyeceğini şaşırtıyor doğrusu. Şairlerin arasında gerçekten bir sevgisizlik ve haset rüzgârı eserken ki onların arasında çok azdır kardeş şairler. Ve ressamların arasında, hatta sanatın bütün dallarıyla uğraşan sanatçılar arasında gizli, tatlı, kimi zaman acımasız bir rekabet söz konusuysa elbette şimdi ben ağzımla binlerce kuş yakalasam, dil denilen o sonsuz denize kulaç atsam, bütün renkleri tutuştursam, bin dereden binlerce şiir getirsem ne şairlere ne de resamlara yaranamam. Değil mi ki birçoğumuz kişiliğini gizliyor, sanat adına “ahkâm” kesiyor ve “zorba”lık yapıyor. Değil mi ki her şair ya da her ressam kendisini “peygamber” ya da “bilge” sanıyor, böbürlenerek yürüyor ve kalbindeki kardeşlik ve iyilik duygusunu yitirmişler, o halde şimdi ben ne söyleyebilirim ki? Kimsede “hikmet”

duygusu kalmamışken, “tevazu” denilen o insanın süsü kimsenin sokağına uğramamışken, “kibir” denilen o zalimce bakış insanları kör etmişken, sükût anlamsız bir sese bürünmüş ve gönüller kirlenmişken ben ne şiire ne de resme yaranamam. Sütünemin, bir çocuğun, ya da bir dervişin diliyle de konuşsam yine de yaranamam. Çünkü “erdem” denilen güzellik, çünkü “vefa” denilen o kutsal şehir, “dostluk” denilen o geniş bahçe çoktan yerle bir edilmiş. Acı çekmiş taklidi yapanlar, kendisini “büyük” başkalarını “küçük” görenler, kendilerini “kibir” avlusuna kapatmış olanlar, ruh kuyusuna zehir akıtanlar, hakikatin yüzünü yırtıp, bin maskeyle dolaşanlar, “bir kimseyi kötülemeden dudaklarını kıpırdatamayanlar”, sürekli kendini övme temrinleri yapanlar, şiirin ve resmin kodlarıyla oynayanlar, sürekli yeni oyunlar peşinde koşanlar azalmadıkça ben ne söyleyebilirim ki? Şiirimin mendiliyle kirlenmiş ruhlar temizlensin isterim. Kimse sevgisini

göstermek istemiyor, maskeler düşecek sanki! **Vicdan** ülkesi o kadar uzakta değil. Hiçbirimiz kendi içimize bakmıyoruz. Çünkü korkuyoruz kendimizle yüzleşmekten. Kalp ve vicdan sahibi olmak bu kadar zor bir şey midir? Herkes kendisini “dahi” sanmaya mı başladı, tuzaklar kuruyor, kimileri avcı olmuş ve avını bekliyor. Şiirin ve resmin o harlı ateşinde yanmayanlar, “dem” olmamışlar benden uzak dursunlar. Her yeni bir şiir ve resim “can üfleme” değil midir hayatın kalbine? Neden herkesin yüzünde “kirli bir gülümseme” dolaşıyor? İnsanı kemiren bu hoyratlık duygusundan arınmak gerekiyor acilen! Bu çıldırmış ikiyüzlülük karşısında ne söyleyebilirim ki? Herkes kendisini şiirin ya da resmin “efendisi” sanıyor, ah ne büyük bir yanılgı! Anlam ve duygu pazarında tüccar olmuş herkes! “**Aşk dükkânı**” çıkarlar için açılıyor her sabah. “**Muhabbet**” bahçesinde herkes birbirinin çiçeğini koparır olmuş. Şiirin ve resmin o zor ve kahırlı çilehanesinde “**zehri baldan ayırmak**” zor ve zahmetli bir iştir. Şiirin ve resmin dilini kuşanmak için bize aşktan yapılma bir kalp yetmiyor mu? Aşk hırkasını çıkarmayalım üzerimizden. Şu sonsuz okyanusta bir damla olabilmek bana yetiyor. “**Fakat her kuş bir değildir; şahinler uçmayı sever, baykuşlar viraneyi.**” Ben bir damlacık özgür bir kuş olmak isterdim. Ben her şiirimi göğe fırlatarak ya da denizlere bırakarak yazıyorum. “**Suskunlar Meclisi**” şahidim olsun ki, suskunluğum ve bir başınalığım bir gül yaprağına bile kıyamamamdandır. Açgözlülük benden uzak dursun. Yalan söylemenin bile “sanat” olduğu bu çağda, kuşların şarkılarını duyamaz herkes! Çünkü içlerinde-

ki ayna çoktan kırılmıştır. Hasedin pençelerinden kurtulmadıkça gönül, neye yarar ki şiir ve resim? Biz güzel bir dünyanın kardeşleri olamayacaksak ne yarar ki sanatın o iksiri ve dünyayı dönüştürücü iyiliği. “**Sureti insan, içi hayvan olursa kişinin**” bu hayvanlara da hakaret olmaz mı? Ben “**kalp şehrine**”, vefa ve aşk diyarına iltica ettim. Benim derdim kendimle. Gerçek insana, gerçek sanata, gerçek dosta aşına ve müptelayım. Söz ve renk bezirganlarıyla işim yoktur. “**Yüksek perdeden**” konuşanlara perdem kapalıdır. Varsın “**galiplerin mağlubu**” olayım kendi yolumda.

“**Şair demek gönül ehli demektir.**” Ben buna inananlardanım ve “**bir dize gibi yaşamak**” için bütün şiirlerimi imha edebilirim. Gök kubbeden sarkan şiirin ipine tutunmuş bir gönül adamının canını kim yakabilir ki? Bir kere şunu söylemeden geçemeyeceğim, ben ressam değilim. Tamam, belki on bir kişisel sergi açmış, karma sergilere katılmış olabilirim, resimlerim sevilip beğenilse de, satın alınsa da ben ressam değilim. Çünkü ressam olmak çok başka bir şeydir. Resim yapıyor olmakla ressam olmak arasındaki dağları incitirsiniz. Dağlar uyanıktır çünkü. Şiir yazarıyla şair arasındaki farkı bilmemek ne acıdır! Şarkı söyleyen, gitar çalan herkese müzisyen denlemeyeceği gibi her resim yapana da ressam diyemeyiz. Her resim akademisinden ressam çıkamayacağı gibi, her müzik okulundan da müzisyen çıkmıyor. “**Benim tavrım bir ressam tavrı değil, bir şair tavrı**” demesi boşuna değildir **İlhan Berk**’in. “**Resme bakmayı bilmek**”, şayet biz resme bakmayı biliyorsak, o resmin içindeki şiiri de görebiliriz diye düşünüyorum. Şiirin de resmin de fazla

açıklayıcı, anlatımcı olmasından pek yana değilim. **Matisse**’in şu sözünü bilmeyen yoktur ama buraya tekrar almakta yarar vardır: “**Bu masayı olduğu gibi resmetmem, onun bende uyandırdığı izlenimi resmederim.**” Şiiri de, resmi de özgür bırakmazsanız hayallerin, düşlerin, rüyaların canı acır. “**Görmek için gözlerimi kaparım**” demesi ne kadar da derin bir bakıştır **Gauguin**’in! Ve elbette **Picasso** geçmişe de çağdaşlarına da o ironik selamını çakacaktır. “**Niçin sanatı anlamaya çalışıyorsunuz? Bir kuşun ötüşünü anlamaya çalışıyor musunuz?**” Zaten ben resmin de, şiirin, müziğin de, kısacası sanat yapmak, üretmek için yeteneğin yanında çok çalışılması gerektiğini düşünürüm ve sanırım birçoğumuz da böyle düşünüyordur.

Şiir ve resim arasında dünyanın yaşına sığmayan derin bir aşk vardır ki bu kalp kamaşması önünde fırça ve kalemin dansı hiç bitmez! “**Bütün çocuklar aslında ressamdır, ta ki resmin bir oyun olmadığını anlayana dek!**” demişliği vardır sevgili **Cihat Burak**’ın. “**Müzik sesin şiiri, resim de görüntünün şiiri midir?**” Bunu bilemem ama resamlara ve şairlere büyük sevgim ve saygım olduğu bilinir. Resim de şiir de imgenin diline göz kırmak isteyebilir. Eskiden de, günümüzde de birçok ressam ve şairin aynı masada aynı şarkılara eşlik etmediğini kim söyleyebilir? Şiir ile resim arasında gizli değil; alenen bir sevişme vardır. İkisinin de estetik ve müzik yanı hem şairler hem de ressamlar için büyük bir önem taşır. Birbirlerinden etkilanmeleri kadar doğal bir şey yoktur. Şair ve ressamın zihni hayat kadar çalışkandır ve hayal gücü ikisinin de önünde diz çöker. Şiire bandırılmış

bir rengin imgesi, sesi ve kokusu zaten bir anlam olarak kendi biçimine doğru yelken açar. Ama hiçbir şeyi sınırlamak, adlandırmak bana göre değil. Sanatın o eşsiz gücüne inanıyorum. Ressam ve şairlerin seçilmiş kişiler olduğunu söylersem inanın abartmış olmam. **Hikmet ve yetenek** bütün sınırları zorlayacak kadar yaratmanın o cezp edici kaynağına sahiptir. İkisinin de kendi ışığı konuşturmaktır. Doğurmak, yaratmak, boyamak akli zora sokmak değil; olsa olsa aklın öbür tarafına da geçebilmektir. Bir ressam bir şiiri yontup bir resim ortaya çıkarabilir, bir şair de bir resme bakıp şiirini yazabilir. Boşuna söylenmemiş zaten: **“Şiir konuşan bir resimdir; resim ise sessiz bir şiirdir!”** diye. Doğadaki her şey sanata hizmet edecek kadar cömerttir. Şiir ve resim yaşıyor ya; işte en çok buna seviniyorum. Ben bir akademisyen değilim ki? Ne şiirden, ne resimden anlamam. Ama **Van Gogh’un**, kardeşi **Theo’ya** yazdığı bir mektupta **Rembrand** hakkında söylediği şu söz unutulacak gibi değildir: **“Bu şekilde resim yapabilmek için pek çok kez ölmüş olmalı!”** Şiirin ve resmin zalim müşterileri **Van Gogh’un** şu sözünü asla unutmamalılar: **“İstirap hiç bitmeyecek!”** Şairler, ressamlar, gerçek sanatçılar muhteşem birer yalnızdırlar. Onlar onurlarını korumak için ev belledikleri kalplerinde yaşarlar.

Zirvenin bir yalnızlık olduğunu hepimiz biliyoruz. Yine de şair olmasaydım ressam olmak isterdim. Acıyla kardeş olmayı seçmiş biri için mürekkep şişesiyle boya tüpü fark etmiyor ki! **“Kendi sahramızda seyahız ki sahra olmuşuz”** diyebilecek kadar **“arifler kitabında”** adımız geçer bizim. Hayat kısacık bir rüya

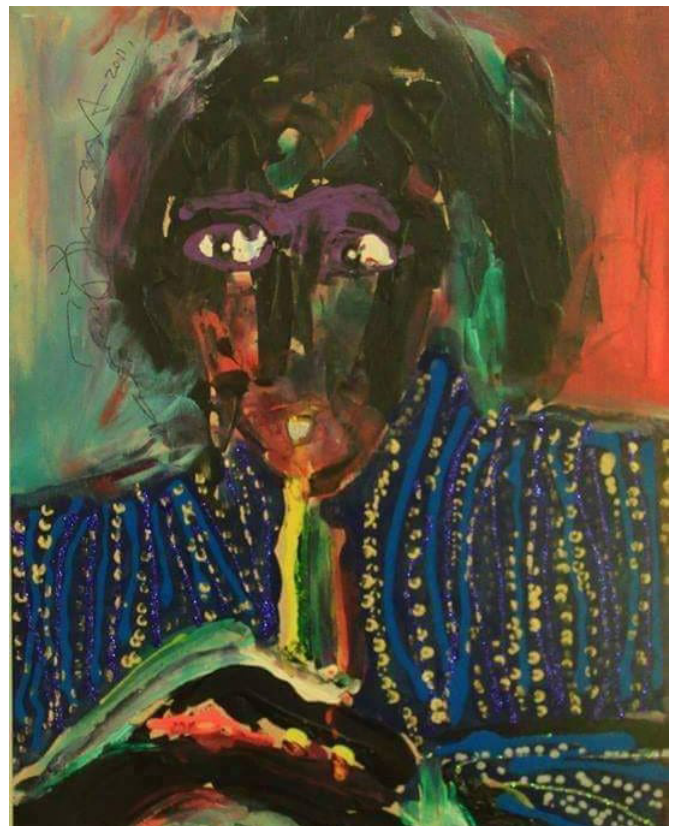
mıdır bilemem ama şiirin o uzun yokuşuna tırmanmak ne güzel. Şiirin kapısı bana ardına kadar açık. Onurlu dizelerim beni dünyanın kalbine savursun yeter! Nerede olsa şiirin hışırtısını duyarım. Şiir bana en güzel bir nimet, en güzel bir armağan. Şiirin o zahmetli yolunda kan revan içinde kalsam da, bana gam ve keder sunsa da vazgeçemem şiirin aşk makamından! Resme bakıyorum, ruhumdaki pervane dönüyor, şiir yazıyorum, gözlerim ışıltıyor. Göge bakıyorum, gönlüm tazeleniyor. Dilimi gönül ateşi yaksa da şiir bana vuslat yerine geçer. Ruhumun koluna girmiş her yerde şiiri ve resmi arayan olmuşum. Varsın şiirin ve resmin evinde kalbimiz viran olsun! **Küstahların** ektiği tohumdan ağaç çıkmaz! İçine timsah kaçmıştır, içinde sevgi ateşi yanmayanın. Sanatında **soytarılık** yapanlara gönül meleği uğrar mı hiç? Şiirin ve resmin şehrine ıstırapla girilebilir ancak! Sanat bir cehennem olsa da şikâyetim yok bundan. **“Kilidin anahtarı, şairlerin dilinin altında!”** değil midir? Alın terine banarak yapılıyor sanat! Şiir damıtılırsa resim buna sevinir. Resimdeki fazlalıklar atılırsa hakikat buna gülümser. Ressam değil midir gölgeyi ve ışığı resme dönüştüren. Ressam ve şair bir düş kasırgası değil de nedir? Resme ve şiire gitmenin sarhoşu olalım, nasılsa ikisi de bizi sonsuzluğun kalbine götürür. Renklerin o kutsal nefesi gönüllere akan bir şiirin en yakın arkadaşısıdır. Kimileri **“meşhur”** olmak istiyor ne gereği var ki? **Vasat** olanın iktidarına boyun eğmeden bildiğimiz yoldan yürümeliyiz. Hangi yaranın içinde mahsur kaldıysak hemen çıkalım oradan. **Haset çağı** sona ermeli ve **ruh kanseri** olmuş bu toplum ken-

disini en yakın hastaneye kapatmalı. Ben bu kadar cinnet geçiren başka bir toplum görmedim. Hayat ya da bilinç öğretmeni değildir ressam ya da şair! **Afra** ve **tafra** zamanları çoktan geçti artık! **“Racon”** kesenlerin dilini hayat ısırdı çoktan! Sözü ve renkleri fazla uzun tutmaya gerek yok sanırım. Şiirlerimiz ve resimlerimiz sanattan anlayan sahici ruhları uykusuz bırakacak kadar müzik dolu ve fazla derindir. Anlayana bazı cümleler çok şey demektir!

Engin

Turgut

şairler neden resim yapar

Zafer ŞENOCAK

RESİM: ŞİİRİN YORUMSUZ HALİ

Hangi dilde yazdın bu şiiri?
Soranlara yanıtır:
Kendi dilinde, resim olsun, diye.

Kendini resme vermek sözün ağırlığını kaldırmaktır,
düşünen adamın ağırlığını deli gömleğine sarıp pencereden sarkıtmak.

Şair uçup giden kuşu dinleyedursun,
bütün resimler toprağa indi.
Can kuşuna ev açtım.
Çizik, yara bere
uçup giden sözün yerine
ilk harf.

Her şiirin ilk harfı bir resimde saklı.
Kalemin ucunu açtım;
şiirler kaleme susamış,
kalem tutan el resmin hayaline.
Kalemin bu resmi çizmesi için
bir gece kağıdın etrafında döndüm.
Evler kağıttan.

Eve düştüm.
Yola çıkmak için, ah, bir resim!

Ağaçların arasında görünen ve görünmeyen
yol.

Şiir: renk ve boya arasındaki şeffaf tende
saklı resim.
Boyalar arasında bulunmayan renk şiirin teninde.

Kalbim durmak üzereydi resme başladığımda.
Görünmek mi istedim
kendi ölümümü dizelerde gizlerken?
Hayatta kalanların kara kalemi oldum.

Zafer

Şenocak

KOMET İLE DÜET

Pelin ÖZER

Farklı sanatlar arasında kimseciklere pek de sık görünmekle birlikte zaman zaman kendiliğinden dile gelip hayat bulan bir gizli alan bulunduğunu sanıyorum. Nadiren dile geldiğinde ortaya çıkan bir açıklamadan ziyade bir olanak, belki bir katman, bilinmez bir sıçrama o titreşimli yüzeyden kanatlanarak yokluğa, yokluktan... O gün o sergi alanında beni tek tek tablolara mihlayan atmosferin kimyasından doğan sözcükler olmalı talep edilmemiş düeti mümkün kılan.

EŞİK

Kadraj çerçeve enlem boyunca

Var yok gezgin

Gölge misali

Masal ören iplik

Ucunda

Retina

Parmağının

Yansıyan

Soluk soluğa

O incecik kazıda

Hayat

Rüya işçisi

Gölgeli bir unutuş zaman

Yoklukta eşiği aşan

AH!

Ölülerin fotoğrafında

Hayat bulan aksiseda

Unutan silinirken

Önce giden

Daha net beliriyor

Hatırlayış haritasında

Adamın yüzünü silen rüzgâr

Kadının mummylaşan yokluğunda

Kendine yeni suretler biçiyor

Böyledir dünya hasadı

Bitiyor film

Hikâyesi sürüyor

GÖLGEMİZİN GÖLGESİ

Maskesini gerçeğin yerine çıkaran bakış
Kuyruğunu engelleyemiyor
Ki sarılsın boynuna
Dolansın diyor hem bundan böyle
Saçkuyruk birbirine
Sahne kurulsun
Yaşansın hayat denen gölge

Büst heykel ikona döşeme
Esvap bordür bezeme nakış
Pul pul olmadan evvel
Kaplansın üstümüze
Çevremize derimize derinimize
Dolsun içimize
Doluşsun belleğimiz

Taş blok duvarda
Hortlayan nedir ki başka
Kaçkın zamandan

MEÇHUL RESSAM ANITI

Sana olmuş solgun bir parodi hedefin
Takdimi dondurulmuş edanın
Takımın elbisenin inci cinci kolyenin
Takdiri ödülü rüşveti
Alkışssssss
Efsanenin temsili

Çağ geçmiş oyun kalmış aynı
Bastığın yerin legomsu oynaklığı
Yağlanmamış kapı pervazı
Kürsüde taşlaşan başlaşılan suret

Akşamın aldırışsız
Alıp başını gidişi dağlara
Dağların onunla hemhal olup
Koyultması bir derin muhabbeti
Dağıtması efkârı dumanına sarıp

Pus bulut kehanet
İzin vermeyiş törendeki keramet
Olacağına varmasına

O perdenin üstü altı önü ardı
Yöresi hayal
Göstereni gerçek

Kat kat soyuluyor manzara
Dip bucak köşe kaçak
Öteden oluşu seyreden geçmiş gelecek

Mi'yi nereye koymalı
Ki nokta değildir

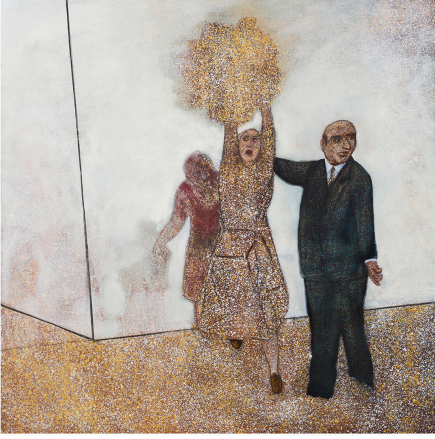
Sonra gölge fon olur
Ve elinden kaçır
Alıp başını gitmeye yazgılı
Mesel dedigin
Buyruktur başına
Uçanlar kaçanlar
Kanat pençe pul telek
Parmak pençe tek hamurdan

Gövde kapıdır
Aralanır
Geçilir yok mekândan
Yeni bir sır mekâna

Kesip biçip kendini
Kalıbını çıkarıyor beden
İz bırakmaya
Alıp gücünü o film karesi pikselden
Bilinmezinden geleceğin

Mumya manken iskelet
Yamuk dikdörtgen eşkenar beşgen
Ken ken
Deri pul pul dağılıyor
Çizginin şüphesi yok kendinden

KISMET

Kimse engel olamamış havalanışına
Halesi ısıltılı pırıltılı
Küresi mumya misali
Sağlam uçuşkan
Hafiflik bahşediyor dokunduğuna
Şimdi
Hadi
Oluyor

Tek bacak daha havalanacak az birazdan
Kanatlaşacak çerçeveden çıkan
Yol gösteren kuyruk tutan
Tekmil gümrük memurları savulun kadrından
Biçim değiştiren etek
Küpleşip katılaştıran kostüm
Yıkacak yaslandığı duvarı şimdiden

HIÇ BITMEYECEKİMİS GİBİ

Sonra kurdukları düş çerçevesinde
Hiçbir yere gitmeyeceklermiş gibi
Evlerinin hayali iskeleti üzerinde pusuya yattılar
Yeter artık ikâmet toprak düzleminde
Kapsülün içinde ver elini gelecek

Hayret döngüsünde
Yüzünü ne yöne çevireceğini bilse de
Bakmamayı seçmiş
Yokvarlık dolu bir pusun içinden
Çıkıp geldik biz
Yaşanmış hayatlarımızı sayfa sayfa çevirmeyi biliriz
Oluşmayı bildiğimiz gibi

GITTİN GİDELI

O kendine kalan malzemedен
Çizgisel döngüsel bir merdiven inşa ederek
Sezdirmeden gelirdi
Ve o son bakışı donduran fırça dokunuşunda
Hücre hücre kopup çoğalan
Yüzdüren ama boğmayan
Sarıp sarsmayan orman büyüü

Bilirsin ki
Bir var
Bir yok

Kılını kıpırdatmaz dünya
İzin verir hayalet varoluşuna

BARİ BENİ DE AZ SEVİNİZ BİRAZ

Yokluğun mağarasında vesikalık
Zamandan zamana ağ ördüm
Uzaklaştıkça belirecek yüzüm

Sevmeye ayarlı kanım hücrem damarım
Seğirmesi ifademini
Bakışının eğrisine oranlı

Sonra çağlar geçer de giderken silermiş gibi kendini
Dalgalı rutubetli kesif karanlık
Hem de kör eden mahşeri floresanlı bir zamana daldık

Balçıkta gökyüzü bulan
Daha iyi olmayacak yaşadığından

2

şairler
neden
resim
yapar

3

YA SON FASILDA KRONOS'UN KUM SAATİ KIRILIRSA?

Süreyya KÖLE

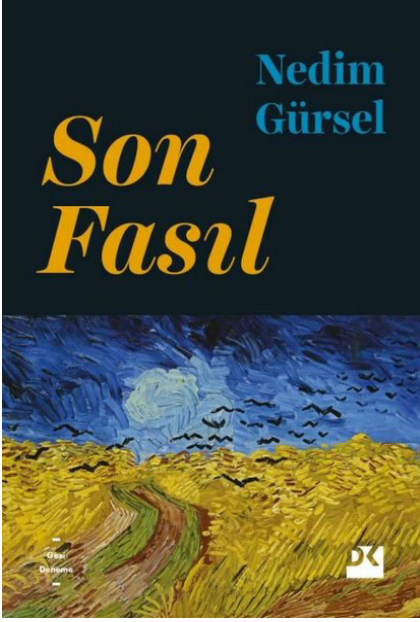
Kimi zaman bilerek geciktiririm bazı yazıları. Üzerine yazacağım kitapla yazarının arasında özel bir bağ olduğunu fark ettiysem hele de. Nedim Gürsel'in *Son Fasil*'la ilgili bir iki yere konuşmasını bekledim bu nedenle. Sezgisel bir yerden yakaladığım o bağın doğrulanmasını. İzini sürdüğü sanatçılardan hangisini kendine daha yakın hissettiğini, yazarından işitmeyi.

Göçebe ruhu, bir yere bağlanamayan haliyle Rilke'yi daha yakın buluyor kendine Nedim Gürsel; ama içini acıtan Van Gogh'un hazin sonu, onun hikâyesi oluyor daha çok. Belki de bu nedenle biri şair, diğeri ressam bu iki sanatçının son yılları, son günleriyle başlıyor *Son Fasil*.

Çocukken kafamda kurup durduğum o görüntü düşüyor aklıma. Bir film karesi düşünün. Televizyon izliyor birileri o karede. İzledikleri görüntüde de televizyon izleyen birileri var. Onlar da başka bir televizyon iz-

leyeni izliyorlar. Gittikçe küçülen, derinleşen bir televizyon izleyenler zinciri getirin gözünüzün önüne. *Son Fasil* üzerine düşünürken aynı girdapta sürüklenirken buldum kendimi. Gittikçe derinleşen bir kuyudan sesleniyorum sanki şimdi size. Nedim Gürsel başka sanatçıların izini sürerken ben onun, bu yazdıklarımdayla başkaları benim izimi sürecektir gibi. Korkularımız, kaygılarımız, zayıf yanlarımız çıkacak suyun yüzüne bir bir. Güçlü yanımız dipte kalacak; suyun yüzünü bulamayacak kadar tüm ağırlığı üzerinde... Öyle de olmalı hani, güçlü yanın herkesçe bilinmeye başlandığında zayıf yanın haline gelmez mi birden?

Kuşku yok ki insan hayatı, bedeninin varlığını sürdürmesinden ve yerine getirdiği biyolojik fonksiyonlardan çok daha fazlasını kapsar. İnsanı doğadaki diğer canlılardan ayıran özelliği de budur, yalnızca yaşamda kalma güdüsüyle kendini sınırlamaması, "insan" olmanın ölçütünü çok daha başka bir yerde konumlandır-

ması. Bir varlığın yaşayıp yaşamadığını anlamanın ilk yolu, üretme yetisine sahip olup olmadığını bilmekten geçer. En basit haliyle, canlının kendine benzeyen canlılar üretmesi bir insanı bir kayadan farklı kılabilir ama doğası gereği çoğalıp duran sıradan bir canlıdan farklı kılmaz. Bu noktada, insanın kendini farklı bir üretim biçimiyle ortaya koyması gerektiği apaçık ortadadır.

Sıradan olmamak adına düşülen o sıra dışı yol... Her koşulda, uğruna yaşamayı gerekli kılan, sonuna kadar vazgeçmemeyi gerektiren, önünde sonunda yalnız kalmayı göze aldığı...

Sanatın herhangi bir alanında ve-
rim ortaya koyan biri, geçen öm-
rünü tek sözcükle özetleyecek olsa
bu ne olurdu acaba? Aşk? Sabır?
Emek? Yalnızlık? Bu, bir sormaca-
nın konusu haline getirilse ve çok
sayıda sanatçıdan, en azından ya-
zarlardan, yanıtlaması istense ne

güzel olurdu.

Yine de öne çıkan duygu yalnız-
lık olur gibi geliyor bana. Yaratabil-
mek, çevrenin yoran, zaman kaybet-
tiren devinimine maruz kalmamak
için sığındığımız o saydam fanus;
iç sesimizi duyabilmek, kendi içi-
mizde yolculuğa çıkabilmek adına,
sözcüklerle, renklerle, notalarla ya-
lattığımız, sorgulamalar üzerinden
kurduğumuz o sancılı dünya.

Nedim Gürsel'in mercek altına al-
dığı sanatçı yaşamlarında göze çar-
pan; başlarda irade içeren o saydam
yapının sonradan sonraya çaresiz-
liğin iç karartan renklerine bürün-
düğüdür. O çaresizlik ki ölüme ne
kadar karşı koyabilirseniz o kadar
karşı koyabileceğiniz, ürkütücü bir
şekilde ölümün habercisi olan.

“Ölüm kendinden önce bana yal-
nızlığını yolladı.”

Materyalist bir şaire bunu söyle-
ten o yalnızlık duygusu, geri kala-
nına ne söyletmez, ne düşündür-
mez değil mi? Hasret çektiklerini
de bilerek, öldüğü güne kadar çev-
resinde insanlar ve sevdikleri olan
Nazım Hikmet'in bu dizesini işaret
eden Nedim Gürsel'in de pek çok
sanatçı gibi yalnızlığı en sarsıcı ha-
liyle duyumsadığını düşünmemek
elde değil. Hele de dönüp çocuklu-
ğuna bakmaya başlamışsa.

“Bir kez olsun yıkanmadım bu ır-
makta (Aar Irmağı, İsviçre) ama gir-
diğim başka ırmaklar oldu. Gediz,
Sipil Dağı'nın eteklerinden akıp gi-
derdi Ege Denizi'ne doğru.”

Nedim Gürsel lafı evirip çevir-
meden diyor diyeceğini: “Beni et-
kilemiş yazar ve sanatçıların “son
fasıl”larının izini sürmemin nedeni,
kendi “son fasıl”ı mı yaşıyor olmam
sanırım.”

Bir an duraksıyor insan. Şu salgın

hastalıklar çağında kim son faslını
yaşamıyor ki? Bu noktada eşitlikçi-
lik duygusuyla hareket etmemeli-
yiz, hayır. Tüm yaşamları kutsayıp
aynı değerde görmemeliyiz. Yaşam-
lara değer biçilir, evet. Söylem ve
eylem çoğu zaman birbirini doğru-
lamaz. Ezberden konuşmaya gerek
yok onun için. İnsan olmayı farklı
görmüş, bunun için çaba sarf etmiş
biriyle, doğanın kendisine bahsetti-
ğinin üzerine hiçbir şey koymamış
biri aynı olamaz, olmamalı. İsteyen
istediği, yaşayabildiği kadar yaşasın
ama ortaya bir değer koymadığı sü-
rece kimseden yaşamının ayrıca de-
ğerli görülmesini beklemesin.

Karmaşa tam da buradan başlıyor
sanırım. Değer kavramının iki ayrı
kanaldan şekillenmesiyle. Sözünü
ettiğimiz günlük değer mi, yoksa
kalıcı değer mi? Sanat söz konu-
suysa kalıcı değer elbette. O zaman
işimiz o kadar zor ki. O anlamdaki
değeri geride kalanlar görebilir an-
cak. Bunu artık çok iyi bildiğimiz-
den midir, her şeyin hızla tüketil-
diği bu çağda, ölmeden heykelinin
dikildiğini görmeyi istemek? Başka
takdir mekanizmalarına gereksinim
duymadan kendi kendinin takdir
edenliğine soyunmak? Kendi elin-
de, kendi adına bir yarışma dü-
zenlemek mesela. Ya senden sonra
birileri bunu düşünmezse? Ya akıl
edemezse? Ya beklediğin, hedefle-
diğin değeri göstermezlerse sonra-
sında?

Ancak sizden sonra anlamı ola-
cak günlüklerinizi hayattayken ya-
yımlamak nedir mesela? Yine mi
aynı kaygı? Dönüp size ilişkin bir
çalışma yapmak istemezse mi biri-
leri? Yaşamınızı mercek altına alma-
ya değer bulmazsa mı? O zaman iş
başına düştü değil mi?

İçinde olduğumuz çağı görebilse küçük dilini yutardı Van Gogh. O ki yaptığı yüzlerce tabloya rağmen neredeyse ömrünün tamamını sefalet içinde geçirmiş, kardeşi Theo'ya karşı kendini her zaman borçlu ve suçlu hissetmiş, hiçbir şey başaramadan bu dünyadan göçüp gideceğini düşünmüş bir sanatçıydı.

“Seni gidi işe yaramaz, asalak herif!”

Zamanında kaç kişi Vangoh'la ilgili böyle düşündü acaba? Kaç kişi kafayı para kazanmaktan çok, resim yapmaya taktığı için onu yaftaladı, bir baltaya sahip olamamış ilan etti?

Ya o doktor? Kurnaz Gachet? Vangoh imzalı tablolarından ne kadarlık bir servet edindi acaba? Bedavaya kapattığı o tabloların keyfini hangi koşullarda sürdürdü? Vangoh mezarından kalksa işin bu tarafıyla çok da ilgilenir miydi dersiniz? Zamanında, çizdiği resimlerin tuval üzerinden kazınıp tekrar tuval olarak satıldığını bilen biri olarak tablolarının varlığını sürdürüyor olmasını çok mu daha önemserdi?

Kimi zaman anne ahtapotlara benzetirim sanatçıları. Yavrularını dünyaya getirmek için sonuna kadar aç kalan, en sonunda da kendini yavrularına yem eden. Bir tiyatroçunun sahnede ölme isteği bu nedendir belki de, kim bilir? Ya da bir yazarın son gününe kadar yazıp durması? Van Gogh'un Auvers'de kaldığı yetmiş gün boyunca, her gün bir tablo yapıp sonunda kendini öldürmesi?

Son Fasil usta bir yazarın elinden çıkmış, deneme türünde yazılmış bir gezi kitabı. Tahmin edeceğiniz üzere, öyle sıradan bir gezi kitabı değil elbette. Onca yılın birikimi, kültürü söz konusu. Bu anlamda,

okur olarak, sözcükler aracılığıyla, çok katmanlı, zengin içerikli bir yolculuğa çıkmaya hazır olmalısınız. O sözcükler ki kıymetli birer mücevherat gibi parlayacak zihninizde. Nedim Gürsel'in anlatımdaki ustalığı sizi sınırsız yakalayacak.

Bugünün bir sorunu da bu sanırım. İnsanların okuma güclüğü çekmesi. Okurken dikkatini bir türlü toplayamadığını söylemesi. Bu sonuçta, bir yere kadar okurun içinde olduğu koşulların payı varsa da, yaşamın dayattığı kimi zorluklar gibi, bir yerden sonra yazarın kurduğu dilin de etkisi olduğunu düşünüyorum. Doğru kullanılmış, yalın ama güçlü bir dilin okuru her zaman fethedeceğine ne şüphe?

Nedim Gürsel öteden beri suya sabuna dokunmaktan çekinmeyen yazarlardan oldu. Durum bu iken, *Son Fasil*'da konu ettiği sanatçıları yüzeysel bir yerden gündeme getirmediği açık. Arka planda başka derinliklerinin olduğu da. Hatta kimi yerde o derdin öznenin önüne geçtiği de. Tıpkı Jorge Semprun üzerinden Buchenwald Toplama Kampını anlatması gibi. Sonra İran'a uzanıp sizi Kerbelâ törenlerine taşıması, Hz. Hüseyin üzerinden bir trajedinin perdesini aralaması gibi.

Okurunu, yan okumalar yapmak zorunda bırakıyor Nedim Gürsel. Yazdıklarıyla, Rilke, Nâzım Hikmet, Tolstoy, Leonardo da Vinci, Van Gogh gibi sanatçıların yaşamlarını bir kez daha gözden geçirmenizi gerekli kılarken, tarihsel bir takım olayların, soykırımların tekrar hatırlanmasının, gündeme gelmesinin yolunu açıyor.

“Yaşam ve ölüm boş bir kâğıdın iki yüzü gibidir”* der bir Kore atasözü. Önemli olan o kâğıdın yaşama

ayrılmış yüzünü en özgün, en can alıcı cümlelerle doldurmak sanırım. Son fasıla hazırlamak kendimizi sonra. Belki de Kronos'un kum saatinin bir gün kırılacağını düşlemek, kim bilir? Zaman durur mu öyle olunca? Peki ya, sonu gelmeyecek bir yaşam mutlu eder miydi bizi?

*Kore atasözünü Fransızcadan çeviren: Mustafa Balel

Son Fasil, Nedim Gürsel, Gezi-Deneme, Doğan Kitap, Temmuz 2021, 1. Baskı.

METİN OKTAY ÜZERİNE AHMET ÇAKIR İLE SÖYLEŞİ

Futbolculuğu, golcülüğü ve her türlü insani özelliğiyle bir Kral'dır O...

Kadir İNCESU

Büyük ihtimalle televizyonumuz yoktu o günlerde... Misafir geldiğinde saatlerce sürerdi sohbet. Konu futbol olunca kulak kabartırdım. Topumuz varsa, bulduğumuz her yerde oynadığımız 7-8 yaşlarındaydık. Futbol sevilmez mi? Hiç unutmadım, babamın Malatya'dan İstanbul'a geldiğinde gittiği ilk maçı anlatmasını...

Profesyonel liglerin başladığı yıl. İki grup olarak oynanan lig sonunda gruplarını birinci olarak tamamlayan Galatasaray ile Fenerbahçe iki maçlık bir final oynayacaklardır. İlk maç 10 Haziran 1959'da Dolmabahçe Stadı'nda oynanır. Maçı Galatasaray, 39. dakikada Metin Oktay'ın ağları yırtan, İslam Çupı'nın deyişiyle "ağların bile tutamadığı gol"üyle 1-0 kazanır. İsmet Gümüşdere de o anı fotoğraflar. Maçı izleyenler arasında İstanbul'a yeni gelen ve ilk kez bir futbol maçına giden babam da vardır. Yıllarca anlattı durdu o maçı. O maç sonrası gönül verdiğini söylerdi sarı kırmızılı

renklere... Ali Sami Yen Stadı'nda Galatasaray'ımın çok maçını izledim. İsmet Gümüşdere ile tanışma imkânı da buldum. Metin Oktay ile tanışamadık maalesef... Şimdi aramızda olmayan Metin Oktay, İsmet Gümüşdere ile babam Aziz İncesu'yu sevgiyle ve özlemle anıyorum.

13 Eylül 1991... İşten çıkmış eve gidiyordum, hızlı adımlarla. Gazetelerin akşam baskıları yapıldı eskiden... Özellikle Eminönü'nde iskele civarında satılırdı. Gazete satıcılarının "Yazıyor, Yazıyor Metin Oktay'ın..." bağırışını duyunca kalakaldım olduğum yerde. Gözüm gazetede yazan manşeti görünce... Anlatması zor bir acı, üzüntü...

Bağlarbaşı Spor Kulübünde futbol oynadığım günlerdi. O yıllarda, amatör sporcular sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanamıyordu. Konuyla ilgili yaşanan sorunları anlatmak için Fotospor Haber Müdürü olan Ahmet Çakır ile görüştük birkaç kere... Sonra araya

uzun yıllar girdi. Bizi edebiyatımızın usta ismi TRT prodüktörlerinden Ümit Kaftancıoğlu bir araya getirdi. 14 Nisan 2007’de Öztürk Tatar’ın düzenlediği Ümit Kaftancıoğlu Öykü Ödülü töreninde Atatürk Kültür Merkezi’nde kesişti yollarımız. Ahmet Çakır’ın, Ümit Kaftancıoğlu’nu anlattığı “Dostun Ölümü” adlı öyküsüyle aynı adı taşıyan öykü kitabını da okumuştum. Hem spor yazılarıyla hem de öyküleriyle beğendiğim bir isimdi. Yaptığımız kısa sohbette Metin Oktay üzerine bir çalışma yaptığını söyleyince adresini alıp arşivimdeki çok değerli iki kitabı yolladım kendisine: “Metin”, “Top ve Ben”... Yıllar sonra verdiğim kitaplarla birlikte “Taçlı Kral Metin Oktay” adlı paha biçilemez kitabını da yolladı. Demir Ajans Yayınları tarafından yayımlanan “Taçlı Kral Metin Oktay”, ne acı ki aradan geçen 10 yıldan sonra ancak ikinci baskısını yapabildi. O da Ahmet Çakır’ın kişisel imkânlarıyla.

Ahmet Çakır hem edebiyat hem de spor kitaplığımıza birbirinden

değerli kitaplar kazandırmıştır.

Hatırlatması benden, alıp okuması sizden; “Dostun Ölümü” (Öykü-1982 Akademi Kitabevi Öykü Ödülü), “90 Soruda Galatasaray Tarihi”, “Fatih’in Aslanları Futbolun Anavatanında”, “Kartal Yuvasında 20 Yıl- Rıza Çalımbay’ın Futbolculuk dönemi”, “Milli Takım Avrupa Zirvesinde”, “O Bir İmparator”, “Milli Takım ve Dünya Kupası”, “100 Yılın Aslanı”, “Türk Futbolu Avrupa Sınavında”, “Ben Dememiş miydim? -Spor Gülmece Yazıları”, “108 Yılın Aslanı”, “Mucizeler Uçağıyla Paris Yolculuğu”, “Bana Derler Balatlı”, “Olimpiyat Kitabı”, “Milli Takımın Güneşli Günleri”...

1980 yılında “Dünyada ve Türkiye’de Sansür” adlı çalışmasıyla Yunus Nadi Ödülü’ne değer görülen Ahmet Çakır çok sayıda radyo oyununu da yazdı.

Hep ülkemizin spor kitaplığının yetersizliğinden söz ederiz. Ancak konuşuruz... Olan kitaplara da ilgi göstermeyiz. Ülkemizin başarılar kazanmış değerli sporcularının yazmaktan kaçınmaları kadar, yayı-

nevlerinin ilgisizliği de bunda etkili olsa gerek.

Bir anda okunup kitaplığa kaldırılabilecek bir kitap değil “Taçlı Kral Metin Oktay”... Kitabın tamamında size her türlü duyguyu yaşatacak yazılar, incelemeler, yorumlar hatta fotoğraflar var.

Kitapta yer alan Kıvanç Koçak’ın yazısının bir bölümünü okuyalım birlikte ve Ahmet Çakır ile söyleşimize geçelim: “Metin Oktay’ı efsane yapan 10 defa gol kralı olması, attığı 608 gol, kazandığı kupalar, şampiyonluklar değil sadece, işini, bir tür ‘futbol romantizmi’ içinde yapması; futbolculuğun, şöhretin, paranın nasıl gelip nasıl geçtiğini iyi kavramış olması. (...) Jübilesinde kısa süreliğine sembolik de olsa Fenerbahçe formasını giymesiyle, adına yapılan şarkıyla, hâlihazırda 40 yaş civarındaki ‘Metinlerin’ isimlerine kaynaklık yapmasıyla, (...) gönüllücen yakışıklılığıyla; her daim mütebessim ifadesiyle. Bir ‘gerçek efsanedir’ o...”

Kadir İncesu: Metin Oktay'ın futbolun ötesinde efsaneleşmesine neden olan özellikleri nelerdir?

Ahmet Çakır: Adamlığı, cömertliği, efendiliği, yakışıklılığı... Adamlığı deyince kuşkusuz bunları ve daha pek çok şeyi kapsayan bir çerçeve çizmiş oluyorsunuz. O, her şeyiyle bir adam olmanın da ötesinde soylu bir ruha ve davranışlara sahipti. Onu krallık düzeyine çıkaran sadece attığı goller değil aynı zamanda insan olarak taşıdığı özelliklerdi. Cömertlik de bunların içinde anlamlı bir yer tutardı çünkü varını yoğunu buna gereksinmesi bulunan insanlarla paylaşmasına ilişkin çok duygulandırıcı örnekler vardır... Saha içindeki ve dışındaki efendiliği, "spor dediğin böyle yapılır" düzeyinde olmuştur her zaman. Yakışıklılığı da görmezden gelinemeyecek bir yanıdır çünkü tam anlamıyla bir erkek güzeldir. Özellikle kadınların kalbine girmesinin nedeni de budur.

Efsaneleşmesinde futbolunun da yeri yadsınamaz. Futbolculuğu için neler söylersiniz?

Söylenmiş ve söylenebilecek hemen her şeyi kitapta bir araya getirmeye çalıştım. Özellikle Ömer Madra'nın destansı tanımlamaları, Cemal Süreya'nın şiiri kadar değerli anlatımı, işin tekniğini en iyi bilen ve yorumlayan kişi olarak görülen Doğan Koloğlu'nun analizleri, onun futbolculuk değerini vurgular. Evet, çok hızlı değildir, başka eksikleri de olabilir, neyse ki o günün futbolunda golcünden savunma da yapması filan beklenmez. Gol için doğmuş gibidir. Elbette ki bu sadece doğuştan gelen özellikleriyle yapılabilecek bir iş değildir. Yeteneğinizi çalışmayla bütünlenecek bir çaba içinde olmanız gerekir. Metin Oktay da bunu yapmıştır.

Ahmet Çakır, Kadir İncesu

Gol becerisini geliştirmek için yaptığı çalışmalar, bugün bile örnek gösterilecek düzeydedir. Her iki ayağıyla da topa aynı güçte vurabilmesi, kafa vuruşlarının "üçüncü bir ayak düzeyinde" oluşu, pozisyon bilgisi, gol sezgisi gibi özellikleri önemlidir. Bunların önemini, son iki yılında birlikte oynadığı Gökmen Özdenak'a öğretmeye çalışırken daha iyi anlarız.

"Gerçek golü kalelere değil, insanların gönlüne atıyordu" nitelemesi bir bütün olarak Metin Oktay'ı tanımlıyor diyebilir miyiz?

Bunun gibi pek çok şairane tanımlama yapılmıştır Metin Oktay'ın oyunu ve golleri için. Bu, sadece golleri için değil, oyunu sanat düzeyine çıkaran öteki özellikleriyle bir bütün olarak tanımlama yapabilmek için gereklidir. Golü herkes atıyor ama öncesinde ve sonrasında sporun ruhuna uygun olmayan bir davranış, o golün değerini ve anlamını ortadan kaldırılabiliyor... Onun golleri, ceza alanı

içindeki itiş kakış sırasında son bir dokunuşla atılan türden goller değildir. 600'ün üzerindeki golünün büyük bir bölümünde estetik vardır, vuruş becerisi vardır, başka güzellikler vardır. Sonrasında da o golün sevincini adam gibi yaşar, rakibi incitecek bir taşkınlıktan kaçınır. Bütün bunlar da gönülleri kazanan davranışlardır.

"Unutmayalım ki Metin Oktay sadece başarılarıyla değil eksikleri ve kusurlarıyla da Kral'dır," tespitinizi biraz açabilir misiniz?

Onun gibilere yaşarken gerekli değeri verip veremediğimiz yolundaki endişelerimiz ölümünden sonra bitmez tükenmez bir abartı yarışına neden olur. Aman efendim, şöyle aslandı, böyle kaplandı. Hayatı boyunca hiçbir konuda en küçük bir yanlış ve kusuru olmadı, falan filan. Sanki bir ölümlüden değil de Olemp (Olimpos) tanrılarından söz ediliyor-muşçasına anlamsız birtakım abartılar yapılır. Metin Oktay'ın bunların

hiçbirine gereksinmesi yoktu. Yaptıklarının önemi ve değeri ortadaydı ama hepimiz gibi onun hayatında da “keşke öyle olmasaydı” denilebilecek bir yığın durum vardı. Örneğin, Palermo serüveni hiç de parlak geçmemişti çünkü böyle bir şeye hazır değildi. Milli Takımdan uzak kaldığı dönemler oldu çünkü efsane teknik adam ve onu oğlu gibi seven Baba Gündüz bile yeterince çalışmadığından yakınıyordu. Belki de hepsinden önemlisi, aramızdan erken ayrılmasına yol açan süreçti. Kendisini futbolculuk sonrasındaki döneme hemen hiç hazırlamamıştı. Teknik adamlık, yöneticilik, futbol yorumculuğu gibi işler onu hiç mutlu etmedi. Ticari bir takım girişimler ise zaten umurunda bile değildi. İçinde bulunduğu yeni durumun gerçeklerini göz önüne alma, hayata tutunma, yeni ufuklara yelken açma diye adlandırılabilir yolda adımlar atmayı pek istemedi... Onu çok büyük övgülerle anlatanlardan bazılarının başka ortamlarda bunların tam tersi şeyler söyleyebildiklerine tanık olmuşluğum vardır. Örneğin, takım arkadaşlarından biri, “Her şeyi o mu yaptı? Biz yok muyduk?” diyebilmiş, bir başkası içkiyle arasının gereğinden fazla iyi olmasının yol açtığı sıkıntıları öne çıkarabilmiştir.

Sporcular aktif spor yaşamları bittiğinde zamanla unutulurlar. Hayatın gerçeği... Kral'ın sırrı neydi?

O yıllardaki toplumsal yaşamımız diye adlandırabiliriz bunu. Kapalı bir hayatımız vardı. Sinema ve spor dışında bu hayatı renklendirebilecek fazla bir şey yoktu. Metin Oktay, futbolculuk döneminde elde edilebilecek şöhretin zirvesine çıkmıştı. Rakip takım taraftarları arasında bile onun

gollerini anlatan, bunu canlı olarak izlemişlikten duyduğu mutluluğu ortaya koyanlar bulunurdu. Onu stadyumda hiç izlememiş, dışarda da görmemiş olanlar bile onunla aynı dönemde yaşamış olmaktan duydukları mutluluğu belirtir birtakım noktalar bulmaya çalışırdı. Attığı gollerle ilgili anlatımlar, ünlü yazarlar tarafından bile hayranlık dolu bir tonda dile getirilmiştir. Toplumumuzdaki anlatı geleneği de yaşananları besler gibiydi. Yani parayı değil de Galatasaray'ı seçmesi, bunun gibi başka olaylar, zaman içinde çeşitli ortamlarda çok değişik biçimde dilden dile aktarılıyordu.

Kral için söylenen “Metin olmak” deyiminin tam karşılığı nedir?

Bunu iki yönlü ele almak gerekir. Birincisi, yaşarken böyle bir kavramın oluşmasını sağlamış olmasının önemi. Elbette ki “Metin olmak” tam anlamıyla bir adamlık tanımıdır. Futbolculuğu, golcülüğü ve bunun dışındaki her türlü insani özelliğiyle bir Kral'dır o... Ölümünden sonra bu kavram ikinci anlamını kazanmış oldu. İslam Çupî'den Hincal Uluç'a, Necmi Tanyolaç'tan Kahraman Bapçum'a kadar onun yanında, yakınında bulunmuş olanlar, Metin Oktay'ın bu şekilde aramızdan ayrılmış olmasını nasıl metanetle karşılayabilecekleri yolunda bazı anlatımlarda bulundular, bunun zorluğunu vurguladılar. Böylece kavram ikinci bir anlam kazanmış oldu. Keşke olmasaydı.

“Taçsız Kral” filmi, plaklar, şiirler, kitaplar... Hakkında edebiyatçılarımızın yazdığı yazılar. Gerçekten de düşünüldüğünde imrenilecek bir sevgi...

Haklısın. O dönemin koşulları içinde tam anlamıyla bir zirve. Ben

pek anlamlı bulmam ama mutlaka, “Bugün futbol oynuyor olsaydı neler yaşanırdı?” diye düşünenler hatta konuşup yazanlar olmuştur. Sezonda 3-5 gol attığı için önemsenen, saha dışındaki en küçük bir hareketi göklere çıkarılan günümüz prensleri düşünüldüğünde onun önemi ve değeri biraz daha belirginleşir. Döneminde ülkenin çok sevilen kişileri arasında yer almış olmak için neler yapılması gerektiğini anlatmak uzun sürer. Metin Oktay bunları yapmış biri. Bu toplumun yoksul kesiminden çıkmış biri oluşunu hiçbir zaman unutmayışı, yaşamının sonuna kadar koruduğu tevazusu, samimiyeti, eşsiz denilebilecek yardımseverliği gibi nitelikler kolay bulunacak değerler değil. Hepsinin yanında tam anlamıyla bir erkek güzeli oluşu da çok sevilmesinde etkindir. Zaten Taçsız Kral filminin önemli bir nedeni de budur.

“Top beni bırakmadan ben topu bırakmalıydım,” diyerek futbola veda eder. Takımı şampiyon, kendisi de gol kralıyken... Kralın futbolu bırakmasıyla ilgili kitabınızda yer alan yazılar, eminim ki her okuyanın kafasında soru işareti bırakacaktır. Hincal Uluç'un “Metin'i en iyi zamanında bıraktırdılar,” yorumu için ne düşünüyorsunuz?

Böyle bir tartışma ortaya çıktığına göre haliyle iki tarafın da haklı olduğu noktalar vardır. Hiç uzatmaya gerek yok, doğru zamanda bıraktığı kanısındayım. O, 2 Şubat 1936 doğumlu. 1969 yazında bıraktığına göre 33,5 yaşında. Bugün bile bu bırakmak için uygun bir yaş olarak görülebilir... Kaldı ki onun bir sonraki sezona hazırlanma durumunu gözünüzün önüne getirin. 15 yılı aşkın bir futbolculuk hayatının getirdiği yorgun-

luk, sürekli idmanların ve deplasman yolculuklarının bezginliği gibi etkenler yaşamayanların kolay değerlendirebilecekleri durumlar değil. Hıncal Uluç'un başını çektiği bir iddia, Fenerbahçeli basının ona futbolu bıraktığı, daha doğrusu geri dönmesini engellediği yolundadır. Bunda, Galatasaray'ın Metin Oktay ayrıldıktan sonra içine düştüğü inanılması zor gol kısrılığı da etkindir. Sarı-kırmızılı takım 1969-70 sezonunun ilk yarısında ligde oynadığı 15 maçta sadece 10 gol atabilmiştir! Metin Oktay'ın sahaya formasını koysanız tek başına bu kadar gol atar, diye bir abartıda bulunabiliriz. O da kendini bir boşlukta bulmuştur. Idmanlarda attığı goller o haliyle bile oynayabileceğini gösterir gibidir. Dolayısıyla futbola dönmeyi ciddi biçimde düşünmüş ama Necmi Tanyolaç'ın efsane yazısı "Bir Kral Palyaço Olamaz" sonrasınca vazgeçmiştir.

Türk futbolu deyince akla gelen ilk isimlerden Metin Oktay... Ligi-mizde hâlâ bir Metin Oktay sezonu olmamasını nasıl değerlendirmeliyiz?

Bu tür sıkıntılar, bizim gerçek anlamda bir futbol yönetimine sahip olmayışımızdan kaynaklanıyor. Elbette ki bunun en büyük sorumlusu Futbol Federasyonu. TFF başka pek çok konuda feci denebilecek yanlışlar yapıyor. Örneğin, salgın neden gösterilerek küme düşmenin kaldırılması ve sonrasında Süper Ligin 21 takımla oynanması, hiçbir futbol adamının asla geçit vermeyeceği bir yanıltı. Olumsuz etkileri de yıllarca sürecektir. Yabancı oyuncu sayısından tutun da hakemlere kadar futbolun her alanında sapır sapır dökülen bir yönetememe durumu gözlerimizin

Ahmet Çalık, Metin Oktay

önünde. Bu ortamda futbolun efsane isimlerinin bu şekilde onurlandırılması hoş bir uygulamaydı. Kimsenin karşı çıkması düşünülemeyecek bir Metin Oktay sezonunun niçin yapılamadığını ben de merak ediyorum. Belki de TFF ile Galatasaray arasındaki çatışmadan kaynaklanmıştır. Fakat Ahmet Çalık'ın kaybedilmesinin ardından yıldırım hızıyla geri geldi uygulama. Elbette ki çok iyi bir iş yapıldı. Anlamsız birtakım tartışmalara kulak asmadan uygulama Metin Oktay ile sürdürülmeli. Tabii bunu soracak, arkasını kovalayacak bir medyamızın olmayışı da hazin bir durum...

Kral'ınki nasıl bir Galatasaray aşkıydı? Özellikle, "Bizi sevenleri üz-meyelim baba," demesi...

Sadece o değil, ilk eşi Oya Sarı'dan ayrılışı da böyle destansı bir olaydır. Taçsız Kral filminde doğal olarak

biraz dramatize edilerek verilmiştir ama buna hiç gerek olmadan da Galatasaray'ı seçmiş olması yeterince dramatik bir durumdur. Hayatının hiçbir döneminde para peşinde olmamıştır. Galatasaray'a gelirken de düşündüğü ailesinin geçimine yardımcı olabilmektir. Fenerbahçe 20.000 TL önerirken o Galatasaray'ın 8.000 TL'siyle mutlu olmuştur. Para babası Fenerbahçe yöneticisi Müslim Bağcılar'ın açık çek önerisi karşısında neyin değerli olduğunu ona da öğretecek bir yanıt verir. O gün önerilen parayı kabul etmesi, erken bir Tanju Çolak vakasına yol açabilirdi. Doğru seçimle Kral Metin Oktay olmuştur.

"Taçlı Kral Metin Oktay"ın tacı nerede?

Tanju Çolak, bununla ilgili programdan hemen sonra tacı iade ettiğini söylüyor. Yalan söylenecek bir durum değil, inanıyorum. Aileyi böyle bir konuyla rahatsız etmiş olmamak için o yönde bir soruşturmaya giriş-medim ama o tacın 1996-97 sezonunda 38 gol atan ve bu sayıda Metin Oktay'ı geçmek istemediğini özellikle vurgulayan Hakan Şükür'e verilmiş olması ciddi bir olasılık. Çünkü daha sonraki dönemde aradaki bir tatsızlık nedeniyle Şükür'ün aile isterse tacı iade edebileceği yolunda bir beyanı var.

İlk baskıda olmayan neler var yeni baskıda?

Sakınılan göze batan çöp misali birtakım ıskalar vardı. Örneğin, Mustafa Denizli'den yazı almamış olmak, böyle bir eksiklikti. Doğan Koloğlu ve başka bazı Metin Oktay'ı çok yakından tanımış kişilerin yazıları atlanmıştı. Gökmen Özdenak'ın tanıklığı da öyle... Bazı kaynaklardaki hataları

aynen aktarmak gibi sıkıntılar olmuştu. Örneğin, attığı gol sayısında kesin bir noktaya ulaşmak hâlâ mümkün değil. Bunun yanında senin verdiğin, jübile için hazırlanmış kitabın aynen aktarılması bazı gereksiz tekrarlarla yol açmıştı. İç düzenlemenin bu kez çok daha iyi olduğu kanısındayım. Ayrıca, 10 yıl içinde epeyce yeni fotoğraf elime geçti, onları da değerlendirmek istedim. Daha derli toplu bir çalışma oldu.

Çeşitli ortamlarda anlattığınızı, 1960 yılında Metin Oktay'ın 5-0'lık maçta Fenerbahçe'ye attığı 4 gole bağlı olarak babanızdan yediğiniz sopa var...

Evet. Gerçi onun bundan yıllar sonra benim anlatmamla haberi olacaktı ama Metin Oktay'la aramızdaki ilk sıcak ilişki budur, diyebilirim... Babam 1954'te İstanbul'a gelmiş, ailece 1960 yazında taşındık. Halıcıoğlu'nda oturuyorduk. Yaşadığımız ev yıkılıp yerine apartman yapılacaktı. Bir geçiş dönemiydi ve nedense evin elektriği kesilmişti. Babam da dindar biridir ama kısa süreli bu sıkıntı nedeniyle evimizin neredeyse içinden geçen elektrik teline bir kanca atıp kaçak kullanım sağlamıştı.

18 Aralık 1960 Pazar günü, anemle birlikte Okmeydanı'nda oturan teyzemi ziyarete gitmişler, ben de evde kalmıştım. Maç saatinde radyoyu açtım. Goller gelmeye başlayınca da coşup radyonun sesini en yüksek düzeye çıkardım. Tabii komşular bundan rahatsız olup şikâyet etmişler. Babam, işin içinde kaçak elektrik durumunun da bulunmasından doğan tedirginlikle öfkelenip sıkı bir sopa çekmişti bana. Yani Metin Oktay'ın 4 golünün bana böyle bir faturası olmuştu.

Galatasaray kulübü tesislerine adını vererek Metin Oktay'a saygısını gösterdi ama 2013'te onun adına konulan ödülün bir daha verilmemiş olması ciddi bir eksiklik değil mi?

Hem de nasıl! Bu konunun en şiddetli takipçisiyim. Ödüllendirme, bir uygarlık işidir. Ne yazık ki biz dünya spor uygarlığının epeyce uzagındayız. Söz konusu ödül dediğiniz gibi 2013'te bir kez verildi ve sonra unutuldu. Bu, Galatasaray'a yakışmayan bir ciddiyetsizlik. Üstelik hiçbir zorluğu da yok. Jürisi zaten ülkenin tanınmış spor yazarlarından seçiliyor. Galatasaray yönetimi bu işi çok sayıdaki derneklerden birine ya da hepsinin ortak organizasyonuna verebilir. Maliyeti de konuşmaya değmeyecek kadar düşük olur. Zaten sponsor da bulunur... Bu sadece Galatasaray'ın sorunu değil, Beşiktaş'ın Baba Hakkı ödülleri nerede, Fenerbahçe'nin Fikret Arıcan ödülleri ne zaman konulacak? Spor kültürü denilen, derin özlemini duyduğumuz durumun kendiliğinden oluşabileceğini sanıyoruz galiba...

Ağırlıklı olarak Kral'ın kişiliği üzerine konuştuk. Sportif başarılarını da değerlendirir misiniz?

İnsani niteliklerinin yüksek oluşu sportif başarılarını gölgelememeli. En başta toplam 600'ün üzerindeki gol sayısı kesinlikle erişilemez bir yerde duruyor. 6'sı Süper Lig düzeyinde olmak üzere 10 gol krallığı, şampiyonluklar ve kupalar kitapta ayrıntılı biçimde yer alıyor. 26 maçta 38 gol atmak, dünyanın en büyük golcülerinin bile harcı değil. Sadece 20 Avrupa Kupaları maçı oynayıp 15 gol atmak, oransal olarak aşılması mümkün olmayan bir başarı. Milli Takımda 36 maçta attığı 19 golle listenin ilk sıra-

larında... Tabii birtakım talihsizlikler de var. 1956'dan 1962'ye kadar tam 6 yıl Avrupa Kupalarında maç oynamamış olmak, büyük bir kayıp. Geçirdiği sağlık sorunları, sakatlıklar ve birazı da kendi hatası olmak üzere ay-yıldızlı formayı da yeterince giyememiş olması var... Oysa henüz 19 yaşını bitirmişken oynadığı Macar maçı ve attığı gol, ilk yıllarda hemen her maçta gol atışı çok daha fazlasını vadedyordu.

ZOR ŞEYLER

Sevtap AYYILDIZ

Gün geçtikçe yataktan çıkmak zorlaşıyor. Zor olanın peşine takılmak gerek. Günün getirecekleri malum, neden rahatımı bozayım dersin sonunu hızlandırırısın. Senden geriye az sonra sıcaklığını soğuracak yatak kalır. Sığınağın, yuvan elinden kayıp gider. Oysa neye sahip olmam gerektiğini ta çocukluğumdan beri biliyordum; bir yuva. Kırmızı kiremitli, aydınlık pencereli, bacasından duman tüten evler çizmedim resim defterime, yalnızca hayalini kurdum. Damı akan, sıvası dökülmüş, pencerelerinde sifra vurulmuş kafaları parlayan kardeşlerimi de çizmedim. Nelerin benden yoksun bırakıldığını bilmeden özledim temiz çarşafı, yalnız bana ait olacak yatağı.

Gün geçtikçe zorlaşan yataktan çıkma işini kolaylamanın yolu olmalı. Yitip gitmeden önce bulmalı çıkışı. Yaşam ile aramdaki bağ sehpanın üzerinde eğreti duran incecik bir kadeh, düşüp kırılabilir de, olduğu yerde dimdik ayakta durabilir de. Fiziksel gelişiminin doruk noktasından gerilemeye doğru gidiyorum. Değerlendireme-

diğim o güzel zamanları hepten kaybedebilirim, fiziksel avantajlarımı korumam zorlaşıyor ne de olsa. Yaş almak denen bir şey var, kulağa hoş gelebilir, olgunlaşmak olarak algılanabilir fakat düpedüz gençlik elden gidiyor; eyvahlar olsun!

Yataktan çıkmak zorlaşıyor; ölümcül gerçek. Her geçen gün yataktan çıkmanın, hayata dahil olmanın zorlaşması gerçeği insanı mahvedebilir. Bu gerçekle yüzleşmeden, o halde düşünmeden çıkmalı yataktan. Aynaya bakmadan yıkamalı yüzü, ayaküstü kahvaltudan vazgeçip bir an önce sokağa çıkıp kalabalıklara karışmalı, mesainin bitmesini beklerken sadece ne yapıyorsan ona odaklanmalı, sonra yine kalabalıklar içinde kaybolup evin yolunu bulmalı. Kapalı perdelerden sızamaz sokak, saatin alarmı çalınca de de sala bilirsin kendini. Mahvını düşünmeden, gelecek güzel günlere özlem duymadan basit birkaç saat; hazine değerinde.

Yataktan çıkmakta zorlandığım bu günlerin aslında güzel günler olduğunun farkında değilim-

dir belki. Mutsuzluğun çekiciliğine kapılmışımdır, mutlu olma potansiyelim varken olmamak için direnmişimdir. Gelecek günler intiharı düşündürecek denli yoldan çıkmış olabilir. İntihar etmenin korkaklık olduğunu düşünüp beklenen ölümü geciktirince yaşamdan pay alma sürecini bile isteye kısaltıp zorlaşan yataktan çıkma eylemini hepten bırakabilirsin. Ana rahmine dönüşen yatak önce korur bedeni, bu aldattır insanı, yok olma süreci başlamıştır artık. İnsanız, ölüm tarafından kovalananız. Er ya da geç kapımızda belirecek deyip onu yataкта karşılama isteğini bastırmalı ya da yok saymalıyım. Şimdi, bir zamanların geleceğiydi, gelecek bir süre sonranın şimdisi olacak, değişen ne olacak, fiziki durumum ama asla duygusal dünyam değil. O halde diyorum kendime, yaşama tutunmadaki bu ısrar niye?

Yataktan çıkmakta zorlandığım sabahlar gördüğüm rüyayı çözümlemekle meşgulümdür. Bir yüz vardır rüyada, belirsiz, kim olduğunu tam olarak bilmesem de hislerimle yorumlarım. Yataktan çıkarsam kötülük girdabına kapılacağımı, rüyada gördüğüm kişinin beni sıkıntıya sokacağını düşünürüm. Yataktan çıkma, hem yataktan çıkmadan da senden geriye bir şey kalabilir. Bunun için farklı cinsiyet ve iki kişi gerekir. Fakat aradığın ölümsüzlük değil, o kolay iş. Geride elbet bir şeyler bırakılabilir, bu mümkün. Aradığım şey dünyaya dâhil olmanın onu teğet geçerek mümkün olabilmesi. Dengemi bozmadan, saklandığım yerden çıkmadan ya da işte vazgeç, vazgeçilmeyecek neye sahip olur ki insan? Sokağa atılan bir kedi yalnızlığı, dönüp gelip hep aynı kapıda bekleyen, açılan kapıdan içeri girmeye çalışan, tekmelerle savrulan. İşte sen o kedisin, yılmadan yatağına sokulan.

Yeniden ayağa kalkmak benim için olası değil, geride bıraktıklarım olarak kimse kalmadığına, hatırlanacak bir şey yapmadığıma göre anlamsız kalan bir eylem. İçip ağlayıp anacak ve hatta veda edecek renkli kanatlı bir kelebek dahi yok. Eylülün hüznüne övgüler dizecek ya da baharın canlılığıyla coşacak bir bünye yok ortada, kanı çekilmiş damarların.

Yataktan çıkmanın epey zorlaştığı şu günlerde sevdiceğim diye başlayan şarkılar söyleyecek halim de yok. Kaldı ki şarkı söylemek çok uzak geçmişte kaldı. Şarkı söylemek yaşadığını hissettirir insana, böyle bir ruhu terk edeli epey zaman oldu. Hissettiğim, yaşıyor olmanın dayanılmazlığı. Yapabilseydim insanlardan uzağa doğaya dönerdim. Şartlar elvermedi demek kolaya kaçmak olsa bile gerçekten elvermedi kahrolasica şartlar; günde sekiz ila on saat arası çalışan olarak kazancım öyle ters orantılı ki çalışmadan kendimi geçindirecek paraya sahip olmam imkânsızlaştı. Parayı her ne kadar değersizleştirmeye çalışıp görmezden gelsem de bana üstünlüğünü kabul ettirecek şeyler yapması kaçınılmazdı, kaçınmadı zaten, genlerden gelen hastalığım iyi beslenmeyi zorunlu kılınca cebimin delik oluşuna öfkelenmedim değil. Tüm bu zorlukları sakinlikle karşılamak durumundaydım, daha fazla ne kadar ümitsizliğe kapılabilirim, kapıldığım ümitsizliği atlatacak bir şey yapmayacaksam hem de, sakin kalmak, yalnızca bana kalanın kontrolünü yapmak. Hayatı bütünüyle kontrol etmek elimizde değilse ya da buna gücümüz, heyecanımız ve isteğimiz yoksa bize kalanı kontrol altına almak yeterli gelir, gelmelidir. Beklentiye kapılmaya gerek yok, dünyaya ardına bakmadan döner ve elimizde elma şekeri yerine hayal kırıklığı

ile kalırız. Neden çoğul konuştuğumu bilmiyorum, ama böyle konuşunca etkili oluyor üzerimde, kaldı ki hayal kırıklıklarım uzak geçmişte kaldı, ağrısı çoktan dindi. Ağrısı dindi dediğim anda sağ elimi sol yanıma götürüyorum, dindi mi sahiden, gidenlerin ardından iyi oldu mu gerçekten? Ölümüne rağmen yaşıyorsam güçlüyüm demektir, istemesem bile güçlü.

Yataktan çıkmak benim için zorlaşıyor gün geçtikçe. Hadi çıktım yataktan evimin kapısını açıp dışarı çıkmak hepten zor. Evim dediğim yer, bir odalı küçük bir daire. Aylık ücretini ödediğim müddetçe yalnız bana ait, sahip olduğum en değerli şey. Onu bırakıp dışarı çıkmak, ondan uzaklaşmak dehşete düşürüyor beni. Öte yandan dışarıda çalışmazsam kirayı ödeyemem, bu defa sokağa atılırim endişesi tüm ağırlığıyla çöküyor omuzlarıma. Bu durumdan hiçbir şeyden korkmadığım kadar korkuyorum. Benim yaşadığım yer evim, yatağım. Ancak yatağıma uzandığımda düşünebiliyorum, düşündüklerimi söze döküyorum, dinleyiciye ihtiyacım yok, kendime konuşuyorum. Yağmur başladı, o zaman da yağmur yağıyordu. Büyük abim dama çıkmıştı, loğ taşını sabitliyordu, ben küçük kardeşimle oynuyordum, kız kardeşim mutfaktaydı, annem çorbayı karıştırmasını söylemişti. Annemin evde olmadığını fark ettiğimizde hava kararmaya yüz tutmuştu, kardeşim ağlıyordu. Kardeşimi yatağına yatırıp sokağa çıktım, koşuyordum, nereye gittiyse yetişmeli eve geri getirmeliydim. Babam o akşam çorba tuzsuz diye kız kardeşimi dövmüş. Ben eve ıslak ve üşümüş halde döndüğümde hepsi çoktan yatmıştı. Belki o yüzden affetmedim hiçbirini, çıkıp hep birlikte arayabilirdik, tek başına dışarı çıkamayan bir kadın uzağa

gitmiş olamazdı ki.

Yataktan çıkmakta zorlandığım şu günlerde kendimle çelişmek pahasına olsa da birinin bu işi benim için yapmasını isterdim. Üzerini ağır yün yorganlarla örttüğüm tutkulardan biri tekrar bedenimi sarmış, sarsmış olsaydı belki... Düşüncelerimi kesintiye uğratıp kendimi zora sokmanın gereği yok. Yaşam bizi belli bazı sorular sormaya zorlar, gerçi başkalarını bilemem, bana dayatmıştır bu durumu. Fazlasıyla düşündüğüm için demiyorum, düşünmekten başka yapabileceğim bir şey yoktu ve düşünemediğim için sorular soruyordum. Neden el açmak zorundayız diye sormuştum abime, utanıyordum avucuma bozuk paralar bırakıldığında. Soru sorma demişti, yaptığımı yap. Yaşam soru sormaya zorlarken dışarı salıveremediğim sorular birikmişti içimde. Suskun çocuk insanlardan bunalan yalnız adama evirildiğinde yatağıyla paylaştı düşüncelerini, sözlerini, sorularını ve hatta yanıtlarını. Dışarı yeni zamanların korkunç masallarıyla içeri girmeye çalışırken yastığımla aramdaki bağ daha bir güçlendi, ete kemiğe büründü. Kendimi yataktan kazımak pahasına kendi işimi kendim görmeliyim, aklının karışmasına izin verme. Ölüm bizi bulmadan önce sahip olduğumuz zamanı dilediğimizce harcamak bizim elimizde mi, değil mi? Dönüp dolaşıp ölüme takıyorum kafayı, kaçınılmazdan kaçınmayı komik bulduğumdandır belki. Kaldı ki gün geçtikçe zorlaşıyor yataktan çıkmak.

Hatırlayın

Uğraş ABANOZ

hatırlayın burası deniz
ve siz çok güzelsiniz baharda rüzgâr eserken
dal dipleri pul pul uykulu
çatıda üç beş kuş
üç beş insan
üç beş yıl
kınında öfke
tamam inanalım yokluk olmayacak bundan kelli
uzun da yaşayacağız amenna
pulman trenlerde rahat geçeceğiz karlı ovaları
pek hakikat değilse de
engel değil Nâzım gibi hayal kurmaya

hatırlayın burası bahçe
altında binbir odalı Bizans labirentler var
burçlar, surlar, hazineler, masal kuşları
lüks site yapılacak fakat
bol sıfırlı paralar aldı arsa sahibi
gezindi son kez
nefes alıp verdi portakal ağacına bakıp
hatırlayın burası deniz
burası mavi

KÖLE ZİHNİYETİNE BAŞKALDIRAN BİR FEMİNİST: NURİYE ULVİYE MEVLAN CİVELEK

Ayşe ÖVÜR

Gönen'in Hacıvelioba köyündeki yoksul bir evin önünde kalabalık toplanmıştı. Henüz altı yaşındaki kız çocuğu, kardeşinin minik ellerinden tuttu. Belki de bir daha göremeyecekleri annelerine son kez baktılar. Sapsarı uzun saçları gün ışığında altın gibi parlayan çocuklar biraz sonra bir at arabasına bindiler. Günler sürecektir yolculuğun sonunda İstanbul'a varacaklardı. Hiç bilmedikleri bu şehirde sadece ailelerinden değil, birbirlerinden de uzakta tanımadıkları insanların içinde büyüyeceklerdi. Çünkü kardeşlerden altı yaşında olan Nuriye, Yıldız Sarayı'na kız kardeşi ise Hatice Sultan'ın Sarayı'na yerleştirilecekti. Onlar da saraylara teslim edilen öteki kız çocukları gibi iyi bir eğitimden geçecekler ve zamanı geldiğinde, mümkün olduğunca varlıklı erkeklerle evlendirileceklerdi.

1893 yılında bir Çerkes ailenin kızı olarak dünyaya gelen Nuriye ve kardeşinin Balıkesir, Gönen'den İstanbul'a gönderilmesini sağlayan kişi ise kendi kızı da uzun zamandır 2. Abdül-

hamit'in haremindedir bulunan Eblüs Bey'di. Bilindiği üzere, 1840'lı yıllardan itibaren Ruslar, Kafkasya'yı işgal etmeye başlayınca pek çok Çerkes aile, Osmanlı İmparatorluğu'na göç etti. Önemli sayıda Çerkes'in yerleştiği bölgelerden birisi de Gönen'di. Hatta 2. Abdülhamit'i yetiştirip büyüten Osmanlı İmparatorluğu'nun son Valide Sultan'ı kabul edilen Perestu Sultan'da Gönen'in Karalarçiftliği köyündendi. Bu dönemde kızların bazen satılarak bazen de hediyeler karşılığında Saray'a gönderildiği tarihi bir gerçektir.

Nuriye, Yıldız Sarayı'nda sadece Türkçeyi güzel konuşmayı, görgü kurallarını, şiir söylemeyi, piyano çalmayı, okuma yazmayı, dans etmeyi ve evleneceği erkeği mutlu etmeyi öğrenmedi. Derslerdeki başarısı hocalarının dikkatini çekince, 2. Abdülhamit'in izni alınarak ona sultanlara verilen daha üst düzey bir eğitim fırsatı tanındı. Bu durum, Nuriye'nin ileride devrim yaratacak işlere adım atmasını kolaylaştıracaktı. Yıldız Sarayı'nda, zekâsı ve yetenekleri üstün bulunan

Nuriye'ye ikinci bir isim olarak "yüksek, yüce" anlamına gelen Ulviye adı verildi.¹

Bilindiği gibi, Osmanlı İmpara-

torluğu'nda 1847 yılından itibaren farklı tarihlerde özellikle "siyah köle satışını yasaklayan" fermanlar yayınlanmıştır. Ayrıca İstanbul'daki köle

pazarları da kapatılmıştır. Bununla birlikte, özellikle Çerkes ve Gürcülerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu beyaz köle ticareti, 1909 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet'e kadar devam etti. 1909 yılından sonra da el altından beyaz köle ticaretinin yapıldığı bilinmektedir. Kölelik sisteminin kesin olarak kaldırılması, ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra mümkün olmuştur.

Bu satırların yazarı olarak, "Çerkes Köleler" kavramıyla lise çağlarımda tanıştım. Gönen'de yaptığımız akra-ba ziyaretlerinde, Çerkes olan anne tarafımın geçmişinde de efendi-köle ilişkisinin olduğunu "hayret ederek" öğrenmiştim.

KE dergisi için yaşamını araştırdığım pek çok feminist Osmanlı kadınının da "kölelik ve cariyelik" ile ilişkisi olduğunu biliyorum. Bazılarının anneleri, bazılarının babaanne ve anneanneleri köle-cariye asıllıydı. Onları feminist yapan itici güçlerden birinin, aile geçmişleri olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Nuriye Ulviye on üç yaşını bitirince, yetkililer yeterince büyüdüğü ve artık evlenmesi gerektiğine karar verdi. Aralarındaki yaş farkına rağmen dönemin padişahı 2. Abdülhamit'in yakın çevresinden Hulusi Efendi² ile evlendirildi. Evleneceği kişi konusunda herhangi bir söz hakkı olup olmadığını bilmiyoruz. Eğer olsaydı muhtemelen kendisinden yaşça epey büyük birisi ile evlenmek istemezdi.

Oldukça varlıklı ve geniş bir çevreye sahip olan Hulusi Efendi ile evliliği sırasında Nuriye Ulviye Hanım, kendisini okumaya ve kadın hakları konusunda araştırmaya verdi. Yaklaşık yedi sene sonra Hulusi Efendi öldü.³ Çocukları olmamıştı. Henüz yirmi yaşında olan Nuriye Ulviye

Hanım'a bundan sonraki hayatını rahatlıkla sürdürebileceği yüklüce bir miras kalmıştı.

Ulviye Hanım kendisine kalan miras ile mutlu ve rahat bir hayat sürdürmek yerine zor olanı seçti. Aydın ve idealist bir Osmanlı kadını olarak yaşamını "Kadın Haklarına" adadı. Küçük kız çocuklarının para karşılığı sevmedikleri kişilerle evlendirilmesine karşı çıktı. Kadınların eğitim ve iş dünyasında yer edinerek, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için büyük bir mücadelenin liderliğini üstlendi. Çabaları, karşılıksız kalmadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında *Kadın Hakları* konusunda neredeyse bir devrim yaratan işlere imzasını atmaya başladı. Ulviye Hanım'ın Osmanlı fikir dünyasına katkıları, yakın zaman sonra kurulacak Cumhuriyet yönetimini de etkileyecekti.

Ulviye Hanım, ilk iş olarak Saray çevresinden seçkin dostlarının da yardımıyla *Kadınlar Dünyası* dergisini yayınlamaya başladı. Hemen ardından Müdafai-i Hukuki Nisvan Cemiyetini / Kadın Haklarını Koruma Derneği'ni kurdu. *Kadınlar Dünyası* dergisi, derneklerinin yayın organı olarak işlev görecekti.

04 Nisan 1913, Cuma günü, yayın hayatına başlayan ve büyük ilgi gören *Kadınlar Dünyası* dergisi, Osmanlı kadınının düşünce dünyasında devrim yaratacak fikirlerin savunucusu oldu. Bu dergi, Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Feminist dergisi olarak kabul edilir. Derginin kapağında şöyle yazar: "Fenni, edebi, içtimai, hanımlara mahsus yevmi gazetedir."⁴

Derginin o dönem için cesur sayılabilecek bir duruşla, feminizm kelimesini kullanılabilirliği önemli bir başkaldırıdır. Nuriye Ulviye Hanım, bu duru-

mu açıklarken: "Feminizmin gayesi, insan olmaları nedeniyle hem kadınları hem erkekleri daha rahat ve mesut yaşatmaktır," der.

Nuriye Ulviye Hanım, ilk sayıdaki köşesinde, dergiyi neden çıkardığını şöyle açıklıyordu:

"İlerlemek ve yükselmek için hem pratik cesaretin hem de ruhsal cesaretin, başka bir deyişle çağdaş kişiliğin önemi konusundaki düşüncelerim artık iyice olgunlaşmıştı. İçinde yaşadığımız uyanış devrinin ve kurulan toplumun temelini oluşturan sosyal bilimlerin ışığında, (kadınların ilerlemesi için) gerekli olan (adımları) cesaretle gerçekleştirecek bir gazete (dergi) çıkarmaya giriştim."⁵

Kadınlar Dünyası'nda Nuriye Ulviye Hanım dışında, Emine Seher Ali, İlk sosyalist kadın şairimiz Yaşar Nezihe, Pakize Sabri, Sıdika Ali Rıza, Nimet Cemil, Belkıs Şevket, Süreyya Lutfü, Selma Kamil, Fatma Nasib,

Münire İhsan, Nadire Nazmi, Feride Nihal, Âtiye Şükran, Aliye Cevat, Mediha Hasib, Nigâr Ferit, Enise Şükrü, Rasime Hanım, Sara Arif, Şukufe Nihal gibi isimler görev aldılar.

Kadınlar Dünyası, sadece bir yayın organı değildi. Politika geliştiren bir odaktı. Kadınların toplumdaki yerini ciddiyetle eleştiren ve güncel fikirler üreten siyasi düşünce merkeziydi. Dönemin entelektüel isimlerinden oluşan kadrosu, kadınların çalışmasını, eğitimini ve siyasi haklara sahip olmasını içtenlikle teşvik ediyordu.

Derginin bir başka çıkış açan özelliği de mümkün olabilecek en geniş çerçevede yayın yapmasıydı. Farklı fikirleri savunan yazılar, aynı sayfada yan yana yayınlanabiliyordu. Derginin eleştiriyi son derece açık bir yapısı vardı. Eleştirinin kişiyi yücelteceğine inanan yönetim, mümkün olduğunca geniş şekilde fikirlerin tartışılabilmesini savunuyordu. Büyük ilgi gören ve baskı sayısının üç bine ulaştığını bildiğimiz dergi, Gayrimüslim kadınların ve ana dili Türkçe olmayanların da okuyabilmesi için zaman zaman Fransızca ekler de verdi.

Dergi, bağlı olduğu Kadınlar Cemiyeti'yle birlikte "Feminist hareketin" dalgalar halinde toplumun farklı kesimlerine yayılması için önemli bir görevi üstlendi. Düzenledikleri konferanslar ve kurslar ile kadınların sadece eğitimleri ve çalışmaları değil aynı zamanda boşanma, miras, çok eşlilikten gördükleri zarar, cariyelik ve odalık sistemi, çeyiz sorunları, görücü usulü ile evlenmeleri gibi konuları da gündeme taşıyarak bunların farklı çevrelerde tartışılabilmesine olanak sağladı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, kadınlara mirastan eşit hak verilmesi, 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra

farklı tarihlerde yapılan ıslahatlarla kanunlaştırılmasına rağmen kadınların ezici çoğunluğu, bu haklarını kullanamıyordu. Hem haklarını nasıl kullanacaklarını bilmiyorlar hem de aile baskısı nedeniyle miras yönetimini erkeklere bırakmak durumunda kalıyorlardı. Nuriye Ulviye Hanım ve öteki yazar arkadaşları, kadınların miras haklarını kullanabilmeleri için onlara destek oldular.

Bilinen ilk Osmanlı kadın dergisi 1886⁶ yılında yayın hayatına başlayan Şukufezar'dır. Ardından pek çok kadın dergisi yayın hayatına başlamıştır. Bu dergiler, daha çok dini bilgiler, ev hanımlarına ve çocuk bakımına yönelik yayın yaptılar. *Kadınlar Dünyası* dergisini başka bir kulvarda değerlendirmemizi sağlayan konu, onun feminist çizgide yayın yapmasıdır. Elbette Ulviye Hanım'ın feminist görüşte bir dergi yayınlayabilmesi, zamanının değişen politik yapısından ayrı düşünülemez. Onun idealindeki dünya görüşünü savunabilmesi, 1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyet'in sağladığı basın özgürlüğü sayesinde olmuştur.

Nuriye Ulviye Hanım, kadınların üniversite eğitimi almaları gerektiğini savunuyordu. Dergi aracılığıyla kamuoyunda yaratılan baskı sonucunda, 7 Şubat 1914'te Darülfünun'da kadınlar için açık konferanslar düzenlenmeye başlandı. Konferanslara, kadınlar beklenilenin üzerinde ilgi gösterdi. Katılımcı sayısının 700 kişiyi geçtiği bilinmektedir. O dönemin şartlarında bu sayı oldukça büyüktür. Nuriye Ulviye Hanım ve arkadaşları, Osmanlı kadınlarının eğitim haklarının neden engellendiğini sorgulamaya devam edince, bu durum eğitilmiş Müslüman kadınlar arasında büyük bir tartışmaya yol açtı. Nuriye Ulviye

Hanım'ı destekleyen kadınlar, yüksek öğretim hakkı konusunda dergiye destek oldular. Yaratılan kamuoyu baskısı sayesinde, Eylül 1914'te İstanbul'da bir kadın üniversitesinin, "İnas (kadın) Darülfünunu" açılması sağlandı.

Kadınların çalışma dünyasının içinde geniş bir mesleki yelpazede yer almasını savunan dergi yönetimi, onlara iş bulmak ve gelir sahibi olabilmeleri için girişimlerde de bulundu. Bunlar arasında, terzilik başta olmak üzere meslek kursları düzenlemek vardı. Seyyide Kemal isimli girişimci bir kadının lavanta dükkânı açmasını ve sadece kadınların gidebildiği bir pastane işletmesini teşvik ettiler. Dergi çevresinden Belkıs Şevket, uçağa binmek isteyince gerekli girişimleri yerine getirdiler. Böylece Belkıs Şevket, uçağa binen ilk Osmanlı kadını olarak tarihe geçti. Kadınların mesleki eğitim için Avrupa'ya gitmesine de yardımcı oldular.

Dergi yazarları, Müslüman kadınların da yeni açılan telefon idaresi, Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniye'sinde çalışması gerektiğini düşünüyorlardı. Ancak şirket, Müslüman kadın çalıştırmak istemeyince, yayınladıkları makalelerle telefon şirketinin üzerinde güçlü bir baskı kurdular. Böylece yaklaşık 200 Müslüman kadın, telefon şirketinde çalışmak için başvurdu. Bu sayı, o dönem için oldukça cesur bir çıkıştı. Nuriye Ulviye Hanım ve arkadaşlarının bitmez tükenmez ısrarı karşısında, telefon şirketi 7 Müslüman ve 120 gayrimüslim kadını çalıştırmayı kabul etti. Bu, özellikle Müslüman kadınlar için büyük bir zafer sayılabilir. Çünkü daha önce Müslüman kadınlar, sadece öğretmen olarak memuriyet yapabiliyordu. Böylece ilk defa öğret-

menlik dışında kamuda görev yapan Müslüman kadın memurlar oldu.

Telefon idaresinde işe giren kadınlardan bir isim, ileride Türk tiyatrosunda önemli başarılarla imza atacak olan Bedia Şekip (Muvahhit)'ti. Diğer isimler: Hamiyet Derviş⁷, Mediha Enver, Refika Mustafa, Semiha Hikmet, Nezihe Mustafa'ydı.

Nuriye Ulviye Hanım ve arkadaşları, sadece kadınların çalışması için ön ayak olmadılar. Aynı zamanda onların becerilerine ve yaptıkları işlere uygun maaş almaları için de büyük çaba sarf ettiler. Bu konuda 22 Mart 1918 günü yayınlanan *Kadınlar Dünyası* dergisindeki köşesinde, Nuriye Ulviye Hanım şöyle yazar:

"İyi eğitim yapmış, bilgisiyle, becerisiyle ve zekâsıyla işini güzelce yöneten ve gelecekte de bir eş ile yaşayacak ve evlatlarını da yaşatacak bir kız, neden sahip olduğu kabiliyetlere uygun bir maaş aramasın ve istemesin de senelelerini boş yere geçirsün? Ve aldığı maaş, bilgisiyle, becerisiyle, zekâsıyla ve işiyle aynı ayarda olmayınca neden feryat etmesin; sussun ve miskin miskin otursun? İşte azizim, feminizm bu miskinliği kabul edemez."

Derginin ilgi görmesinde, ülke yönetiminin çeşitli ıslahat hareketleriyle okul sayısının arttırması da önemlidir. Kız çocuklarının yeni açılan mahalle okullarında eğitim alarak okuma yazma öğrenmeye başlamaları, ardı ardına yayınlanmaya başlayan kadın dergilerinin büyük satış rakamlarına ulaşmasında etkilidir.

Kadınlar Dünyası dergisi, ilk defa Müslüman kadınların fotoğraflarını yayınlarak başka bir devrime daha imza atmıştır. Dergi, yazar kadrosuna erkekleri kabul etmemiş, kadın erkek eşitliği sağlanıncaya kadar erkek yazısı yayınlanmayacağını kesin

bir dille belirtmiştir. Bununla birlikte bir süre sonra kadın haklarına destek olmalarını sağlamak amacıyla bazı erkeklerin takma isimle gönderdiği yazılarına yer vermiştir.

Yayın içeriğinde, çalışma, eğitim ve kadın hakları konularının dışında, çağın bilimsel gelişmelerinin anlatılması da önemlidir. Dünyadaki başarılı bilim kadınları tanıtılıp bilimsel gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir. Örneğin; arkeolojik çalışmalar hakkında açıklayıcı yayınlar yaparak kadınlara, annelik ve ev kadınlığının dışında bambaşka bir dünyanın olduğu gösterilmiştir.

4 Nisan 1913 tarihinden, 1921 yılına dek dokuz yıl boyunca basılan dergi, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında, kâğıt temini gibi sıkıntılar nedeniyle kesintili olarak yayınlanabilmiştir. Derginin ilk yüz sayısı günlük, kalan sayıları ise haftalık olarak yayınlandı. Dergi yönetimi, savaş yıllarında, kadınların cephede görev almalarını savunarak Kurtuluş Savaşı'na destek olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1934 yılında, kadınların seçme ve seçilme konusunda her türlü hakkı elde etmesi, kuşkusuz Nuriye Ulviye Hanım için büyük bir sevinç kaynağı olmuştur.

Nuriye Ulviye Hanım, bir yandan kadın hakları konusunda çalışırken, bir yandan da özel hayatında yeni gelişmeler yaşar. 20 yaşında kendisine yüklüce bir miras bırakarak vefat eden Hulusi Bey'den sonra gazeteci Mevlanzade Rifat Bey ile evlenir. *Kadınlar Dünyası* dergisinin 108. Sayısında adının Nuriye Ulviye Mevlan olarak yazıldığını görürüz. Ancak, Rifat Mevlanzade'nin politik fikirleri nedeni ile bir süre sonra ayrılırlar.

1921 yılında *Kadınlar Dünyası* dergisi kapansa da Nuriye Ulviye Hanım,

kadın hakları konusundaki çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir. Sultanahmet'te pansiyon işletirken karşısına Hataylı genç bir doktor olan Ali Civelek çıkar. Birbirlerini büyük bir aşkla severler ve 1931 yılında hayatlarını birleştirirler. Doktor Ali Civelek mesleğini doğduğu Hatay'da yapmak isteyince, Nuriye Ulviye Hanım eşinin bu isteğine karşı çıkmamış ve İstanbul'dan ayrılmayı kabul etmiştir. Hatay'ın Kırıkhan ilçesine yerleşen Nuriye Ulviye Hanım bu defa Anadolu'nun o dönem için uzak bir noktasında, kadınların eğitimi ve iş yaşamına katılmaları için çalışmalar yapmıştır.

Evliliklerinden çocuğu olmasa da hayatını, tüm çocukların mutlu ve adil bir dünyada yaşamasına adanması, onun ismini ölümsüz kılmıştır.

Nuriye Ulviye Hanım, 09 Nisan 1964 günü uzun süredir yaşadığı hastalıkların sonucunda hayata gözlerini yummuştur. Ölümünün ardından eşi Doktor Ali Civelek, Hatay Kırıkhan'da büyük bir kütüphane kurarak Nuriye Ulviye Civelek adını verdi. Geniş olanaklara sahip kütüphane, bir kültür alanı olarak halen bölge halkına hizmet vermektedir.

6 yaşındayken Saray'a gönderilen küçük bir Çerkes kızı olarak hayata adım atan Nuriye Ulviye Hanım, tüm yaşamını adil ve mutlu bir dünya yaratma idealine adanmıştır. Çocukken yaşadıklarından dolayı çevresini suçlayıp sönük bir hayat yaşamak yerine, güçlü bir kadın olarak toplumu aydınlatmayı seçmiştir.

Onun yaktığı özgürlük ateşi, bu topraklarda doğan kadınların önünü aydınlatmış, kendi kimlikleri ile var olma yolunda cesaret vermiştir.

KAYNAKÇA:

Zuhal Özden, *Nuriye Ulviye Mevlan Civelek*, Academia

Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Kitap, İstanbul, 2011

Serpil Çakır, *Kadın Tarihinden İki İsim: Ulviye Mevlan, Nezihe Muhiddin; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998

Dipnotlar

¹ Ailesinin verdiği isim konusunda bazı belirsizlikler vardır. Ulviye adının sarayda verildiğini kesin olarak biliyoruz. Nuriye adı ise büyük ihtimalle ailesinin verdiği isimdi. Nuriye adının da sarayda verilip verilmediği belirsizdir. Çerkesce bir isminin olup olmadığı ise bilinmiyor.

² Hulusi Bey'in annesi II. Abdülhamit'in süt annesidir.

³ Bazı kaynaklarda Hulusi Bey'in ölmediği, boşandıkları bilgisi de geçer.

⁴ Bu dergi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı tarafından Latin Harflerine çevrilmiştir.

⁵ *Kadınlar Dünyası*, 8 Nisan 1913, s. 146.

⁶ 1884 yılında basıldığını belirten kaynaklar da vardır.

⁷ Hamiyet Derviş, yazar Suat Derviş'in ablasıdır. Bedia Şekip ile çocukluk arkadaşlarıdır.

ÖZGÜR ÇAKIR İLE SÖYLEŞİ

Havva YILMAZ

Birkaç cümleyle sahaflığı anlatmanızı istesek...
Nedir, sizin için nedir?

Sahaflık ya da sahaflık ben ve ortağım için zamanda yolculuk, konusu ve yaşı ne olursa olsun o kitapların yani bir tür müzik kutularının arasında gezinmek gibi bir şey... Sonunda da ortaya sanki o harf denilen "leke"lerle bir musiki çıkıyor.

Kediköy Sahaf'ı biraz anlatır mısınız? Nasıl başladınız?

Kediköy Sahaf'a bundan 5.5 yıl önce ortağımla başladık. İlkimiz de işsizdik. Züğürt Ağa filminin sonunda ağanın çiğ köfte satmaya başlaması gibiydi. Ne iş yapalım, n'apalım derken sonunda en çok bildiğimiz, ilgilendiğimiz şey olan kitaplarla bir şeyler yapalım dedik. Önce kendi kütüphanelerimizle vedalaştık. Onları satmaya başladık ve zamanla kitap sayımızı artırdık. Önceleri bir han içinde çok küçük bir yerdeyken şimdi sokakta görece daha büyük bir dükkan içinde faaliyetimize devam ediyoruz.

Bağımsız bir kitabevi olarak ayakta durmanın zorlukları ve güzelliği nelerdir?

Güzel tarafı adı üzerinde bağımsız olması... Ancak internet satış siteleriyle mücadele etmek bir kitapçı için zor ötesi bir durum. Kitapların satış fiyatı politikasına dair bir standart oluşturulmalı. Bu olmazsa mevcut durum giderek zorlaşarak sürecek.

Gün içinde birçok okurla muhatap oluyorsunuz. Sıkı bir edebiyat okuru, popüler kültür okurları, best-seller takipçileri, kuramsal okumalar yapanlar, direkt bir kitap için gelenler... Ama bazen de bir okur gelir sizden öneri ister. Bu şimdi olsa hangi kitapları önerirdiniz?

Türkiye'nin Düzeni /Dün, Bugün, Yarın – Doğan Avcıoğlu

Bütün Balzac, Dostoyevski, Çehov ve Charles Dickens kitapları...

Sahtekâr – Javier Cercas

Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi – Jason Moore, Raj Patel

Duygular Sözlüğü – Tiffany Watt Smith

Devrim Çağı, Sermaye Çağı, İmpara-

torluk Çağı, Aşırılıklar Çağı – Eric Hobsbawm

Türkiye'nin İçtimai Tarihi – Mustafa Akdağ

Murat Uyurkulak, Türker Ayyıldız, Ercan Yılmaz, Ahmet Büke ve Behçet Çelik kitapları...

İyi bir sahafın/kitapçının aynı zamanda iyi bir okur olduğunu düşünüyoruz. Siz kimleri okursunuz?

Aslında doğrudan böyle bir bağ yok günümüzde. Keşke öyle kalsaymış. Ama ben ve ortağım okuma konusunda oburuz. Aynı anda geç Bizans'tan günümüze kadar bu coğrafyanın tarihi, dünya tarihinin farklı evrelerine dair temel kaynakları okumaya devam ediyorum. Bunun dışında benzerini de Dünya tarihi için okuyorum. Sosyal bilimlerde içinde tüm bunlara her zaman sosyoloji kitapları da eşlik eder. Bunlar dışında yerli ve yabancı günümüz edebiyatını takip etmeye çalışıp her seferinde birkaç kitap sonra bir tür detoks olarak daha önce okumadığım klasiklere de mutlaka dönüş yapıyorum...

Sahaf ve kitabevleri şehrin ruhunu oluşturan mekânlardandır. İçerisi huzur verir, sakinleştiricidir. Şehirlerine çok şey katarlar. Sizin kitap temini haricinde de etkinlikleriniz var. Bize onlardan bahseder misiniz?

Güzel olanı kitaplar üzerine sohbet açıldığında o türden okuyucularla ekonomi politik ve tarih bağlamında da konuşabilmek. İsterse konu bir roman olsun. Yeni mekânımızda pandemi ve şartlar elverirse önümüzdeki günlerde imza günleri ve birtakım atölye çalışmaları da gerçekleştireceğiz...

Bize kitabevinizle ilgili unutmadığınız, umudunuzu sağaltan bir anınızı paylaşır mısınız?

Böyle onlarca anı var ama genel olarak bir kitabı uzak yerlerden gelip ısrarla arayan gençleri gördüğümüzde umudumuz on kat artıyor...

Bu işi yapmak isteyenlere tavsiyeleriniz var mı?

Öncelikle yeterince sabırlı olup olmadıklarını kendilerine sormaları lazım. En nihayetinde bu bir ticaret, günümüz koşullarında herhangi bir esnafın bile nasıl zor şartlar altında ayakta kalmaya çalıştığını düşünürsek, kitap satmak gibi bir şeyin birçoğuna göre daha da zor olduğunu, bundan para kazanmanın zorluklarını akıldan çıkarmamak gerektiğini düşünüyorum. Yapmasınlar demiyorum, hobi olarak yine yapabilirler :)

Ek soru: *Yükşehir* 2015'te yayımlanmıştı. Yazar Özgür Çakır'dan yeni hikâyeler okumak isteyenler için bir müjdeniz var mı?

Araya çok fazla zaman girdi ama umarım önümüzdeki bir yıl içinde yeni bir öykü kitabım yayımlanmış olur...

